ANNALEN VAN
HET KONINKLIJK MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO
TERVUREN (België)

C. — Dierkunde.
Reeks IV. — Deel IV. — Aflevering 2

(Bladzijden 229-524)

ANNALES
DU MUSÉE ROYAL
DU CONGO BELGE
TERVUREN (Belgique)

C. — Zoologie.
Série IV. — Volume IV. — Fascicule 2

(Pages 229-524)

Bibl. Verkelv.

De Vogels van Belgisch Congo en van Ruanda-Urundi

(Les Oiseaux du Congo Belge et du Ruanda-Urundi)

DOOR

Dr H. SCHOUTEDEN
Ere-Directeur van het Koninklijk Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen van België

VII. — Passeriformes. — (2)

TERVUREN
1955

ANNALEN VAN HET KONINKLIJK MUSEUM VAN BELGISCH CONGO

ANNALES DU MUSÉE ROYAL DU CONGO BELGE

(1898-1954)

A. — DELFSTOFKUNDE, AARDKUNDE, PALÆONTOLOGIE.

REEKS I. — DELFSTOFKUNDE.

I. 1. — Buttgenbach, H. (1910). *Description des Minéraux du Congo Belge.*
2. — Schoep, A. (1930). *Les Minéraux du gîte uranifère du Katanga.*
3. — Schoep, A. (1932). *Le poids spécifique et la composition chimique de la Becquerelite et de la Schoepite. — Les Minéraux du gîte cuprifère de Tantara. — La Vandenbrandeite, un nouveau Minéral uranifère.*

II. 1. — Schoep A., Hacquaert A. L., Goossens A. (1932). *Recherches lithologiques sur des roches carbonatées du Katanga.*

REEKS II. — AARDKUNDE.

I. 1. — Studt, F.-E., Cornet, J., Buttgenbach, H. (1908). *Carte géologique du Katanga et Notes descriptives.*

REEKS III. — PALÆONTOLOGIE.

I. 1. — Vincent, E., Dollo, L., Leriche, M. (1913). *Matériaux pour la Paléontologie du Bas et du Moyen-Congo. La Faune paléocène de Landana.*

II. 1. — Dartevelle, E. et Casier, E. (1943). *Les Poissons fossiles du Bas-Congo et des régions voisines* (1re partie).

II. 2. — Dartevelle, E. et Casier, E. (1949). *Les Poissons fossiles du Bas-Congo et des régions voisines* (2me partie).

A. — MINERALOGIE, GEOLOGIE, PALEONTOLOGIE.

SÉRIE. I. — MINÉRALOGIE.

SÉRIE II. — GÉOLOGIE.

SÉRIE III. — PALÉONTOLOGIE.

B. — PLANTKUNDE.

REEKS I. — ICONOGRAFIEËN.

I. 1-8. — De Wildeman, E. et Durand, Th. (1898-1902). *Illustrations de la Flore du Congo.*

REEKS II. — VARIA.

I. 1-2. — De Wildeman, E. (1899-1900). *Contributions à la Flore du Congo.*

REEKS III. — ZENDINGEN.

I. 1-2. — De Wildeman, E. (1898-1901). *Reliquiæ Dewevrianæ.*

REEKS IV. — KATANGA.

I. 1-3. — De Wildeman, E. (1902-1903). *Etudes sur la Flore du Katanga.*
II. 1. — De Wildeman, E. (1913). *Etudes sur la Flore du Katanga.*

REEKS V. — CONGO-KASAI.

I. 1-3. — De Wildeman, E. (1903-1905). *Flore du Bas et du Moyen-Congo.*
II. 1-3. — De Wildeman, E. (1907-1908). *Flore du Bas et du Moyen-Congo.*
III. 1-3. — De Wildeman, E. (1909-1912). *Flore du Bas et du Moyen-Congo*
IV. 1. — Gillet, J. et Paque, E. (1910). *Plantes principales de la Région de Kisantu.*

REEKS VI. — MONOGRAFIEËN.

I. 1. — Warburg, O. et De Wildeman, E. (1904). *Les Ficus de la Flore de l'Etat Indépendant du Congo.*
2. — Staner, P. et De Craene, A. (1934). *Les Eriosema de la Flore congolaise.*

B. — BOTANIQUE.

SÉRIE I. — ICONOGRAPHIES.

SÉRIE II. — VARIA.

SÉRIE III. — MISSIONS.

SÉRIE IV. — KATANGA.

SÉRIE V. — CONGO-KASAI.

SÉRIE VI. — MONOGRAPHIES.

C. — DIERKUNDE.

REEKS I. — VISSEN, REPTIELEN, AMFIBIEËN.

I. 1-6. — Boulenger, G.-A. (1898-1900). *Poissons nouveaux.*
II. 1. — Boulenger, G.-A. (1901). *Batraciens et Reptiles nouveaux.*
2. — Boulenger, G.-A. (1902). *Additions à la Faune ichthyologique.*
3. — Boulenger, G.-A. (1912). *Poissons récoltés dans la région du Bas-Congo par le Dr Ansorge.*
4. — Boulenger, G.-A. (1920). *Poissons récoltés au Congo Belge par l'expédition du Dr C. Christy.*
III. 1. — Pellegrin, J. (1928). *Poissons du Chiloango et du Congo, récoltés par l'expédition du Dr H. Schouteden.*
2. — de Witte, G.-F. (1933). *Reptiles récoltés au Congo par le Dr H. Schouteden et M. G.-F. de Witte.*
3. — Poll, M. (1933). *Contribution à la Faune ichthyologique du Katanga.*
4. — de Witte, G.-F. (1934). *Batraciens récoltés au Congo par le Dr H. Schouteden et M. G.-F. de Witte.*
5. — David, L. et Poll, M. (1937) *Poissons récoltés au Congo Belge par le Dr H. Schouteden.*
IV. 1. — Poll, M. (1939). *Les Poissons du Stanley-Pool.*
2. — Laurent, R. (1943). *Les Hyperolius du Musée du Congo.*
3. — Poll, M. (1946). *Revision de la Faune ichthyologique du Lac Tanganika.*

REEKS II. — ZOOGDIEREN.

1. — Fraipont, J. (1907). *Okapia.*
II. 1. (nec Vol. 1). Matschie, P. (1906). *Etudes sur la Faune mammologique du Congo. Le Sanglier noir de l'Ituri.*
III. 1. — Schouteden, H. (1944). *De Zoogdieren van Belgisch-Congo en van Ruanda-Urundi* (Les Mammifères du Congo Belge et du Ruanda-Urundi). — I. *Primates, Chiroptera, Insectivora, Pholidota, Carnivora* (1).
III. 2. — Schouteden, H. (1945). *Id.* — II. *Carnivora* (2), *Ungulata* (1).
III. 3. — Schouteden, H. (1946). *Id.* — III. *Ungulata* (2), *Rodentia.*

C. — ZOOLOGIE.

SÉRIE 1. — POISSONS, REPTILES, AMPHIBIENS

SÉRIE II. — MAMMIFÈRES.

REEKS III. — ARTHROPODEN.

I. — INSECTEN : MONOGRAFIEËN.

Faune Entomologique de l'Afrique Tropicale.

I. 1. — Schouteden, H. (1903). *Hémiptères. Scutellerinae et Graphosomatinae.*
2. — Schouteden, H. (1905). *Hémiptères. Arminae et Tessaratominae.*
II. 1. — Lameere, A. (1903). *Coléoptères. Cérambycides, Prioninae.*
III 1. — Kerremans, Ch. (1904). *Coléoptères. Buprestides, Julodines.*

SERIE III. — ARTHROPODES.

I. — INSECTES : MONOGRAPHIES.

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

VII. — Passeriformes. – (2)

ANNALEN VAN HET
KONINKLIJK MUSEUM
VAN BELGISCH CONGO

C. — DIERKUNDE
REEKS IV. — DEEL IV. — AFLEVERING 2
(Bladzijden 229-524)

ANNALES
DU MUSÉE ROYAL
DU CONGO BELGE

C. — ZOOLOGIE
SÉRIE IV. — VOLUME IV. — FASCICULE 2
(Pages 229-524)

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

DOOR

Dr H. SCHOUTEDEN

Ere-Directeur van het Koninklijk Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen van België

VII. — Passeriformes. — (2)

TERVUREN
1955

Fam. SYLVIIDAE

De Sylviiden vormen een omvangrijke familie, die nauw verwant is met de Turdiden, die in de laatste aflevering van dit werk werden behandeld, en met de Muscicapiden, die aan de beurt komen in de volgende. Veel auteurs beschouwen overigens Sylviiden, Turdiden en Muscicapiden als onderfamiliën van een grote familie Muscicapidae: dit was nog onlangs het geval met Wolters en met Mayr en Amadon. Ik volg hier, zoals gewoonlijk, de indeling die Chapin in zijn « Birds of the Belgian Congo » en Bannerman in zijn « Birds of Tropical West Africa » aangenomen hebben.

De grenzen van de familie Sylviiden zijn weinig scherp getrokken, zoals dit ook het geval was met de Turdiden, en kenmerken die op alle soorten passen bestaan niet. Bannerman schrijft dan ook met recht:

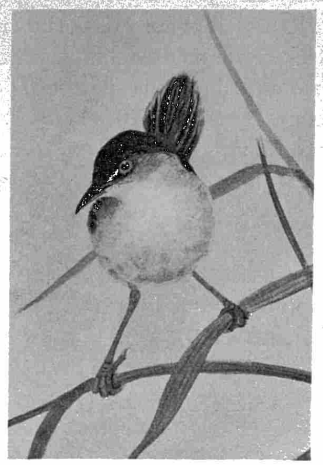

Een Sylviide (*Cisticola robusta nuchalis*)
(V. G. L. van Someren del.).

« When asked to define the Warblers as a compact Family, systematists are faced with an almost impossible problem ». Zo rekent men de *Chloropeta* onder de Sylviiden, wanneer ze een typische Muscicapidesnavel hebben en vroeger onder de Muscicapiden waren gerangschikt; zulks is ook het geval met *Seicercus*; *Graueria* en *Macrosphenus* vonden vroeger hun plaats onder de Timaliiden... *Hylia* was een Nectariniide, en is het nog voor Bannerman.

Sylviiden zijn kleine of middelgrote vogels. De snavel is recht, de bovenkaak min of meer gebogen, soms met eindhaakje; meestal is de snavel betrekkelijk smal, soms is hij merkelijk breed (*Chloropeta, Hippolais...*); bij verschillende soorten zijn de mondborstels goed ontwikkeld. De vleugel is bij veel soorten kort en afgerond, bij andere is hij puntig; handpen 1 is bij enkele soorten heel kort, korter soms dan de handdekvederen; bij de meeste is hij langer, bij bepaalde soorten is hij zelfs langer dan de halve lengte van pen 2; deze laatste is meestal korter dan pen 3, soms (*Locustella*) is ze de langste handpen. De staart is dwars afgesneden of min of meer afgerond, bij een reeks soorten is hij trapvormig; gewoonlijk telt men 12 stuurpennen, soms slechts 10 (*Prinia, Apalis pulchra, Chloropeta similis...*); de staart is langer bij het mannetje dan bij het wijfje; bij *Prinia* en *Cisticola* stelt men vast dat de staart langer is in het winterkleed dan in het zomerkleed; meestal is de staart korter dan de vleugel, soms is hij langer. De tarsus is

nogal lang, naakt, aan de voorzijde bekleed met dwarse platen die min of meer duidelijk zijn, of door een enkele plaat; de klauwen zijn gekromd, goed ontwikkeld.

De meeste Sylviiden bewonen de savanne, enkele zijn eigen aan het woud, veel soorten worden slechts in het bergwoud gevonden. Ze voeden zich bij voorkeur met Insecten, maar veel soorten nemen ook vruchtjes op.

De nesten zijn opene kommen of buidels met zijdelingse opening en worden gebouwd tussen het gebladerte of in het gras.

Verschillende Sylviiden die men in onze gebieden aantreft zijn Europese vogels, die na de broedtijd naar het zuiden trekken en soms tot in Zuid-Afrika vliegen. Ze verschijnen in onze gebieden tussen de maanden Oktober en April, al naar ze in de streek geheel deze periode vertoeven, of er slechts op de heen- en terugreis naar of van het zuiden worden aangetroffen.

Men zal de Sylviiden als volgt kunnen indelen onder de talrijke genera die in onze gebieden voorkomen of er zouden kunnen gevonden worden:

1. *a.* De eerste handpen is gewoonlijk ongeveer even lang als de helft van pen 2, soms is ze slechts een derde of minder nog maar dan vertonen de stuurpennen een zwarte of donkerbruine vlek vóór het eind, dat lichtgekleurd is, of wel zijn de stuurpennen grotendeels zwart of donkerbruin met lichtgekleurde eind, of wel is de vleugel ten hoogste 60 mm. lang en is handpen 1 ten minste even lang als een derde van pen 2 (*Lusciniola*). ..... 2.
   b. Handpen 1 is meestal korter dan een derde van pen 2, in veel gevallen is ze niet langer dan de handdekvederen; maar terzelfder tijd zijn de stuurpennen nooit helemaal zwart of donkerbruin met lichtgekleurde eindzoom noch vertonen ze een zwarte of donkerbruine vlek vóór het eind. Soms (*Sylvia atricapilla*) is handpen 1 ongeveer even lang als een derde van pen 2 maar dan is de vleugel langer dan 70 mm. en is de bovenzijde niet gestreept, terwijl de bovenkop zwart (♂) of roestkleurig (♀) is. ..... 23.
2. *a.* Staart heel kort, ten hoogste even lang als de halve lengte van de vleugel; hij meet ten hoogste 32 mm. ..... 3.
   b. Staart langer dan de halve vleugellengte. ..... 4.
3. *a.* Snavel breed; bovenkop grauw in het midden, zwart aan de zijden. ..... *Hemitesia* (blz. 235).
   b. Snavel distaal smal; bovenkop nooit aldus gekleurd. ..... *Sylvietta* (blz. 236).
4. *a.* Snavel lang en met duidelijke eindhaak. ..... 5.
   b. Snavel zonder duidelijke eindhaak. ..... 6.
5. *a.* Keel en hals dwarsgestreept. ..... *Graueria* (blz. 232).
   b. Geen dwarsstreping aan de onderzijde. ..... *Macrosphenus* (blz. 233).
6. *a.* Bovenkop grauw van voren, zwart van achteren. Terzelfder tijd, keel en kleine dekvederen kastanjebruin. ..... *Eminia* (blz. 266).
   b. Niet aldus ..... 7.
7. *a.* Snavel lang, zwart. Vleugel langer dan 75 mm. Vederen van de kop en van de hals zwart met zilverwitte zoom; borst geel. ..... *Hypergerus* (blz. 266).
   b. Anders ..... 8.
8. *a.* Bovenzijde asgrijs; de basis van de handpennen roodbruin. ..... *Drymocichla* (blz. 265).
   b. Anders ..... 9.
9. *a.* Een zwarte streep aan iedere zijde van de keel. ..... *Melocichla* (blz. 317).
   b. Geen zwarte zijstrepen aan de keel. ..... 10.
10. *a.* Bovenkop en bovenzijde donkergroen; lichtgekleurde wenkbrauwstrepen; onderzijde groenachtiggrauw. ..... *Hylia* (blz. 354).
   b. Anders. ..... 11.
11. *a.* Stuurpennen heel breed; onderstaartvederen langer dan de halve staartlengte. ..... *Schoenicola* (blz. 319).
   b. Anders. ..... 12.
12. *a.* Onderzijde helemaal geelgekleurd bij de volwassen vogels; het geel ook wel groen of bruin gewassen. Snavel ten minste 12 mm. lang, meestal heel breed. Mondborstels lang. ..... *Chloropeta* (blz. 329).

b. Anders. ..... 13.

13 *a.* Vleugeldekvederen roodbruin. Stuurpennen met zwarte vlek vóór het eind. . *Heliolais* (blz. 308).

b. Anders. ..... 14.

14. *a.* Kop grotendeels zwart. Terzelfder tijd onderzijde van het lichaam grauw of roestkleurig van achteren. Vleugel ..... *Bathmocercus* (blz. 315).

b. Anders. ..... 15.

15. *a.* Geen geel, noch groen, noch olijf kleur in de bevedering van de volwassen vogels (soms is de onderzijde geel gewassen bij de juv. maar dan vertonen de stuurpennen een zwarte vlek vóór het einde). Vleugel gewoonlijk langer dan 60 mm.; is ze korter, dan vertonen de stuurpennen een zwarte of donkerbruine vlek vóór het einde of zijn ze zwart of donkerbruin met lichtgekleurde eindzoom en is de keel nooit zoals hieronder gekleurd. ..... 16.

b. Bevedering van de volwassen vogels dikwijls geel of groen of olijfkleurig. Vleugel meestal korter dan 60 mm.; is ze langer dan is de keel roodbruin of wel is er een zwarte kropband of wel zijn de buitenstuurpennen wit. ..... 19.

16. *a.* Stuurpennen met zwarte of donkerbruine vlek vóór het einde of wel stuurpennen zwart of donkerbruin met lichtgekleurde eindzoom. ..... 17.

b. Anders. ..... 18.

17. *a.* Slechts 10 stuurpennen, deze smal en lang, de buitenpennen merkelijk korter dan de middelste, stuurpen 1 veel korter dan 2; handpen 1 ongeveer de helft van 2. ..... *Prinia* (blz. 309).

b. 12 stuurpennen, gewoonlijk nogal breed, soms smal; stuurpen 1 gewoonlijk weinig korter dan 2; handpen 1 soms heel kort. ..... *Cisticola* (blz. 274).

18. *a.* Handpen 1 ten minste twee derden van pen 2. Stuurpennen breed, de baarden dikwijls los. ..... *Bradypterus* (blz. 321).

b. Handpen 1 korter dan twee derden van pen 2. ..... *Calamocichla* (blz. 326).

19. *a.* Snavel zwart of donkerbruin. ..... 20.

b. Onderkaak lichtgekleurd. ..... 22.

20. *a.* Schenen kaneel- of okerkleurig aan het eind. Snavel smal en nogal lang. *Camaroptera* (blz. 267).

b. Schenen nooit aldus gekleurd. Snavel korter. ..... 21.

21. *a.* 12 stuurpennen. De buitenstuurpennen merkelijk korter dan de middelste; staart trapvormig. ..... *Apalis* (blz. 251).

b. Soms 10 stuurpennen, meestal 12. Staart dwars afgesneden of ietwat afgerond. ..... *Eremomela* (blz. 244).

22. *a.* Vliegpennen met groene buitenzoom. 12 stuurpennen. Snavel breed aan de basis; mondborstels nogal lang en sterk. ..... *Seicercus* (blz. 350).

b. Geen groene buitenzoom aan de vliegpennen. ..... 23.

23. *a.* Bovenkop en bovenzijde gestreept. Vleugel langer dan 55 mm. 12 stuurpennen. ..... *Lusciniola* (blz. 339).

b. Bovenkop noch bovenzijde gestreept. Vleugel korter dan 50 mm. 10 stuurpennen. ..... *Phyllolais* (blz. 249).

24. *a.* Staart dwars afgesneden of ongeveer aldus. ..... 25.

b. Staart merkelijk afgerond of trapvormig. ..... 27.

25. *a.* Bovenzijde min of meer geelgroen gekleurd. Terzelfder tijd vleugel korter dan 77 mm. en snavel smal. ..... *Phylloscopus* (blz. 346).

b. Is de bovenzijde min of meer geelgroen, dan is de vleugel ten minste 80 mm. lang en is de snavel breed. ..... 26.

26. *a.* Snavel afgeplat, met brede basis. Bovenzijde geelgroen (*H. icterina*), zo niet is de snavel lang, even lang als de kop. ..... *Hippolais* (blz. 340).

b. Snavel smaller, stevig, betrekkelijk kort. Bovenzijde nooit geelgroen. ..... *Sylvia* (blz. 342).

27. *a.* Handpen 2 is de langste handpen en is merkelijk gebogen. Keel en hals donkergestreept. ..... *Locustella* (blz. 339).

b. Handpen 2 is ten hoogste even lang als 3 en is recht. Keel en hals nooit duidelijk gestreept. ..... *Acrocephalus* (blz. 333).

GENUS GRAUERIA HARTERT.

Snavel recht, lang, basaal breed, met duidelijke eindhaak; handpen 1 ongeveer even lang als twee derden van 2; 3 korter dan 4; 5-6 de langste pennen; staart afgerond, de buitenste stuurpen meer dan 10 mm. korter dan de middelste. De hele onderzijde dwarsgestreept.

Een enkele soort.

1.- Graueria vittata HARTERT. — Afb. 198-199.

Deze zeldzame soort bewoont het bergwoud van Oost-Congo, van bewesten het Edward-meer tot ten noordwesten van het Tanganika-meer, en wordt ook gevonden in Ruanda-Urundi, namelijk in het Rugege-woud, ten zuidoosten van het Kivu-meer.

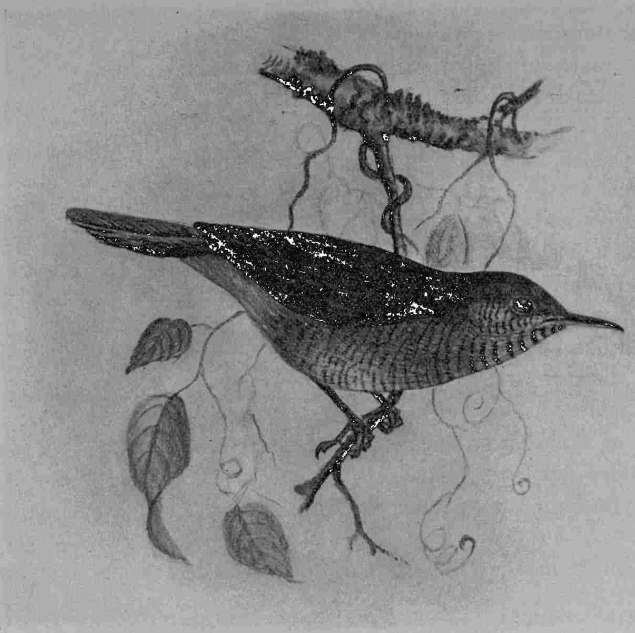

Afb. 198. — *Graueria vittata* HARTERT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop en nek olijfkleurig tot olijfgrauw, de vederen soms donkerder in het midden; het voorhoofd lichtgevlekt, ietwat bruin; bovenzijde olijfbruinachtig tot olijfkleurig, romp en bovenstaartvederen olijfgroen, de laatste ietwat roodbruin gewassen; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom groenolijfkleurig; stuurpennen olijfbruin, groen gewassen. Kopzijden duidelijk witgevlekt. Kin, keel en hals min of meer roestbruinachtig, dwarsgestreept (iedere veder met 1-2 dwarse, zwarte of grauwzwarte strepen vóór het einde, dat grauwzwart of zwart is gezoomd); het overige van de onderzijde eveneens olijf- of roestbruinachtig, tot olijfgroen of olijfgrauw op de buik, met minder scherp afgetekende, meer groengrauwe, dwarse strepen, die op de buik vooral fel gebogen zijn; onderstaartvederen olijfgroen; ondervleugeldekvederen wit of roestkleurig, met olijfgroene, dwarse strepen. Snavel zwartbruin; poten blauwachtiggrauw. De bovenzijde ziet er grauwer uit bij de Juv.

Vleugel : 60-65; staart: 58-60; tarsus: 15-20; snavel: 15-17 mm.

11 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — « 90 km. ten westen van het Edward-meer » (GRAUER). — Karungu (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE).

Andere vindplaats: Ten noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER).

GENUS MACROSPHENUS CASSIN.

Snavel nogal lang, ietwat afgeplat, basaal breed, met nogal stevige eindhaak; de randen fijn getand; staart fel afgerond, de buitenste pennen merkelijk korter dan de middelste; handpen 1 langer dan de helft van 2, deze veel korter dan 3, die betrekkelijk weinig korter is dan 4; 4-6 de langste pennen; rompvederen zijdeachtig, lang, maar korter dan de halve lengte van de staart.

Twee soorten zijn bekend.

1. *a.* Ten minste de flanken zijn geel of oranje- of wel kastanjekleurig. Keel grauw. Bovenkop grauw, rug olijfgeelgroen. ..... *Macrosphenus flavicans.*

   b. Noch geel, noch oranje, noch kastanjekleur aan de onderzijde. Keel nooit grauw; bovenkop olijfgroen gelijk de rug. ..... *Macrosphenus concolor.*

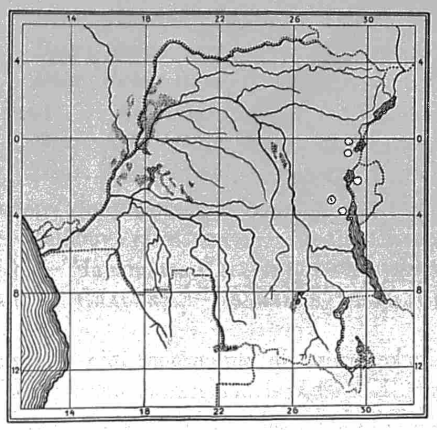

Afb. 199. — Vindplaatsen van *Graueria vittata.*

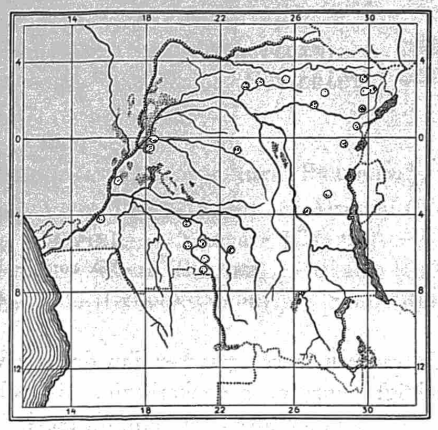

Afb. 200. — Vindplaatsen van *Macrosphenus concolor.*

1. - **Macrosphenus concolor** HARTLAUB. — Afb. 200.

Woudbewoner, die van West-Afrika tot Kasai, enerzijds, tot Uganda, anderzijds, wordt gevonden.

Bovenkop en bovenzijde olijfgroen, de kop ietwat donkerder; vliegpennen bruin, met olijfgroene buitenzoom, de armpennen olijfgroen ook aan de binnenzoom; stuurpennen bruin, olijfgroen gewassen, olijfkleurig gezoomd; romp lichter gekleurd, de vederen apicaal geel of oranjekleurig. Kopzijden min of meer donkerolijfgroen; onderzijde veel lichter gekleurd dan de bovenzijde, grauwolijfgroenachtig; de keel en het buikmidden bleker, tot lichtgroengeel; de flanken donkerder; ondervleugeldekvederen geelwit. Snavel met donkerbruine of zwarte bovenkaak, grauwe onderkaak; poten vleeskleurig of bruinachtig.

Vleugel: 55-63; staart: 36-45; tarsus: 16-21; snavel: 14-16 mm.

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Tondu (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Arebi (SCHOUTEDEN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Loiki (PRIGOGINE).

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Lesse (GYLDENSTOLPE). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Leopoldstad (ap. DUBOIS). — « 80 km. ten noorden van Kasongo » (GRAUER).

2. - **Macrosphenus flavicans** CASSIN. — Afb. 201-202.

Deze soort bewoont eveneens het woud, van Kameroen en Fernando Po tot Angola en Uganda, over onze gebieden.

Bovenkop grauw of grauwbruin, soms ietwat olijfgroen gewassen; de teugels grijsachtig, de kopzijden lichter gekleurd dan de bovenkop; bovenzijde olijfgeelgroen, de vederen van de romp apicaal geel of oranje-

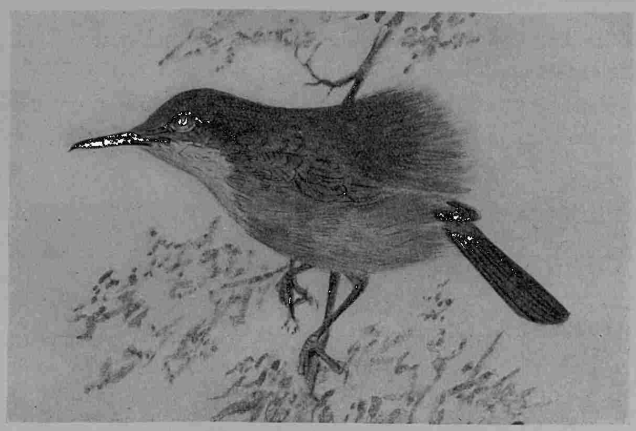

Afb. 201. — *Macrosphenus flavicans* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

geel; dekvederen ietwat grauwer dan de rug; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer olijfgroenachtig; stuurpennen donkerbruin, olijfgeelgroen gewassen. Kin en keel lichtgrauw; het overige van de onderzijde olijfgroen tot groenachtig olijfgeel, naar de zijden toe in het goudgeel, het oranje of het kastanje-

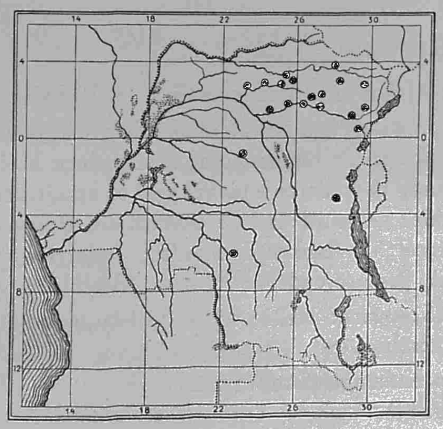

Afb. 202. — Vindplaatsen van *Macrophenus flavicans*.

kleurige overgaand; ondervleugeldekvederen wit. Bovenkaak zwart; onderkaak grijsachtig in het midden, de randen van de kaken bleek; poten grauw.

Vleugel: 53-65; staart: 34-36; tarsus: 18-21.5; snavel: 16-20 mm. De wijfjes zijn kleiner dan de mannetjes.

Een enkele vorm is tot hiertoe uit onze gebieden bekend: de onderzijde ervan is groenachtig olijfgeel tot mooi oranje- of kastanjekleurig aan de flanken. De typische vorm en de vorm *angolensis* zijn minder mooi gekleurd aan de onderzijde, meer olijfgroen.

2 *a*. - **Macrosphenus flavicans angolensis** BANN.

Deze vorm werd beschreven uit Ndala Tando in Angola. Men zal hem misschien in Zuid-Congo aantreffen.

2 *b*. - **Macrosphenus flavicans flavicans** CASSIN.

Deze vorm is bekend van Fernando Po en van uit Sierra-Leone tot Landana. Hij komt misschien in Mayumbe voor. Wij bezitten er exemplaren van uit Kameroen: Bitye (BATES).

2 *c*. - **Macrosphenus flavicans hypochondriacus** REICHENOW.

Deze vorm is bekend van Midden-Congo tot Uelé en W. Uganda en komt ook in Kasai voor.

20 exemplaren in ons bezit.

Distr. Tshuapa : Bokungu (DUPUIS).

Distr. Stanleystad : Panga (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-rivier (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé : Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Koteli (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Mikelo (PRIGOGINE). — Nyabitsinda (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Luluaburg (CALLEWAERT). — Beni (DENT. CARRUTHERS). — Avakubi (WOLLASTON). — Yambuya (JAMESON). — Medje (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Manamama (CHAPIN). — Kinyawanga (STUHLMANN). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN).

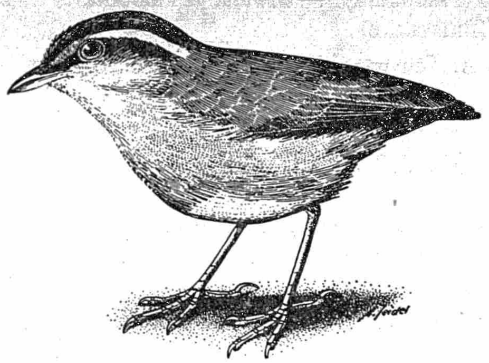

Afb. 203. — *Hemitesia Neumanni* ROTSCHILD.
(Naar CHAPIN).

GENUS HEMITESIA CHAPIN.

Snavel recht, de bovenkaak gebogen, zonder eindhaak, nogal breed; handpen 1 langer dan de helft van 2, deze korter dan 3, 4-6 de langste pennen; staart korter dan de halve vleugellengte, ietwat afgerond; poten betrekkelijk lang, met lange tenen, vooral teen 3; de klauw van teen 2 reikt niet tot aan de basis van klauw 3.

Een enkele soort.

1. - **Hemitesia Neumanni** ROTSCHILD. — Afb. 203-204.

Deze interessante soort werd ontdekt in het bergwoud ten noordwesten van het Tanganika-meer; ze wordt echter teruggevonden tot ten westen van het Edward-meer.

Bovenkop zwart met brede, asgrauwe of bruinachtiggrauwe, overlangse middenstreep, en met brede, witte, groenachtige of soms lichtbruinachtige wenkbrauwstrepen, waarvan de vederen een zwarte zijzoom vertonen;

het overige van de bovenzijde donkerolijfgroen. Teugels en een streep onder de wenkbrauwstreep zwart; wangen en onderzijde groengeel, het buikmidden wit, de flanken min of meer olijfkleurig. Bovenkaak zwartachtig, onderkaak geel; poten bruinachtig of vleeskleurig.

Vleugel: 59-65; staart: 27-32; tarsus: 24-26; snavel: 12-15 mm.

Wij bezitten niet minder dan 10 exemplaren van deze zeldzame soort, waarvoor CHAPIN onlangs het genus *Hemitesia* instelde. Ze komt alleen in het Kivu-district voor, in het bergwoud.

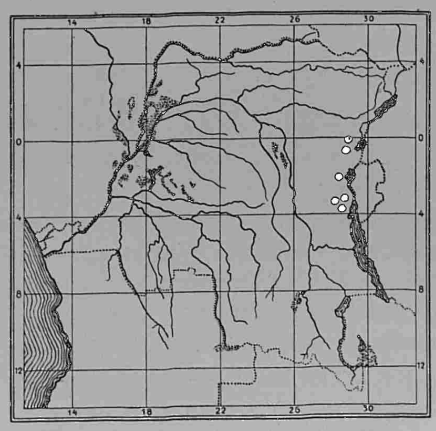

Afb. 204. — Vindplaatsen van *Hemitesia Neumanni* ROTSCH.

Distr. Kivu: Bitakongo (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Masango (PRIGOGINE).

Andere bekende vindplaatsen: Ten noordwesten van Baraka (GRAUER). — Kisale, Elila-riv. (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS SYLVIETTA LAFRESNAYE.

Kleine vogels met merkwaardig korte staart, die veel korter is dan de halve vleugellengte; handpen 1 ongeveer even lang als de halve lengte van pen 2, deze korter dan 3, 3-5 de langste pennen; armpennen korter dan de handpennen; snavel fijn en puntig, lichtjes gebogen, de bovenkaak zonder eindhaak.

Acht soorten komen in onze gebieden voor. Ze kunnen onderscheiden worden als volgt:

1. *a.* Bovenkop donker chocolade- of kastanjeroodbruin, met of zonder witte wenkbrauwstreep. Terzelfdetijd, is de rug geelgroen tot olijfbruin. ..... 2.
   b. Anders gekleurd. ..... 3.
2. *a.* Een brede, witte wenkbrauwstreep aan iedere zijde. ..... *Sylvietta leucophrys.*
   b. Geen witte wenkbrauwstreep: het roodbruin van de bovenkop reikt tot onder de ogen. ..... *Sylv. Chapini.*
3. *a.* Bovenzijde olijfgroen tot grauwbruin, donker gekleurd. ..... 4.
   b. Bovenzijde lichtgekleurd, min of meer lichtgrauw, ten hoogste ietwat groen of olijfkleurig gewassen. ..... 5.
4. *a.* Onderzijde wit of grijswit. Een smalle, lichtgekleurde wenkbrauwstreep; wangen niet gevlekt. .. .. *Sylv. virens.*
   b. Onderzijde lichtgroengeel, het buikmidden lichtgeel. Geen wenkbrauwstreep; wangen wit met donkere vlekjes bezaaid (in onze gebieden). ..... *Sylv. ruficapilla.*
5. *a.* Een roodbruine of kastanjebruine kropband. Oordekvederen dito gekleurd. .. *Sylv. ruficapilla.*
   b. Anders gekleurd. Geen roodbruine of kastanjebruine kropband noch oordekvederen. ..... 6.
6. *a.* Een smalle, lichtgekleurde wenkbrauwstreep. Rug grauw of bruingrauw. ..... 7.
   b. Geen wenkbrauwstreep. Rug leigrauw. ..... *Sylv. Whytei.*

7. *a.* Borst- en buikmidden wit. Staart ten hoogste 25 mm. lang; tarsus tot 18 mm. .. *Sylv. brachyura.*
b. Borst- en buikmidden ten hoogste lichter gekleurd dan de zijden. De staart meet 25-30 mm., de tarsus 19-20 mm. ..... *Sylv. rufescens.*

1. - **Sylvietta brachyura** LAFRESNAYE. — Afb. 205-206.

Deze *Sylvietta* wordt gevonden in de savannen, van West-Afrika tot Noordoost-Afrika, over Soedan en Noord-Congo, tot Oost-Afrika en het oosten van Belgisch Congo. Hij wordt verdeeld in een reeks ondersoorten.

Afb. 205. — *Sylvietta brachyura* LAFRESNAYE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop en bovenzijde bruinachtiggrauw tot grauw, de bovenstaartvederen ietwat geelbruin gewassen; teugels en wangen lichtgeelbruin tot isabelbruin of roestbruin; een smalle, roestkleurige tot witachtige wenkbrauwstreep, soms alleen van voren afgetekend. Borst- en buikmidden meestal wit; het overige van de onderzijde lichter of donkerder geelbruin tot isabelbruin. Vliegpennen grauwbruin, de armpennen grijs gewassen, de handpennen smal witachtig gezoomd; stuurpennen grauwbruin, apicaal min of meer roestkleurig. Snavel donkervleeskleurig, de punt en de culmen hoornachtig bruin; poten bruinachtig tot vleeskleurig.

Vleugel: 47-62; staart: 19-25; tarsus: 16-18; snavel: 10-12 mm.

1 *a.* - **Sylvietta brachyura Carnapi** REICHENOW.

Deze vorm komt voor van Kameroen tot Uelé en het Bahr-el-Ghazal.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Congo-Ubangi: Bosobolo (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Abimva (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Aba (ap. REICHENOW).

1 *b.* - **Sylvietta brachyura dilutior** REICHENOW. — Afb. 206.

Deze vorm is ietwat lichter gekleurd dan de vorige. Hij is bekend uit Soedan en van de westelijke oever van het Albert-meer en de Semliki-rivier tot Uganda en Kenya.

15 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Kasenyi (LEFÈVRE).

Andere vindplaatsen: Kasindi (CHAPIN). — Semliki-vallei (JACKSON).

2. - **Sylvietta Chapini** SCHOUTEDEN. — Afb. 206.

Deze soort is tot hiertoe slechts bekend uit een heel beperkt gebied in Belgisch Congo.

Bovenkop en kopzijden tot onder de ogen mooi kastanjeroodbruin; bovenzijde geelgroen, de rug min of meer bruin gewassen; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin, met geelgroene zoom. Onderzijde bruin-

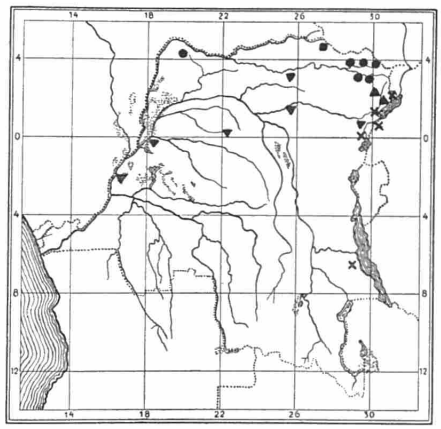

Afb. 206. — Vindplaatsen van *Sylvietta brachyura, Chapini* en *Denti*.
● *Sylv. brachyura Carnapi.* × *S. brach. dilutior.*
▲ *Sylvietta Chapini.* ▼ *Sylvietta Denti.*

achtiggrauw, de kin, de keel en het buikmidden wit; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen citroengeel; schenen apicaal groengeel. Snavel en poten grauwvleeskleurig.

Vleugel: 56-58; staart: 21-23; tarsus: 18-19; snavel (vrije gedeelte): 7-9 mm.

Drie exemplaren (de Typen) in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Djugu (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH).

Geen andere vindplaats is bekend.

3. - **Sylvietta Denti** OGILVIE-GRANT. — Afb. 206.

Deze zeldzame soort is bekend van Sierra-Leone tot Midden-Congo en Beni in Oost-Congo. De typische vorm wordt gevonden van Kameroen tot Belgisch Congo.

Deze kleine vogel bewoont vooral het secundair woud.

3 *a.* - **Sylvietta Denti Denti** OGILVIE-GRANT.

Voorhoofd en bovenkop bruin; wangen met vlekjes bezaaid, de vederen wit met donker of zwart einde; oordekvederen bruinachtig, olijfkleurig gewassen; bovenzijde vaalolijfgroen; vliegpennen en stuurpennen bruin, met vaalolijfkleurige buitenzoom. Kin en bovenkeel gevlekt gelijk de wangen, de vederen wit of grijsachtig met zwart einde; keel in het midden min of meer roestkleurig gewassen, naar de borst toe vaalolijfkleurig; lichaamszijden lichtgroengeel, het buikmidden lichtgeel, de onderstaartvederen eveneens; ondervleugeldekvederen wit, apicaal geel. Snavel zwart of zwartbruin; poten min of meer donker hoornachtigbruin.

Vleugel: 46-50; staart: 15-18; tarsus: 15-16; snavel: 8-10 mm.

Bij de vorm *Hardyi* zijn de wangen eenkleurig grijs en is de bovenzijde levendiger groen.

Vijf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer : Bolobo (NKELE).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Yokamba (STEVENART). — Iyonda (LOOTENS).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Beni (DENT). — Banalia (CHAPIN).

4. - **Sylvietta leucophrys** SHARPE. — Afb. 207-208.

Dit is een bewoner van het bergwoud en het bamboewoud. De soort wordt aangetroffen in hoogland van Oost-Afrika en Belgisch Congo.

Bovenkop donkerkastanje- of chocoladebruin; een brede, witte wenkbrauwstreep, daaronder een kastanjebruine streep die loopt van de snavel door het oog; bovenzijde en dekvederen olijfgeelgroen of olijfbruin;

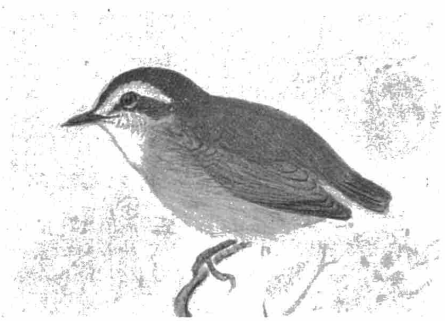

Afb. 207. — *Sylvietta leucophrys* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

vliegpennen donkerbruin, met olijfgeelgroene buitenzoom, de vleugelboeg lichtgeel; stuurpennen donkerbruin, olijfgroen gezoomd. Kopzijden, kin, keel en het overige van de onderzijde witgrijs, min of meer bruinachtig gewassen; de oordekvederen lichter gekleurd; lichaamszijden, en min of meer ook de borst, grauwachtig of grauwbruin; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen lichtgeel; schenen bruinachtig.

Snavel vleeskleurig, grauwer van onderen; poten levendiger gekleurd.

Vleugel: 56-64; staart: 22-28; tarsus: 18-20; snavel: 9.5-12 mm.

Twee vormen worden onderscheiden; beide komen in onze gebieden voor, de ene op het Ruwenzorigebergte, de andere van het Edward-meer tot ten noorden van het Tanganika-meer, maar ook in het Kungwewoud, aan de oostelijke oever van het meer in Tanganyika Territory.

4 *a*. - **Sylvietta leucophrys chloronota** HARTERT.

Deze vorm is bekend van bewesten het Edward-meer tot ten noordwesten van het Tanganika-meer en Ruanda; hij is ook bekend uit Kigezi in Uganda en zelfs uit het Kungwe-woud, zoals zoëven gezegd.

De bovenzijde is meestal levendiger gekleurd dan bij de typische vorm.

23 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Mobaya (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Butuhe (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Miki (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kisenyi/Rutshuru (GRAUER). — Nyamylima-berg (CHAPIN). — Kandashomwaberg (ROCKEFELLER en MURPHY).

4 *b*. - **Sylvietta leucophrys leucophrys** SHARPE.

De typische vorm van *S. leucophrys* wordt aangetroffen in het bergwoud van Kenya, Elgon en Ruwenzori.

8 exemplaren in onze verzameling, de meeste van de oostzijde van het Ruwenzori-gebergte (Ruwenzori Expedition).

Distr. Kivu: W. Ruwenzori, 2.300 m. (J. BEQUAERT).

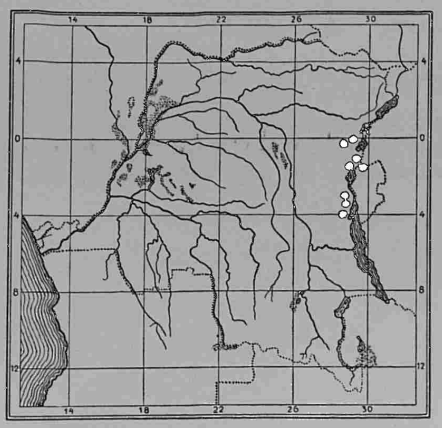

Afb. 208. — Vindplaatsen van *Sylvietta leucophrys*.
○ *S. leuc. chloronota*. × *S. leuc. leucophrys*.

5. - **Sylvietta rufescens** VIEILLOT. — Afb. 209.

Deze soort komt voor van Zuid-Afrika tot Noord-Rhodesië, Katanga, Zuid-Kasai en is ook bekend uit de Ruzizi-vallei. Een enkele vorm in onze gebieden.

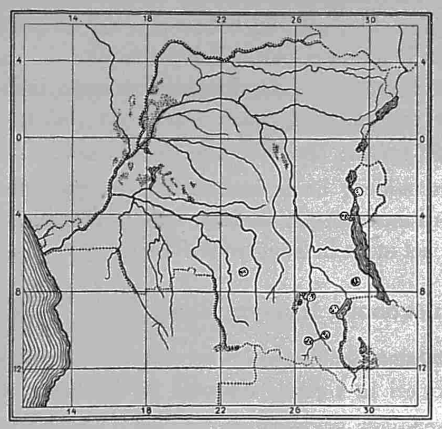

Afb. 209. — Vindplaatsen van *Sylvietta rufescens*.

Bovenkop, wangen en bovenzijde bruin tot bruingrauw of grauw; een donkere teugelvlek; vliegpennen grauwbruin tot donkerbruin, de buitenzoom grauw of roestkleurig; stuurpennen grauwbruin, de zoom roestkleurig; een lichtgeelbruinachtige wenkbrauwstreep. De hele onderzijde is lichtgeelbruinachtig; de borst, de buik en de stuit donkerder gekleurd, meer roestkleurig. Snavel hoornbruin, de onderkaak lichter gekleurd; poten vleeskleurig.

Vleugel: 53-63; staart: 25-30; tarsus: 19-20; snavel: 11-15 mm.

5 *a*. - **Sylvietta rufescens adelphe** GROTE.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Opper-Lufira, Kapolowe (LYNES).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Lukafu (NEAVE). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mabwe (VERHEYEN). — Baraka (GRAUER). — Ruzizi-vallei (GRAUER).

6. - **Sylvietta ruficapilla** BOCAGE. — Afb. 210.

Deze soort wordt gevonden van Neder-Congo en Angola tot Nyasaland, Mozambiek, Katanga en Noord-Rhodesië. WHITE heeft onlangs deze soort kritisch onderzocht en verschillende vormen onderscheiden, waarvan niet minder dan vijf in onze gebieden voorkomen.

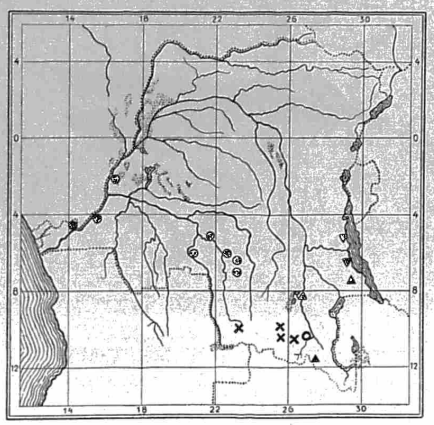

Afb. 210. — Vindplaatsen van *Sylvietta ruficapilla*.
○ *Sylv. rufic. gephyra*. ▲ *Sylv. rufic. Chubbi*.
× *Sylv. rufic. ruficapilla*. ● *Sylv. rufic. rufigenis*.
▼ *Sylv. rufic. Schoutedeni*.

De bovenkop is roestbruin of roodbruin gekleurd, vaak grauw gewassen; het voorhoofd is lichter gekleurd, soms witachtig of groenachtiggrauw; teugels wit tot roestkleurig; oordekvederen roodbruin of kastanjebruin; bovenzijde lichtgroenachtiggrauw, de bovenstaartvederen ietwat geler; dekvederen bruin, met grauwgroene zoom; vliegpennen bruin, met lichtgele of lichtolijfgroene buitenzoom, stuurpennen bruin, ten minste zijdelings en apicaal geelgroen gewassen, of bruinachtiggrauw. Kin en keel wit of grijsachtig; een smalle roestbruine tot kastanjebruine kropband; het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen licht bruinachtiggrauw tot lichtgeel of groenachtiggeel; ondervleugeldekvederen wit, geel gewassen. Snavel bruinachtig, de onderkaak bleker; poten geelbruin.

Vleugel: 57- 70; staart: 18-30; tarsus: 19-20; snavel: 11-12,5 mm.

6 *a*. - **Sylvietta ruficapilla Chubbi** OGILVIE-GRANT.

2 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Nieuwdorp (LEGROS).

Andere vindplaatsen: Suze-meer (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kempia (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

6 *b*. - **Sylvietta ruficapilla gephyra** WHITE.

2 exemplaren in ons bezit.

Distr. Opper-Katanga: Opper-Lufira (LYNES).

6 *c*. - **Sylvietta ruficapilla ruficapilla** Bocage.

22 exemplaren.

Distr. Lulua: Kasaji (Fisher).

Andere vindplaatsen: Lufupa-rivier (Neave). — Busanga op Lualaba (Neave). — Kambove (Neave). — Nasondoye (Lynes).

6 *d*. - **Sylvietta ruficapilla rufigenis** Reichenow.

8 exemplaren.

Distr. Kasai: Luebo (Schouteden). — Katombe (Van Assche). — Luluaburg (Callewaert). — Luluaburg (Windmolders). — Merode (Windmolders).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (Schouteden).

Andere vindplaatsen: Manyanga (Bohndorff). — Leopoldstad (Bohndorff). — Kabambaie (Lynes).

Afb. 211. — *Sylvietta virens* Cassin.
(V. G. L. van Someren del.).

6 *e*. - **Sylvietta ruficapilla Schoutedeni** White.

6 exemplaren in ons bezit.

Distr. Tanganika: Tembwe (Schouteden). — Mahila (Prigogine).

7. - **Sylvietta virens** Cassin. — Afb. 211-212.

Dit is een soort die vooral het secundair woud bewoont. Ze wordt gevonden van West-Afrika tot Uganda en tot Noord-Angola, over onze gebieden.

Bovenkop en oor dofbruin tot grauwbruin; de wangen en een streep boven de teugels, en soms tot boven het oog, bruinachtig; bovenzijde vaalolijfgroen, min of meer intens gekleurd of bruin gewassen; dekvederen en vliegpennen donkerbruin, met lichtolijfgroene buitenzoom; stuurpennen donkerbruin, olijfgroen gezoomd. Keel lichtroestbruin, het midden witachtig; het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen wit of grijswit; de borst en de lichaamszijden grauwachtig tot grijsachtig bij onze Congolese vormen, gedeeltelijk geel bij West-Afrikaanse vormen; ondervleugeldekvederen lichtgeel. Snavel hoornbruin, de onderkaak grauwachtig; poten vleeskleurig.

Vleugel: 44-53; staart: 14-20; tarsus: 16-18; snavel: 10-12 mm.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. De vorm *tando* is lichter gekleurd; de buik is witter, de borst ietwat roestkleurig gewassen. De vormen *baraka* en *virens* zien er donkerder uit; bij de eerste zijn wangen en borst meer bruingrauw getint dan bij de tweede.

7 *a*. - **Sylvietta virens baraka** Sharpe.

Bewoont de wouden van Noord- en Oost-Congo tot Kasai; ook gevonden in Zuidoost-Soedan, Elgon, Uganda.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Kangada (PRIGOGINE). — Kako-brug (BURGEON).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Bokungu (DUPUIS).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (LYNES). — Belenge (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Kibongo (BOHNDORFF). — Ukaika (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Beni (CARRUTHERS, WOLLASTON). — Stanleystad (CHAPIN). — Banalia (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Kita Kita (ROCKEFELLER en MURPHY). — « 80 km. ten N. van Kassongo » (GRAUER).

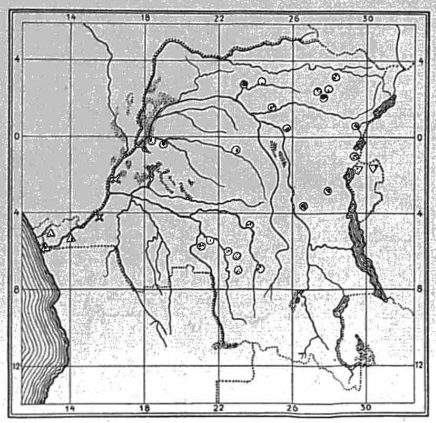

Afb. 212. — Vindplaatsen van *Sylvietta virens* en *S. Whytei*.
● *Sylv. virens baraka.* × *Sylv. virens virens.*
▲ *Sylv. virens tando.* ▼ *Sylvietta Whytei.*

7 *b*. - **Sylvietta virens tando** SCLATER.

Deze vorm is bekend van Noordwest-Angola tot Landana en komt in Neder-Congo voor.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Moanda (MESMAEKERS). — Moanda Tonde (VRIJDAGH). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN).

Geen andere vindplaats.

7 *c*. - **Sylvietta virens virens** CASSIN.

Deze vorm wordt aangetroffen van Nigerië tot Kameroen, Gaboen en Neder-Congo.

7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Wolter (Mevr. M. BEQUAERT). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

Geen andere vindplaats.

8. - **Sylvietta Whytei** SHELLEY. — Afb. 212.

Deze soort wordt gevonden in Oost-Afrika en tot in Zuid-Abessinië en Uganda. Een vorm er van is uit Ruanda bekend.

Bovenzijde leigrauw, min of meer lichtgekleurd; het voorhoofd en de teugels geelbruin; geen wenkbrauwstreep; vliegpennen en stuurpennen bruingrauw, de zomen lichtgekleurd. Onderzijde geelbruin tot lichtroodbruin, het buikmidden en de onderstaartvederen bleker; ondervleugeldekvederen gelijk de onderzijde. Snavel bruin, de basis van de onderkaak bleker; poten vleeskleurig.

Vleugel: 52-65; staart: 25-28; tarsus: 17-19; snavel: 12-13 mm.
In onze gebieden komt slechts de vorm *Jacksoni* voor.

8 *a*. - **Sylvietta Whytei Jacksoni** SHARPE.

Deze vorm komt voor van Nyasaland tot Kenya en Uganda en is ook bekend uit Ruanda.
Twee exemplaren in ons bezit.

Ruanda-Urundi: Gabiro (VERHULST). — Mayaga (AURELIAAN).
Andere vindplaats: Kisenyi (PHILLIPS).

GENUS EREMOMELA SUNDEVALL.

Snavel smal en puntig, ietwat afgeplat aan de basis, zonder eindhaak; handpen I ongeveer de helft van pen 2; satart een weinig afgerond of dwarsgesneden, de buitenste pen aan iedere zijde merkelijk korter dan de volgende pennen; de vleugel langer dan de staart bij onze soorten.

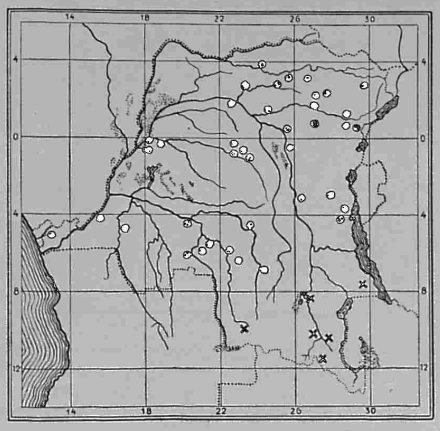

Afb. 213. — Vindplaatsen van *Eremomela*.
× *Erem. atricollis*. o *Erem. badiceps badiceps*.

Vijf soorten komen in onze gebieden voor. Men kan ze als volgt onderscheiden :

1. *a*. Bovenkop grotendeels kastanjeroodbruin; keel wit of roomkleurig; een zwarte kropband bij de volwassen vogels; het overige van de onderzijde lichtgrauw. ..... *Eremomela badiceps*.
   b. Anders gekleurd. ..... 2.
2. *a*. Een zwarte kropband bij de volwassen vogels; keel mooi geel; het overige van de onderzijde wit, min of meer geel gewassen. ..... *Erem. atricollis*.
   b. Anders gekleurd. ..... 3.
3. *a*. Staart heel kort, slechts 26-34 mm. lang. Keel wit; het overige van de onderzijde grauwbruinachtig tot geel. ..... *Erem. icteropygialis*.
   b. De staart ten minste 36 mm. ..... 4.
4. *a*. Kin wit; keel helemaal wit of grijsachtig; het overige van de onderzijde geel. Bovenkop asgrauw. ..... *Erem. pusilla*.
   b. Kin wit; keel ten minste van achteren geel; borst geel; achterlijf geel of wit. Bovenkop olijfgeel tot geelgroen. ..... *Erem. scotops*.

1. - **Eremomela atricollis** BOCAGE. — Afb. 213.

Deze mooie soort is bekend van Opper-Angola tot Noord-Rhodesië en Katanga.
Bovenkop grauw, ten minste van voren min of meer geel of isabelgeel gewassen, het voorhoofd en een wenkbrauwstreep isabelgeel of soms roestkleurig; bovenzijde grauw, ietwat bruin gewassen; vliegpennen

bruin, met fijne, geelgroene buitenzoom; stuurpennen bruin, de buitenzoom min of meer geelgroen, de eindzoom bleek of (buitenste pennen) wit. Een zwarte streep over iedere kopzijde, van de teugel tot over het oor. Keel mooi geel; een zwarte kropband; het overige van de onderzijde wit, min of meer (soms fel) geel gewassen; ondervleugeldekvederen wit, duimvleugel geel. Snavel zwart; poten bruinachtig.

Vleugel: 55-62; staart: 47-51; tarsus: 18-20; snavel: 12-14 mm.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad: Kafubu (SCHOUTEDEN). — Katofio (LYNES).

Andere vindplaaatsen: Dikulwe (NEAVE). — Opper-Lufira (NEAVE). — Kasaka (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kankunda (VERHEYEN). — Kaziba (VERHEYEN). — Ganza (VERHEYEN).

Afb. 214. — *Eremomela badiceps* FRASER.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2. - **Eremomela badiceps** FRASER. — Afb. 213-214.

Deze soort wordt gevonden in de woudstreken van Sierra-Leone tot Kameroen, Fernando Po, Belgisch Congo, Zuid-Soedan, Uganda en Kenya. De typische vorm bewoont heel dat gebied, met uitzondering van de Goudkust en van Sierra-Leone.

Bovenkop (ten minste van voren) en voorhoofd kastanjeroodbruin, een zwarte streep van de teugel tot onder het oog; kopzijden grauw, min of meer donker, soms olijfkleurig of zwart gewassen; dekvederen (de kleine met grijs eind) en vliegpennen olijfbruin tot zwartbruin; stuurpennen donkerder. Kin en keel wit tot roomkleurig; een brede, zwarte kropband; het overige van de onderzijde lichtgrauw, het buikmidden witachtig of roomkleurig; onderstaartvederen grauwwit tot wit; ondervleugeldekvederen wit tot roomkleurig. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Bij de Juv. zijn de bovenkop en de bovenzijde olijfbruinachtig of is het voorhoofd min of meer roodbruin gewassen; de onderzijde is lichtgeel, de borst min of meer grauw gewassen; geen kropband. Later wordt de bovenkop min of meer roodbruin, de kropband wordt aangeduid, de bovenzijde wordt grauw.

Vleugel: 45-56; staart: 31-38; tarsus: 16-18; snavel: 11-13 mm.

De hele bovenkop is kastanjeroodbruin bij de typische vorm; bij *Turneri*, uit Uganda, is hij slechts tot het midden aldus gekleurd.

2 *a*. - **Eremomela badiceps badiceps** FRASER (*ituricus* GYLDENSTOLPE).

Deze vorm komt voor in Fernando-Po, Kameroen en tot in Kasai, enerzijds, Kivu en West Uganda, anderzijds; ook in Noord-Angola.

Een tachtigtal exemplaren in het Congo-Museum.

Distr. Neder-Congo: Temvo (LANCE). — Temvo (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Wete (DUPUIS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Yangambo

(Dupuis). — Bikoro (Schouteden). — Esongo (Dupuis). — Yalokele (Dupuis). — Lofima (Dupuis). — Isuki (Herroelen). — Eala (Schouteden).

Distr. Uelé: Bambesa (Vrijdagh). — Ibembo (Hutsebaut). — Buta (Hutsebaut). — Poko (Christy).

Distr. Congo-Ubangi: [Bumba (Schouteden)].

Distr. Stanleystad: Bertha-eiland (Robijns de Schneidauer).

Distr. Kibali-Ituri: Teturi (Mevr. Fumière). — Bondo Mabe (Schouteden).

Distr. Kivu: Kamituga (Prigogine). — Moera (Bonnevie). — Kaghasa (Prigogine). — Kalima (Prigogine).

Distr. Sankuru: Lusambo (Windmolders). — Gandajika (Windmolders). — Lusambo (Ghesquière).

Distr. Kasai: Merode (Windmolders). — Belenge (Schouteden). — Macaco (Schouteden). — Basongo (Schouteden). — Ngombe (Schouteden). — Luluaburg (Callewaert).

Distr. Kwango: Mukula (Mevr. M. Bequaert 61865).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (Bohndorff). — Yambuya (Jameson). — Ipoto (Emin). — Kibongo (Bohndorff). — Ponthierstad (Carruthers). — Mawambi (Grauer). — Beni (Grauer). — Ukaika (Grauer). — Simbo (Gyldenstolpe). — Kampi ya Mambuti (Gyldenstolpe). — Angu (Alexander). — Bwanda (Alexander). — Stanleystad (Chapin). — Avakubi (Chapin). — Bafwabaka (Chapin). — Gamangui (Chapin). — Medje (Chapin). — Kama, Elila (Rockefeller en Murphy).

2 *b*. - **Eremomela badiceps Turneri** van Someren.

Deze kleinsnavelige vorm is bekend uit het hoogland van Zuidwest-Uganda en van Kenya en zal wellicht in Ruanda aangetroffen worden.

3. - **Eremomela icteropygialis** Lafresnaye. — Afb. 215.

Deze *Eremomela* bewoont de savannen van Soedan tot Noordoost-, Oost- en Zuid-Afrika, alsmede die van onze gebieden en van Angola. Verschillende vormen worden onderscheiden; twee er van zijn uit Belgisch Congo bekend, een andere zal er misschien gevonden worden.

Kop grauw tot bruinachtiggrauw, de bovenkop ietwat olijfgroen gewassen; bovenzijde en dekvederen grauwbruin, min of meer olijfgroengeel- of olijfgeel gewassen; bovenstaartvederen en romp olijfgroengeel tot grauwbruinachtig; vliegpennen en stuurpennen grauwbruin of donkerbruin, de zoom der vederen olijfgroengeel; teugels wit of grauwachtig; een witte wenkbrauwstreep; oordekvederen grauwachtig. Kin en keel wit; krop grauwachtig of grauwwit; het overige van de onderzijde lichtgrauwbruinachtig tot mooi geel; onderstaartvederen geel of geelachtig; ondervleugeldekvederen grauwachtigwit; schenen grauwachtig, geel gewassen. Snavel bruin tot bruinzwart, de onderkaak bleek; poten min of meer grauw.

De hier vermelde vormen hebben alle drie een gedeeltelijk gele onderzijde. Bij *polioxantha* is de rug veeleer grauw en verschilt weinig van de bovenkop;- bij de twee andere vormen is de rug duidelijk groen gewassen (minder bij *lundae*), de bovenkop daarrentegen is grijs.

Vleugel: 53-58; staart: 28-33; tarsus: 15-17; snavel: 8.5-9.5 mm.

3 *a*. - **Eremomela icteropygialis lundae** Grant en Praed.

Deze vorm is bekend uit Noordwest-Rhodesië en tot Benguella. Hij zal misschien in Zuid-Congo gevonden worden.

3 *b*. - **Eremomela icteropygialis polioxantha** Sharpe.

Deze vorm komt voor van Nyasaland tot Zululand en tot Katanga.

Drie exemplaren in ons bezit.

Distr. Lualaba: Lualaba-riv. (Neave).

Andere vindplaatsen: Lufupa-riv. (Neave). — Elisabethstad (Lynes). — Pelenge (Verheyen). — Kaziba (Verheyen).

3 *c*. - **Eremomela icteropygialis Salvadorii** REICHENOW.

Deze vorm is slechts bekend uit Belgisch Congo.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Botanankasa (NKELE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Kaulu (LYNES).

Andere vindplaats: Leopoldstad (BOHNDORFF).

4. - **Eremomela pusilla** HARTLAUB. — Afb. 215.

Deze *Eremomela* is bekend van Noordoost-Afrika tot Oost-Kameroen, over Uganda en Noord-Congo. CHAPIN heeft onlangs vastgesteld dat *pusilla* en *canescens* tot één zelfde soort horen, die dus *pusilla* moet heten; *canescens* wordt er een vorm van.

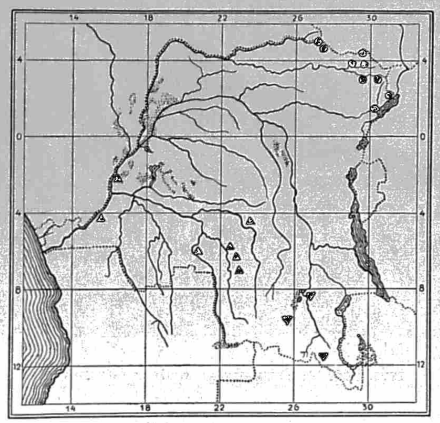

Afb. 215. — Vindplaatsen van *Eremomela*.
▲ *Erem. icteropygialis Salvadorii.* ▼ *Erem. icter. polioxantha.*
● *Erem. pusilla canescens.*

Voorhoofd, bovenkop en nek grauw of asgrauw; bovenzijde en vleugeldekvederen geelgroen, de romp en de bovenstaartvederen levendiger gekleurd, geler; een zwarte of donkergrauwe teugelstreep, tot over het oor voortgezet; vliegpennen donkerbruin, met geelgroene buitenzoom; stuurpennen donkerbruin, min of meer groengeel gewassen, vooral aan de zomen. Kin en keel wit of lichtgrijsachtig; het overige van de onderzijde levendig geel; onderstaartvederen geel; ondervleugeldekvederen geelachtig tot geel. Snavel zwart; poten min of meer roestkleurig.

Vleugel: 50-60; staart: 36-48; tarsus: 16-19; snavel: 9-12,5 mm.

Een enkele vorm komt in onze gebieden voor.

4 *a*. - **Eremomela pusilla canescens** ANTINORI.

Deze vogel bewoont het noorden van Belgisch Congo en wordt eveneens gevonden in het Shari-gebied en in Noordwest-Uganda.

Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling, ook uit Soedan en uit Uganda.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Aru-kamp (MISONNE). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Kil. 999 Congo/Nijl (VLEESCHOUWERS). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Ischwa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Nzoro (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN).

Een van onze exemplaren uit Mauda heeft een deels witte bovenkop.

5. - **Eremomela scotops** SUNDEVALL. — Afb. 216-217.

Deze soort wordt gevonden in de savannen van Zuid- tot Oost-Afrika, Angola, het zuiden en het zuidoosten van onze gebieden. Vijf vormen er van worden hier opgesomd.

Kop vaalolijfgeelachtig tot geelgroen, de teugels grauw of zwart; het voorhoofd en een min of meer duidelijke, wenkbrauwstreep geel; bovenzijde, dekvederen, vliegpennen en stuurpennen grauwbruin, de bovenzijde en de dekvederen dikwijls olijfgeelgroen gewassen, de buitenzoom van de bruine vliegpennen olijfgeel tot witachtig. Keel en krop lichtgeel tot zuivergeel, de kin wit; het overige van de onderzijde geel of geelachtigwit, bij sommige vormen zuiverwit van achteren; onderstaartvederen wit of geelachtigwit, soms geel; ondervleugeldekvederen wit. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 55-62; staart: 40-48; tarsus: 17-20; snavel: 10-14 mm.

Afb. 216. — *Eremomela scotops* SUNDEVALL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bij de vorm *pulchra* is de onderzijde van voren mooi geel, van achteren wit, de rug is grauwbruin; bij *citriniceps* is de kleurverdeling dezelfde maar de bovenkop is fel geelgroen gewassen; *congensis* daarentegen is meer eenkleurig geel aan de onderzijde en de rug is geelgroen gewassen; *mentalis* staat tussen de twee laatste vormen, de buik is geel gewassen; *angolensis* heeft eveneens een geelachtige onderzijde, maar de rug is grauwer.

5 *a*. - **Eremomela scotops angolensis** BANNERMAN.

Deze vorm werd beschreven uit Angola. Hij zal misschien in Zuidwest-Kwango gevonden worden.

5 *b*. - **Eremomela scotops citriniceps** REICHENOW.

Deze vorm is bekend uit Oost-Afrika, Uganda en Brits Ruanda. Hij zou dus in het oosten van Ruanda-Urundi kunnen aangetroffen worden.

5 *c*. - **Eremomela scotops congensis** REICHENOW.

Dit is een vorm die slechts bekend is uit Midden- en Zuid-Congo en Noordwest-Angola.

Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (CHRISTY).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Bakwanga (WINDMOLDERS). — Luluaburg (LYNES). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Tshisika (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Geen andere vindplaats. CHAPIN heeft een door ANSORGE in Noordwest-Angola ingezameld exemplaar vermeld.

5 *d.* - **Eremomela scotops mentalis** REICHENOW.

Deze vorm is reeds vermeld van het noord-westen van het Tanganika-meer tot aan de Lualaba-rivier. Ik deel hierbij exemplaren in uit onze verzameling die door een merkelijk geel gewassen buik van *pulchra* verschillen.

8 exemplaren in ons bezit.

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Kabobo (PRIGOGINE). — Luhimba (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Lubilu (PILETTE).

Bekende vindplaatsen: Kibondo (BOHNDORFF). — Ten oosten van Kasongo (GRAUER). — Tussen Baraka en 300 km. ten westen er van (GRAUER).

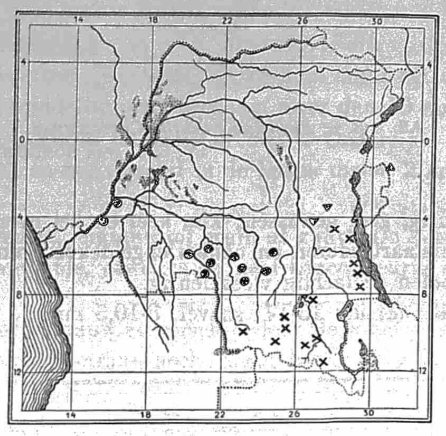

Afb. 217. — Vindplaatsen van *Eremomela scotops.*
▲ *Erem. scotops citriniceps.* ▼ *Erem. scotops mentalis.*
● *Erem. scotops congensis.* × *Erem. scotops pulchra.*

5 *e.* - **Eremomela scotops pulchra** BOCAGE

Dit is een vorm die in Zuid-Angola en tot in Katanga en Nyasaland voorkomt.

38 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kinda (DE BAILLET). — Kamina (LYNES). — Kansenze (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET). — Kakanda (DE CATERS).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (RICHARD).

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Opper-Lufira-riv. (NEAVE). — Kifumanshi-riv. (DE RIEMAECKER). — Katofio (LYNES). — Kinia (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

GENUS PHYLLOLAIS HARTLAUB

Kleine vogels met fijne en korte snavel; handpen I ongeveer even lang als de helft van 2 pennen; 3-5 de langste pennen; staart ietwat korter dan de vleugel, slechts 10 stuurpennen, de buitenste aanzienlijk korter dan de middelpennen.

Eén enkele soort.

1. - **Phyllolais pulchella** CRETZSCHMAR. — Afb. 218-219.

Deze soort wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Soedan, Noord-en Oost-Congo, en tot in het Tanganyika Territory. Ze bewoont de savanne en komt niet in het hoogland voor.

De hele bovenzijde, van het voorhoofd af, is bruingrauw tot grauw, ietwat olijfkleurig gewassen; kleine dekvederen gelijk de rug, de andere bruiner; vliegpennen bruin; de armpennen witgezoomd; stuurpennen donkerbruin, apicaal wit, met uitzondering van de vier middelste pennen, de twee buitenste ook met witte buitenvlag of althans buitenzoom, de allerbuitenste soms helemaal wit. Teugels, vedertjes rondom het oog en

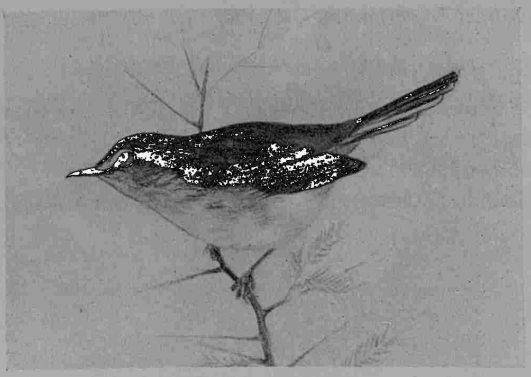

Afb. 218. — *Phyllolais pulchella* CRETZSCHMAR.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

oordekvederen roest- of roomkleurig, geel gewassen; kin, keel en het overige van de onderzijde geelachtig wit of lichtjes roestkleurig; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen dito gekleurd. Snavel bruinachtig, de onderkaak vleeskleurig; poten geelachtig vleeskleurig.

Vleugel: 42-47; staart: 37-48; tarsus: 15-17; snavel: 8-10,5 mm.

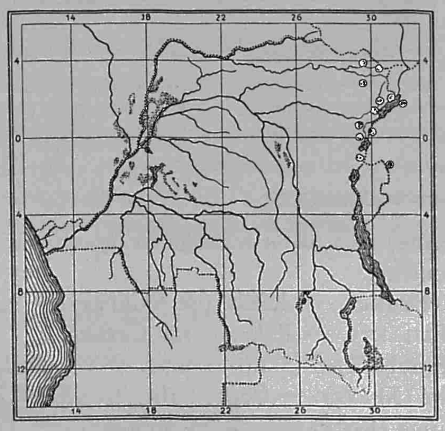

Afb. 219. — Vindplaatsen van *Phyllolais pulchella*.

20 exemplaren in onze verzameling, ook uit Butiaba aan de westelijke oever van het Albert-meer (JACKSON), uit het oostelijk Ruwenzori-gebergte (Ruwenzori Expedition) en uit Elgon (GRANVIK).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kawa (BREDO). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Masidongo (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Nyangabo (EMIN). — Katwe (MECKLEMBURG). — Faradje (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Kasindi (CHAPIN). — Ook bekend uit het oosten van de Kagera-vallei, in Brits Ruanda.

GENUS APALIS SWAINSON

Kleine Sylviiden waarvan de buitenste stuurpen merkelijk korter is dan de andere pennen; meestal 12 stuurpennen, soms 10; handpen 1 ongeveer even lang als de helft van pen 2; pennen 3-5 de langste vliegpennen; snavel fijn, puntig, afgeplat aan de basis, ietwat gebogen.

Vijftien soorten zijn uit onze gebieden bekend of zouden er kunnen gevonden worden. Men zal ze als volgt onderscheiden :

1. *a.* De buitenstuurpennen zijn apicaal geel, de allerbuitenste is soms grotendeels zo gekleurd. Bovenzijde geelgroen, bovenkop grauw. ..... *Apalis flavida*
   b. Buitenstuurpennen nooit geel aan het einde ..... 2.
2. *a.* De drie of vier buitenste stuurpennen zijn wit. *Terzelfdetijd* is de bovenzijde grijs, of leigrauw, of bruin, of leizwart en vertoont de onderzijde geen zwarte kropband. ..... 3.
   b. Ten hoogste de buitenste stuurpen is wit *wanneer* de bovenzijde leigrauw, zwart of bruin is gekleurd en er geen zwarte kropband bestaat ..... 5.
3. *a.* Bovenzijde en bovenkop eenkleurig grijs. Onderzijde zilvergrijs, de flanken blauwgrijs, het midden wit. De buitenste stuurpen is slechts 25 mm. lang; het verschil in de lengte tussen stuurpennen 2 en 6 (de middelste pen) bedraagt meer dan 10 mm. ..... *Ap. argentea.*
   b. Bovenzijde donkerder, leigrauw tot bruin of zwart. Onderzijde anders gekleurd. Stuurpen 1 is langer dan 25 mm., en het verschil in de lengte tussen 2 en 6 bedraagt ten hoogste 10 mm. ..... 4.
4. *a.* Bovenkop en rug eenkleurig, leigrauw tot bruin of zwart. De keel is wit of roomkleurig gelijk het overige van de onderzijde, ofwel is de keel kaneelkleurig of donkergrauw. ..... *Ap. rufogularis.*
   b. De bovenkop is bruin of leigrauw en verschilt door de kleur van de grauwe of grauwbruine rug. Onderzijde nergens donkergrauw noch kaneelkleurig. ..... *Ap. cinerea.*
5. *a.* De rug is uitgesproken geelgroen. ..... 6.
   b. De rug is ten hoogste ietwat groen gewassen. ..... 8.
6. *a.* Keel zwart of donker grauw. ..... 7.
   b. De keel is nooit zwart noch grauw. Volwassene vogels met zwarte of grauwe borstband. ..... *Ap. nigriceps.*
7. *a.* Stuurpennen apicaal breed wit. ..... *Ap. Jacksoni.*
   b. Stuurpennen nooit apicaal breed wit. ..... *Ap. binotata.*
8. *a.* Een zwarte kropband. Bovenzijde asgrauw tot grauwbruin. Keel wit of roomkleurig. ..... 9.
   b. Geen zwarte kropband, soms een donkergrauwe band, maar dan is de keel kaneelkleurig gelijk het overige van de onderzijde. ..... 10.
9. *a.* De staart meet ten minste 50 mm. en telt slechts 10 stuurpennen. Bovenkop gekleurd gelijk de rug. ..... *Ap. pulchra.*
   b. De staart meet ten hoogste 50 mm. en telt 12 stuurpennen. Bovenkop bruiner dan de rug. ..... *Ap. thoracica.*
10. *a.* Bovenzijde ietwat groen gewassen. Buik geel of geelgroen gewassen. ..... 11.
    b. Bovenzijde noch buik zó gekleurd. ..... 12.
11. *a.* Ten minste de drie buitenste stuurpennen zijn wit. ..... *Ap. eidos.*
    b. Geen enkele stuurpen is wit. ..... *Ap. Schoutedeni.*
12. *a.* Bovenkop bruin, de rug grauw. Onderzijde wit, grijswit of roomkleurig. ..... *Ap. alticola.*
    b. Anders gekleurd. ..... 13.
13. *a.* Bovenkop en rug asgrauw tot grauwbruin; de keel kaneelkleurig tot roodbruin gekleurd. .. 14.
    b. Rug leigrauw, de bovenkop weinig donkerder; keel wit of ietwat roestkleurig. .... *Ap. Goslingi.*
14. *a.* Keel en het overige van de onderzijde kaneelkleurig; een donkergrauwe borstband. ..... *Ap. ruwenzorii.*
    b. Keel roodbruin; het overige van de onderzijde lichtgrauw. ..... *Ap. porphyrolaema.*

1. - **Apalis alticola** SHELLEY. — Afb. 220.

Deze soort bewoont de savanne, van Nyasaland tot Oost-Afrika, Angola en Katanga. BENSON beschouwt ze als een vorm van *cinerea*. Beide soorten zijn nauw verwant.

Bovenkop (soms zwartbruin) en kopzijden bruin, deze laatste meestal zwart of zwartbruin vóór en onder het oog; bovenzijde grauw, de langste bovenstaartvederen ietwat bruin getint; stuurpennen donkerbruin of grauwbruin, vaag dwarsgestreept, apicaal (behalve de middelste) witgezoomd, de buitenpennen breder aldus, de buitenste soms ook voor de helft wit; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom, vooral van de handpennen, lichter gekleurd. Kin, keel en buikmidden wit, borst en lichaamszijden grauw gewassen, de stuurpennen grauw aan de onderzijde. Snavel zwart; poten bruinachtig tot vleeskleurig.

Vleugel: 53-59; staart: 48-63 (wijfje 48-50, mannetje 56-63, volgens CHAPIN).

Geen exemplaar in ons bezit.

Bekende vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Upemba-Park (VERHEYEN).

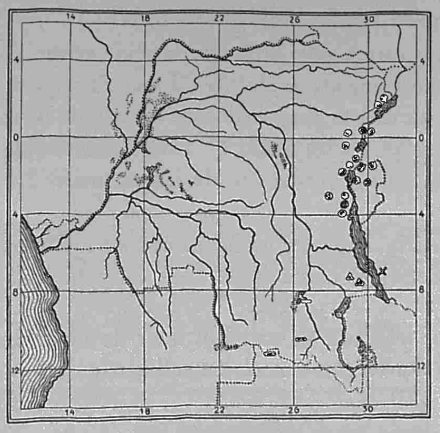

Afb. 220. — Vindplaatsen van *Apalis*.
× *Apalis argentea*. ⊛ *Ap. binotata personata*.
→ *Ap. alticola*. △ *Ap. bin. marungensis*.

2. - **Apalis argentea** MOREAU. — Afb. 220.

MOREAU heeft deze soort beschreven uit het Kungwe-gebergte, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer; ze werd verder in Oost-Afrika aangetroffen, en zal misschien ook aan de westelijke oever van het Tanganika-meer, in het Marungu-hoogland, gevonden worden.

Bovenzijde grijs, de bovenkop weinig donkerder, de kopzijden grijsachtig; een witte wenkbrauwstreep; vliegpennen bruin, met grijsachtig gezoomde buitenzoom; stuurpennen eveneens bruin, met uitzondering van de 3 buitenste pennen, die helemaal wit zijn, en van de vierde pen die wit is met grijze zoom. Kin, keel en het overige van de onderzijde zilvergrijs, wit in het midden; de lichaamszijden min of meer zilver- of meer zilver- of blauwgrijs. Snavel zwart; poten bruinachtig.

Vleugel: 47-50; staart: 44-55; tarsus: 18-19; snavel: 13-14 mm.

De staart is trapvormig, de buitenste pen slechts 25 mm. lang, de eerste volgende (pen 2) 12-15 mm. langer, de volgende geleidelijk langer; de afstand tussen pennen 2 en 6 (de middelste) meer dan 10 mm.

3. - **Apalis binotata** REICHENOW. — Afb. 220-222.

Deze soort wordt gevonden in hoogland, in Kameroen, Oost-Congo, Angola, Oost-Afrika. Twee vormen zijn uit onze gebieden bekend, een derde zal er misschien ook gevonden worden.

Bovenkop en voorhoofd grauw, min of meer donker, tot zwart; bovenzijde olijfgroen, de dekvederen en de vliegpennen donkerbruin, met olijfgroene buitenzoom, de laatste met witte binnenzoom; stuurpennen olijfbruingrauw, fel olijfgroen gewassen. Kopzijden, kin, keel en krop zwart of grauwzwart; een witte streep

zoomt de keel af aan iedere zijde bij de typische vorm, bij de vorm *personata* is deze streep kort en alleen aan het achtergedeelte van de keel te zien; het overige van de onderzijde wit (de vederen basaal zwart of grauwzwart), roomkleurig, grauw of groengeel gewassen aan de zijden en de borst; onderstaartvederen geelachtig of geel; ondervleugeldekvederen geel. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 43-57.5; staart: 34-52; tarsus: 18-19; snavel: 10-15 mm.

Bij de Juv. is de bovenkop gekleurd gelijk de rug en is er geen zwart aan de onderzijde.

Afb. 221. — *Apalis binotata binotata* REICHENOW.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

3 *a*. - **Apalis binotata binotata** REICHENOW.

Deze vorm is bekend uit Kameroen, Noordwest-Angola, Uganda, Elgon, en zou misschien in Neder-Congo kunnen gevonden worden. Onze exemplaren komen uit Kameroen en Uganda.

De bovenkop is donkergrauw; de vleugel meet 43-52 mm.

Afb. 222. — *Apalis binotata personata* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

3 *b*. - **Apalis binotata marungensis** CHAPIN.

CHAPIN heeft deze vorm beschreven naar exemplaren uit het Marungu-hoogland.

Bovenkop en keel grauwer zwart dan bij de volgende vorm; aan de onderzijde is het zwart van achteren grauwgezoomd; de vleugel meet 53-57.5 mm.

Eén exemplaar in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Kasangala (ROCKEFELLER en MURPHY). — Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Gatendwe (ROCKEFELLER en MURPHY).

3 *c*.- **Apalis binotata personata** SHARPE.

De bovenkop is zwart; de vleugel meet 51-54 mm.; aan de onderzijde is het zwart van achteren geel gezoomd.

Deze vorm bewoont hoogland in Oost-Congo en het aangrenzend gebied, van het Albert-meer tot aan het Tanganika-meer, alsmede Ruanda-Uundi.

46 exemplaren in onze verzameling, ook uit het oostelijk Ruwenzori-gebergte (Ruwenzori Expedition).

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH). — Aboro-berg (VRIJDAGH).

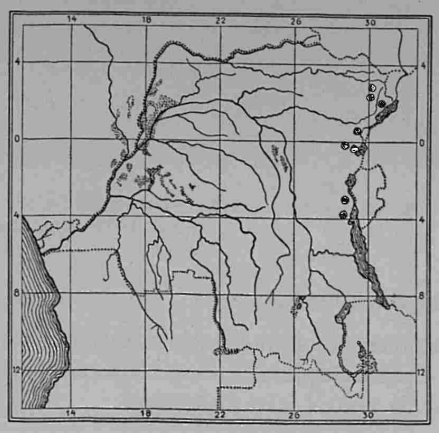

Afb. 223. — Vindplaatsen van *Apalis cinerea*.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE). — Ten noordwesten van Baraka (GRAUER). — « 90 km. ten westen van het Edward-meer » (GRAUER). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Nzombe (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kibga (DE WITTE). — Ngabge (AURELIAAN). — Sabinjo-vulkaan (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: West-Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Burunga (GYLDENSTOLPE). — Djugu (CHAPIN). — Mbwahi (BABAULT). — Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY).

4.- **Apalis cinerea** SHARPE. — Afb. 223.

Ook deze soort bewoont hoogland, in Kameroen, Oost-Afrika, Oost-Congo, Angola en Fernando Po. In onze gebieden komt slechts de typische vorm voor.

Bovenkop leigrauw of grauwbruin bij het mannetje, bruin bij het wijfje; de bovenzijde en de vleugeldekvederen lei- of muisgrauw tot grauwbruin of leizwart, vliegpennen donkerbruin, met bruinachtige, grauwe of olijfkleurige buitenzoom en witte binnenzoom; de middelste stuurpennen donkergrauwbruin, de volgende grauwbruin met witte eindzoom, de derde van buiten af met breed wit einde, de vierde met witte eindschachtstreep, de twee buitenste pennen daarentegen bijna helemaal wit, de basis alleen bruin. De hele onderzijde, keel en kin inbegrepen, is wit, of wel is ze roomkleurig gewassen, vooral aan keel en krop; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 48-58 voor de typische vorm, 58-64 voor de vorm *grandis*; tarsus: 16-23; snavel: 10-13 mm.

Bij de Juv. is de onderzijde geel gewassen en is de onderkaak grotendeels lichtgekleurd.

4 *a*. - **Apalis cinerea cinerea** SHARPE. — Afb. 223.

Deze vorm wordt gevonden van Kenya tot Kameroen en Angola.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Aboro-berg (VRIJDAGH). — Lekwa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kakanda (PRIGOGINE). — Kabunda (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Ten noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER). — Djegu (CHAPIN).

4 *b*. - **Apalis cinerea grandis** BOULTON.

Deze merkwaardig grote vorm is slechts bekend uit Angola. Er is weinig kans dat hij in onze gebieden (Katanga namelijk) zou gevonden worden.

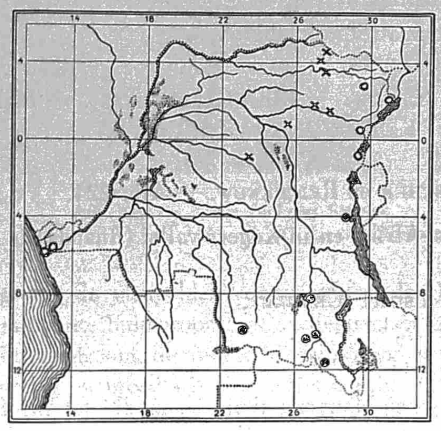

Afb. 224. — Vindplaatsen van *Apalis*.
● *Ap. flavida neglecta*. × *Apalis Golzi*.
o *Ap. flav. caniceps*. ▲ *Apalis eidos*.

5. - **Apalis eidos** PETERS en LOVERIDGE. — Afb. 224.

Deze soort schijnt beperkt te zijn tot het bergwoud van het Idjwi-eiland, Kivu-meer.

Bovenkop en nek zijn grauw; het overige van de bovenzijde is grauwgroen; vleugeldekvederen eveneens; vliegpennen bruin met grauwgroene buitenzoom; de drie buitenste stuurpennen zijn wit, de vierde is gedeeltelijk wit, de andere zijn grauwbruin; 12 stuurpennen, de buitenste heel kort. Kin, keel en het overige van de onderzijde wit, min of meer geelgroen gewassen, de borst grijsachtig; onderstaartvederen witachtig. Wangen grauw; een donkere teugelstreep en daarboven de aanduiding van een lichte streep. Snavel zwart; poten roodachtig.

Vleugel: 44.5-48; staart: 43-48; tarsus: 15-16; snavel: 10-10.5 mm.

2 exemplaren (uit de typische reeks) in onze verzameling.

Distr. Kivu: Idjwi-eiland (LOVERIDGE).

Geen andere vindplaats is bekend.

6. - **Apalis flavida** STRICKLAND. — Afb. 224.

Deze *Apalis* bewoont de savanne, van West-Afrika over Belgisch Congo tot Oost- en Zuid-Afrika en Angola. Drie van de bekende vormen komen in onze gebieden voor.

Bovenkop, ten minste van voren, en kopzijden lichtgrauw; bovenzijde verder geelgroen; dekvederen en vliegpennen bruin met geelgroene zoom; stuurpennen geelgroen tot vaal olijfkleurig, meestal met geelachtige eindzoom, de buitenpennen ook wel lichtgeel aan de buitenvlag, de buitenste pen soms grotendeels lichtgeel. Kin wit; keel wit of geel; krop geel, meestal met zwart vlekje in het midden bij het mannetje (niet bij het

wijfje); het overige van de onderzijde wit, de flanken geel- of roomkleurig gewassen; onderstaartvederen wit of lichtgeel; ondervleugeldekvederen geelwit; schenen geelgroenachtig. Snavel zwart, de randen bleek; poten vleeskleurig.

Vleugel: 45-55; staart: 31-60; tarsus: 18-21; snavel: 10-13 mm.

De vorm *caniceps* wordt gemakkelijk herkend aan de kortere staart: ze meet slechts 31-44 mm., tegen 46-55 voor de twee andere Congolese vormen; de bovenkop is helemaal grijs. De buitenste stuurpennen van de vorm *Golzi* vertonen meer geel dan deze van de vorm *neglecta*, waarvan de achterkop meestal duidelijk geelgroen gewassen is.

6 *a*. - **Apalis flavida caniceps** CASSIN.

Deze vorm wordt gevonden in Neder-Congo en Gaboen, enerzijds, en van de Goudkust over Noord-Oost-Congo en Soedan tot Uganda.

3 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Butembo (DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Boma (PETIT). — Beni (CARRUTHERS). — Mahagi (EMIN). — Nzoro (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (PHILLIPS). — Kalimbo/Mai ya Ivi (CHAPIN).

6 *b*. - **Apalis flavida Golzi** FISCHER en REICHENOW. — Afb. 224.

Deze vorm komt voor in Oost-Afrika en in Kagera-vallei (Ruanda).

Geen exemplaar in ons bezit.

Bekende vindplaats: Kisaka-district (GRAUER).

6 *c*. - **Apalis flavida neglecta** ALEXANDER.

Dit is een vorm die in Katanga en Manyema thuis is en die tot bij Baraka, aan het Tanganika-meer, werd gevonden.

12 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Opper-Lufira (LYNES).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Elisabethstad, Kafubu-riv. (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Bunkeya-riv. (NEAVE). — Baraka (GRAUER). — Mabwe (VERHEYEN).

7. - **Apalis Goslingi** ALEXANDER. — Afb. 224.

Deze soort werd beschreven naar exemplaren uit Uelé en werd teruggevonden tot in Kameroen, maar ook aan de Ivoorkust, waar ze vertegenwoordigd wordt door de vorm *Hardyi* BANN. Ze bewoont het woud, bij voorkeur langs de rivieren.

7 *a*. - **Apalis Goslingi Goslingi** ALEXANDER.

De hele bovenzijde leigrauw, de bovenkop ietwat donkerder; teugels en oordekvederen zwartachtig; vleugeldekvederen grauwbruin; vliegpennen en stuurpennen bruin, al de stuurpennen, met uitzondering van de twee middelste, apicaal witgezoomd. Kin en keel wit of ietwat roestkleurig; borst en lichaamszijden licht asgrijs, het buikmidden in het wit overgaand; onderstaartvederen grijs; ondervleugeldekvederen witachtig. Snavel zwart of donkergroengrauw; poten vleeskleurig. 12 stuurpennen.

Vleugel: 43-49; staart: 33 (♀) - 40.5 (♂); tarsus: 15.5-17; snavel: 12-13 mm.

Vier exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Imbele (HERROELEN). — Belunga (HERROELEN). — Elongo Nkombe (STEVENART).

Andere vindplaatsen: Surunga, Guruba-riv. (ALEXANDER). — Lindi-riv. bij Stanleystad (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN).

8. - **Apalis Jacksoni** SHARPE. — Afb. 225-226.

Deze *Apalis* komt voor in Oost-Afrika, Oost-Congo, over Noord-Congo tot in Kameroen, over het Tanganika-meer tot in Angola. 't Is een woudbewoner.

Bij het mannetje is de bovenkop grauw, min of meer donker, zwartgrauw en zijn de kopzijden en de keel zwart, deze laatste met brede, witte zijstreep;- bij het wijfje zijn de kop en de keel lichtgrauw, de teugels iet-

Afb. 225. — *Apalis Jacksoni* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

wat donkerder. Bovenzijde geelgroen, de vleugeldekvederen grauw, de kleine geelgroen gezoomd; vliegpennen grauwzwart, de armpennen met witte buitenzoom; alle vliegpennen met witte binnenzoom; stuurpennen grauwzwart, de middelste met witte eindzoom, de andere apicaal breed wit, geleidelijk meer naar buiten toe, de buitenste pen met witte buitenvlag en breed wit einde. Het overige van de onderzijde geel, de lichaams-

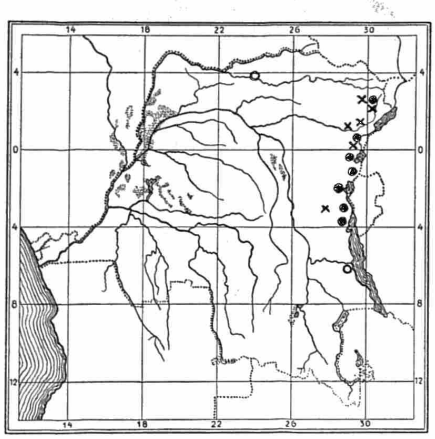

Afb. 226. — Vindplaatsen van *Apalis Jacksoni*.
● *Apalis Jacksoni Jacksoni*. o *Ap. Jacksoni minor*. × *Ap. nigriceps collaris*.

zijden groenachtig gewassen, borst ietwat groenachtig; ondervleugeldekvederen en onderstaartvederen wit of geelachtig.

Vleugel: 45-55; staart: 44-60; tarsus: 17-18; snavel: 9-11,5 mm.

8 *a*. - **Apalis Jacksoni Jacksoni** SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden van Oost-Afrika tot Uganda en het oosten van onze Kolonie, enerzijds, tot Kameroen en Noordwest-Angola, anderzijds. Volgens CHAPIN schijnt hij vooral aan de rand van het woud voor te komen, in hoogland maar ook in lager gelegen streken. De vleugel meet 49-55 mm.

33 exemplaren in onze verzameling, ook uit Elgon en Kisaka.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Lubena (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Manzia (PRIGOGINE). — Miki (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE). — Mahila (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Kakanda (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Ten noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Mbwahi (BABAULT). — Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY). — Alimbongo (CHAPIN).

8 *b*. - Apalis Jacksoni minor OGILVIE-GRANT.

Deze vorm werd beschreven uit Kameroen, maar hij werd ook vermeld uit Angu in Uelé. In Albertstad werd mij een *Jacksoni*-exemplaar gegeven dat in de omgeving van de stad zou gevonden geweest zijn en waarvan de vleugel slechts 47 mm. lang is en dus tot *minor* moet gerekend worden. Ik denk dat de vindplaats veeleer in Uelé gelegen was.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Andere vindplaats: Angu (ALEXANDER).

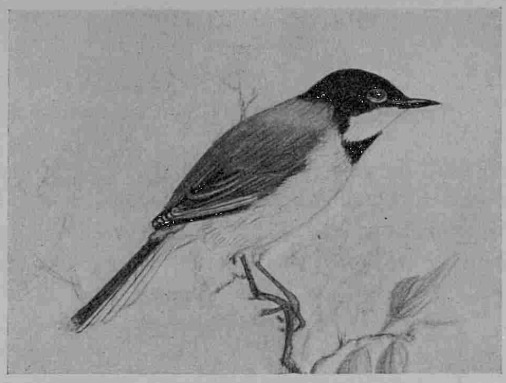

Afb. 227. — *Apalis nigriceps collaris* SHELLEY, mannetje.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

9. - **Apalis nigriceps** SHELLEY. — Afb. 227.

De bekende verspreiding van deze *Apalis* loopt van Sierra-Leone tot Kameroen, Noord- en Oost-Congo, en Uganda. De soort bewoont het woud. Eén enkele vorm is uit onze gebieden bekend; een andere zal er misschien nog gevonden worden.

Kop zwart (♂) of leigrauw (♀); bovenzijde en dekvederen olijfgeelgroen, naar de nek toe in het geel overgaand; bovenstaartvederen grauw; handdekvederen en vliegpennen grauwzwart; de handpennen fijn witgezoomd, de armpennen met olijfgeelgroene buitenzoom, alle pennen met witte binnenzoom; stuurpennen grauw, vaag donker dwarsgestreept, de middelste pennen met smalle, witte eindzoom, de andere ten minste met wit einde, de buitenste met witte buitenzoom of wel (*collaris*) *helemaal* wit. Kin en keel wit of lichtjes grijs (♂) of roestgeel gewassen (♀); bij het mannetje een zwarte kropband die bij de zwarte nek aansluit, terwijl bij het wijfje de borstband licht grauwachtig en nogal vaag is; het overige van de onderzijde wit, de lichaamszijden grijsachtig, maar min of meer geel gewassen; ondervleugeldekvederen wit of ietwat geel gewassen. Snavel zwart; poten donkervleeskleurig.

Vleugel: 43-49; staart: 36-48; tarsus: 16-18; snavel: 10-11 mm.

Bij de Juv. ontbreekt de kropband en is de grauwe bovenkop geelgroen gewassen.

9 *a*. - **Apalis nigriceps collaris** VAN SOMEREN.

Deze vorm is bekend uit Noordoost-Congo en uit Uganda.

10 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Kaganda (PRIGOGINE). — Etembo (SCHEPENS). — Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Nala, Epulu-riv. (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN). — Irumu/Beni (CHAPIN).

Afb. 228. — *Apalis porphyrolaema* REICHENOW en NEUMANN. (V. G. L. VAN SOMEREN del.).

9 *b*. - **Apalis nigriceps nigriceps** SHELLEY.

De typische vorm van *Apalis nigriceps* wordt aangetroffen van Sierra-Leone tot Kameroen en komt misschien ook voor in Frans Equatoriaal Afrika en in Noordwest-Congo.

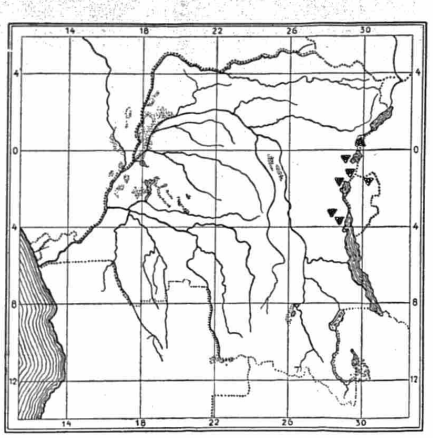

Afb. 229. — Vindplaatsen van *Apalis porphyrolaema*.
▲ *Ap. porphyr. affinis.* ▼ *Ap. porphyr. vulcanorum.*

10. - **Apalis porphyrolaema** REICHENOW en NEUMANN. — Afb. 228-229.

Deze soort bewoont hoogland in Oost-Afrika, Oost-Congo en Kameroen. Ze wordt in het bergwoud gevonden.

Twee vormen zijn uit onze gebieden bekend, één er van uit het Ruwenzori-gebergte, de andere uit het Kivu-district en Ruanda. Andere zijn uit Kameroen en Oost-Afrika bekend.

10 *a*. - **Apalis porphyrolaema affinis** OGILVIE-GRANT.

Deze vorm is nauw verwant met de volgende. Hij schijnt slechts in het Ruwenzori-bergwoud voor te komen.

Geen exemplaar in ons bezit.
Bekende vindplaats: Kalonge (CHAPIN).

10 *b*. - **Apalis porphyrolaema vulcanorum** GYLDENSTOLPE.

Deze vorm werd beschreven naar één exemplaar dat GYLDENSTOLPE van de Sabinjo-vulkaan meebracht. CHAPIN identificeert er een vogel mee die hij in Lubero inzamelde. Ik denk hetzelfde te moeten doen met vogels die PRIGOGINE ons zond en die aan de onderzijde merkelijk donkerder zijn dan onze reeks *porphyrolaema porphyrolaema* uit het Elgon-gebied.

Bovenkop, kopzijden en bovenzijde asgrauw, min of meer donker, soms olijfbruin gewassen; vliegpennen en stuurpennen bruingrauw of donkerbruin, de laatste (met uitzondering van de middelste) met witte

Afb. 230. — *Apalis pulchra* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

eindzoom. Kin en keel roodbruin; het overige van de onderzijde lichtgrauw, het buikmidden wit of lichtroomkleurig; ondervleugeldekvederen roomwit. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 47-55; staart: 49-66; tarsus: 18-20; snavel: 12-14 mm.

4 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Lukundu (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Sabinjo-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Lubero (CHAPIN). — Mbwahi (BABAULT). — Mikeno-vulkaan (HACHISUKA). CHAPIN vermeldt deze stukken onder *affinis*; naar de vindplaats te oordelen moet het de hier besproken vorm betreffen.

11. - **Apalis pulchra** SHARPE. — Afb. 230-231.

Deze soort wordt gevonden in het hoogland van Oost-Afrika en van Oost-Congo, maar ook in Kameroen.

Bovenkop en bovenzijde donkerlei- of asgrauw, de teugels en de oordekvederen donkerder of zwartachtig; vliegpennen en dekvederen bruiner, de buitenzoom der pennen grauw; stuurpennen zwart, de middelste met of zonder witte eindvlek, de andere apicaal breed wit, de buitenpennen meer aldus, de buitenste grotendeels wit. Kin en keel wit of roomkleurig; een zwarte kropband zoomt de keel van achteren af; lichaamszijden roestbruin, of (*Murphyi*) lichtkaneelkleurig, het midden van het onderlichaam en de onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten vleeskleurig of grauwbruinachtig.

Vleugel: 50-58; staart: 52-65; tarsus: 21-23; snavel: 14-17 mm.

Bij de Juv. zijn de flanken roestkleurig en is de kropband grauw.

BANNERMAN heeft genoteerd dat er slechts 10 stuurpennen zijn bij deze soort.

11 *a*. - **Apalis pulchra Murphyi** CHAPIN.

CHAPIN heeft deze vorm beschreven naar exemplaren ingezameld op het Marungu-gebergte door ROCKEFELLER en MURPHY.

Geen exemplaar in ons bezit.

Bekende vindplaatsen: Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Matafali (ROCKEFELLER en MURPHY).

11 *b*. - **Apalis pulchra pulchra** SHARPE.

Deze vorm is bekend uit Oost-Afrika en Kameroen, maar ook bewesten het Albert-meer.

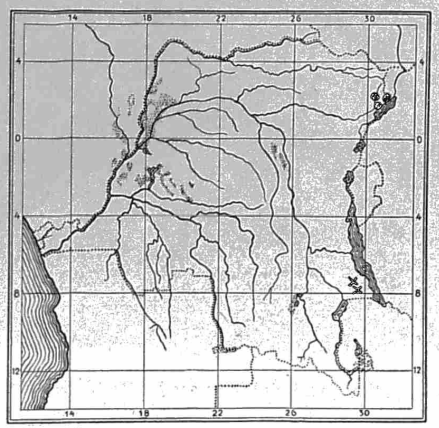

Afb. 231. — Vindplaatsen van
● *Apalis pulchra pulchra.* × *Apalis pulchra Murphyi.*

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Aboro-berg (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Djugu (CHAPIN).

12. - **Apalis rufogularis** FRASER. — Afb. 232-233.

Deze soort is bekend van Zuid-Nigerië tot Congo en Angola, enerzijds, tot Uganda en Oost-Afrika, anderzijds.

Bovenkop, kopzijden en bovenzijde of bruinachtig of leigrauw (*angolensis*) tot leizwart of zwartbruin, ietwat olijfkleurig gewassen bij het wijfje of zuiverder (*nigrescens*) gekleurd; dekvederen bruin; vliegpennen bruin, smal olijfkleurig gezoomd; stuurpennen donkerbruin, de drie, of soms de vier, buitenste pennen wit, of wel is de derde van buiten donkerbruin met witte schachtstreep. Kin, keel en krop zijn donkergrauw bij het mannetje van de typische vorm; bij andere vormen zijn de keel en het overige van de onderzijde wit of roomwit, met zwarte basis der vederen;- bij het wijfje zijn keel en krop min of meer intens kaneelkleurig, dan als het overige van de onderzijde wit of roomwit is; de lichaamszijden zijn grauw gewassen. Bij de Juv. is de onderzijde geel gewassen en de bovenzijde meer olijfkleurig. Snavel zwart; poten bruinachtig of vleeskleurig.

Vleugel: 43-53; staart: 39-51; tarsus: 16-18; snavel: 12-15 mm.

Deze soort is, naar mijn oordeel, verwant met *Apalis argentea*; de staart is trapvormig, maar de buitenste pen is ongeveer 25-30 mm. lang, de eerstvolgende 13 mm. langer, de volgende verschillen minder; afstand tussen pen 2 en de middelste ten hoogste 10 mm.

12 *a*. - **Apalis rufogularis angolensis** BANNERMAN.

Deze vorm werd beschreven uit Noord-Angola; hij komt ook in Kasaï en Katanga voor. De keel van het mannetje is witachtig, deze van het wijfje is licht kaneelkleurig. Bovenkop en rug grauw.

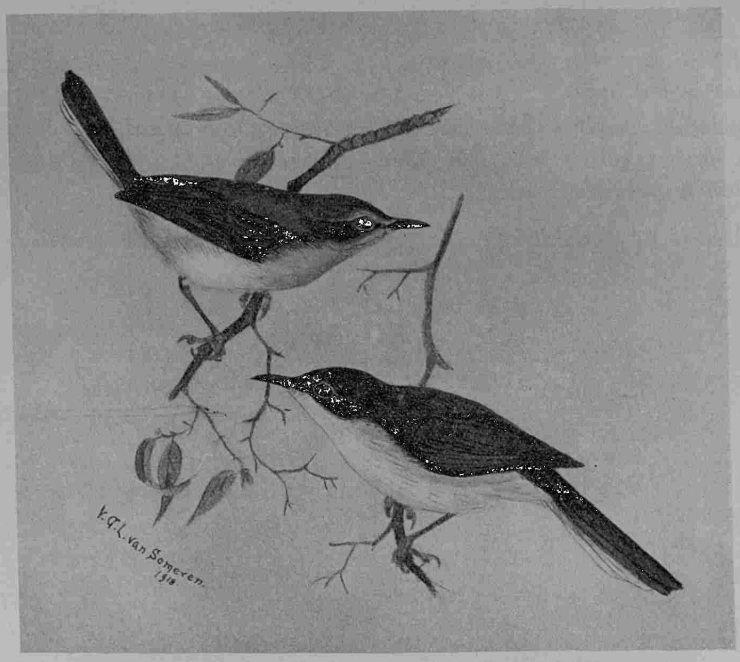

Afb. 232. — *Apalis rufogularis nigrescens* JACKSON. Mannetje en wijfje.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kasaï: Ngombe (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kayoyo (LYNES).

Geen andere vindplaats.

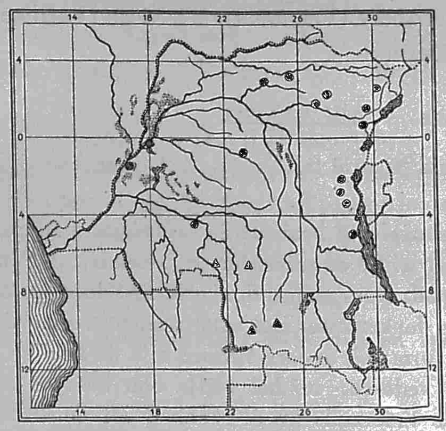

Afb. 233. — Vindplaatsen van *Apalis rufogularis*.
▲ *Ap. rufog. angolensis.* ● *Ap. rufog. nigrescens.*

12 *b*. - **Apalis rufogularis nigrescens** JACKSON.

Deze vorm komt voor in Midden- en Oost-Congo en tot in Uganda. Keel roomkleurig bij het mannetje, roestkleurig of kaneelkleurig bij het wijfje. Bovenzijde van het mannetje bruinzwart.

32 exemplaren in ons bezit.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Ikengo (LOOTENS).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Mwana (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Kakanda (PRIGOGINE).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Kabobo (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN).

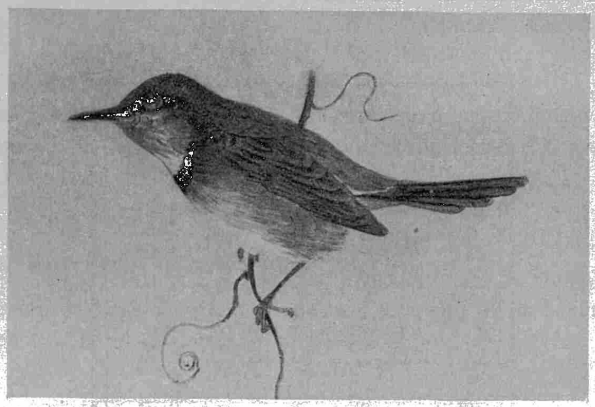

Afb. 234. — *Apalis ruwenzorii* JACKSON.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

12 *c*. - **Apalis rufogularis rufogularis** FRASER.

De typische vorm van *rufogularis* is bekend van Zuid-Nigerië tot Kameroen en tot aan de Ubangirivier. Hij komt waarschijnlijk in Mayumbe voor. Kin en keel donkergrauw bij het mannetje, kaneelkleurig bij het wijfje. De hele bovenzijde van het mannetje is donkergrauw, ietwat olijfkleurig gewassen.

Geen Congolees exemplaar in onze verzameling, wel vogels uit Kameroen: Bitye (BATES).

13. - **Apalis ruwenzorii** JACKSON. — Afb. 234-235.

Deze soort wordt gevonden in hoogland, in Uganda en van het Ruwenzori-gebergte tot ten noordwesten van het Tanganika-meer en tot Ruanda-Urundi.

Bovenkop en bovenzijde donkerasgrauw, deze laatste soms olijfkleurig gewassen; vliegpennen donkerbruin tot zwartbruin, de buitenzoom asgrauw; staart grauwzwart, de pennen met heel fijne, bleke eindzoom. Keel kaneelkleurig, min of meer intens gekleurd; het overige van de onderzijde eveneens, het midden van de buik wit; een donkergrauwe of zwartgrauwe kropband, die van voren witgezoomd is; ondervleugeldekvederen wit of lichtisabelkleurig. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 49-52; staart: 35-50; tarsus: 21-22; snavel: 13-15 mm.

De vorm *catiodes* verschilt weinig van de typische vorm; hij is ietwat intenser gekleurd aan de onderzijde.

Deze *Apalis* heeft slechts 10 stuurpennen (JACKSON).

13 *a*. - **Apalis ruwenzorii catiodes** REICHENOW.

Deze vorm verschilt weinig van de volgende. CHAPIN rekent hierbij de *ruwenzorii*-exemplaren uit het Rugege-woud en het noordwesten van het Tanganika-meer.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Nzombe (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (FAIN).

Andere vindplaatsen: Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY). Ten westen van Baraka (GRAUER).

13 *b*. - **Apalis ruwenzorii ruwenzorii** JACKSON.

CHAPIN rekent hierbij de vogels uit het Ruwenzori-gebergte, van het westen van het Edward-meer en van het Kivu-meer en uit de vulkanen-streek.

41 exemplaren in ons bezit, ook uit Oost-Ruwenzori (Ruwenzori-Expedition).

Distr. Kivu: Lubango (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Bianza (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN).

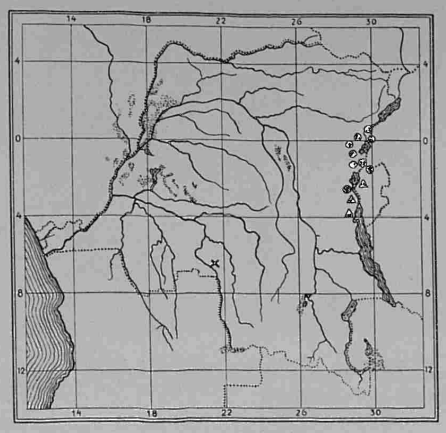

Afb. 235. — Vindplaatsen van *Apalis*.
▲ *Ap. ruwenzorii catiodes*. ● *Ap. ruw. ruwenzorii*.
× *Ap. Schoutedeni*.

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga, Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kibumba (DE WITTE). — Ten W. van de Ruzizi-rivier (ROCKEFELLER en MURPHY). — West-Ruwenzori (CHAPIN).

14. - **Apalis Schoutedeni** CHAPIN. — Afb. 235.

Deze soort is slechts bekend door het Type-exemplaar, in ons bezit.

Bovenkop en bovenzijde grauw, ietwat olijfkleurig; vliegpennen en stuurpennen grauwbruin, de bovenstaartvederen eveneens, de stuurpennen vaag dwarsgestreept, de drie buitenste apicaal witgrijs; 12 stuurpennen; wangen lichter gekleurd; een bleke supralorale streep. Kin en keel wit, deze laatste ietwat grauw zijdelings, gelijk de borst; achterborst wit in het midden; buik en onderstaartvederen geelwit, deze laatste ietwat isabelkleurig gewassen; ondervleugeldekvederen wit. Snavel hoornbruin; poten bruingeel.

Vleugel: 47; staart: 37; tarsus: 16; snavel: 12 mm.

Eén enkel exemplaar.

Distr. Kasai: Tshikapa (SCHOUTEDEN).

Geen andere vindplaats.

15. - **Apalis thoracica** SHAW en NODDER.

Deze *Apalis* is bekend, onder verscheidene vormen, van Zuid-Afrika tot Noord-Rhodesië en Kenya. De vorm *Youngi* zou misschien in het zuidoosten van onze gebieden kunnen voorkomen.

15 *a*. - **Apalis thoracica Youngi** KINNEAR.

Deze vorm is bekend uit Noord-Nyasaland en uit het Ufipa-gebied van het Tanganyika Territory. Hij bewoont het bergwoud.

Bovenkop asgrauw tot grauwbruin; bovenzijde leigrauw; een donkerbruine of zwarte vlek vóór ieder oog zet zich meestal voort als zijzoom van de keel; vliegpennen donker grauwbruin, met leigrauwe buitenzoom en witte binnenzoom; 12 stuurpennen, deze donker grauwbruin, smal leigrauw gezoomd, de 2-4 buitenste pennen apicaal wit, dikwijls helemaal wit (ten minste de twee buitenste). Kin en keel wit; een zwarte kropband; het overige van de onderzijde, met onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen, wit tot roomkleurig; de lichaamszijden vaal grauwachtig; schenen apicaal licht isabelkleurig. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 48-53; staart: 45-50; tarsus: 19-21; snavel: 13-14 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

GENUS DRYMOCICHLA HARTLAUB.

Snavel fijn, aan de basis ietwat afgeplat, zonder eindhaak; handpen I langer dan de helft van pen 2, die korter is dan 3, pennen 3-5 de langste; staart afgerond, de buitenste pen veel korter dan de middelpennen; handpennen basaal rood- of roestbruin.

Eén enkele soort.

1. - **Drymocichla incana** HARTLAUB. — Afb. 236.

Deze bijzonder lichtgekleurde vogel bewoont de beboste savanne; hij is bekend van Kameroen tot Soedan, Uganda en het noorden van Belgisch-Congo.

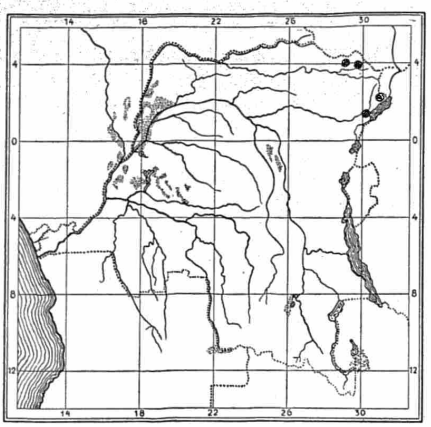

Afb. 236. — Vindplaatsen van *Drymocichla incana*.

Bovenkop en bovenzijde lichtgrijs, de dekvederen en de bovenstaartvederen ietwat donkerder; de teugels en een ring rondom het oog wit, het voorhoofd heel lichtgekleurd; vleugel eigenaardig gekleurd, daar de handpennen breed roestbruin of roodbruin zijn aan de basis maar verder donkergrauw of grauwbruin; buitenzoom van de armpennen grauw, alle vliegpennen met lichtroodbruine binnenzoom; stuurpennen donkerder grijs of bruinachtig grijs. Onderzijde grijs, heel licht gekleurd; de kin en de keel, het midden van het onderlichaam en de ondervleugeldekvederen wit; de zijden van het lichaam donkerder grijs. Snavel zwart; poten donkergeel tot roodachtig.

Vleugel: 53-61; staart: 46-56; tarsus: 18-21; snavel: 12-13,5 mm.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Aru-kamp (MISONNE). — Faradje (CHAPIN). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Andere vindplaatsen: Tunguru, Mahagi (EMIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Wandi, Tobbo (EMIN).

GENUS HYPERGERUS REICHENBACH.

Bij deze vogel is de staart langer dan de vleugel en fel trapvormig, de buitenste stuurpennen veel korter dan de middelste pennen, de andere geleidelijk langer; snavel lang en smal, duidelijk gebogen, ietwat zijdelings compres, zonder eindhaak; handpen I langer dan twee derden van 2, 4-6 de langste pennen.

BANNERMAN rekent *Hypergerus* tot de Timaliiden; CHAPIN somt het genus onder de Sylviiden op.

1.- Hypergerus atriceps LESSON.

Mooie vogel, die bekend is van West-Afrika tot het Uelé-Shari gebied in Equatoriaal Frans Afrika. Hij bewoont galerijwouden of dichte savannen. Hij zal misschien in Ubangi aangetroffen worden. Wij bezitten de soort slechts uit Gambia.

De bovenkop en de kopzijden zijn zwart, met zilverwitte zoom aan de vederen; bovenzijde, dekvederen, buitenzoom van de donkerbruine vliegpennen, olijfgeelgroen; de bovenstaartvederen en de stuurpennen ietwat meer olijfkleurig. Kin en keel zwart, de vederen fijn zilverwit gezoomd; het overige van de onderzijde olijfgeel, het midden van de borst levendiger gekleurd; onderstaartvederen roestbruin, apicaal geel; ondervleugeldekvederen geel, soms roodbruin gewassen. Snavel zwart; poten bruinachtig.

Vleugel: 75-88; staart: 81-110; tarsus: 26-30; snavel: 19-25 mm.

GENUS EMINIA HARTLAUB.

Snavel lang, smal, zonder eindhaak, weinig gebogen; handpen 1 langer dan de helft van pen 2, 4-6 de langste pennen; staart korter dan de vleugel, kort trapvormig, de buitenste pen aan iedere zijde veel korter dan de middelste pennen; vederen van de bovenkop verlengd.

Eén enkele soort.

Afb. 237. — *Eminia lepida* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1.- **Eminia lepida** HARTLAUB. — Afb. 237-238.

Deze mooie vogel is bekend uit de savannen van Noord-oost-Congo, Ruanda-Urundi, en van Oost-Afrika. Twee vormen worden onderscheiden, waarvan één in Oost-Afrika thuis is.

Bovenkop zwart maar van voren, tot en met het voorhoofd, grijs (de verlengde grijze vederen bedekken min of meer het zwart, zodat er een soort van zwarte nekring ontstaat die zich over de ogen tot aan de teugels voortzet). Bovenzijde olijfgeelgroen; vleugelboeg mooi kastanjeroodbruin; vliegpennen donkerbruin,

met olijfgeelgroene buitenzoom; dekvederen en stuurpennen olijfgeelgroen. Oor, wangen en kin wit of grauwwit; keel kastanjeroodbruin, zijdelings wit; borst en het overige van de onderzijde lichtgrijs, naar achteren in het wit overgaand, de flanken min of meer olijfgeelgroen gewassen; ondervleugeldekvederen en onderstaartvederen kastanjeroodbruin of roestbruin; schenen geelbruin, ten minste aan de buitenzijde. Snavel zwart; poten vleeskleurig.

Vleugel: 65-72; staart: 55-65; tarsus: 23-25; snavel: 17-20 mm.

1 *a.* - **Eminia lepida lepida** HARTLAUB.

Dit is de vorm die in onze gebieden leeft en tot in het westen van Oost-Afrika voorkomt.

42 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali : Nioka (VRIJDAGH). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Mahagi (VRIJDAGH). — Kawa (BREDO).

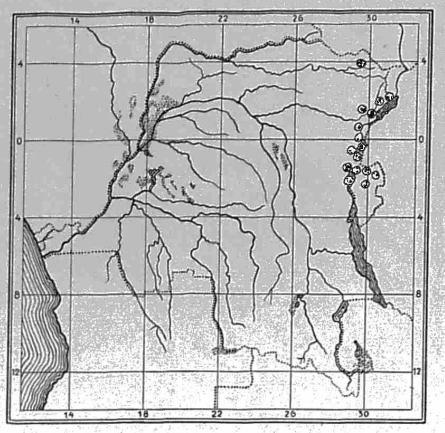

Afb. 238. — Vindplaatsen van *Eminia lepida*.

Distr. Kivu: Lisasa (PILETTE). — Bushumba (VAN DAELE). — Rutshuru (HACKARS). — Molekera (PILETTE). — Talia/Semliki (PILETTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Butembo (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Shori (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE). — Karambi (LESTRADE). — Rutare (LESTRADE). — Ruhengeri (DE WITTE). — Astrida (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Kasenyi (MECKLEMBURG). — Beni (WOLLASTON). — Kasindi (GRAUER). — Mswa (EMIN). — Faradje (CHAPIN). — Bogoro (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Kalimbo (CHAPIN). — Idjwi-eiland (GRAUER).

GENUS CAMAROPTERA SUNDEVALL.

Snavel fijn, lichtjes gebogen, zonder eindhaak, ietwat afgeplat aan de basis; handpen 1 ongeveer even lang als of ietwat langer dan de helft van pen 2; 3-5 de langste pennen; staart min of meer afgerond, korter dan de vleugel, de buitenste pen aanzienlijk korter dan de middelpennen; rompvederen lang en zijdeachtig, los; de kleur van de schenen kontrasteert met de algemene kleur.

CHAPIN beschouwt *Calamonastes* als een synoniem van *Camaroptera*; ik zal hem hierin volgen.

Vijf soorten worden in onze gebieden aangetroffen. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* Vleugels ten minste gedeeltelijk groen of olijfgroen (*Camaroptera* s. str.) ..... 2.
   b. Geen groen in de vleugel (*Calamonastes*) ..... 4.
2. *a.* De kop is geel van voren; een gele wenkbrauwstreep; onderstaartvederen geel. ..... *Camaroptera superciliaris.*
   b. Geen geel in de bevedering. ..... 3.

3. *a.* Bovenkop en rug groen, of olijfbruin en groen gewassen; ondervleugeldekvederen geel. ..... *Cam. chloronota.*

b. Bovenkop en rug grauw of grauwbruin; ondervleugeldekvederen wit. ..... *Cam. brevicaudata.*

4. *a.* De hele onderzijde, ook de borst, is scherp bruin dwarsgestreept op witachtige grond. ..... *Cam. fasciolata.*

b. Keel en borst zijn donker gekleurd, grauwbruinachtig of grauwachtig, meestal slechts heel onduidelijk wit of grijs dwarsgestreept. ..... *Cam. simplex.*

1. - **Camaroptera (Camaroptera) brevicaudata** CRETZSCHMAR. — Afb. 239-240.

Deze soort wordt gevonden van Senegal tot Congo en Angola, enerzijds, tot Noordoost-, Oost- en Zuid-Afrika, anderzijds. Verscheidene vormen worden onderscheiden. Sommige bewonen de savanne, de andere het secundair woud.

Afb. 239. — *Camaroptera brevicaudata abessinica* CRETZSCHMAR.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop en bovenzijde zijn grauw, grauwbruin of vaalbruin; de dekvederen en de buitenzoom van de schoudervederen en van de bruine vliegpennen zijn olijfgroen tot olijfgeel; stuurpennen bruin, min of meer groen gewassen; vleugelboeg geel; Kin, keel, krop en het overige van de onderzijde grijsachtig tot grijswitachtig, of ietwat roestkleurig gewassen; soms een vage dwarse streping; het buikmidden dikwijls wit; onderstaartvederen wit; schenen geelbruinachtig tot oranjebruin; kopzijden grauwer dan de bovenkop; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten bruinachtig vleeskleurig.

Bij de Juv. is de bovenzijde bruiner en groen gewassen; de onderzijde gedeeltelijk geel.

Bij deze soort is er een licht verschil te merken al naar het droog- of het regenseizoen, in streken die droger zijn; in het droog seizoen is de bovenzijde lichtbruin gekleurd.

Zes vormen worden hier vermeld.

Vleugel: 47-61; staart: 32-44; tarsus: 20-23; snavel: 12-15 mm.

1 *a.* - **Camaroptera brevicaudata abessinica** ZEDLITZ.

Deze vorm wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Soedan, Noordoost-Congo, en Noord-Kenya. Hij is betrekkelijk grauwer dan de vorm *tincta*; de onderzijde is lichtgekleurd.

15 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri : Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen : Faradje (CHAPIN). — Mswa (EMIN).

1 *b*. - **Camaroptera brevicaudata Aschani** GRANVIK.

Deze vorm wordt gevonden in het hoogland van Oost-Afrika en aan het Kivu-meer. Het Type-exemplaar van *Aschani* is in ons bezit.

9 exemplaren in onze verzameling, ook uit Elgon.

Distr. Kivu : Ngoma (SCHOUTEDEN). — Ten westen van Ngoma (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kisenyi (GRAUER). — Idjwi-eiland (GRAUER).

Aschani heeft langere vleugels dan de meeste andere *brevicaudata*-vogels: 52-61 mm.; de onderzijde is donkerder grauw.

1 *c*. - **Camaroptera brevicaudata beirensis** ROBERTS.

Deze vorm wordt gevonden in Oost-Afrika en tot in Katanga.

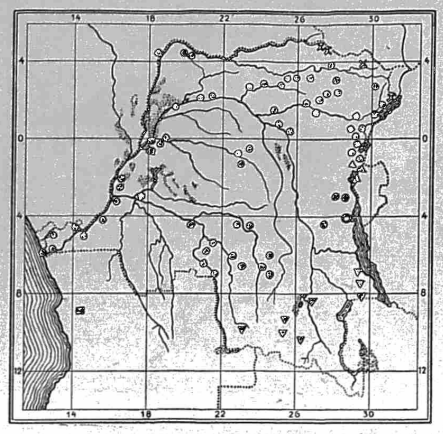

Afb. 240. — Vindplaatsen van *Camaroptera brevicaudata*.
× *Cam. brev. abessinica.* o *Cam. brev. griseigula.*
▲ *Cam. brev. Aschani.* ▣ *Cam. brev. Harterti.*
▼ *Cam. brev. beirensis.* ● *Cam. brev. tincta.*

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Mukula Gombe (BOUVIER en LEPLAS). — Kangue (DE BAILLET).

Andere vindplaatsen: Mpala (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Marungu (BÖHM). — Kambove (NEAVE). — Lualaba-riv. (NEAVE). — Kayoyo (LYNES). — Musosa (BREDO). — Upemba-park (VERHEYEN).

1 *d*. - **Camaroptera brevicaudata griseigula** SHARPE.

Deze vorm bewoont laagland in Oost-Afrika en komt misschien voor tot aan het Tanganika-meer.

5 exemplaren in ons bezit, daaronder geen uit onze gebieden.

Bekende vindplaats: Baraka (GRAUER), volgens CHAPIN.

1 *e*. - **Camaroptera brevicaudata Harterti** ZEDLITZ.

Dit is een vorm die Angola bewoont en die, naar het oordeel van CHAPIN, misschien zal gevonden worden in Zuid-Kwango.

4 exemplaren in onze verzameling, uit Noord-Angola: Ndalla Tando, Dondo (ANSORGE).

1 *f*. - **Camaroptera brevicaudata tincta** CASSIN.

Deze vorm is bekend van West-Afrika tot Congo, waar hij in alle woudstreken voorkomt.

Meer dan 200 exemplaren in het Congo-Museum.

Distr. Neder-Congo: Boma (VRIJDAGH). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Tumba (Mevr. M. BEQUAERT). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Moanda Tonde (VRIJDAGH). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Bolobo (NKELE). — [Oshwe (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Bikoro (SCHOUTEDEN). — Yokamba (STEVENART). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Bamanya (LEONET). — Yokolo (HERROELEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Esongo (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Nieuw-Antwerpen (DE LA KÉTHULLE). — Bosobolo (VRIJDAGH). — Bosodula (VRIJDAGH). — Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Angodia (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Medje (CHRISTY).

Afb. 241. — *Camaroptera chloronota toroensis* JACKSON.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Stanleystad: Yangambi (BECQUET). — [Stanleystad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE). — Bela (DAUBRESSE).

Distr. Kivu : Kamituga (PRIGOGINE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (FRECHKOP). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Bilolo (DANDOY et DYLEFF). — Kaseka (PRIGOGINE). — Kalundu (PRIGOGINE). — Kitwabalezi (PRIGOGINE). — Lubilu (PILETTE). — Masongo (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Inkongo (WILSON). — Kabinda (WINDMOLDRS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (LYNES). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Luebo (LYNES). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Dumbi (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Belenge (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Ukaturaka (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Yambuya (JAMESON). — Lubilia-riv. (ANSORGE). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Panga (SCHOUTEDEN). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Bopu (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Kasenyi (REHN). — Kabambaie (LYNES). — Bogoro (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — W. Ruwenzori (CHAPIN). — Rwindi (FRECHKOP).

2. - **Camaroptera (Camaroptera) chloronota** REICHENOW. — Afb. 241-242.

Deze soort bewoont het woud. Ze wordt aangetroffen van Sierra-Leone tot Fernando Po, Kameroen, Bel-

gisch Congo, Uganda en het westen van Oost-Afrika. Twee vormen komen waarschijnlijk in onze gebieden voor.

Bovenkop olijfbruin, naar voren toe bruiner of zelfs kaneelkleurig; bovenzijde olijfbruin, merkelijk groen gewassen bij de typische vorm, minder aldus bij de vorm *toroensis*; dekvederen en vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer geelgroenachtig; stuurpennen olijfbruin, groen gewassen, vooral bij de typische vorm. Teugels en kopzijden lichtbruin tot grauwbruin; kin en keel wit of grauwwit; krop olijfbruin gewassen, borst en lichaamszijden grauw (typische vorm) of bruinachtig (*toroensis*), het buikmidden wit; onderstaartvederen grauwwit; ondervleugeldekvederen geel. Snavel zwart, de onderkaak grauw; poten geelbruinachtig.

Bij de Juv. is de bovenzijde meer geelgroen gekleurd en is de onderzijde geel.

Vleugel: 47-59; staart: 20-40; tarsus: 20-22; snavel: 12-15 mm.

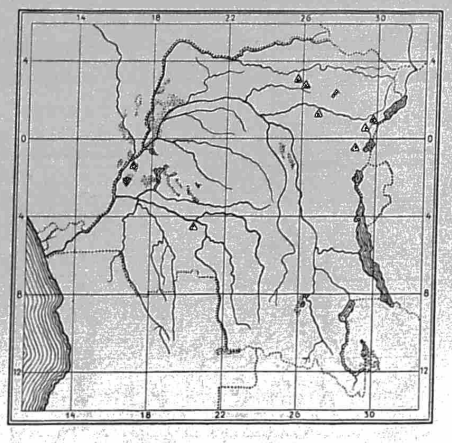

Afb. 242. — Vindplaatsen van *Camaroptera chloronota*.
▼ *Cam. chlor. chloronota.* ▲ *Cam. chlor. toroensis.*

2 *a*. - **Camaroptera chloronota chloronota** REICHENOW.

De typische vorm van *chloronota* is bekend van Togo tot Zuid-Kameroen : wij bezitten hem uit Bitye (BATES). Een jong congolees exemplaar in ons bezit hoort waarschijnlijk hierbij.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Geen andere vindplaats.

2 *b*. - **Camaroptera chloronota toroensis** JACKSON.

Deze vorm is bekend uit Belgisch Congo en Uganda.

9 exemplaren in ons bezit, ook uit Uganda.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Bambesa (HENRARD). — Zobia (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Lundjulu (PRIGOGINE et DYLEFF).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Kampi-ya-Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Bafwabaka (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Avakubi (MECKLEMBURG). — Mawambi (SCHUBOTZ).

3. - **Camaroptera** (**Calamonastes**) **fasciolata** SMITH. — Afb. 243.

Deze soort wordt meestal als *Calamonastes* vermeld. Ze komt voor van Transvaal tot Noord-Rhodesië, Angola en het Tanganyika Territory. Een vorm er van zal waarschijnlijk in Opper-Katanga gevonden worden.

Bovenkop en bovenzijde bruin tot roestbruin, de bovenstaartvederen levendiger roestbruin, zwart dwarsgestreept; handpennen bruin, armpennen meer roestbruin; dekvederen donkerroestbruin, met witachtige eind-

vlek; stuurpennen roestbruin, met witte eindzoom. Teugels en wangen witachtig, zwartgevlekt of -gestreept; onderzijde, van de snavel af, wit, met talrijke, fijne, zwarte of zwartgrauwe, dwarse strepen; de zijden en de buik ietwat roestgeelachtig, de onderstaartvederen wit of isabelkleurig; schenen roestgeel. Snavel zwart, de onderkaak basaal bleek; poten geelbruin of vleeskleurig.

Vleugel: 58-63; staart: 50-60; tarsus: 19-23; snavel: 13-14 mm.

3 *a*. - **Camaroptera fasciolata Buttoni** WHITE.

Deze vorm werd beschreven van Ndola, aan de grens Katanga/Rhodesië en zal waarschijnlijk ook in het aangrenzend Belgisch gebied worden gevonden.

Geen exemplaar in onze verzameling, wel de typische vorm, uit Zuid-Rhodesië.

4. - **Camaroptera (Calamonastes) simplex** CABANIS. — Afb. 243.

Deze soort, eveneens vroeger als *Calamonastes* vermeld, is bekend van Abessinië tot het Tanganyika Territory, en over Katanga tot Angola, Neder-Congo en Loango. Ze bewoont de savanne.

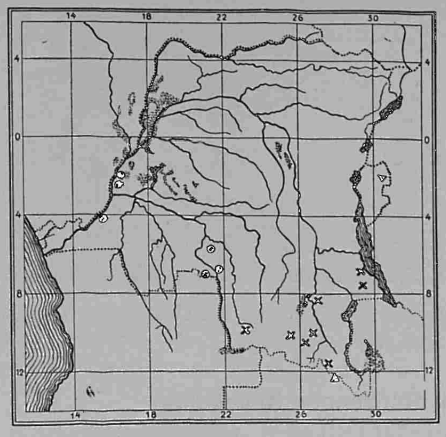

Afb. 243. — Vindplaatsen van *Camaroptera*.
▲ *Cam. fasciolata.* × *Cam. simplex katangae.*
● *Cam. simplex cinerea.* ▼ *Cam. simplex undosa.*

Bovenkop en bovenzijde met dekvederen grauwbruin of grauw, min of meer donker; vliegpennen donkerder, bruiner, de buitenzoom en de binnenste armpennen meer gelijk de rug; stuurpennen bruiner dan de rug, vaag dwarsgestreept, de eindzoom ten minste in het midden smal wit. Kopzijden lichter gekleurd; kin wit maar donker gevlekt; keel bruinachtig tot grijsachtig, onduidelijk donker dwarsgestreept; borst grauwbruinachtig, soms ook min of meer vaag dwarsgestreept; achterlichaam grijsachtig tot witachtig of roomkleurig, soms (typische vorm vooral) vaag dwarsgestreept; schenen isabelroestbruin. Snavel zwart; poten roodbruinachtig of oranjekleurig.

Vleugel: 55-67; staart: 45-60; tarsus: 20-22; snavel: 13-14.5 mm.

4 *a*. - **Camaroptera simplex cinerea** REICHENOW.

Deze vorm is grauwachtig aan de bovenzijde, de onderzijde bleker, vooral de buik, die een min of meer vage dwarse streping vertoont. Hij wordt gevonden van Loango over Neder-Congo tot Kasai en Angola.

11 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ngebolobo (NKELE).

Distr. Kasai: Macaco (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (BOHNDORFF). — Tshikapa (LYNES).

4 *b*. - **Camaroptera simplex katangae** NEAVE.

Deze vorm bewoont Katanga en Rhodesië. Bovenzijde grauwbruin; onderzijde gedeeltelijk witachtig, de streping heel vaag.

30 exemplaren in ons bezit.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad, Kafubu-riv. (SCHOUTEDEN). — Dikulwe-riv. (NEAVE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kakanda (DE CATERS). — Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Lufupa-riv. (NEAVE). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Kasoko (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kinia (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

Afb. 244. — *Camaroptera superciliaris* FRASER.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

4 *c*. - **Camaroptera simplex undosa** REICHENOW.

Deze vorm is bekend van bezuiden het Victoria-meer tot ten zuidoosten van het Tanganika-meer, over het Kagera-gebied en het oosten van Ruanda-Urundi.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Ruanda-Urundi: Kibungu (LESTRADE).

Geen andere vindplaats is bekend.

De bovenzijde is merkelijk bruiner dan bij de twee andere vormen en de borst is fijn maar duidelijk dwarsgestreept; buik meestal wit, roomkleurig gewassen.

5. - **Camaroptera (Camaroptera) superciliaris** FRASER. — Afb. 244-245.

Deze soort bewoont het woud, van West-Afrika tot Angola, over Belgisch Congo, tot Uganda. De typische vorm is eigen aan Fernando Po.

5 *a*. - **Camaroptera superciliaris flavigularis** REICHENOW.

Dit is de vorm die wordt gevonden van Kameroen tot Gaboen en Belgisch Congo.

Bovenkop, bovenzijde, dekvederen en buitenzoom van de vliegpennen geelgroen tot olijfgroen, de vliegpennen anders donkerbruin; wangen geel, de teugels zwart of zwartgrauw; een brede, gele streep loopt van de snavel boven het oog naar achteren, deze streep soms isabelkleurig gewassen; het voorhoofd min of meer intens geel getint. Kin en keel wit of roestkleurig gewassen; borst en flanken grauwachtig of olijfgrijs, het buikmidden wit; onderstaartvederen geel; ondervleugeldekvederen geelwit; schenen apicaal geel of groengeel. De keel vertoont aan iedere zijde een naakte, blauwgekleurde vlek. Snavel zwart; poten bruingrauw.

Bij de Juv. zijn keel en borst geel.

Vleugel: 44-58; staart: 24-33; tarsus: 17-20; snavel: 12-15 mm.

12 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS).
Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS).
Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Lubena (PRIGOGINE).
Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaatsen: Mawambi (CARRUTHERS). — Avakubi (CHAPIN). — Penge (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi-ya-Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Mukimbungu (LAMAN). — Saidi (REHN). — 80 km. ten noorden van Kasongo (BOHNDORFF). — Elila-riv. (ROCKEFELLER en MURPHY). — Angu/Api (SCHUBOTS). — Niangara (CHAPIN).

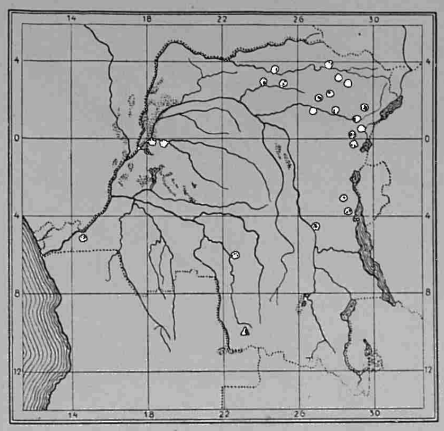

Afb. 245. — Vindplaatsen van *Camaroptera superciliaris*.
● *Cam. superc. superciliaris.* ▲ *Cam. superc. pulchra.*

5 *b*. - **Camaroptera superciliaris pulchra** ZEDLITZ.

Deze vorm is slechts bekend uit Noord-Angola en zou misschien in Kwango kunnen gevonden worden. De algemene kleur is levendiger dan bij *flavigularis*.

GENUS CISTICOLA KAUP.

Snavel nu eens fijn en smal, dan weer breder en krachtig, min of meer gebogen; vleugel afgerond, handpen 1 meestal langer dan de helft van pen 2, maar soms heel kort; staart korter of langer dan de vleugel, afgerond of min of meer trapvormig, de buitenste pen soms heel kort; de stuurpennen gewoonlijk met zwarte vlek of dwarse band vóór het einde, dat wit of ten minste lichtgekleurd is; bij enkele soorten zijn de stuurpennen helemaal zwart of donkerbruin tot aan deze lichte zoom.

Bij dit genus treft men aanzienlijke verschillen aan in de vleugel- en staartlengte, ook in de kleur, niet alleen tussen verschillende soorten en vormen, of tussen mannetjes en wijfjes van één zelfde soort, maar ook in een zelfde geslacht, doordat bij vele soorten mannetjes en wijfjes een ander kleed dragen in de winter (dus in het regenseizoen), waarbij de staart ook langer is, dan in de zomer (dus in het droge seizoen). De cijfers die men hier zal vinden zijn ontleend aan LYNES, die een goed deel van onze verzameling heeft bepaald.

Mijn betreurde vriend, Admiraal Herbert LYNES heeft merkwaardige studiën gewijd aan dit moeilijk genus. CHAPIN heeft zijn systeem nog verbeterd. En toch blijft de bepaling van zekere *Cisticola* een lastig werk. LYNES zelf schrijft in zijn Monographie « Some specimens are not separable with certainty without looking at their labels to see where they come from! ». En CHAPIN in zijn « Birds » noteert ook: « When the key has been used, and a name obtained, it is essential that this be checked against the known geographic range ».

Een dertigtal soorten worden hier vermeld. Ik laat een tabel volgen die toelaat zich onder deze talrijke soorten te oriënteren en die in hoofdzaak de sleutel is die CHAPIN in zijn « Birds » gegeven heeft.

In Zuid-Afrika heten *Cisticola*, *Camaroptera* en *Prinia* « Tingtinkie » of « klopklopie ».

1. *a.* De bovenzijde is eenkleurig, dit wil zeggen dat ze geen goed afgetekende zwarte of donkerbruine vlekken vertoont; soms toch de vage aanduiding van zulke vlekking. ..... 2.
   b. De bovenzijde is duidelijk gevlekt, daar de vederen in het midden zwart of donkerbruin, en zijdelings lichtgekleurd zijn. ..... 19.
2. *a.* Grotere soorten: bij het mannetje is de vleugel meestal langer dan 52 mm., bij het wijfje langer dan 48 mm. ..... 3.
   b. Kleinere soorten; de vleugel is meestal korter dan 52 mm. bij de mannetjes, korter dan 48 mm. bij de wijfjes. ..... 14.
3. *a.* De bovenkop is merkelijk roestkleurig, meestal goed afgetekend tegen de rug. ..... 4.
   b. De bovenkop is gekleurd gelijk de rug of gaat geleidelijk in deze over. ..... 10.
4. *a.* De buitenvlag van de handpennen is roodbruin gekleurd, waardoor de vleugel er gedeeltelijk roodbruin uitziet. ..... 5.
   b. De buitenvlag van de handpennen verschilt weinig van het overige van de vleugel. ..... 7.
5. *a.* Vleugel van het mannetje 74-78 mm. lang; die van het wijfje 59-64 mm. ..... *Cist. natalensis.*
   b. Vleugel korter; snavel smaller dan bij *natalensis*. ..... 6.
6. *a.* Vleugel van de mannetje 60-74 mm. lang, die van het wijfje 55-59 mm. ..... *Cist. chiniana.*
   b. Vleugel van het mannetje 53-60 mm. lang; die van het wijfje 47-55 mm. ..... *Cist. cantans.*
7. *a.* Teugels zwartgekleurd. ..... *Cist. Chubbi.*
   b. Teugels lichtgekleurd, of ten minste nooit zwart. ..... 8.
8. *a.* De vleugel van het mannetje meet 52-57 mm., die van het wijfje 49-53 mm. ..... *Cist. ruficeps.*
   b. Vleugel van het mannetje 58-64 mm. lang, die van het wijfje 51-56 mm. ..... 9.
9. *a.* Snavel zwart, de onderkaak ten hoogste ietwat grauw aan de basis. ..... *Cist. anonyma.*
   b. De bovenkaak is donkerbruin, de onderkaak is lichtgekleurd, grauwachtig. ..... *Cist. Emini.*
10. *a.* Voorhoofd en gezicht licht roestkleurig of ten minste roestbruinachtig; onderzijde roestkleurig, de flanken vooral. ..... *Cist. erythrops.*
    b. Het gezicht is nooit zo gekleurd, zelfs wanneer het voorhoofd, de bovenkop of de rug roestkleurig is. ..... 11.
11. *a.* Vleugel van het mannetje 68-74 mm. lang, die van het wijfje 54-64 mm.; de rug is meestal min of meer onduidelijk gevlekt. ..... *Cist. natalensis.*
    b. Vleugel van het mannetje 62-70 mm. lang, die van het wijfje 50-56 mm.; rug ten hoogste met fijne, donkere strepen. ..... 12.
12. *a.* Rug en romp grauwbruin, weinig donker. ..... *Cist. bulliens.*
    b. Rug en romp donkerbruin, roodachtigbruin of roestkleurig. ..... 13.
13. *a.* Voorhoofd en bovenkop levendiger gekleurd dan de rug. ..... *Cist. Woosnami.*
    b. Voorhoofd en bovenkop gekleurd gelijk de rug. ..... *Cist. lateralis.*
14. *a.* Bovenkop roestkleurig tot roodbruin, goed afgetekend tegen de bruine of grauwachtige rug. .. 15.
    b. Bovenkop niet anders gekleurd dan de rug. ..... 17.
15. *a.* Handpen 1 is 14-16 mm. lang. De staart meet 35-44 mm.; hij is bruin, de eindzoom der pennen lichter gekleurd. ..... *Cist. fulvicapilla.*
    b. Handpen 1 is slechts 8-13.5 mm. lang. De staart is 41-55 mm. lang. ..... 16.
16. *a.* Handpen 2 is ongeveer 27-31 mm. lang. Stuurpennen donkerbruin, apicaal grauw of bruinachtig. ..... *Cist. angusticauda.*
    b. Handpen 2 is slechts 19-23 mm. lang. De stuurpennen zijn zwart, met grauwe eindzoom. ..... *Cist. Pearsoni.*
17. *a.* De hele bovenzijde, de bovenkop, de vleugels en de middelste stuurpennen zijn roestrood? Staart lichtjes afgerond, de buitenpennen slechts 5-6 mm. korter dan de middelste. . *Cist. troglodytes.*
    b. De kleur is grauwbruin tot roestbruinachtig? Staart meer afgerond, de buitenpennen meer dan 7 mm. korter dan de middelste. ..... 18.

18. *a.* De kleur is nogal licht roestbruin, de romp levendiger gekleurd? Handpen 1 is 13-14 mm. lang, apicaal nogal stomp. ..... *Cist. rufa.*
b. De kleur is grauwbruin tot roestbruin, de romp weinig levendiger gekleurd. Handpen 1 is 12-14 mm. lang, puntig. ..... *Cist. brachyptera.*

19. *a.* Vleugel van het mannetje 53-78 mm. lang, die van het wijfje 49-64 mm. staart 34-70 mm. lang. De romp is gekleurd gelijk de rug of is grauwer. ..... 20.
b. Vleugel van het mannetje ten hoogste 57 mm. lang, die van het wijfje ten hoogste 51 mm. Staart ten hoogste 45 mm. lang. Romp geelbruin of roestkleurig? ..... 30.

20. *a.* Alle stuurpennen min of meer roodbruin, met dwarse, zwarte, anteapicale vlek over beide vlaggen, de eindzomen min of meer roestkleurig. Vleugel 51-62 mm. lang. ..... *Cist. rufilata.*
b. Stuurpennen nooit roodbruin noch roestkleurig, of wel is de anteapicale zwarte vlek slechts op de binnenvlag zichtbaar. ..... 21.

21. *a.* Grotere soorten, met steviger snavel; tarsus langer dan 25 mm. bij het mannetje, dan 23 mm. bij het wijfje. ..... 22.
b. Kleinere soorten. Tarsus korter dan 25 mm. bij het mannetje, dan 23 mm. bij het wijfje. .. 23.

22. *a.* Achterkop en nek roestkleurig, goed afgetekend tegen de rug. Bovenkop roestkleurig en meestal zwartgevlekt. ..... *Cist. robusta.*
b. Achterkop en nek weinig verschillend van de rug en van de bovenkop. ..... *Cist. natalensis.*

23. *a.* De stuurpennen vertonen slechts op de binnenvlag (soms zelfs slechts aan de binnenpennen) een anteapicale, zwarte of donkere vlek. ..... 24.
b. De anteapicale zwarte of donkerbruine vlek reikt over beide vlaggen van de stuurpennen. .. 25.

24. *a.* Keel en borst grauwgewassen. Alle, of bijna alle stuurpennen met zwarte anteapicale vlek. .... *Cist. lais.*
b. Keel witter gekleurd. Buitenstuurpennen zonder vlek, de andere met min of meer vage donkere vlek. ..... *Cist. aberrans.*

25. *a.* De rug en de romp zijn heel donker gekleurd, met brede zwarte strepen; de bovenkop is min of meer roodbruin, met of zonder zwarte strepen. Snavel smal, 13-14 mm. lang. .. *Cist. tinniens.*
b. De romp is lichter gekleurd dan de rug, zonder zwarte streping; de zwarte strepen van de rug zijn smaller, en de rug ziet er merkelijk minder donker uit dan bij *tinniens.* ..... 26.

26. *a.* De stuurpennen zijn voor het grootste deel zwart of zwartbruin met witte of grauwwitte eindzoom. ..... *Cist. Carruthersi.*
b. De anteapicale zwarte vlekken van de stuurpennen zijn goed afgezonderd, daar de basis der pennen niet zwart is. ..... 27.

27. *a.* De anteapicale vlekken van de stuurpennen zijn smaller, ongeveer 5 mm. hoog. De buitenvlag van de handpennen is soms roodbruin. ..... 28.
b. De anteapicale vlekken der stuurpennen zijn breder, ongeveer 7 mm. hoog. De buitenvlag der handpennen is roodbruin. ..... 29.

28. *a.* Vleugel van het mannetje 61-74 mm. lang, die van het wijfje 51-59 mm. ..... *Cist. chiniana.*
b. Vleugel van het mannetje 53-62 mm. lang, die van het wijfje 49-55 mm. ..... *Cist. ruficeps.*

29. *a.* Staart korter, ongeveer een vijfde korter dan de vleugel in het broedkleed, ongeveer even lang in het winterkleed. Snavel steviger dan bij *C. chiniana*, de bovenkaak meer gebogen. .... *Cist. galactotes.*
b. Staart langer, ongeveer even lang als de vleugel in het broedkleed, een tiende langer in het winterkleed. ..... *Cist. pipiens.*

30. *a.* De stuurpennen vertonen aan de onderzijde een zwarte anteapicale vlek op minder donkere grond. ..... 31.
b. De stuurpennen zijn helemaal zwart aan de onderzijde, behalve de lichtgekleurde eindzoom. 33.

31. *a.* De vlek van de buitenstuurpennen is ook aan de bovenzijde zichtbaar. Handpen 1 ongeveer 14 mm. lang. ..... *Cist. juncidis.*
b. De vlek is niet herkenbaar aan de bovenzijde van de stuurpennen, die helemaal zwart of donkerbruin is. Handpen 1 smaller, slechts 10-12 mm. lang. ..... 32.

32. *a.* Bovenzijde licht gekleurd, de zomen der vederen bleek. Romp licht geelbruinachtig. ..... *Cist. aridula.*
b. Bovenzijde donkerder gekleurd, de zomen der vederen roestbruin- of bruinachtig. Romp roodbruin. ..... *Cist. eximia.*
33. *a.* Staart betrekkelijk lang, 35-44 mm., de stuurpennen zwart behalve de zomen en het einde. Handpen 1 meet ten minste 14 mm. Onderzijde fel roestkleurig. ..... *Cist. dambo.*
b. Staart kort, niet langer dan 35 mm. in het broedkleed. Handpen 1 is 7-13 mm. lang. ..... 34.
34. *a.* Handpen 1 zeer smal, slechts 7-10 mm. lang. ..... 35.
b. Handpen 1 minder smal, 10-13 mm. lang. ..... 36.
35. *a.* Vleugel van het mannetje 54-57 mm. lang, deze van het wijfje 47-51 mm. ..... *Cist. textrix.*
b. Vleugel van het mannetje 46-51 mm., deze van het wijfje 43-47 mm. ..... *Cist. Ayresi.*
36. *a.* Vleugel van het mannetje 50-56 mm. lang, deze van het wijfje 49-51 mm. .. *Cist. brunnescens.*
b. Vleugel van het mannetje 46-50 mm. lang, deze van het wijfje 44-48 mm. ..... *Cist. eximia.*

CHAPIN merkt met recht op dat deze sleutel alleen dan bruikbaar is wanneer het geslacht van de vogel is bekend; onnauwkeurige opgave van het geslacht geven natuurlijk aanleiding tot valse resultaten.

1. - **Cisticola aberrans** SMITH.

Deze eigenaardige soort is bekend van Zuid-Afrika tot Nyasaland en Noord-Rhodesië. De vorm die in Noord-Rhodesië werd aangetroffen zal misschien ook in het hoogland bezuiden van het Tanganika-meer teruggevonden worden.

1 *a.* - **Cisticola aberrans nyika** LYNES.

Dit is de vorm die van Nyasaland tot Noord-Rhodesië voorkomt.

Bovenkop en nek donkerroestbruin, eenkleurig; rug en romp daarentegen sepia met donkere vlekking; bovenstaartvederen dof roestbruin; vliegpennen met bleke buitenzoom; stuurpennen roestbruin, met bleke

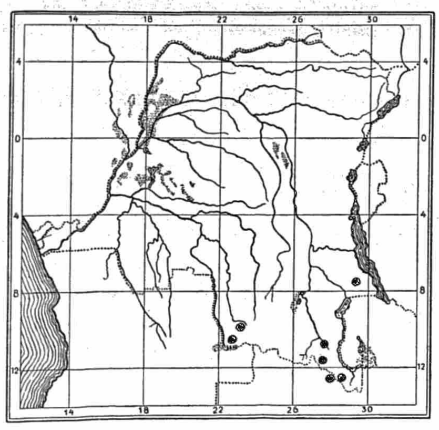

Afb. 246. — Vindplaatsen van *Cisticola angusticauda.*

eindzoom en de aanduiding van een donkere vlek vóór het einde. Wangen, teugels, wenkbrauwstreep en onderzijde zijn witachtig, de borst en de lichaamszijden min of meer okerachtig gewassen; stuurpennen grijs aan de onderzijde, ietwat roestkleurig, met aan de binnenvlag alleen een vaag aangeduide donkere vlek vóór het einde; de middelste pennen zonder vlek.

Vleugel: (♂) 57-59; (♀) 50-52; staart: (♂) 61-65, (♀) 59; tarsus: 21; snavel: 12 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Deze vorm werd gevonden tot in de buurt van Abercorn in Noord-Rhodesië.

2. - **Cisticola angusticauda** REICHENOW. — Afb. 246.

Deze langstaartige *Cisticola* is bekend uit de savannen van Oost-Afrika tot Katanga.

Bovenkop roestrood tot roestbruin, kontrasterend met de grauwbruine bovenzijde, die ietwat roestkleurig is gewassen; vliegpennen bruin, de buitenzoom roestbruin tot bruinachtig; stuurpennen donkerbruin, min of meer duidelijk dwarsgestreept, apicaal grauw. Teugels wit, de oordekvederen witgestreept; onderzijde lichtroomkleurig, de kin en het buikmidden veeleer wit, de borst en vooral de flanken min of meer grauw gewassen; stuurpennen donkergrauw aan de onderzijde, met min of meer onduidelijke zwarte vlek vóór het einde. Staart lang, de stuurpennen smal; handpen 1 smal en puntig, ongeveer 13,5 mm. lang, meestal merkelijk korter dan de helft van pen 2, deze 27-31 mm. lang. Snavel hoornbruin, de onderkaak lichtgekleurd; poten vleeskleurig tot geelachtig.

Vleugel: 45-50; staart: 50-60; tarsus: 15-18; snavel: 10-11 mm.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (Schouteden). — Elisabethstad (Lynes). — Sakania (Hutsebaut).

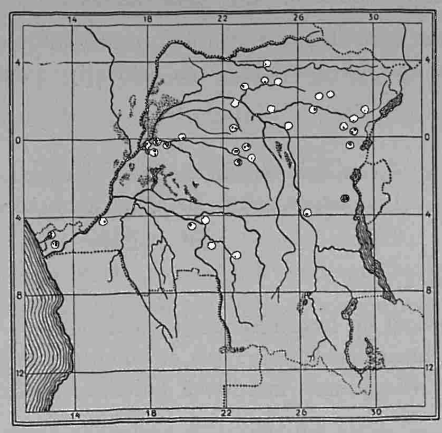

Afb. 247. — Vindplaatsen van *Cisticola anonyma*.

Andere vindplaatsen: Katofio (Lynes). — Kinia (Rockefeller en Murphy). — Kasoko (Rockefeller en Murphy).

3. - **Cisticola anonyma** Müller. — Afb. 247.

Deze soort is bekend van West-Afrika tot Kameroen en Belgisch Congo. Ze bewoont open plaatsen en grasland in het woud.

Bovenkop en nek roestbruin, met de rug kontrasterend; deze laatste sepiabruin, eenkleurig of heel vaag gevlekt; vliegpennen bruin, de buitenzoom ietwat lichter gekleurd; de zoom der dekvederen eveneens lichtgekleurd; stuurpennen bruin, met zwarte vlek vóór het einde (deze vlek onduidelijk op de middelste pennen), de eindzoom witachtig of roestkleurig. Onderzijde wit, roomkleurig gewassen, vooral aan borst en lichaamszijden, de flanken berookt; schenen roestbruin; teugels roestkleurig of bruinachtig; oordekvederen bruin. Snavel stevig, licht gebogen. Snavel zwart, de onderkaak lichtgekleurd op de middellijn; poten donkervleeskleurig.

Vleugel: (♂) 59-64, (♀) 51-55; staart: (♂) 50-54, (♀) 41-45; tarsus: 23-24; snavel: 15-16 mm.

Een tachtigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Temvo (Schouteden). — Makaia Ntete (Schouteden). — « Neder-Congo » (Weyns).

Distr. Tshuapa: Eala (Schouteden). — Yokamba (Stevenart). — Bokuma (Lootens). — Mondombe (Dupuis). — Yaito (Dupuis). — Bokungu (Dupuis). — Esongo (Dupuis). — Momboyo (Dupuis). — Boende (Wijnants). — Lotakomela (Dupuis). — Bongomba (Dupuis). — Iyonda (Michielsen). — Ikela (Herroelen). — Elengo (Stevenart).

Distr. Uelé: Aketi (Hutsebaut). — Buta (Hutsebaut). — Koteli (Schouteden).

Distr. Congo-Ubangi: Bumba (Christy).

Distr. Stanleystad: La Romée, Stanleystad (CHRISTY). — Bosabangi (CHRISTY). — Avakubi (CHRISTY). — Ilando (CHRISTY). — Bertha-eiland (ROBIJNS DE SCHNEIDAUER).

Distr. Kibali-Ituri: Teturi (PRIGOGINE).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Ngumba (PRIGOGINE).

Distr. Kasai: Luebo (LYNES). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Yambuya (JAMESON). — Leopoldstad (BOHNDORFF). — Kasongo/Ponthierstad (CARRUTHERS). — Angu (ALEXANDER). — Batama (CHAPIN). — Mawambi (WOLLASTON). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Yalembe (WHITMAN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Francqui-haven (LYNES). — Medje (CHAPIN). — Fataki (CHAPIN). — Bolenge (CHAPIN).

4. - **Cisticola aridula** WITHERBY.

Kleine *Cisticola* die tot hiertoe nooit in onze gebieden werd gevonden. Ze bewoont veeleer droge savannen, ten noorden en ten oosten van onze Kolonie, tot in Zuid-Afrika, maar ook in Angola. De vorm *tanganyika* LYNES zal misschien in Zuid-Congo aangetroffen worden.

Afb. 248. — *Cisticola Ayresi* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

4 *a*. - **Cisticola aridula tanganyika** LYNES (*perplexa* WHITE).

Deze vorm wordt gevonden van Oost-Afrika tot aan het Bangwelo-meer en tot Angola.

Vederen van de bovenkop, de nek, de rug zwartbruin met brede, bruinachtige tot roestbruine zoom; dekvederen eveneens; vliegpennen grauwbruin, de buitenzoom lichter gekleurd, de binnenste armpennen gelijk de rug; romp lichtgeelbruin; stuurpennen grauwbruin, met brede, witte eindzoom. Onderzijde wit, de flanken en de borst min of meer roestbruin gewassen; onderzijde van de stuurpennen grauwbruinachtig, met een zwarte vlek vóór het einde en een witte eindzoom. Handpen 1 is 10-12 mm. lang en is smal. Snavel hoornbruin, de onderkaak grijs met donkere punt.

Vleugel: 46-54; staart: 38-44 (winterkleed) of 34-38 (zomerkleed); tarsus: 18-19; snavel: 12 mm.

Eén enkel exemplaar is in ons bezit, uit Angola: Missao de Luz (LYNES).

5. - **Cisticola Ayresi** HARTLAUB. — Afb. 248-249.

Kleine soort die onder verscheidene vormen gevonden wordt, van Zuid-Afrika en Oost-Afrika tot Angola, Congo, Soedan en Gaboen. Drie vormen er van komen in onze gebieden voor.

5 *a*. - **Cisticola Ayresi Ayresi** HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van Zuid-Afrika tot het Tanganyika Territory en Katanga.

Bovenkop roestbruin (mannetje in broedkleed) of wel zwartbruin met roestbruine zomen aan de vederen, het voorhoofd roodbruin gewassen; nek ietwat lichter gekleurd; rugvederen, dekvederen en vliegpennen eveneens zwartbruine met roestbruine, soms mooi roodbruine zoom; romp roodbruinachtig, vaag zwartbruin gestreept aan de basis; bovenstaartvederen gelijk de rug; stuurpennen bruinzwart, de middelste met bruinachtige eindzoom, de andere met witte eindzoom. Onderzijde wit, de borst en vooral de lichaamszijden en de schenen roestbruin, de borst ook wel grauwachtig gewassen; kopzijden met lichtgekleurde wenkbrauwstreep; een

kleine, donkere vlek vóór het oog bij het mannetje. Snavel donkerbruin, de onderkaak grauw met donkere punt. Eerste handpen smal, slechts 7-10 mm. lang.

Vleugel: 47-51 (♂), 43-47 (♀); staart: 23-25 (zomer), 29-35 (winter); tarsus: 18-19; snavel: 10 tot 11,5 mm.

9 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Biano-hoogvlakte (LYNES). — Kansenia (LYNES).

Andere vindplaatsen: Upemba-Park (VERHEYEN).

5 *b*. - **Cisticola Ayresi entebbe** LYNES.

Deze vorm is kleiner en lichter gekleurd dan de vorige. Hij wordt gevonden in het oosten van onze gebieden en in Uganda. Vleugel: 46-48 (♂), 43-45 (♀); staart: 21-23 (♂), 23-25 (♀).

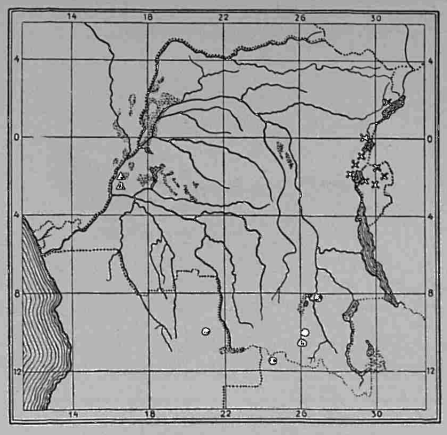

Afb. 249. — Vindplaatsen van *Cisticola Ayresi*.
◑ *Cist. Ayresi Ayresi*. × *Cist. Ayresi entebbe*.
△ *Cist. Ayresi gabun*.

9 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Ibanda (VANDELANNOITE).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Gisagara (LESTRADE). — Astrida (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Bogoro (CHAPIN). — Mukotshi (CHAPIN). — Rugege (GRAUER). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Kabasha (CHAPIN). — Kasindi (GRAUER).

5 *c*. - **Cisticola Ayresi gabun** LYNES.

Dit is een vorm die slechts bekend is van de kust van Gaboen tot de streek van Bolobo.

De bovenkop van het mannetje in broedkleed (zomer) is mooier roestbruin dan bij de andere vormen.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu: (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Ndwa (NGWE). — Botanankasa (NKELE).

Geen andere vindplaats.

Vleugel: 43-46; staart: 21-24 mm.

6. - **Cisticola brachyptera** SHARPE. — Afb. 250-251.

Kleine, wijd verspreide *Cisticola*, die gevonden wordt in de savannen van West-Afrika tot Angola en Zuid-Rodesië en tot Oost-Afrika. Verscheidene vormen van deze soort worden onderscheiden: vier er van zijn uit onze gebieden bekend.

Bovenkop en bovenzijde bruin, grauwbruin, roestbruin, sepiabruin of warmbruin, volgens de vormen, eenkleurig of ongeveer aldus (zomerkleed), of wel donker- of zwartbruin gevlekt (winterkleed); de dekvede-

ren meestal donkerbruin met brede, bruinachtige of grauwachtige zoom; romp en bovenstaartvederen warmer getint; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer roestbruin tot roodbruin; stuurpennen donkerbruin, met zwarte vlek vóór het einde, de eindzoom roestkleurig tot wit of grijs. Onderzijde roestkleurig, de keel en het buikmidden wit; onderzijde van de stuurpennen grauw, met grote, zwarte vlek vóór het einde, dat breed wit- of grijsgezoomd is. Handpen 1 is 12-14 mm. lang, distaal versmald. Teugels wit of witachtig, de oordekvederen bruinachtig.

Vleugel: 49-52 (♂), 43-45 (♀); staart: 29-35 (zomer), 35-41 (winter); tarsus: 17-17,5; snavel: 10,5-12,5 mm.

6 *a*. - **Cisticola brachyptera ankole** LYNES.

Deze vorm is nogal bruin, nauwelijks gevlekt aan de bovenzijde. Hij komt in Kivu, Uganda en Tanganyika Territory voor.

Afb. 250. — *Cisticola brachyptera* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

24 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Ngoma (SCHOUTEDEN). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Mugunga (DE WITTE). — Biogo (BONNEVIE). — Lufungula (PILETTE). — Katana (BURGEON). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kasika (LAURENT).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN). — Astrida (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Kisenyi (ap. LYNES). — Karevia (EMIN). — Ten oosten van Kasongo (CARRUTHERS). — Uvira (GRAUER). — Kibati (GYLDENSTOLPE). — Ruzizi-riv. (ap. LYNES). — Ukundju (EMIN). — Ten zuidwesten van het Kivu-meer (HENDRICKX).

6 *b*. - **Cisticola brachyptera brachyptera** SHARPE.

Deze vorm komt veel voor van Senegal tot Neder- en Noord-Congo. Bovenzijde grauwbruin, zonder (zomer) of met (winter) duidelijke vlekking.

83 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (SCHOUTEDEN). — Kinchassa (LYNES). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Wolter (Mevr. M. BEQUAERT). — Tumba/Luvituku (Mevr. M. BEQUAERT). — Moanda (MESMAEKERS). — Tshilenge (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Ngebolobo (NKELE). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Congo-Ubangi: Bosobolo (VRIJDAGH). — Bosodula (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Niangara (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Oka (SCHOUTEDEN). — Mahagi (VRIJDAGH). — Niarembe (VRIJDAGH). — Bogoro (VRIJDAGH). — Mahagi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Pawa (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Lukula-riv. (PETIT). — Panga (ap. LYNES). — Matadi (LYNES). — Duma (SCHUBOTZ). — Angu (SCHUBOTZ).

6 *c*. - **Cisticola brachyptera hypoxantha** HARTLAUB.

Deze vorm bewoont Uganda en komt tot in ons Kibali-district voor, ten westen van het Albert-meer.

In zomerkleed vertoont de vogel slechts een lichte vlekking aan de bovenzijde; in winterkleed is hij breed zwartgestreept.

4 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Irumu (GYLDENSTOLPE). — Ischwa (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Tabaro (GYLDENSTOLPE). — Kunabo (GYLDENSTOLPE). — Mahagi (ap. LYNES).

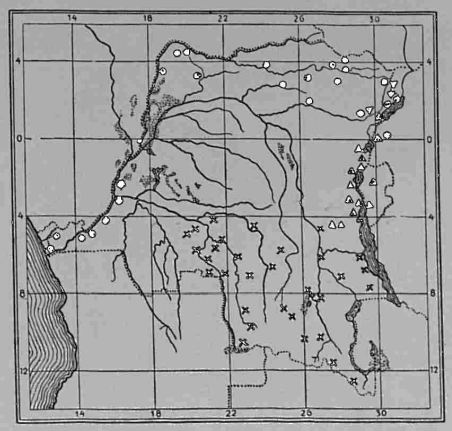

Afb. 251. — Vindplaatsen van *Cisticola brachyptera*.
▲ *Cist. brach. ankole*. ▽ *Cist. brach. hypoxantha*.
⊙ *Cist. brach. brachyptera*. × *Cist. brach. loanda*.

6 *d*. - **Cisticola brachyptera loanda** LYNES.

Het woongebied van deze vorm loopt van Angola over Rhodesië en Zuid-Congo, tot op het Marunguhoogvlakte en aan de Lukuga.

De bovenzijde is meer roestbruin dan bij de typische vorm; zelfs in de winter is hij nogal vaag donkergestreept.

62 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kwango: Banda (LYNES). — Idiofa (LYNES).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Belenge (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Tshikapa (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (DE PRETER).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Dilolo (HUTSEBAUT). — Kansenia (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kasaji (FISHER). — Kiabo (DEWIT).

Distr. Opper-Katanga: Sakania (HUTSEBAUT).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Albertstad (HUTSEBAUT). — Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Opper-Lufira-riv. (LYNES). — Nasondoye (LYNES). — Kamina (LYNES). — Kapanga (LYNES). — Kilembe (LYNES). — Petianga (LYNES). — Mukamba-meer (LYNES). — Kabengere (ap. LYNES). — Tenke (LYNES). — Kasongo (BOHNDORFF). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Kiambi (SIPS). — Boudewijnstad (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mlonde (ROCKEFELLER en MURPHY). —

Mukulu, Lubenga, Kasoko, Kabonde, Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

7.- **Cisticola brunnescens** HEUGLIN. — Afb. 252.

Kleine, aan de bovenzijde scherp getekende soort, die gevonden wordt van Noordoost-Afrika tot Zuid-Afrika, Oost-Congo, het hoogland van Kameroen, en de streek van Bolobo in Belgisch Congo.

Drie vormen komen in onze gebieden voor.

7 *a*.- **Cisticola brunnescens cinnamomea** REICHENOW.

Deze vorm komt voor in Oost-Afrika en in het hoogland van Katanga en van Angola.

Vederen van de bovenkop en van de bovenzijde zwart, met min of meer brede, bruinachtige, lichtgele of lichtroestkleurige, soms ook roodbruine, of hier en daar witte, zijzomen; romp en bovenstaartvederen roodbruin, deze laatste min of meer duidelijk bruin in hun midden; vliegpennen bruin, de buitenzoom roestbruinachtig, de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen eenkleurig bruin tot bruinzwart, met roest-

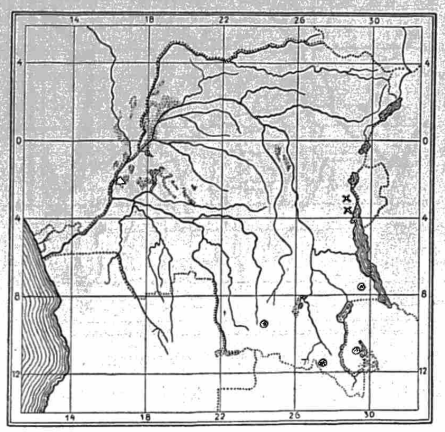

Afb. 252. — Vindplaatsen van *Cisticola brunnescens*.
● *Cist. brunn. cinnamomea.* ▲ *Cist. brunn. midcongo.*
× *Cist. brunn.* ssp.

bruine eindzoom. Kin, keel en buikmidden wit; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen eveneens; het overige van de onderzijde roestkleurig, de lichaamszijden min of meer roodbruin; onderzijde van de stuurpennen zwart met witgrijze eindzoom; een lichtgeelbruine wenkbrauwstreep; een zwarte vlek vóór het oog; oordekvederen apicaal bruin. Bij deze soort is de staart ongeveer even lang in de zomermaanden als in de wintermaanden. De eerste handpen is nogal breed aan het einde en is 10-13 mm. lang. Snavel hoornachtigbruin, de onderkaak lichtgekleurd.

Vleugel: (♂) 50-56, (♀) 49-51; staart: 27-38; tarsus: 19-21; snavel: 11-12,5 mm.

Het wijfje is minder donker gekleurd aan de bovenzijde dan het mannetje.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES). — (Ook: Bangweolo-meer (LYNES).

Andere vindplaatsen: Kalungwisi-riv. (LYNES). — 120 km. ten westen van Baraka (GRAUER).

7 *b*.- **Cisticola brunnescens midcongo** LYNES.

Deze vorm is slechts bekend uit de streek van Bolobo.

De bovenkop van het volwassen mannetje vertoont geen zwarte strepen: hij is eenkleurig roestbruin tot roestkleurig; de vederen van de rug zijn nauwelijks roodbruin gewassen en de onderzijde is slechts roestkleurig gewassen aan de borst en de lichaamszijden.

22 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

7 *c*. - **Cisticola brunnescens** n. ssp. (PRIGOGINE i. litt.).

In het hoogland ten noordwesten van het Tanganika-meer komt een vorm voor die de heer PRIGOGINE zal beschrijven.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Muusi (PRIGOGINE). — Luiko (PRIGOGINE). — Mohi-berg (PRIGOGINE). — Mubuka (PRIGOGINE).

8. - **Cisticola bulliens** LYNES. — Afb. 253.

Deze soort wordt slechts gevonden in Angola, Landana en Neder-Congo. Ze bewoont het grasland van de kuststreek. Een zomer- en een winterkleed.

Bovenzijde grauwbruin, in het roodbruin overgaand op nek en bovenkop, meer aldus naar het voorhoofd

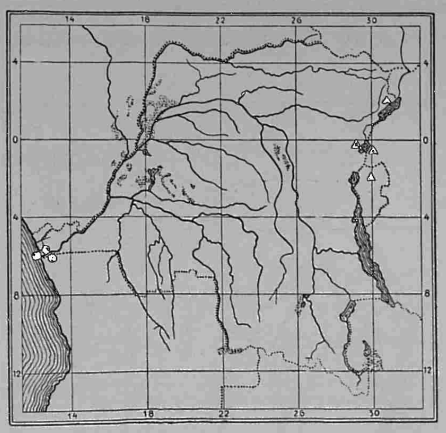

Afb. 253. — Vindplaatsen van *Cisticola*.
● *Cisticola bulliens*. ▲ *Cisticola Carruthersi*.

toe (het verschil van kleur is scherper aangeduid bij het winterkleed van het wijfje); soms een vage aanduiding van donkere schachtstrepen of zelfs vlekken aan de vederen van kop en rug, en vooral de dekvederen; bovenstaartvederen bruiner; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom lichter gekleurd, bruinachtig tot roestkleurig, de zomen van de dekvederen eveneens; stuurpennen bruin, apicaal bruinachtig of grijs, met grote zwarte vlek vóór het einde. Onderzijde wit, ietwat roestkleurig, vooral aan borst en lichaamszijden, de flanken berookt; schenen roestbruin; stuurpennen grauw of grauwwit aan de onderzijde, de zwarte anteapicale vlek 4-5 mm. hoog; teugels witachtig of roestkleurig; oordekvederen apicaal bruin. Snavel lang en krachtig, de bovenkaak gebogen. Snavel donkerbruin tot zwartbruin, het midden van de onderkaak lichtgekleurd.

Vleugel: (♂) 62-78, (♀) 51-55; staart: (♂) 50-56 (zomer), 56-64 (winter); (♀) 44-48 (zomer), 47-53 (winter); tarsus: 20-23; snavel: 14-16 mm.

15 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Matadi (SCHOUTEDEN). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Da Rosa-eiland (SCHOUTEDEN). — Banana (VRIJDAGH). — Boma (VRIJDAGH). — Banana (MESMAEKERS). — Matadi (28713). — Malao (Mevr. M. BEQUAERT).

Geen andere vindplaats.

9. - **Cisticola cantans** HEUGLIN. — Afb. 252.

Deze soort wordt gevonden in het grasland van West-Afrika tot Noordoost- en Oost-Afrika; ze komt voor in het noorden, het oosten en het zuiden van onze gebieden. Sommige vormen er van vertonen een zomer- en een winterkleed, dit laatste gevlekt aan de bovenzijde; ze komen in onze gebieden niet voor.

Vleugel: (♂) 53-61, (♀) 48-53; staart: (♂) 42-53, (♀) 40-46; tarsus: 21-24; snavel: 14-16 mm.

9 *a*. - **Cisticola cantans Belli** OGILVIE-GRANT.

Dit is de vorm die in onze gebieden voorkomt.

Bovenkop en nek roestbruin, min of meer levendig gekleurd; bovenzijde en romp bruingrauw tot leigrauw; bovenstaartvederen soms ietwat bruiner; vliegpennen bruin, de buitenzoom roodbruin, waardoor een duidelijke vlek getekend wordt op de vleugel; stuurpennen bruingrauw, met grote, zwarte vlek vóór het wit, grijs of bruinachtig einde, de middelste pennen gelijk de rug, met slechts onduidelijke vlek. Onderzijde wit, min of meer roestkleurig gewassen, behalve meestal de kin, de keel en het buikmidden; de flanken min of meer leigrauw of rookgrauw; onderzijde der stuurpennen grauw, de zwarte vlek groot, 3-5 mm. hoog, het einde witachtig. Een zwarte teugelvlek, deze minder aangeduid bij het wijfje; daarboven de aanduiding van een wenkbrauwstreep; oordekvederen bruin. Snavel slank, zwart, de onderkaak grauw aan de basis; poten bruinachtig vleeskleurig.

28 exemplaren in onze verzameling.

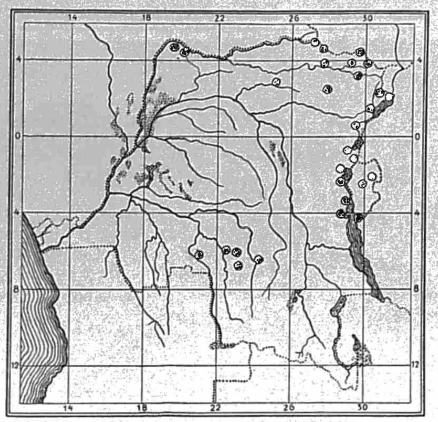

Afb. 254. — Vindplaatsen van *Cisticola cantans Belli*.

Distr. Congo-Ubangi: Bosobolo (VRIJDAGH). — Bosodula (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Dika (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Djalasinda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Mulungu (BURGEON). — Bulaimu (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Nyanza aan het Tanganika-meer (BURGEON).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Tingasi (EMIN). — Pawa (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Luofu (CHAPIN). — Lendu-hoogvlakte (CHAPIN). — 80 km. ten westen van Baraka (GRAUER). — Nyanza (RAVEN).

De vorm *Cisticola cantans adamauae* REICHENOW is bekend van Kameroen tot het Oubanghi-Shari-gebied. LYNES heeft echter twee exemplaren in onze verzameling bij *adamauae* gerekend, die uit Kasai kwamen. CHAPIN heeft het exemplaar uit Kabambaie onderzocht en meent dat het een jonge *Cisticola chiniana fortis* kan zijn; het tweede exemplaar, uit Luluaburg, heeft hij niet gezien, maar het berust nog in onze verzameling. Mijn geachte collega van het British Museum, Dr. J. D. MACDONALD, heeft het met het Londense materiaal vergeleken en gaat hiermede akkoord dat het *cantans Belli* is.

Andere exemplaren uit Kabwe (WINDMOLDERS) en Kasansa (VAN ASSCHE) komen er mee goed overeen.

10. - **Cisticola Carruthersi** OGILVIE-GRANT. — Afb. 253.

Deze zeldzame soort is bekend van West-Kenya en Soedan tot het Albert-meer, het Edward-meer, Ruanda-Urundi.

Bovenkop en nek roestbruin; rug- en dekvederen zwart, met roestbruine tot grauwe zomen; romp eenkleurig grauw; bovenstaartvederen eveneens; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom lichtjes roestkleurig; stuurpennen zwart of bruinzwart, dwarsgestreept, apicaal breed wit. Onderzijde roomkleurig gewassen, de kin en het buikmidden wit, de flanken berookt, de schenen roestkleurig; onderzijde van de stuurpennen grijs, met grote, 8-10 mm. hoge, zwarte vlek vóór het einde, dat breed wit is. Snavel smal, lang, weinig gebogen. Snavel zwart, onderkaak grotendeels bleek; poten vleeskleurig.

Vleugel: (♂) 55-62; (♀) 52-55; staart: (♂) 52-58, (♀) 52-53; tarsus: 21-22; snavel: 15-15,5 mm.

Ik reken bij deze soort twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (FAIN).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Kabare (CHAPIN). — Masikini (CHAPIN). — Mutanda-meer (CHAPIN).

Ons exemplaar uit Kibingo is een jong mannetje, waarvan de stuurpennen zwart zijn aan de onderzijde bijna tot aan de basis. Het exemplaar uit Wago is zeer donker aan de bovenzijde, met grauwe zomen aan de rug- en dekvederen.

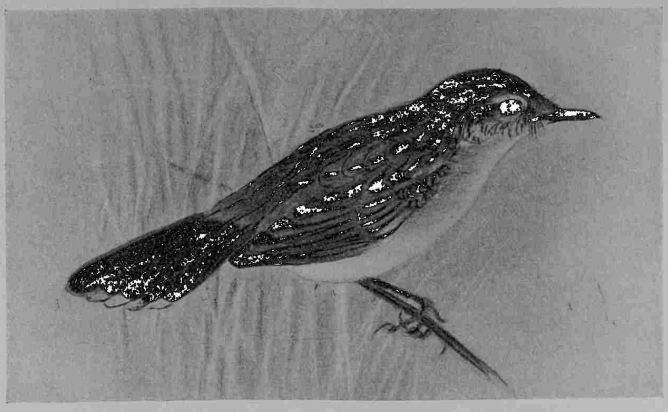

Afb. 255. — *Cisticola chiniana* SMITH.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

11. **Cisticola chiniana** SMITH. — Afb. 255-256.

Deze *Cisticola* is verspreid, onder verscheidene vormen, van Zuid-Afrika over Belgisch Congo tot Soedan en over Oost-Afrika tot Abessinië.

Bovenkop en nek bruin of roestbruin, min of meer lichtgekleurd, met of zonder donkere streping; rug en dekvederen bruin of grauwbruin, meer rood in de winter, meestal duidelijk gevlekt (midden van de vederen), soms eenkleurig of ongeveer zó; romp en bovenstaartvederen meestal eenkleurig; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer roestbruin of bruinachtig, maar soms fel roodbruin; stuurpennen bruin of bruinachtig, maar soms fel roodbruin; stuurpennen bruin of roestbruin, dwarsgestreept, met ongeveer 5 mm. hoge zwarte vlek vóór het einde (behalve de middelpennen), apicaal wit- of bruinachtig. Onderzijde wit of min of meer roestkleurig gewassen (kin en keel altijd wit), de borst en de lichaamszijden min of meer berookt; schenen licht roestkleurig; onderzijde van de stuurpennen grijs, met scherp afgetekende, dwarse, anteapicale, zwarte vlek; soms een lichte wenkbrauwstreep in de winter; teugels lichtgekleurd; oordekvederen distaal bruin. Snavel nogal sterk, de bovenkaak gebogen. Snavel zwart tot hoornbruin, de onderkaak grotendeels bleek.

Vleugel: (♂) 60-75, (♀) 50-60; staart: (♂) 53-58 (zomer) of 59-65 (winter), (♀) 42-46 (zomer) of 50-56 (winter); tarsus: 21-23; snavel: 14-16 mm.

11 *a*. - **Cisticola chiniana Fischeri** REICHENOW.

Deze vorm is bekend uit het Tanganyika Territory, en een exemplaar er van werd in Usumbura (*Ruanda-Urundi*) ingezameld (GRAUER).

Geen exemplaar in ons bezit.

11 *b*. - **Cisticola chiniana fortis** LYNES.

Bij deze vorm is de bovenkop eenkleurig en is de rug slechts heel vaag gevlekt; de andere vormen zijn daarentegen duidelijk gevlekt aan de bovenzijde.

Hij wordt gevonden in Angola, Belgisch Congo en Noord-Rhodesië.

19 exemplaren in onze verzameling, daaronder vogels uit Noord-Angola en Ndola in Noord-Rhodesië aan de grens van Katanga.

Distr. Kwango: Idiofa (LYNES).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (LYNES). — Kabambaie (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Lodja (GHESQUIÈRE).

Distr. Lualaba: Tenke (LYNES). — Panda/Tenke (LYNES).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES).

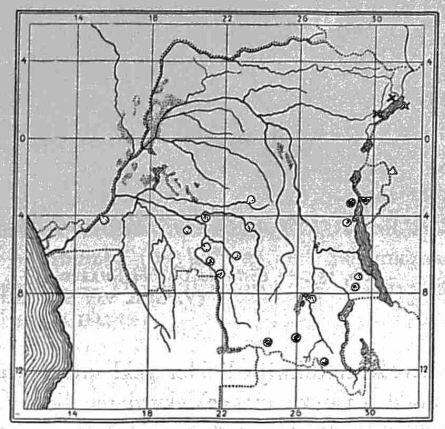

Afb. 256. — Vindplaatsen van *Cisticola chiniana*
▼ *Cist. chin. Fischeri.* × *Cist. chin. simplex.*
● *Cist. chin. fortis.* ▲ *Cist. chin. Victoria.*

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (BOHNDORFF). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Ngombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Biano (LYNES). — Petianga (LYNES). — 50 en 100 km. ten westen van Baraka (GRAUER). — Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kasoko (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kinia (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

11 *c*. - **Cisticola chiniana simplex** HEUGLIN.

De vlekking aan de bovenzijde is duidelijk maar matter, veeleer donkerbruin, dan bij *Fischeri* en *Victoria*; de vlekken zijn minder scherp getekend, de zomen lichter gekleurd.

De vorm wordt gevonden van aan het Albert-meer tot Soedan.

10 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Geen andere vindplaats. Wij bezitten deze vogel ook uit Butiaba, aan de oostelijke oever van het Albert-meer (JACKSON).

11 *d*. - **Cisticola chiniana Victoria** LYNES.

Deze vorm is bruinzwart- of zwartgevlekt. Hij komt voor van het Victoria-meer tot aan de Kagera-vallei op Engels grondgebied. Tot hiertoe werd hij in Ruanda-Urundi niet ingezameld.

Wij bezitten twee exemplaren van deze vorm uit de verzameling JACKSON: Kisumu en Nyando Valley.

12. - **Cisticola Chubbi** SHARPE. — Afb. 257-258.

Deze soort bewoont hoogland (licht bergwoud of savanne) in Oost-Afrika, Uganda en het oosten van onze gebieden.

Bovenzijde en dekvederen bruin, omberbruin of grauwbruin; bovenkop en nek roestbruin, merkelijk

Afb. 257. — *Cisticola Chubbi* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

afgetekend tegen de rug; bovenstaartvederen dikwijls lichter gekleurd dan de rug; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom lichtgekleurd; het midden van de vleugeldekvederen dikwijls donkerder of donkerbruin; stuurpennen bruin, met zwarte vlek vóór het einde (deze vlek onduidelijk op de middelpennen), de eindzoom bruin-

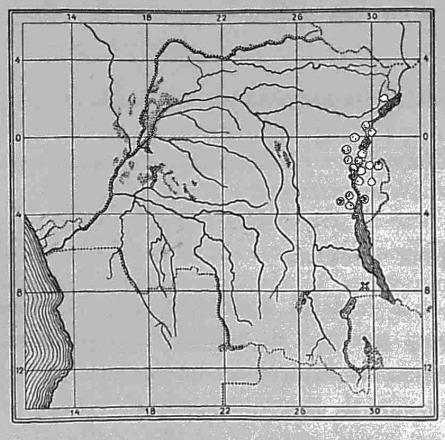

Afb. 258. — Vindplaatsen van *Cisticola Chubbi*.
● *Cist. Chubbi Chubbi.* × *Cist. Chubbi marungensis.*

achtig of roestkleurig. Onderzijde wit, ietwat roestkleurig gewassen, de borst zijdelings en de lichaamszijden berookt; schenen roesikleurig; onderzijde van de stuurpennen grauw of grauwbruin, de zwarte anteapicale vlek 5 mm. hoog, het einde roestkleurig of witachtig; teugels en voorrand van het oog zwart; oordekvederen bruin. Snavel krachtig, weinig gebogen. Snavel zwart, de onderkaak ook wel grauw aan de basis.

Vleugel: (♂) 61-67, (♀) 58-62; staart: (♂) 57-63, (♀) 53-59; tarsus: 25; snavel: 14-16 mm.

Twee vormen worden onderscheiden: *marungensis* heeft een lichter gekleurde bovenzijde en een langere staart dan de typische *Chubbi*.

De zwarte teugels laten deze soort onmiddellijk herkennen.

12 *a*. - Cisticola Chubbi Chubbi SHARPE.

De typische vorm van *C. Chubbi* wordt gevonden in Oost-Afrika en van het Albert-meer tot ten noordwesten van het Tanganika-meer en het Rugege-woud in Ruanda.

Een honderdtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO). — Nioka (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kanyabayongo (DE WITTE). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Butembo (DYLEFF). — Butembo (DE SEMERIES). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (BURGEON). — Burunga, Mokoto (DE WITTE). — Butembo (DYLEFF). — Tsisilongo (PILETTE). — Kibati (FRECHKOP). — Bikara (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Butembo (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Kazavu (PRIGOGINE). — Kibumba (HACKARS). — Tungudu (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Kagada (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Bitashimwa (DE WITTE). — Fuku (FRECHKOP).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kibga (DE WITTE). — Astrida (LESTRADE). — Mu Rutavu (LESTRADE). — Karisimbi Z.O. (SCHOUTEDEN). — Rugege (FAIN). — Kisenyi (FAIN). — Ngando-meer (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Idjwi-eiland (MECKLEMBURG). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Kalongi (CHAPIN). — Karangora (CHAPIN). — Muhavura (GYLDENSTOLPE). — Sabinyo (GYLDENSTOLPE). — Nzulu (DE WITTE). — Ngesho (DE WITTE). — Tshumba (DE WITTE). — Tshamugussa (DE WITTE). — Bitashimwa (DE WITTE). — Nyabirehe (DE WITTE). — Djugu (CHAPIN). — Kabara (CHAPIN). — Tshumba (FRECHKOP). — Nganzi (CHAPIN). — Lubero (CHAPIN).

12 *b*. - **Cisticola Chubbi marungensis** CHAPIN.

Deze vorm is slechts bekend uit het Marungu-gebergte: Katendwe (ROCKEFELLER en MURPHY).

Geen exemplaar in onze verzameling.

13. - **Cisticola dambo** LYNES. — Afb. 259.

Deze kleine soort is bekend uit het Marungu-hoogland, het Lualaba-district, het oosten van het Kwango-district, en Noordwest-Rhodesië.

13 *a*. - **Cisticola dambo dambo** LYNES.

Dit is de vorm die Katanga bewoont.

Bovenkop van het mannetje bijna helemaal zwartbruin of sepiabruin, de zomen der vederen slechts onduidelijk en heel fijn roestkleurig; de bovenkop van het wijfje met bredere zomen; de rug is fel ingenomen door het zwart, de lichte zomen meestal veel smaller dan bij *brunnescens*; de dekvkederen hebben ietwat bredere zomen dan de bovenkopvederen; romp roodbruin; bovenstaartvederen donker in het midden; vliegpennen bruin, met roestbruine buitenzoom; stuurpennen bruinzwart of zwart aan boven- en onderzijde, apicaal lichtgekleurd, min of meer roestkleurig. Onderzijde mooi roestgeelbruin, de lichaamszijden en de schenen intenser gekleurd; kin, keel en buikmidden wit; kopzijden min of meer roestkleurig tot boven de ogen; bij het mannetje, een zwarte vlek vóór het oog, de teugels daarboven wit of roestkleurigwit. De buitenste handpen is ten minste 14 mm. lang.

Snavel donkerbruin, de onderkaak vleeskleurig; poten vleeskleurig.

Vleugel: 47-55; staart: 35-44; tarsus: 20; snavel: 12 mm.

32 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Nasondoye (LYNES). — Kamina (LYNES). — Dilolo (LYNES). — Kayoyo (LYNES). — Luamba-riv. (LYNES).

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaats: Upemba-Park (VERHEYEN).

De vogels uit Kasiki werden door LYNES bepaald als *C. brunnescens cinnamomea*, vóór dat hij de soort *dambo* onderscheidde.

13 *b*. - **Cisticola dambo kasai** LYNES.

Deze vorm beschreven uit het oosten van het Kwango-district. Hij is levendiger gekleurd aan de onderzijde dan de typische vorm en de zomen der vederen van de bovenzijde zijn breder.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kwango: Banda (LYNES).

Geen andere vindplaats is bekend.

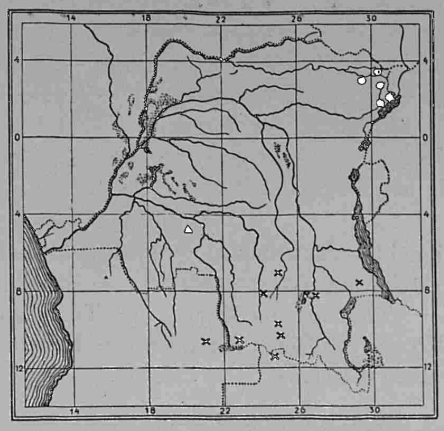

Afb. 259. — Vindplaatsen van *Cisticola*.
× *Cisticola dambo dambo*. △ *Cist. dambo kasai*.
⊙ *Cisticola Emini*.

14. - **Cisticola Emini** REICHENOW. — Afb. 259.

Deze soort wordt gevonden op rotsachtige grond van West-Afrika tot Soedan, het noordoosten van Belgisch Congo, Oost-Afrika en Angola. Een vorm er van is uit onze gebieden bekend; een andere zal er misschien ook worden aangetroffen.

14 *a*. - **Cisticola Emini bailundensis** NEUMANN.

Deze vorm is bekend uit Angola en zou in het zuiden van onze Kolonie kunnen gevonden worden.

14 *b*. - **Cisticola Emini petrophila** ALEXANDER.

Deze vorm komt voor van Nigeria tot Noordoost-Congo.

Bovenkop roestbruin, min of meer levendig gekleurd; bovenzijde sepiabruin (zomer) tot donkerroestbruin (winter), ongevlekt; stuurpennen bruin, min of meer roestbruin gewassen, met zwarte vlek vóór het einde, dat min of meer roestkleurig is; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom gelijk de rug. Onderzijde fel roestkleurig gewassen, vooral de borst, de lichaamszijden, het achterlichaam, met de onderstaartvederen; kin en keel wit, kopzijden roestkleurig gewassen; een lichtroestkleurige wenkbrauwstreep. Snavel lang, weinig gebogen. Snavel bruin, de onderkaak lichtgekleurd; poten vleeskleurig.

Vleugel: (♂) 58-64, (♀) 52-56; staart: (♂) 49-53 (zomer) of 52-58 (winter), (♀) 46-50 (zomer) of 52 (winter); tarsus: 21-23; snavel: 13 mm.

Een enkel exemplaar in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Niarembe (VRIJDAGH).

Bekende vindplaatsen: Aba (CHAPIN). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Nzoro (CHAPIN).

15. - **Cisticola erythrops** HARTLAUB. — Afb. 260-261.

Deze soort heeft een heel grote verspreiding en wordt door verscheidene vormen vertegenwoordigd, waarvan er drie in Belgisch Congo voorkomen. Ze wordt gevonden van West- tot Oost- en Zuid-Afrika, over onze gebieden en Angola.

Bovenkop en bovenzijde, romp en bovenstaartvederen grauw tot olijfgrauw, leigrauw of omberbruin, min of meer roestkleurig of bruin gewassen, de bovenkop vooral, het voorhoofd fel roestkleurig tot roestbruin bij zekere vormen; kopzijden, teugels en wenkbrauwstreep min of meer intens roestkleurig of roestbruin; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom en de binnenste armpennen gelijk de rug of ietwat meer roestkleurig; stuurpennen bruin, olijfbruin of grauwbruin, met grote, zwarte vlek vóór het einde (deze vlek veeleer onduidelijk op de middelste pennen), het einde wit, grijs of roestkleurig. Onderzijde meestal fel

Afb. 260. — *Cisticola erythrops* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

roestkleurig, min of meer intens gekleurd, de kin, de keel en het buikmidden dikwijls lichter gekleurd of witachtig; lichaamszijden dieper gekleurd, de flanken min of meer grauw; schenen intens roestkleurig; onderzijde van de stuurpennen grauw, met grote, zwarte, 5 mm. hoge anteapicale vlek, het einde witachtig, grijs of roestkleurig. Snavel zwart of hoornbruin, de onderkaak grauwachtig, de punt donker; poten bruinachtig-vleeskleurig.

Vleugel: 53-66; staart: 46-60; tarsus: 23-24; snavel: 14-16 mm. Zoals gewoonlijk zijn de wijfjes kleiner dan de mannetjes.

15 *a*. - **Cisticola erythrops erythrops** HARTLAUB.

Deze vorm is fel roestkleurig aan de onderzijde, vooral in het droog seizoen. Volgens CHAPIN komt hij voor van West-Afrika tot Neder-Congo. Ik denk echter LYNES te moeten volgen en deel bij deze vorm de *C. erythrops* uit Kasai en Sankuru in. Maar ook deze uit Ubangi en Uelé passen beter hier, wat normaal is, daar *erythrops erythrops* bekend is uit vindplaatsen aan onze noordwestelijke grens; ze zijn merkelijk meer gekleurd dan de exemplaren uit het oosten van onze kolonie. CHAPIN deelt de Kasai- en Uelé-exemplaren bij *sylvia* in.

80 exemplaren in onze verzameling, ook uit Kameroen.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BECQUET).
Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Poko (CHRISTY). — Viadama (VRIJDAGH).

Distr. Congo-Ubangi: Businga (COLLARD). — Bosodula (VRIJDAGH). — Bosobolo (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Panga (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Boma (CHAPIN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN).

15 *b*. - **Cisticola erythrops lepe** LYNES.

Deze vorm vertoont weinig roestkleur aan de kopzijden en zijn bovenzijde ziet er zeer grijs uit. Hij is bekend uit Angola, en CHAPIN denkt dat hij misschien zal gevonden worden in Zuid-Kwango.

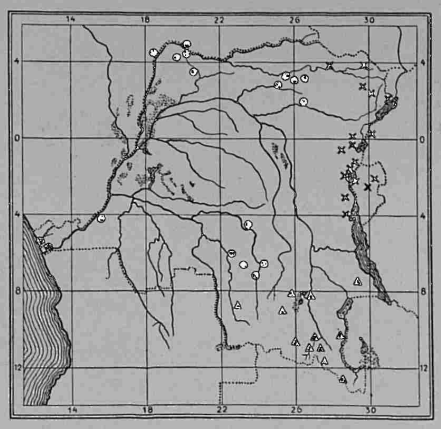

Afb. 261. — Vindplaatsen van *Cisticola erythrops*.
○ *Cisticola erythrops erythrops*. △ *Cist. erythrops nyasa*.
× *Cist. erythrops sylvia*.

15 *c*. - **Cisticola erythrops nyasa** LYNES.

Bij deze vorm is het voorhoofd weinig meer roestbruin dan de bovenkop. De vorm komt voor van Zuid-Afrika tot Katanga.

9 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Funda Biabo (DE BAILLET). — Jadotstad (LYNES). — Katanga (DE CATERS).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES). — Sakania (HUTSEBAUT). — Kasenga (LYNES).

Andere vindplaatsen: Kinda (DE BAILLET). — Opper-Lufira-riv. (LYNES). — Lubudi-riv. (LYNES). — Kafakumba/Kinda (LYNES). — Bukama (BOWEN). — Tenke (LYNES). — Mkuli (ROCKEFELLER en MURPHY).

15 *d*. - **Cisticola erythrops sylvia** REICHENOW.

De roestkleur van de onderzijde is merkelijk loopt van Oost-Afrika tot Noordoost en Oost-Congo.

60 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Buwissa (PILETTE). — Bulaimu (PILETTE). — Beni (HACKARS). — Butembo (DYLEFF). — Butembo (PRIGOGINE). — Kasika (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mobaya (PRIGOGINE). — Butembo (DE SEMERIES). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Katana (BURGEON).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Arebi (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Astrida (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Usumbura (GRAUER). — Uvira (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Tabaro (GYLDENSTOLPE). — Sidabo (GYLDENSTOLPE). — Baraka. — Luofu (CHAPIN). — Lulenga (WHITMAN). — Idjwi-eiland (LOVERIDGE). — Ten zuidwesten van het Kivu-meer (HENDRICKX). — Kasenyi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Mukotshi (CHAPIN). — Ukondju (EMIN).

16. - **Cisticola eximia** HEUGLIN. — Afb. 262.

Deze *Cisticola* wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot Uganda, enerzijds, tot Nigerië en het Shari-gebied, anderzijds. Een enkele vorm is uit onze gebieden bekend. De soort bewoont de savanne.

16 *a*. - **Cisticola eximia eximia** HEUGLIN.

De typische vorm van de soort wordt aangetroffen van Oost-Afrika tot in het Shari-gebied. Eén enkel exemplaar er van was tot hiertoe uit Nord-Congo bekend.

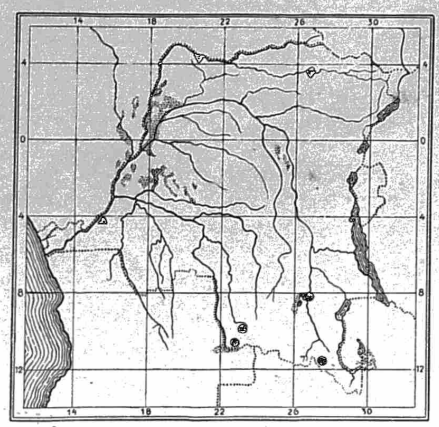

Afb. 262. — Vindplaatsen van *Cisticola eximia* en *fulvicapilla*.
▲ *Cist. fulvicapilla dispar.* ▼ *Cist. eximia eximia.*
● *Cist. fulvic. Muelleri.*

Bovenkop en nek eenkleurig roestbruin tot grauwbruin, of soms heel vaag gestreept; de vederen van de rug en de dekvederen daarentegen zwartbruin of donkerbruin met brede, bleke tot witte zoom; vliegpennen grauwbruin, de buitenzoom bruinachtig; romp roodbruin; bovenstaartvederen bruin, met roestkleurige zoom; stuurpennen donkerbruin of bruinzwart; geen afgezonderde zwarte vlek vóór het einde. Onderzijde wit, lichtjes roestgeel gewassen, de lichaamszijden echter roestbruin tot roodbruin, de schenen eveneens; stuurpennen aan de onderzijde met brede, witte of grijswitte eindzoom; een zwarte vlek vóór het oog, daarboven een witte of roestwitte vlek. Snavel donkerbruin, de onderkaak grauwgeel.

De eerste handpen is 10-13 mm. lang en is nogal afgerond aan het einde.

Vleugel: (♂) 46-50, (♀) 44-48 (ap. CHAPIN) of 48-52 ? staart: 28-39 (28-32 in de broed- of zomerperiode); tarsus: 17-18; snavel: 11-12 mm.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling, waar de vorm *occidens* LYNES vertegenwoordigd is door exemplaren uit Sierra-Leone (LYNES).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH).

Een enkele andere vindplaats is bekend: Amadi (SCHUBOTZ).

17. - **Cisticola fulvicapilla** VIEILLOT. — Afb. 262.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot het Tanganyika Territory, Noord-Rhodesië en Angola en is ook bekend uit de savannen van Katanga en zelfs van Leopoldstad. Twee vormen zijn uit Belgisch Congo bekend.

17 *a*. - **Cisticola fulvicapilla dispar** SOUSA.

Deze vorm komt in Angola voor maar is ook bekend uit Leopoldstad en zelfs uit Frans Congo.

Bovenkop roestrood; de teugels en een wenkbrauwstreep licht roestkleurig; oordekvederen grijswit; bovenzijde bruin; vliegpennen eveneens bruin, de stuurpennen ietwat donkerder gekleurd. Onderzijde roomkleurig, de keel wit, de lichaamszijden en de borst min of meer grijs gewassen; onderzijde van de stuurpennen grauw, met een min of meer vage donkere vlek vóór het einde. Handpen 1 breder dan bij *C. angusticauda*, 14-16 mm. lang, korter dan de helft van pen 2. Bij het winterkleed is de kleur van de bovenzijde warmer en is de onderzijde minder grijs. Snavel bruinachtig, de onderkaak vleeskleurig.

Vleugel : 45-47; staart : 35-44; tarsus : 16; snavel : 11-12,5 mm.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling, uit Angola: Bisapa (ANSORGE).

LYNES heeft deze vorm bij Leopoldstad/Kinshasa aangetroffen.

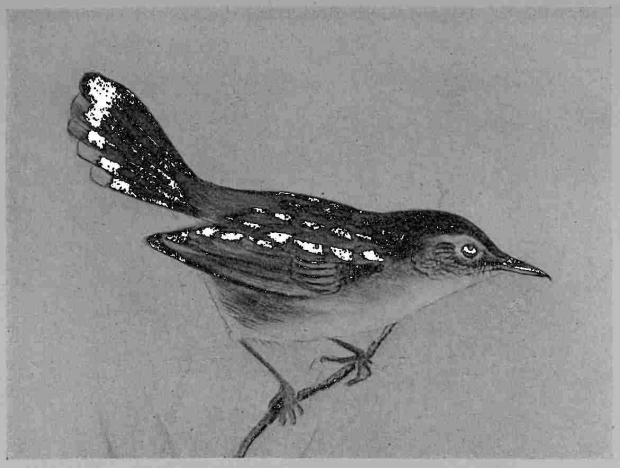

Afb. 263. — *Cisticola galactotes nyansae* NEUMANN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

17 *b*. - **Cisticola fulvicapilla Muelleri** ALEXANDER.

Deze vorm is minder warm gekleurd dan de vorige, meestal meer grauwbruin. Hij is bekend van Mozambiek tot het Tanganyika Territory en Noord-Rhodesië en wordt ook in Katanga gevonden.

12 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Dilolo (HUTSEBAUT).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaats : Upemba-Park (VERHEYEN).

18. - **Cisticola galactotes** TEMMINCK. — Afb. 263-264.

Deze soort wordt gevonden in de savanne, van Senegal tot Abessinië, Congo, Zuid-Afrika.

Vier vormen er van komen in onze gebieden voor. Ze zijn heel nauw verwant en moeilijk te onderscheiden.

Bovenkop en nek grauwroestbruin tot roestbruin ten minste aan het voorhoofd, met of zonder donkere of zwarte vlekken of strepen, soms (broedkleed van de vorm *suahelica* b.v.) grauwbruin of bruingrauw door slijtage van de vederen; rug- en dekvederen zwart of zwartbruin met brede, asgrijze (zomer) of roestkleurige (winter) zomen; romp asgrauw, eenkleurig of gestreept; bovenstaartvederen gelijk de rug of zonder strepen; vliegpennen grauwbruin tot donkerbruin, met roestkleurige of roestrode buitenzoom, waardoor een soort van spiegel getekend wordt op de vleugel; de binnenste armpennen zwart, met witte of roestbruine zomen; stuurpennen grauw (zomer) of bruingrauw (winter), min of meer donker, met grote, een tiental mm. hoge zwarte vlek vóór het einde, dat wit (zomer) of min of meer roestkleurig (winter) is. Onderzijde wit en nauwelijks

roestkleurig gewassen, of fel roestkleurig, met uitzondering van keel en buikmidden; schenen roestkleurig; oordekvederen roestbruin; een kleine, zwarte vlek vóór het oog bij het mannetje; teugels daarboven lichtroestkleurig; een duidelijke wenkbrauwstreep (winter) of slechts de aanduiding er van; onderzijde van de stuurpennen grijs, met grote, zwarte anteapicale vlek en brede, witte eindzoom.

Snavel lang en smal, zwart of donkerbruin, de onderkaak bleek in het midden; poten vleeskleurig okerachtig.

Vleugel: (♂) 55-66, (♀) 49-57; staart: (♂) 46-54 (zomer) of 54-63 (winter), (♀) 42-47; tarsus: 23; snavel: 16-17 mm.

18 *a*. - **Cisticola galactotes amphilecta** REICHENOW.

Bij deze vorm is de bovenkop veeleer warmbruin of in het roestbruin overgaand naar het voorhoofd toe.

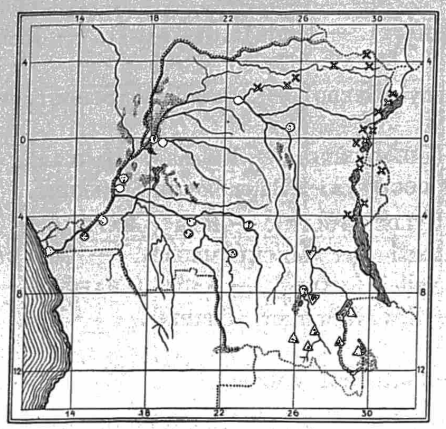

Afb. 264. — Vindplaatsen van *Cisticola galactotes*.
● *Cist. gal. amphilecta*. × *Cist. gal. nyansae*.
▲ *Cist. gal. luapula*. ▽ *Cist. gal. suahelica*.

CHAPIN rekent bij deze vorm de vogels uit Neder-Congo tot Stanleystad en Basongo; die uit Kasai en Sankuru worden door hem bij *nyansae* ingedeeld. Ik vind geen verschil in de kleur van de bovenkop tussen zekere exemplaren uit Leopoldstad en die uit Kasai, waarbij de kleur van de bovenkop overigens veranderlijk is. Ik volg dus LYNES, die de vogels uit Zuid-Congo bij *amphilecta* voegde.

42 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (HENRION). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY).

Distr. Kwango: Kilembe (LYNES).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Ten westen van Luluaburg (LYNES).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT). — Kadia (BRIEN).

Andere vindplaatsen: Bumba (WHITMAN). — Coquilhatstad (CHAPIN).

18 *b*. - **Cisticola galactotes luapula** LYNES.

LYNES was in 1938 tot het besluit gekomen dat deze vorm slechts bekend was uit het Bangweolo-meer. CHAPIN in zijn « Birds » rekent hierbij de vogels die Noord-Rhodesië en Zuidoost-Katanga bewonen, tot

Kando en Bunkeya, zelfs zulke vogels die LYNES bij *suahelica* indeelde. De twee vormen schijnen heel nauw verwant en worden moeilijk onderscheiden wanneer het kleed niet fris is. Ik zal hier de indeling van CHAPIN volgen.

12 exemplaren in onze verzameling, daaronder één der vogels die LYNES aan het Bangweolo-meer inzamelde.

Distr. Opper-Katanga: Kasenga (LYNES).

Distr. Lualaba: Jadotstad: Missie St. Gerard (LYNES). — Opper-Lufira (LYNES). — Kando-riv. bij Tenke (DE WITTE).

Andere vindplaats: Bunkeya-riv. (NEAVE).

18 *c*. - **Cisticola galactotes nyansae** NEUMANN.

Bij deze vorm is de bovenkop veel intenser roestkleurig dan bij *amphilecta*. Hij wordt gevonden in Kenya, Uganda, Oost- en Noord-Congo.

30 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Niangara (DE CALONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (BREDO). — Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Zega (FAIN). — Faradje (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (HACKARS). — Rutshuru (DE WITTE). — Kibati (HACKARS). — Butembo (PRIGOGINE). — Butembo (DE SEMERIES).

Andere vindplaatsen: Angi (GYLDENSTOLPE). — Beni (CHAPIN). — Edward-meer (CARRUTHERS). — Kasindi (MECKLEMBURG). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Ten westen van Baraka (GRAUER). — Usumbura (GRAUER). — Semliki-vallei (CHAPIN). — Katwe (CHAPIN). — Nala (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Kabare (CHAPIN). — Z.W. Ruwenzori (CHAPIN).

18 *d*. - **Cisticola galactotes Schoutedeni** WHITE.

WHITE heeft onlangs deze vorm beschreven uit Noordwest-Rhodesië: Balovale. Er is weinig kans dat hij in Zuid-Congo zou gevonden worden.

18 *e*. - **Cisticola galactotes suahelica** NEUMANN.

Bij deze vorm is de bovenkop, bij het broedkleed, dikwijls grauwbruin of bruingrauw. Hij bewoont Oost-Afrika en wordt teruggevonden tot aan de Lualaba, namelijk bij Kabalo.

7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaats: Kashiobwe (ap. LYNES).

19. - **Cisticola juncidis** RAFINESQUE. — Afb. 265.

Deze kleine soort heeft een heel grote verspreiding in de wereld. Ze wordt vertegenwoordigd door een reeks vormen die worden gevonden van Portugal tot Japan en Australië, enerzijds, tot Zuid-Afrika, anderzijds. Drie van deze vormen komen in Tropisch Afrika voor, waar ze de savanne bewonen.

19 *a*. - **Cisticola juncidis terrestris** SMITH.

Deze vorm is bekend van Zuid-Afrika tot Nyasaland, Zuid- en Neder-Congo, Angola en Gaboen. Hij vertoont een zomer- en een winterkleed.

Bovenkop en nek bruin tot bruinzwart, de vederen heel smal lichtkleurig gezoomd bij het zomerkleed, breder zó bij het winterkleed en ook bij het wijfje; rugvederen bruin tot zwartbruin, de zomen breed, bruinachtig tot roestbruin; dekvederen donkerbruin, met brede, grauwachtige zoom; vliegpennen bruin, de buitenzoom grauwachtig; romp roodbruin tot geelroodbruin; bovenstaartvederen gelijk de rug; stuurpennen donkerbruin, met witte eindzoom en, bij het mannetje, een kaneelkleurige of witte vlek vóór de anteapicale zwarte vlek. Onderzijde wit, de lichaamszijden en de schenen min of meer roestbruin, de borst min of meer

zó gewassen; kopzijden bruinachtigwit, met een min of meer duidelijke, bruinachtige, soms witte wenkbrauwstreep; een donkere vlek vóór het oog bij het mannetje; oordekvederen min of meer bruin; de stuurpennen grijs of bruinachtig aan de onderzijde, met grote, anteapicale, zwarte vlek en brede, witte eindzoom. De buitenste handpen meet ten hoogste 13 mm. en is duidelijk versmald aan het einde. Snavel donkerbruin, de onderkaak en de poten vleeskleurig.

Vleugel: 43-51; staart: 23-27 (zomer), 29-35 (winter); tarsus: 19; snavel: 11,5 mm.

43 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kinshasa (LYNES). — Moanda (MESMAEKERS). — Boma (VRIJDAGH). — Kingabwa (Mevr. M. BEQUAERT). — Banana (SCHOUTEDEN). — Vista (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Ndwa (NGWE). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Lakama (CHARLIERS). — Banda (LYNES).

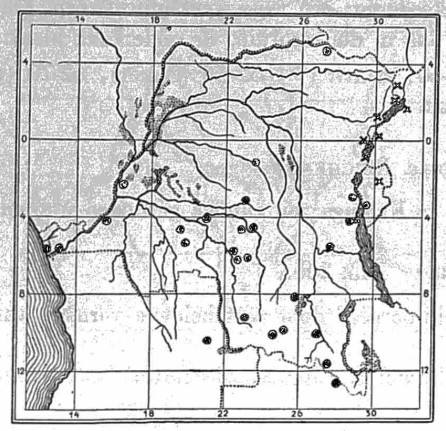

Afb. 265. — Vindplaatsen van *Cisticola juncidis*.
× *Cist. juncidis perennia*. ● *Cist. juncidis terrestris*.

Distr. Kasai: Petianga (LYNES). — Mukamba-meer (LYNES). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (LYNES).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lodja (GHESQUIÈRE). — Inkongo (WILSON).

Distr. Lualaba: Tshamba-meer (LYNES). — Mukuleshi (LYNES). — Kikondja (BRIEN).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Nemlao? (LUCAN). — Baraka (GRAUER). — Ruzizi-vallei (CHAPIN). — Kalungwisi (LYNES). — Sandoa (LYNES). — Dibaya (LYNES). — Kayoyo (LYNES). — Nasondoye (LYNES).

19 *b*. - **Cisticola juncidis perennia** LYNES.

Deze vorm is levendiger gekleurd dan *terrestris* en komt in het noordoosten van onze gebieden voor.

4 exemplaren in ons bezit, ook uit Z.O. Ruwenzori.

Distr. Kivu: Kabare (GYLDENSTOLPE). — Katanda (HACKARS).

Distr. Kibali-Ituri: [Butiaba aan de oostelijke oever van het Albert-meer (JACKSON)].

Andere vindplaatsen: Katwe (CHAPIN). — Vitshumbi (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Kibingo (LESTRADE). — Tunguru (EMIN).

19 *c*. - **Cisticola juncidis uropygialis** FRASER.

Lichtgekleurde vorm, die gevonden wordt van Senegal tot Abessinië, over Soedan. Hij zal misschien in het noorden van onze gebieden worden gevonden. Wij bezitten *uropygialis* uit Portugees Guinea.

20. - **Cisticola lais** FINSCH en HARTLAUB.

Deze soort wordt gevonden in het grasland, van Zuid-Afrika tot het hoogland van Noord-Nyasaland, het zuidelijke Tanganyika Territory, en Angola. CHAPIN meent dat ze misschien in Zuid-Congo zou kunnen aangetroffen worden, al is het weinig waarschijnlijk.

De eigenaardige vlekking van de stuurpennen, waar de gebruikelijke *Cisticola* zwarte dwarse streep of vlek slechts op de binnenvlag te zien is, laat deze soort gemakkelijk herkennen.

Bovenkop roestbruin, min of meer warm gekleurd, met zwarte, overlangse strepen of vlekken; rug anders gekleurd, daar de vederen bruinachtig of grauwachtig zijn, met brede, zwarte middelstreep; de romp eenkleurig zonder zwarte strepen; middelste stuurpennen bruin of roodbruinachtig, dwarsgestreept, zwart aan het einde met bleke zoom; de andere stuurpennen bruin, met veeleer smalle, zwartachtige vlek vóór het einde aan de binnenvlag (deze vlek zet zich soms voort over de schacht tot op de buitenvlag); dekvederen zwart of zwartbruin, grauwgezoomd; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer roestbruin gekleurd, de binnenste gelijk de dekvederen; een vage wenkbrauwstreep. Onderzijde wit, de flanken en de borst ietwat roestbruin gewassen. Snavel donkerbruin, de onderkaak bleek.

Vleugel (♂) 62-68, (♀) 56-60; staart: (♂) 52-56 (zomer), 62-70 (winter) (♀) 45 (zomer), 52-58 (winter); tarsus: 21; snavel: 11 mm.

20 *a*. - **Cisticola lais semifasciata** REICHENOW.

Dit is de vorm die misschien in Katanga zou kunnen gevonden worden.

21. - **Cisticola lateralis** FRASER. — Afb. 266.

Deze *Cisticola* wordt vertegenwoordigd door verscheidene vormen, van West-Afrika tot Angola, enerzijds, tot Elgon, anderzijds.

Bovenkop, bovenzijde en dekvederen bruin tot roestbruin of grauwbruin, min of meer donker, de romp meestal ietwat levendiger gekleurd, de kop ook wel grauwer; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom gelijk de rug of meer roestbruin getint; stuurpennen donkerbruin, met zwarte vlek vóór het einde, de eindzoom breed wit of grauw. Onderzijde wit, min of meer roestkleurig gewassen, de lichaamszijden en de borst meestal zo; schenen roestkleurig; onderzijde van de stuurpennen grauw of grauwwit, de zwarte vlek 5-6 mm. hoog. Snavel stevig. Teugels wit, geen zwarte vlek vóór het oog; oordekvederen bruinachtig tot zwartachtig aan het einde. Snavel zwart, de onderkaak zwart of gedeeltelijk bleek.

Vleugel: (♂) 58-68, (♀) 50-56; staart: (♂) 49-60, (♀) 42-48; tarsus: 23-25; snavel: 14-16 mm.

21 *a*. - **Cisticola lateralis Antinorii** HEUGLIN.

Deze vorm is bruiner aan de bovenzijde dan de typische vorm; hij komt voor van Ubangi tot Soedan, Noord oost-Congo, Uganda en Elgon.

21 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Boga (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Rungu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Garamba (CHAPIN). — Angba (ALEXANDER). — Angu (ALEXANDER). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Ekibondo (REHN). — Aba (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN).

21 *b*. - **Cisticola lateralis lateralis** FRASER.

Dit is de vorm die West-Afrika bewoont en tot aan de Ubangi-rivier voorkomt; hij zal waarschijnlijk ook op de Congolese oever aangetroffen worden. De bovenzijde van het mannetje is zeer donker.

Vleugel: (♂) 62-68, (♀) 50-56; staart: (♂) 50-56, (♀) 42-48 mm.

21 *c*. - **Cisticola lateralis modesta** BOCAGE.

LYNES schreef over deze vorm: « rather smaller than the other races » en gaf volgende afmetingen voor

vleugel en staart bij het mannetje: vleugel: 58-66, staart: 49-55 (zomer), 52-60 (winter). CHAPIN heeft er onlangs op gewezen dat een deel der door de Engelse specialist voor *modesta* aangeziene vogels een nog onbeschreven vorm toehoorden: *Vincenti* CHAP. Tot *modesta* horen slechts de *lateralis* uit Loango en Frans Congo tot Midden-Congo; die uit het zuiden horen bij *Vincenti*.

15 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Lukula (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Leopoldstad (BOHNDORFF). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Lukolela (CHAPIN).

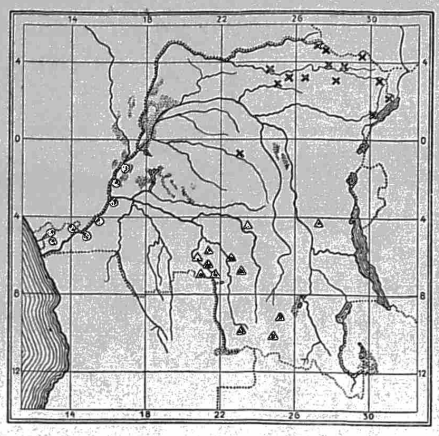

Afb. 266. — Vindplaatsen van *Cisticola lateralis*.
× *Cist. lateralis Antinorii*. ● *Cist. lateralis modesta*.
▲ *Cist. lateralis Vincenti*.

21 *d*. - **Cisticola lateralis Vincenti** CHAPIN.

Bij deze vorm is de onderzijde merkelijk levendiger roestbruin gekleurd dan bij *modesta*. Hiertoe horen de vogels uit Kasai en Angola die LYNES bij *modesta* indeelde en die ook in CHAPIN's Birds bij deze vorm werden vermeld.

41 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (LYNES). — Merode (WINDMOLDERS). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (LYNES). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (LYNES). — Luebo (LYNES).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lusambo (LYNES).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kayoyo (LYNES). — Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Kamina (LYNES). — 150 km. ten westen van Baraka (GRAUER).

22. - **Cisticola natalensis** SMITH. — Afb. 267-268.

Deze *Cisticola* heeft een heel grote verspreiding. Ze wordt ingedeeld in verscheidene vormen, die verdeeld zijn over Zuid- tot Noordoost- en West-Afrika, alsmede over Angola en Congo. Bij enkele vormen verschilt het winterkleed aanzienlijk van het zomerkleed; bij onze Congolese vormen is het verschil klein.

Vleugel: (♂) 68-78, (♀) 54-64; staart: (♂) 43-54 (zomer) of 57-77 (winter), (♀) 40-47 (zomer) of 46-64 (winter); tarsus: 27-29 (♂), 23 (♀) mm.

Bovenkop meestal donker gevlekt op bruine tot min of meer roestbruine grond, soms eenkleurig of ongeveer aldus; rug en dekvederen roestkleurig tot grauwbruin of bruin, met donkerbruin midden van de vederen; nek ietwat lichter gekleurd dan de bovenkop; vliegpennen donkerbruin, met roestkleurige tot roodbruine buitenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen donkerbruin, apicaal zwart, met brede, witte

of grauwe eindzoom, soms ook (*huambo*) fel roestbruin getint. Onderzijde wit, de borst en de lichaamszijden roestkleurig of isabelkleurig gewassen, min of meer intens gekleurd, de flanken berookt; de schenen roestkleurig; onderzijde van de stuurpennen grauw, min of meer donker, met grote, ongeveer 7 mm. hoge, zwarte vlek vóór het einde en brede witte eindzoom; een donkere vlek vóór het oog bij het mannetje; een vaag aangeduide wenkbrauwstreep. Snavel zwart of zwartbruin, de onderkaak grauw in het midden; poten vleeskleurig, roestkleurig of witachtig.

Ik volg hier de indeling van CHAPIN in zijn « Birds ». Het is feitelijk moeilijk de verscheidene vormen uit elkaar te houden.

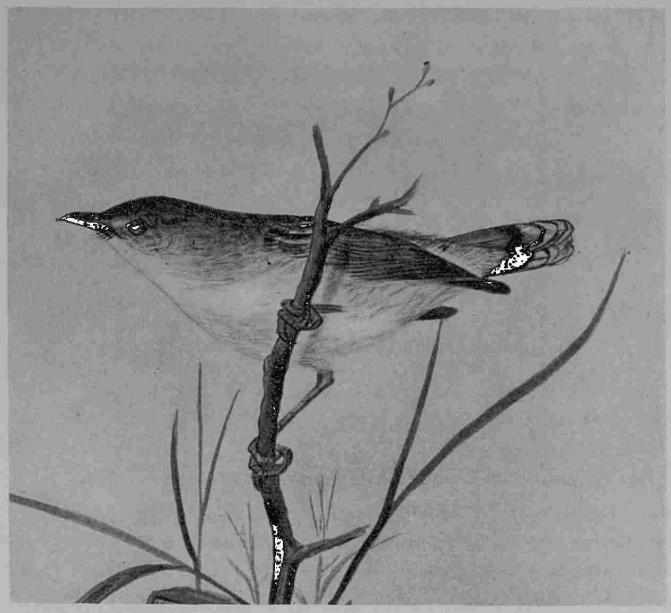

Afb. 267. — *Cisticola natalensis valida* HEUGLIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

22 *a*. - **Cisticola natalensis huambo** LYNES.

Deze vorm is slechts bekend uit Angola, maar zo dicht bij onze zuidelijke grens dat het zeker is dat hij ook in Zuid-Kwango thuis is. De vleugel is aanzienlijk langer dan bij de andere Congolese vormen: 74-78 mm. bij het mannetje, 57-64 mm. bij het wijfje, in plaats van 67-75 en 54-62 mm. De algemene kleur is merkelijk meer roestbruin dan bij de andere vormen.

22 *b*. - **Cisticola natalensis katanga** LYNES.

Het woongebied van deze vorm loopt van Kwango en Kasai tot Manyema, Katanga en Noord-Rhodesië. De vlekken aan de bovenzijde zijn gewoonlijk minder goed afgetekend dan bij de twee volgende vormen en de kleur is meestal meer roestbruin.

62 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kwango: Kilembe (LYNES).

Distr. Kasai: Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Petianga (LYNES). — Mukamba-meer (LYNES). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kamina (LYNES). — Biano (LYNES). — Tsamale-meer (LYNES). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Kando (DE WITTE). — Opper-Lufira (LYNES).

Distr. Tanganika: Lusaka (HUTSEBAUT). — Kabalo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Elisabethstad (LYNES). — Sandoa (LYNES). — Kaulu (LY-

NES). — Banda (LYNES). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Ten westen van Baraka (GRAUER). — Boudewijnstad (ROCKEFELLER en MURPHY). — Suzi-meer (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mkuli (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN). — Manyema (ap. CHAPIN).

22 *c*. - **Cisticola natalensis Strangei** FRASER.

Deze vorm is bekend van West-Afrika tot Kameroen, Ubangi, Neder- en Midden-Congo.

46 exemplaren in onze verzameling. LYNES had ze eerst voor *valida* aangezien.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Moanda (MESMAEKERS). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Bolobo (NKELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Bokalakala (NKELE). — Keseki (NKELE).

Distr. Congo-Ubangi: Bosobolo (VRIJDAGH). — Bosodula (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Lukolela (CHAPIN).

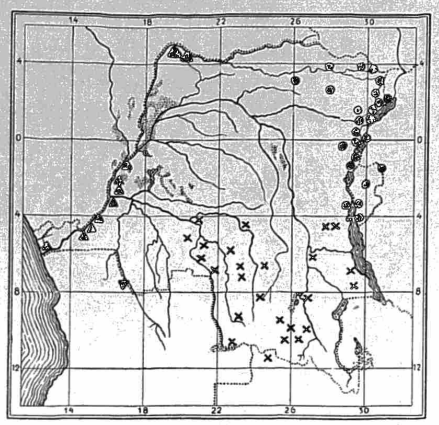

Afb. 268. — Vindplaatsen van *Cisticola natalensis*.
▼ *Cist. nat. huambo*. ▲ *Cist. nat. Strangei*.
× *Cist. nat. katanga*. ● *Cist. nat. valida*.

22 *d*. - **Cisticola natalensis valida** HEUGLIN (*kapistra* LYNES).

Deze vorm komt voor van Noordoost-Congo tot Kivu en Ruanda-Urundi.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO). — Nioka (VRIJDAGH). — Adra (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Irumu (J. BEQUAERT). — Boga (PILETTE).

Distr. Kivu: Lubero (HACKARS). — Kamabo (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Lufungula (PILETTE). — Masidongo (PILETTE). — Mabenga (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Bushenda (HACKARS). — Mai ya kwenda (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Kinari (AURELIAAN). — Usumbura (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Tingasi (EMIN). — Kasindi (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Nyangabo (EMIN). — Bwesa (EMIN). — Makora (GYLDENSTOLPE). — Zombia (GYLDENSTOLPE). — Malabo (GYLDENSTOLPE). — Sidabo (GYLDENSTOLPE). — Bungulu (ap. LYNES). — Ukondju (EMIN). — Ndussuma (EMIN). — Ten westen van het Edward-meer (GRAUER). — Uvira (GRAUER). — Bunia (REHN). — Vube (REHN). — Pawa (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Lendu-hoogvlakte (CHAPIN). — W. Ruwenzori (CHAPIN). — Karibumba (CHAPIN).

23. - **Cisticola Pearsoni** NEAVE. — Afb. 269.

Deze soort is slechts bekend uit Katanga en uit Noordwest-Rhodesië.

Bovenkop roestrood; bovenzijde bruin tot grauwbruin, de rug ietwat roestkleurig gewassen; vliegpennen bruin, de buitenzoom lichter gekleurd; stuurpennen zwart. Teugels wit; onderzijde wit, de lichaamszijden min of meer grijs, de borst min of meer roomkleurig gewassen; onderzijde der stuurpennen zwart, met brede, apicale, grauwe zoom; buitenvlag van de buitenste stuurpen eveneens grauw. Staart heel lang; handpen 1 smal, puntig en kort, slechts 8 mm. lang of iets langer, ongeveer een derde van pen 2, deze laatste veel korter dan 3, slechts 19-24 mm. lang, pen 3 korter dan 4. Snavel hoornbruin, de onderkaak bleek.

Vleugel: 44-51; staart: 42-52; tarsus: 18; snavel: 11 mm.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Nasondoye (LYNES).

Andere vindplaats: Lufupa-riv. (NEAVE).

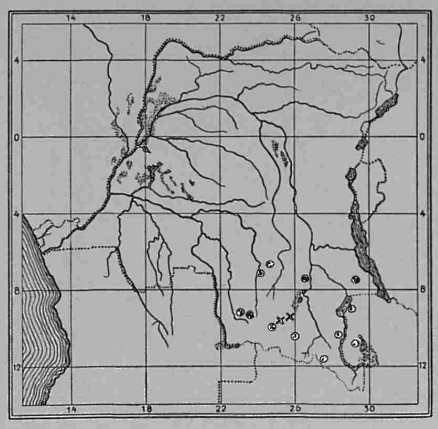

Afb. 269. — Vindplaatsen van *Cisticola Pearsoni* en *C. pipiens*.
◎ *Cist. pipiens congo*. × *Cisticola Pearsoni*.

24. - **Cisticola pipiens** LYNES. — Afb. 269.

Deze soort is bekend uit Angola, Katanga en Noord-Rhodesië. De hier vermelde vorm komt in al deze streken voor; de typische vorm slechts in Angola.

24 *a*. - **Cisticola pipiens congo** LYNES.

Bovenkop roestbruin, meestal eenkleurig, soms heel onduidelijk donker gestreept; nek ietwat donkerder gekleurd; rug en dekvederen bruinachtig tot sepia of grauwbruin, de vederen donkerbruin of zwart in het midden; romp grauwer; bovenstaartvederen meer roestbruin; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom roodbruin, kontrasterend met de algemene kleur; stuurpennen donkerbruin, met grote zwarte vlek vóór het einde (deze vlek minder duidelijk aan de middelpennen, die soms grauwbruin zijn dwarsgestreept), de eindzoom bruinachtig tot wit. Onderzijde roestkleurig, lichter aldus in het midden, het buikmidden soms wit; flanken ietwat verdonkerd; schenen roestbruin; onderzijde van de stuurpennen grauw, met grote, 7-9 mm. hoge, zwarte vlek vóór het einde, dat wit of witachtig is; kopzijden roestbruin, met zwartachtige vlek vóór het oog; oordekvederen ietwat donkerder. Snavel slank, zwartbruin, de onderkaak grotendeels bleek.

Vleugel: (♂) 60-66 (64-68 voor de typische vorm), (♀) 55-60; staart: 56-60 (zomer) of 62-70 (winter); tarsus: 23-25; snavel: 13-14 mm.

13 exemplaren in onze verzameling, daaronder het Allotype (wijfje), uit Elisabethstad.

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Sandoa (LYNES). — Kayoyo (LYNES). — Kanda Kanda (LYNES).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES).

Andere vindplaatsen: Kafakumba (LYNES). — Kasenga (LYNES). — Kiabo (CHAPIN). — Tenke (LYNES). Moero-meer (LYNES). — Mkuli (ROCKEFELLER en MURPHY)

25. - **Cisticola robusta** RÜPPEL. — Afb. 270-271.

Deze *Cisticola* wordt gevonden van Noordoost-Afrika tot in het hoogland van Kameroen, Oost-Congo en Katanga, Noord-Rhodesië, en tot aan het Kilimandjaro-gebergte.

Bovenkop roestrood of roestbruin, meestal donkerbruin of zwart gevlekt, anders heel onduidelijk gevlekt of bijna eenkleurig (*angolensis*); nek om zo te zeggen eenkleurig roest- of roodbruin (nekband), de vlekking meestal heel onduidelijk; rug- en dekvederen zwart, met brede, grauwe of roestgrauwe zoom; romp grauw, zwartgestreept; bovenstaartvederen gelijk de rug; vliegpennen donkerbruin (de binnenste armpennen

Afb. 270. — *Cisticola robusta nuchalis* REICHENOW.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

gelijk de rug), de buitenzoom roestbruin; stuurpennen zwartbruin, apicaal en zijdelings roestgrauw, grauw- of witgezoomd. Onderzijde wit, min of meer roomkleurig, de flanken berookt; de keel meestal wit; schenen roomkleurig of lichtroestbruin; onderzijde van de stuurpennen grauw, met grote, ongeveer 10 mm. hoge, zwarte vlek vóór het einde, met brede witte eindzoom; een kleine infralorale zwarte vlek bij het mannetje in zomerkleed; een roestkleurige wenkbrauwstreep, min of meer duidelijk; oordekvederen apicaal donkerder. Snavel krachtig, weinig gebogen.

Snavel zwart; de onderkaak ten minste aan de basis grauw.

Vleugel: (♂) 64-82, (♀) 55-66; staart: (♂) 43-63, (♀) 40-59; tarsus: 23 (♀), 25 (♂); snavel: 14-16 mm.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. De vorm *angolensis* heeft langere vleugels dan de twee andere: (♂) 71-75, (♀) 60-64; de vleugel van *awemba* meet: (♂) 69-73, (♀) 58-62; die van *nuchalis*: (♂) 63-68, (♀) 55-59 mm.

25 a. - **Cisticola robusta angolensis** BOCAGE.

Deze vorm is slechts bekend uit Angola en Katanga.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Luashi (LYNES). — Kayoyo (LYNES). — Lubudi-riv./Luashi (LYNES). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Chababa (LYNES).

25 *b*. - **Cisticola robusta awemba** LYNES.

Deze vorm komt in Oost-Katanga en Noordoost-Rhodesië voor.

8 exemplaren in ons bezit, ook uit Noordoost-Rhodesië (LYNES).

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Pande (ROCKEFELLER en MURPHY).

25 *c*. - **Cisticola robusta nuchalis** REICHENOW.

Deze vorm wordt gevonden van Elgon tot Ruwenzori, Kivu, Ruanda-Urundi en tot ten noordwesten van het Tanganika-meer.

41 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Oude Missiepost St- Gustaaf (PILETTE). — Kasindi (MARLIER). — Luiko (PRIGOGINE). — Mabenga (HACKARS). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Butembo (PRIGOGINE). — May ya kwenda (PILETTE). — Ibanda (VANDELANNOITE). — Ikondja (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Lungwe (PRIGOGINE).

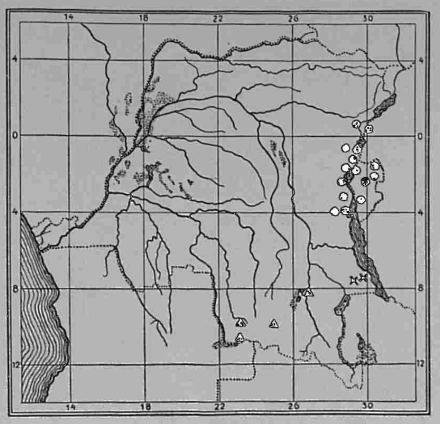

Afb. 271. — Vindplaatsen van *Cisticola robusta*.
▲ *Cisticola robusta angolensis*. × *Cist. robusta awemba*.
⊗ *Cist. robusta nuchalis*.

Ruanda-Urundi: Gabiro (VERHULST). — Nshori (LESTRADE). — Kibungu (LESTRADE). — Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Muyaga (DE RIEMAECKER). — Kibingo (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Astrida (FALAISE). — Astrida (FAIN). — Nsinda (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Usumbura (GRAUER). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Makora (GYLDENSTOLPE). — Zombia (GYLDENSTOLPE). — Beni (GYLDENSTOLPE). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Kabare (CHAPIN). — Nsassa (ap. LYNES). — 120 km. ten Noordwesten van Baraka (GRAUER). — Luofu (CHAPIN).

26. - **Cisticola ruficeps** CRETZSCHMAR.

Deze *Cisticola* wordt aangetroffen van Gambia tot Noordoost-Afrika, over Soedan. Een vorm is bekend uit gebieden die aan onze Kolonie grenzen.

26 *a*. - **Cisticola ruficeps mongalla** LYNES.

Deze vorm is bekend uit de savannen van Oost-Soedan en het noorden van Uganda. Hij zal misschien gevonden worden in Noordoost-Congo.

Betrekkelijk kleine vogel, waarvan de snavel nogal lang en sterk is, met duidelijke kromming van de bovenkaak. Bovenkop en nek roestbruin; de bovenzijde daarentegen bruin of bruingrauw tot rookgrauw, met min of meer duidelijke donkere vlekking (scherper in de winter), de dekvederen duidelijker gevlekt; vliegpennen grauwbruin tot bruin, de buitenzoom bruinachtig tot grauwachtig; bovenstaartvederen bruin; stuur-

pennen donkerbruin, met onduidelijke zwarte vlek vóór het einde, apicaal bruinwit. Onderzijde wit, of roestkleurig gewassen, het buikmidden en de keel wit; flanken berookt; schenen roestkleurig; teugels en wenkbrauwstrepen lichtroestkleurig; bij het mannetje, een zwarte vlek vóór het oog; onderzijde van de stuurpennen donkergrauw, met grote, zwarte vlek, een brede grijze eindzoom. Snavel zwartbruin, de basis van de onderkaak lichtgekleurd; poten vleeskleurig.

Vleugel: (♂) 54-58, (♀) 49-53; staart: (♂) 37-41 (zomer) of 44-48 (winter), (♀) 34-38 (zomer) of 39-43 (winter); tarsus: 20; snavel: 14 mm.

Geen exemplaar in ons bezit.

27. - **Cisticola rufilata** HARTLAUB. — Afb. 272.

Kleine soort, die gevonden wordt van Zuid-Afrika tot in het hoogland van Angola, Katanga, Noordoost-Rhodesië. Ze bewoont de beboste savanne.

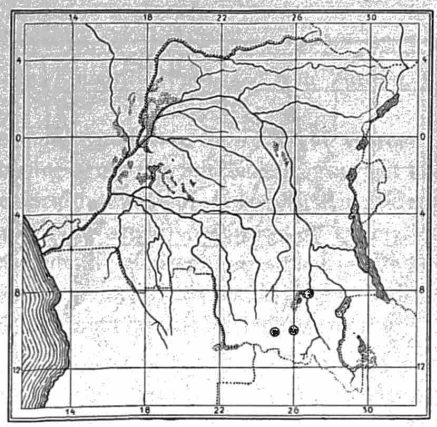

Afb. 272. — Vindplaatsen van *Cisticola rufilata* HARTLAUB.

Vleugel: (♂) 57-62, (♀) 51-55; staart: (♂) 47-53 (zomer) of 57-63 (winter), (♀) 48-50 (zomer) of 53-57 (winter) mm.

27 *a*. - **Cisticola rufilata Ansorgei** NEUMANN.

Dit is de vorm die ten noorden van de Zambezi woont.

Bovenkop en nek warm roestbruin of lichtroodbruin, ongevlekt (vaag gestreept bij de typische vorm); de rug bruin of grauwbruin, donkersepia gevlekt (midden der vederen); bovenstaartvederen roestbruin; vliegpennen bruin of donkerbruin, met smalle roestbruine buitenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen roodbruin, met grote, zwarte vlek vóór het einde (deze vlek onduidelijk op de middelpennen), het einde min of meer roestkleurig. Onderzijde wit, ietwat olijfkleurig of grauw getint, de borst en vooral de lichaamszijden roestkleurig gewassen; een roomwitte teugel- en wenkbrauwstreep; een zwarte infralorale vlek bij het mannetje alleen. Snavel zwart, de onderkaak basaal grauwachtig; poten vleeskleurig. De snavel is smal maar stevig; de stuurpennen zijn smal.

Distr. Lualaba: Nasondoye (LYNES). — Biano (LYNES).

Andere vindplaatsen: Mubale (VERHEYEN). — Pelenge (VERHEYEN).

28. - **Cisticola textrix** VIEILLOT.

Deze kleine *Cisticola* is bekend van Zuid-Afrika tot Angola. Men zal ze misschien aantreffen in de savannen van Zuid-Kwango of van de Lulua, onder de vorm *mystica* ROB.

28 *a*. - **Cisticola textrix mystica** ROBERTS.

Dit is de vorm die in Angola voorkomt en er ten zuiden van onze zuidelijke grens werd gevonden.

Bovenkop grauwbruinachtig tot roestbruinachtig, fel zwartgestreept (mannetje in winterkleed en wijfje) ofwel bijna eenkleurig (mannetje in zomerkleed); bovenzijde donkersepia- of zwartgestreept, op bruinachtige tot roestkleurige grond (vederenzomen); naar achteren toe meer roestkleurig of roodbruin, zó ook de romp en de bovenstaartvederen, die eenkleurig of weinig gestreept zijn; stuurpennen zwart, apicaal en aan de zoom wit of roestkleurig. Een lichtgekleurde wenkbrauwstreep; een donkere vlek vóór het oog, onder de teugelstreep, bij het mannetje; onderzijde licht roestkleurig, de keel en het buikmidden wit; borst soms duidelijk donkergestreept. Handpen 1 distaal afgerond, slechts 7-10 mm. lang. Snavel hoornbruin, de onderkaak lichtgekleurd; poten vleeskleurig.

Vleugel: 52-57 (♂), 47-51 (♀); staart: (♂) 24-28 (zomer) of 29-33 (winter), (♀) 24-26 (zomer) of 28-30 (winter); tarsus: 18-21; snavel: 11-12,5 mm.

4 exemplaren in onze verzameling, uit Angola: Missao de Luz (LYNES).

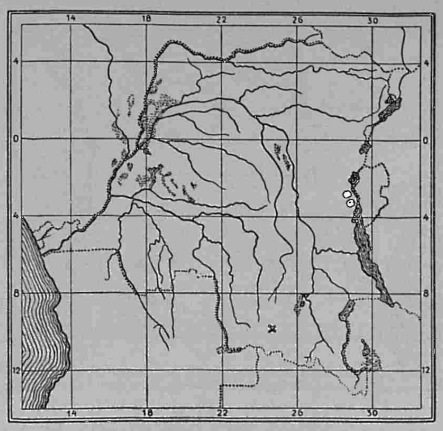

Afb. 273. — Vindplaatsen van *Cisticola tinniens* en *C. troglodytes*.
○ *Cisticola tinniens Dyleffi*. ▲ *Cist. troglodytes troglodytes*.
× *Cist. tinniens purpulla*.

29. - **Cisticola tinniens** LICHTENSTEIN. — Afb. 273.

Deze donkere soort is bekend van Zuid-Afrika tot Angola, Katanga, het westen van de Ruzizi-vallei en het hoogland van Kenya. Twee vormen komen in onze gebieden voor.

29 *a*. - **Cisticola tinniens Dyleffi** PRIGOGINE.

Deze vorm bewoont het hoogland ten westen van de Ruzizi-vallei.

Bovenkop en nek roodbruin, min of meer donker gekleurd, eenkleurig (bij de volgende vorm zijn ze min of meer fijn gestreept bij het winterkleed); de rug daarentegen in hoofdzaak zwart, de vederen zwart met min of meer smalle, grauwe of grauwbruine zomen; dekvederen dito gekleurd; vliegpennen grauwbruin (de binnenste armpennen gelijk de rug), met roestbruine buitenzoom, deze kleur scherp afstekend tegen de algemene kleur; stuurpennen zwartbruin tot zwart, roestbruin gezoomd, apicaal (de middelste pennen heel smal) wit of bruinachtig; bovenstaartvederen zwart, met roestbruine zomen. Onderzijde wit, maar ietwat room- of roestkleurig gewassen, behalve de keel en het buikmidden; flanken grauwachtig; schenen roestbruinachtig; teugels licht roestkleurig; oordekvederen eveneens, de vederen apicaal verdonkerd; aan de onderzijde zijn de stuurpennen grauw, met brede, ongeveer 10 mm. hoge, zwarte vlek vóór het einde en apicale grijze of witgrijze zoom. Snavel nogal kort, smal, weinig gebogen. Snavel zwart, de onderkaak grotendeels bleek; poten donkervleeskleurig.

Vleugel: (♂) 58-62,5, (♀) 55,5-56,5; staart: (♂) 57,5-62, (♀) 53,5-56 mm.

22 exemplaren in onze verzameling, daaronder de Typen.

Distr. Kivu: Lungwe-meer (PRIGOGINE). — Mohi-berg (PRIGOGINE). — Mubuka (PRIGOGINE).

Andere vindplaats: Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY).

29 *b*. - **Cisticola tinniens purpulla** HARTERT.

Deze vorm is bekend uit Angola, Noord-Rhodesië en Zuid Katanga. Hij is nauw verwant met *Dyleffi*; de stuurpennen zijn merkelijk donkerder gekleurd bij deze laatste vorm.

Distr. Lualaba: Kayoyo (LYNES).

Geen andere vindplaats is bekend.

30. - **Cisticola troglodytes** ANTINORI. — Afb. 273.

Deze soort is bekend van Oubangui-Shari tot Abessinië, het Albert-meer en Kenya. In onze gebieden komt slechts de typische vorm voor.

30 *a*. - **Cisticola troglodytes troglodytes** ANTINORI.

Deze vorm komt voor van Frans-Equatoriaal Afrika, over Soedan, tot het westen van het Albert-meer en Noord-Kenya.

Bovenkop, nek en bovenzijde mooi eenkleurig roestrood of vosrood; de vliegpennen bruin met dito buitenzoom; stuurpennen zwartbruin of bruin (de middelste), naar het einde toe donkerder, de zoom roestrood. Onderzijde roestbruin of geelbruin gewassen, de keel lichter gekleurd, de kin wit, het buikmidden wit; kopzijden lichtroestbruin of roestrood; de teugels eveneens; de onderzijde van de stuurpennen grauwbruin of grauw, met zwarte vlek vóór het einde, de eindzoom roestkleurig. De buitenste stuurpen is slechts 5-7 mm. korter dan de middelste. Snavel bruin, de onderkaak en de poten vleeskleurig.

Vleugel: 45-49; staart: 29-35; tarsus: 17; snavel: 10,5-12 mm.

14 exemplaren in onze verzameling, ook uit Elgon.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ischwa (VRIJDAGH). — « Ituri » (RIBOTTI).

Geen andere vindplaats.

31. - **Cisticola Woosnami** OGILVIE-GRANT. — Afb. 274.

Deze soort komt voor in de savannen van Uganda, Oost-Afrika en het oosten van onze gebieden (maar niet in hoogland) tot Katanga en Noord-Rhodesië. Twee vormen worden onderscheiden: beide zijn uit Belgisch Congo bekend.

31 *a*. - **Cisticola Woosnami Woosnami** OGILVIE-GRANT.

Dit is een vorm die Uganda, Oost-Congo en Ruanda-Urundi bewoont. Hij vertoont geen afzonderlijk winterkleed.

Snavel nogal smal, de bovenkaak gebogen. Bovenzijde donkerbruin tot sepiabruin, ongevlekt, de bovenkop en de nek ietwat roestbruin gewassen; vliegpennen ietwat donkerder bruin, de buitenzoom lichter gekleurd, ietwat roestbruinachtig; stuurpennen bruin, met zwarte vlek vóór het einde (de vlek is onduidelijk aan de middelpennen), het einde bruinachtig tot wit. Onderzijde wit, ietwat okerkleurig gewassen, de flanken grauw, de keel en het buikmidden wit, de schenen roestbruin;onderzijde van de stuurpennen grauw of roestkleuriggrauw, de scherp afgetekende zwarte vlek 5 mm. hoog; oordekvederen bruin, apicaal donkerder; teugels witachtig. Snavel zwart, de onderkaak grauw in het midden; poten vleeskleurig.

Vleugel: (♂) 64-68, (♀) 50-56; staart: (♂) 52-56, (♀) 41-45; tarsus: 22; snavel: 15 mm.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Molindi-riv. (DE WITTE). — Ngumba (PRIGOGINE). — Ook uit het zuidoosten van de Ruwenzori (Ruwenzori Expedition).

Ruanda-Urundi: Mayaga (AURELIAAN). — Bugesera (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Ntaga (LESTRADE). — Gakoma (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Masidongo (GYLDENSTOLPE). — Karimia (ANSORGE). — Beni (MECKLEMBURG).

— Ukondju (EMIN). — Kasindi/Beni (GRAUER). — Lubilia-vallei (CHAPIN). — Mai-ya-Ivi (CHAPIN). — Kabasha (CHAPIN).

31 *b*. - **Cisticola Woosnami lufira** LYNES.

Deze vorm komt in Maniema, Katanga, Noord-Rhodesië en Ufipa voor. Hij vertoont een zomer- en een winterkleed.

Bij het zomerkleed is de bovenkop ietwat lichter gekleurd dan bij de typische vorm. Bij het winterkleed is de hele bovenzijde roestbruin gewassen en is ook de onderzijde merkelijk roestbruin gewassen, vooral aan de lichaamszijden; de schenen zijn donker roestbruin.

Vleugel: 51-55; staart: 52-56 (zomer), 57-61 (winter).

33 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Manyema: Dogodo-riv. (PILETTE).

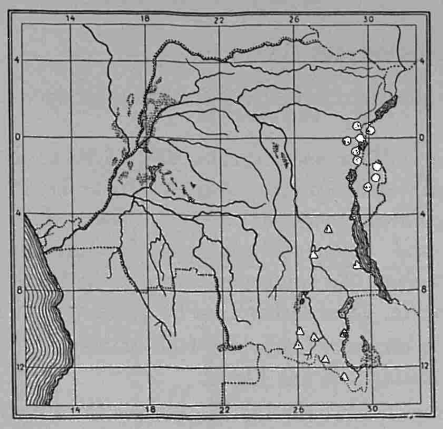

Afb. 274. — Vindplaatsen van *Cisticola Woosnami*.
△ *Cisticola Woosnami lufira*. ⊙ *Cist. Woosnami Woosnami*.

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Jadotstad (LYNES). — Kapiri (DE BAILLET). — Tenke (LYNES). — Kansenia (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Kalungwisi-vallei (LYNES). — Luapula-riv. (NEAVE). — Dikulwe-vallei (NEAVE). — Fungurume (ap. LYNES).

GENUS HELIOLAIS SHARPE.

Staart duidelijk trapvormig, langer dan de vleugel, de buitenste pen korter dan de halve lengte van de middelpennen, het verschil in de lengte groter dan de tarsuslengte; vleugel kort en afgerond, de eerste handpen langer dan de helft van 2, 4-6 de langste handpennen, de armpennen weinig korter dan de handpennen. Snavel smal, duidelijk gebogen. Dekvederen mooi roodbruin; stuurpennen apicaal wit, maar daarvóór met zwarte vlek of dwarse streep.

Een enkele soort, die een zomer- en een winterkleed vertoont.

1. - **Heliolais erythroptera** JARDINE. — Afb. 275.

Deze vogel is bekend van West-Afrika, Soedan en Noord-Congo tot Noordoost-Afrika, verder uit Oost-Afrika.

Bovenzijde bruinachtiggrauw (zomerkleed) tot roestbruin (winterkleed); de rompvederen apicaal soms roestbruin, de bovenstaartvederen roestgeel tot roodbruin; dekvederen levendig rood- of kastanjebruin; vliegpennen bruingrauw tot zwartbruin, met roodbruine buitenzoom, breder aldus aan de armpennen; stuurpennen

grauwbruin tot vaalroestbruin, met dwarse, zwarte (soms onduidelijke) vlek vóór het einde, dat lichtgekleurd is. Teugels en oordekvederen donkerder grauw; keel wit, in het roestkleurige overgaand op de borst; de flanken en vooral de schenen donkerder roestkleurig; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen roestkleurig; buikmidden meestal wit. Snavel zwart of lichtbruin, de onderkaak bleek; poten geelbruin tot geel.

Vleugel: 50-56; staart: 57-70; tarsus: 19-23; snavel: 13-15 mm.

De soort wordt in Noord-Congo vertegenwoordigd door de vorm *jodoptera* HEUGL.

1 *a*. - **Heliolais erythroptera jodoptera** HEUGLIN.

Deze vorm wordt gevonden van Kameroen tot Uelé en Zuid-Soedan.

Deze vogel is tot hiertoe niet vertegenwoordigd in onze verzameling. CHAPIN vond hem in Niangara en Faradje.

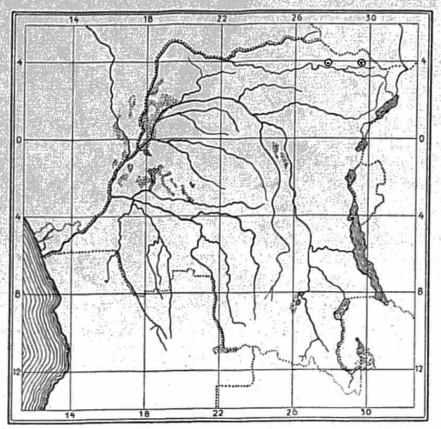

Afb. 275. — Vindplaatsen van *Heliolais erythroptera*.

1 *b*. - **Heliolais erythroptera rhodoptera** SHELLEY.

Dit is de Oostafrikaanse vorm, die tot in Nyasaland gevonden wordt. Hij is bekend uit Noordoost-Rhodesië en zou misschien in het zuidoosten van Katanga kunnen aangetroffen worden.

GENUS PRINIA HORSFIELD.

Kleine Sylviiden, verwant met *Cisticola*, waarvan de staart echter slechts 10 stuurpennen telt. Snavel ietwat afgeplat aan de basis, puntig, zonder eindhaak, de bovenkaak lichtjes gebogen. Vleugel afgerond; handpen 1 even lang als de helft van pen 2, 4-6 de langste pennen. Staart lang en trapvormig, de buitenste pen aanzienlijk korter dan de volgende, deze merkelijk korter dan 3, die korter is dan 4, en deze korter dan 5; de staart is meestal langer dan de vleugel, de pennen veeleer smal. De snavel is altijd zwart.

Drie soorten worden in onze gebieden aangetroffen. Men kan ze gemakkelijk onderscheiden:

1. *a*. De onderzijde is dicht zwart-wit dwarsgestreept. De vleugels vertonen witte vlekken. ..... *Prinia Bairdi.*
   b. Onderzijde nooit dwarsgestreept. Geen witte vlekken aan de vleugels. ..... 2.
2. *a*. Bovenzijde en borst asgrijs, de keel wit of roomkleurig. Stuurpennen bruinachtiggrauw, met smalle, witte eindzoom. ..... *Prinia leucopogon.*
   b. Bovenzijde grauwbruin tot geelbruin of roestbruin. Keel wit, borst en het overige van de onderzijde wit, maar min of meer roestkleurig gewassen. Stuurpennen ongeveer gelijk de rug, met dwarse, zwarte vlek vóór de witte of bruinachtige eindzoom. ..... *Prinia subflava.*

1.- **Prinia Bairdi** Cassin. — Afb. 276-277.

Deze eigenaardige soort wordt gevonden van Kameroen tot Neder-Congo, enerzijds, tot Uelé, Oost-Congo, Uganda en West-Kenya, anderzijds; ze bewoont het woud. Twee vormen komen in onze gebieden voor: de typische vorm in het regenwoud van Neder-Congo, Uelé, Ituri, tot in Kivu; de vorm *obscura* in het bergwoud van Oost-Congo.

Bovenkop en bovenzijde bruin tot donkerbruin, de bovenstaartvederen met dwarse, zwarte band vóór de smalle, lichtgekleurde eindzoom; vleugeldekvederen en armpennen donkerbruin tot zwartbruin, met witte eindvlek en meestal ook een zwarte band vóór deze laatste; alle slagpennen met roestbruinachtige buitenzoom; stuurpennen bruin aan de bovenzijde (grauw aan de onderzijde), apicaal zwart, met witte eindvlek.

Afb. 276. — *Prinia Bairdi obscura* Neum.
(V. G. L. van Someren del.).

Of wel is de hele onderzijde, van de kin af, dicht zwart-wit dwarsgestreept (*Bairdi Bairdi*), of wel zijn de kin en de voorkeel zwart en is slechts het overige van de onderzijde dwarsgestreept (*Bairdi obscura*); onderstaartvederen eveneens dwarsgestreept; buikmidden en ondervleugeldekvederen wit; de vleugelrand wit en zwart. Snavel zwart; poten loodgrauw.

Vleugel: 50-60; staart: 60-85; tarsus: 20-24; snavel: 14-16 mm.

Bij de Juv. zijn de vlekken van de vleugels minder scherp afgetekend en min of meer roestkleurig; de onderzijde ziet er grauwer uit en de dwarse streping is slechts vaag aangeduid.

1 *a*.- **Prinia Bairdi Bairdi** Cassin.

Dit is de vorm die in het tropisch woud, maar niet in het bergwoud, voorkomt.

14 exemplaren in ons bezit, ook uit Kameroen.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (Schouteden). — Temvo (Schouteden).

Distr. Uelé: Buta (Hutsebaut). — Buta/Titule (Vrijdagh). — Paulis (Abbeloos). — Poko (Christy). — Bambesa (Vrijdagh).

Distr. Kivu: Butembo: Ombole (Dyleff en Prigogine).

Andere vindplaatsen: Avakubi (Chapin). — Medje (Chapin). — Yambuya (Jameson). — Beni (Carruthers). — Mawambi (Grauer). — Ukaika (Grauer). — Likandi-riv. (Alexander).

1 *b*. - **Prinia Bairdi obscura** NEUMANN.

Dit is de vorm die het bergwoud bewoont.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Aboro-berg (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (FAIN).

Andere vindplaatsen: 90 km. ten westen van het Edward-meer (GRAUER). — Ten noordwesten van Baraka (GRAUER). — Mbwahi (BABAULT). — Djugu (CHAPIN). — Luvumba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Zuidoost-Ruwenzori (Ruwenzori Expedition).

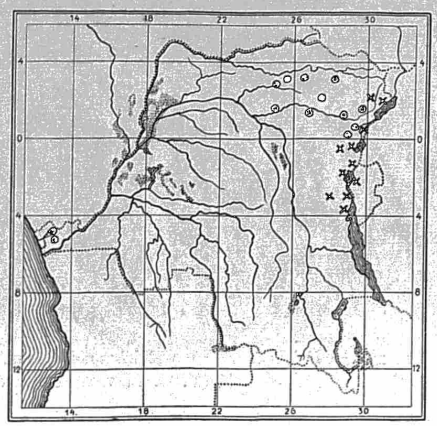

Afb. 277. — Vindplaatsen van *Prinia Bairdi*.
● *Prinia Bairdi Bairdi*. × *Prin. Bairdi obscura*.

2. - **Prinia leucopogon** CABANIS. — Afb. 278-279.

Deze soort is bekend van Kameroen tot Uganda en Oost-Afrika; ze wordt over al onze gebieden aangetroffen, met uitzondering van het centraal woud.

Twee vormen worden onderscheiden. Bij de vorm *Reichenowi* is de onderzijde grotendeels wit tot licht isabelkleurig; bij de typische vorm is de onderzijde grauwer, het buikmidden nauwelijks wit.

Bovenkop asgrijs, de vederen meestal zwart in het midden; bovenzijde asgrijs tot leigrauw, min of meer donker; vliegpennen bruin, grauw gewassen, vooral aan de buitenzoom; stuurpennen bruinachtiggrauw, soms dwarsgestreept, met smalle, witte eindzoom. Kin en voorkeel roomwit; het overige van de onderzijde vaalgrauw tot leigrauw, ten minste lateraal, het buikmidden ten minste wit tot isabelkleurig; de schenen eveneens isabelkleurig; ondervleugeldekvederen wit of roomkleurig, de vleugelrand grauw; kopzijden donkerleigrauw tot leizwart, de teugels en de oordekvederen zwart. Snavel zwart; poten vleeskleurig of licht bruinachtig.

Vleugel: 52-61; staart: 52-70; tarsus: 19-22; snavel: 12-15 mm.

2 *a*. - **Prinia leucopogon leucopogon** CABANIS.

De typische vorm van *Prinia leucopogon* is bekend van Kameroen tot Neder-Congo, de Ubangi, de Neder-Aruwimi-rivier en het zuiden van Belgisch Congo. Hij werd ook gevonden ten westen van Baraka. Men treft deze vogel vooral aan in het secundair woud en in galerijwouden.

77 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (FIASSE). — Thijsstad (SCHWETZ). — Kidada (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Bakwanga (WINDMOLDERS). — Hemptinne (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (LYNES).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Afb. 278. — *Prinia leucopogon Reichenowi* HARTL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Lualaba: Dilolo (FREYNE). — Luashi (FREYNE). — Kasaji (FISHER). — Sandoa (LYNES).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Yambuya (JAMESON). — Kibongo (BOHNDORFF). —

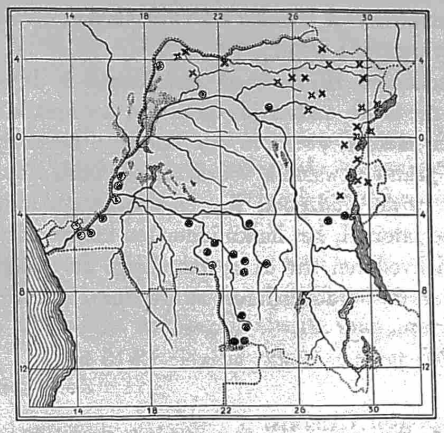

Afb. 279. — Vindplaatsen van *Prinia leucopogon*.
● *Prin. leucopogon leucopogon*. × *Prin. leucop. Reichenowi*.

Lufupa-riv. (NEAVE). — Mukimbungu (LAMAN). — Baraka (GRAUER). — Tshikapa (LYNES). — Duma (SCHUBOTZ).

2 *b*. - **Prinia leucopogon Reichenowi** HARTLAUB.

Deze vorm wordt gevonden van Noord-Congo tot Oost-Afrika en Oost-Congo.

60 exemplaren in ons bezit, ook uit de Ruwenzori.

Distr. Congo-Ubangi: Bosobolo (VRIJDAGH). — Bosodula (VRIJDAGH). — Businga (COLLARD). — Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Poko (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Abimva (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Biogo (BONNEVIE). — Moera (BONNEVIE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Butuhe (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Lubena (PRIGOGINE). — Talia/Semliki (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Rugege-woud (FAIN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara

Afb. 280. — *Prinia subflava immutabilis* SOMEREN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

(CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Nyangabo (EMIN). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Ekibondo (REHN). — Yakoma (SCHUBOTZ). — Mai ya Ivi (CHAPIN). — Upemba-park (VERHEYEN).

3. - **Prinia subflava** GMELIN (*mystacea* auct.). — Afb. 280-281.

Deze soort komt veelvuldig voor, niet alleen over het grootste deel van Zwart-Afrika, maar ook in Zuid-Azië. Een tiental vormen worden in Afrika onderscheiden: vier er van worden hier vermeld uit onze gebieden.

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin tot geelbruin of roestbruin; de romp en de bovenstaartvederen lichter gekleurd, meer roestbruin; bovenkop dikwijls vaag donkergevlekt (vederenmidden); wangen lichter gekleurd; een lichte wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot achter het oog; teugels donker tot zwart, soms ook een donkere of zwarte streep achter het oog; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom bleek, tot roestbruin; stuurpennen bruin tot grauwbruin of roestbruin, met uitzondering van de middelpennen met een donkerbruine of zwarte vlek vóór de witte of bruinachtige eindzoom; middelpennen vaag dwarsgestreept. Onderzijde wit, maar min of meer roestkleurig gewassen, soms bijna helemaal zó gekleurd; ondervleugeldekvederen en vleugelrand wit of ietwat roestkleurig. Snavel zwart of hoornbruin; poten vleeskleurig.

Vleugel: 43-64; staart: 38-68; tarsus: 18-21; snavel: 10-13 mm.

Deze soort komt in alle graslanden voor, maar ook in lichte wouden en in opene plaatsen midden in het

woud. In de noordelijke en zuidelijke savannen kunnen twee bevederingen optreden: een zomer- of broedkleed (regenseizoen) en een winterkleed (droge seizoen), bij de welke de bovenzijde min of meer roestkleurig is gewassen; bij het winterkleed zijn de stuurpennen merkelijk langer dan bij het zomerkleed: b.v. 45-59 mm. tegen 35-50 mm. Hetzelfde geval doet zich voor bij verscheidene *Cisticola*, zoals wij gezien hebben.

3 *a*. - **Prinia subflava affinis** SMITH.

Deze vorm is bekend van Transvaal tot Nyasaland en Katanga. Hij vertoont een winter- en een zomerkleed. De vleugel meet, volgens CHAPIN, 48-55 mm.

Slechts twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Kilwa (BREDO).

Distr. Lualaba: Bunkeya-riv. (NEAVE).

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Moba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mkuli (id.). — Kasoko (id.). — Kampia (id.). — Kinia (id.). — Selembe (id.). — Upemba-Park (VERHEYEN).

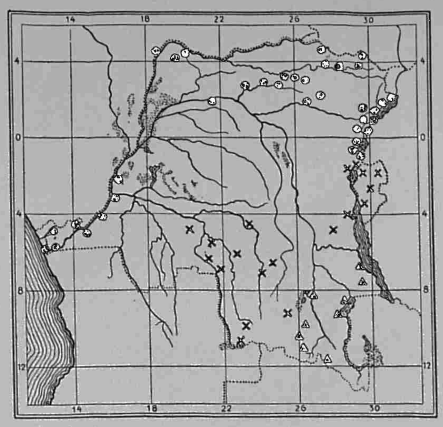

Afb. 281. — Vindplaatsen van *Prinia subflava*.
▲ *Prin. subflava affinis.* × *Prin. subflava Graueri.*
● *Prin. subflava immutabilis.*

3 *b*. - **Prinia subflava Graueri** HARTERT.

Volgens de opvatting van CHAPIN wordt deze bruine vorm gevonden van Ruanda tot Kasai en Noord-Angola, over Kivu, Maniema en Neder-Katanga. Hij vertoont geen roestkleurig winterkleed.

Een honderdtal exemplaren in ons bezit.

Vleugel: 49-56 mm.

Ruanda-Urundi: Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Usumbura (SCHOUTEDEN). — Kibingo (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN).

Distr. Kivu: Kibati (DE WITTE). — Lubero (HACKARS). — Katanga (HACKARS). — Rutshuru (HACKARS). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Kaganda (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kitutu (PRIGOGINE).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kinda (DE BAILLET). — Kakanda (DE CROMBRUGGHE). — Dilolo (HUTSEBAUT). — Dilolo (FREYNE). — Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Lusambo (GHESQUIÈRE). — Gandajika (DE PRETER).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS). Macaco (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Lubua/Loana (LYNES).

Andere vindplaatsen: Baraka (GRAUER). — Banda (LYNES). — Ten zuidwesten van het Kivu-meer (HENDRICKX). — Ten oosten van Kasongo (CARRUTHERS). — Lupungu (FROBENIUS).

3 *c*. - **Prinia subflava immutabilis** VAN SOMEREN.

Vleugel: 46-56 mm. (CHAPIN). Geen afgetekend zomer- en winterkleed.

CHAPIN rekent bij deze vorm alle *Prinia subflava* die gevonden worden van Neder-Congo tot Noord-Congo en Uganda; in Neder- en Midden- Congo is de vleugel ietwat korter.

175 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Fetish Rock (MESMAEKERS). — Boma (VRIJDAGH). — Moanda (MESMAEKERS). — Moanda (VRIJDAGH). — Leopoldstad (PERTEAUX). — Leopoldstad (RIJCKMANS). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (BECQUET). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Zambi (DARTEVELLE). — Kingabwa (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Ngombe (CHRISTY). — Bokuma (LOOTENS). — Esongo (DUPUIS). — Nkone (DUPUIS). — Itonda (MICHIELSEN). — Bokungu (DUPUIS). — Bokaw (DUPUIS). — Imbau (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH). — Bosobolo (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Dembia (VRIJDAGH). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Medje (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Niangara (HUTSEBAUT). — Aru-kamp (MISONNE).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Stanleystad (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Boga (PILETTE). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Ishwa (VRIJDAGH). — Kil. 999 Congo-Nijl (VLEESCHOUWERS). — Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Buwissa (PILETTE). — Bulaimu (PILETTE). — Beni (BORGERHOFF).

Andere vindplaatsen: Tabaro (GYLDENSTOLPE). — Sidabo (GYLDENSTOLPE). — Malabo (GYLDENTOLPE). — Buna (REHN). — Kasenyi (REHN). — Ekibondo (REHN). — Tingasi (EMIN). — Muyoméma (EMIN). — Irumu (GRAUER). — Manyanga (BOHNDORFF). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Mobeka (WHITMAN). — Nieuw-Antwerpen (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Lié (CHAPIN). — Bogoro (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Rutshuru (CHAPIN).

3 *d*. - **Prinia subflava subflava** GMELIN.

Deze vorm werd gevonden in Zemio, in Frans Soedan, aan de grens van Uelé. Hij is bekend van Senegal tot Abessinië, over Soedan, en zal waarschijnlijk gevonden worden in onze noordelijke gebieden. Wij bezitten exemplaren er van uit Soedan en Abessinië.

GENUS BATHMOCERCUS REICHENOW (*Bathmedonia* auct.).

Sylviiden waarvan de vleugel en de staart ongeveer even lang zijn; de staart is trapvormig en telt slechts 10 stuurpennen, de buitenste merkelijk korter dan de volgende; handpen 1 langer dan de helft van 2, 4-6 de langste pennen, 2 korter dan de langste armpennen, die ietwat korter zijn dan de langste handpennen. Snavel stevig, de bovenkaak duidelijk gebogen. De twee geslachten verschillen door de kleur.

Eén enkele soort.

1. - **Bathmocercus rufus** REICHENOW. — Afb. 282-283.

Deze soort wordt gevonden van Kameroen tot Oost-Congo en West-Kenya; ze bewoont het secundair woud.

Mannetje. — Bovenzijde kastanje- of roodbruin, de dekvederen en de binnenste armpennen eveneens; voorhoofd en bovenkop van voren zwart; vliegpennen donker grauwbruin, de buitenzoom roodbruin, de binnenzoom grauwbruin; de romp soms olijfkleurig getint; stuurpennen roodbruin. Kin, keel, krop en borstmidden zwart; onderlichaam en onderstaartvederen grauw, min of meer donker, deze laatste en de schenen meestal min of meer roodbruin gewassen, de lichaamszijden soms eveneens roodbruin; kleine ondervleugeldekvederen witgrijs, de andere roest- tot roodbruin; vleugelrand roodbruin. Snavel zwart; poten hoornblauw tot purpergrauw.

Wijfje. Bovenzijde en binnenste armpennen donkerolijfgrauw; voorhoofd en bovenkop zwart; vliegpennen, dekvederen en stuurpennen zwartbruin, de zoom olijfgrauw. Kin, keel en krop zwart; onderlichaam olijfgrauw maar lichter gekleurd dan de bovenzijde. Snavel zwart; poten loodgrauw.

Vleugel: 51-61; staart: 48-60; tarsus: 22-24; snavel: 13-15 mm.

Bij de vorm *vulpinus* is het zwart van de krop van het wijfje door een okergele of geelbruine band van het olijfgrauw gescheiden; bij het mannetje is het grauw van de onderzijde lichter dan bij de typische vorm en zijn de vederen dikwijls apicaal min of meer duidelijk wit of okergeel gekleurd.

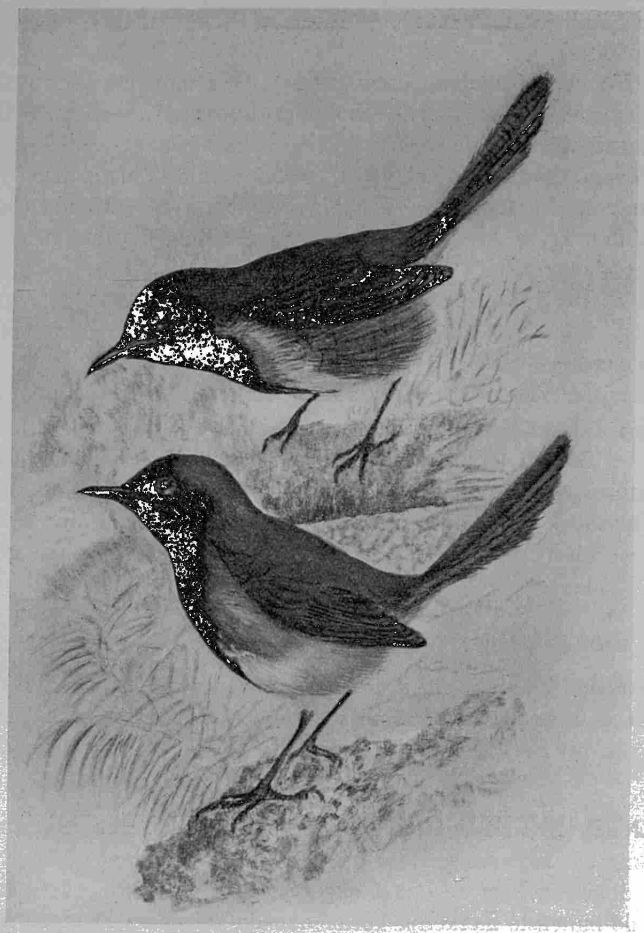

Afb. 282. — *Bathmocercus rufus* REICHENOW.
Mannetje (onder) en wijfje (boven).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *a.* - **Bathmocercus rufus rufus** REICHENOW.

De typische vorm is bekend uit het Kameroense woud (4 exemplaren in onze verzameling). Hij zal misschien gevonden worden in Mayumbe.

1 *b.* - **Bathmocercus rufus vulpinus** REICHENOW.

Deze vorm wordt gevonden in het woud van Noord- en Oost-Congo tot West-Kenya.
45 exemplaren in onze verzameling, ook uit Uganda (*Jacksoni*).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Zobia (HUTSEBAUT). — Medje (CHRISTY).
Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).
Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Djugu (FAIN).

Distr. Kivu: Mwana (Prigogine). — Nzombe (Prigogine). — Karungu (Prigogine). — Lutunguru (Prigogine). — Lundjulu (Schepens en Dyleff). — Butembo (Prigogine). — Kamituga (Prigogine). — Moera (Bonnevie). — Beni (Lisfranc). — Masango (Prigogine).

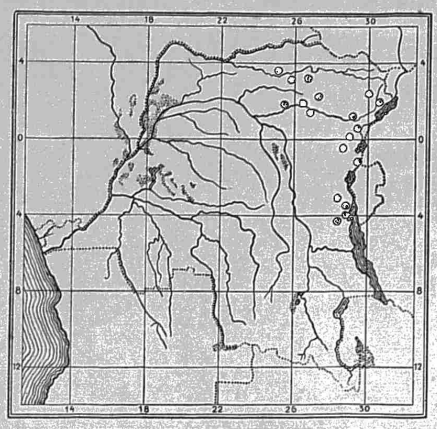

Afb. 283. — Vindplaatsen van *Bathmocercus rufus*.

Andere vindplaatsen: Libokwa (Alexander). — Ukaika (Grauer). — Mawambi (Grauer). — Banalia (Chapin). — Avakubi (Chapin). — Ngayu (Chapin). — Elila-riv. (Rockefeller en Murphy). — Ten oosten van de Rutshuru-riv. (Chapin).

GENUS MELOCICHLA Hartlaub.

Grotere Sylviiden, waarvan de staart trapvormig is, de buitenste stuurpennen; zijn aanzienlijk korter dan de middelste; stuurpennen breed, apicaal afgerond; vleugel kort en afgerond, de eerste handpen langer dan de helft van pen 2, 4-6 de langste pennen, armpennen weinig korter dan de langste handpennen. Een zwarte zijstreep aan iedere zijde van de keel.

Eén enkele soort.

1. - **Melocichla mentalis** Fraser. — Afb. 284-285.

Deze soort is wijd verspreid in Zwart-Afrika en wordt onderverdeeld in verscheidene vormen. Het onderzoek van ons overvloedig materieel laat mij niet toe de vormen te herkennen die Chapin, in zijn « Birds », aanneemt, voor onze gebieden: *mentalis* s. str., *amauroura* Pelzeln, en *grandis* Bocage. De algemene kleur en de afmetingen verschillen aanzienlijk onder exemplaren uit een zelfde streek en kunnen dus onmogelijk gebruikt worden voor het onderscheiden van deze vormen.

Melocichla mentalis bewoont de savannen, van West-Afrika tot Abessinië, Oost-Afrika, Rhodesië en Angola, en wordt aangetroffen in alle streken van onze gebieden.

Bovenzijde bruin tot grauwbruin, min of meer donker, naar de bovenstaartvederen toe in het roodbruin overgaand en min of meer levendig gekleurd; de voorhoofdsvederen meer roodbruin dan de bovenkop; oordekvederen roestbruin, met bleke schachtstreep; teugel, wenkbrauwstreep, onderwang, kin en keel wit of min of meer roomkleurig gekleurd; een zwarte, overlangse streep aan iedere zijde van de keel; het overige van de onderzijde roestkleurig, donkerder of meer roodbruin of roestbruin naar achteren toe, het buikmidden bleker of witachtig tot wit; onderstaartvederen roestkleurig tot roodbruin; ondervleugeldekvederen roestbruin tot bijna wit; vliegpennen zwartbruin, met roestbruine buitenzoom, de binnenzoom bleker; stuurpennen zwartbruin tot bruinzwart, vaalbruin gezoomd, de buitenste apicaal lichtbruin of lichtroestbruin. Snavel zwart, de bovenkaak met bleke rand, de onderkaak loodgrauw tot blauwgrijs; poten leiblauw tot loodgrauw.

Vleugel: 66-81; staart: 80-100; tarsus: 25-32; snavel: 14-17.

Bij de Juv. is de borst min of meer gevlekt en ontbreken de keelstrepen.

Meer dan 80 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Titule (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa

Afb. 284. — *Melocichla mentalis* FRASER.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

(VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (STEYAERT). — Aru-kamp (MISONNE). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Nierombe (SCHOUTEDEN).

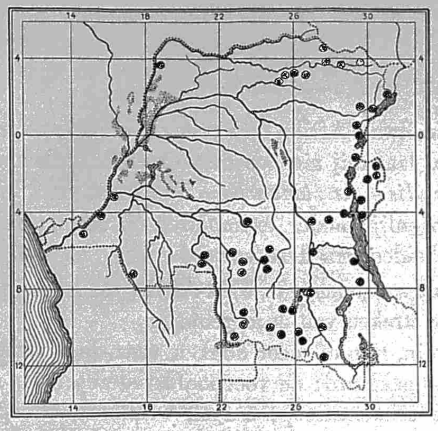

Afb. 285. — Vindplaatsen van *Melocichla mentalis*.

Distr. Kivu: Lufungula (PILETTE). — Kalegela (PILETTE). — Lisala (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Lume (BONNEVIE). — Kamabo (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (DE WITTE). — Lisala (PILETTE). — Rutshuru (HACKARS).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN). — Rwinkwavu (LESTRADE).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Opper-Lufira (LYNES). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Dilolo (FREYNE). — Dilolo (DE WITTE). — Kasaji (FISHER). — Kayoyo (LYNES). — Kinda (DE BAILLET). — Kapiri (DE BAILLET). — Opper Lufupa-riv. (NEAVE).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Afb. 286. — *Schoenicola brevirostris*.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kwango: Willem-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Kasongo (BOHNDORFF). — Ukondju (EMIN). — Ndussuma (EMIN). — Baraka (GRAUER) — Ruzizi-riv. (GRAUER). — Kasindi (GRAUER). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Kasenyi (REHN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Nyanza (RAVEN). — Kasindi (CHAPIN). — Gabiro (FRECHKOP). — Kambove (NEAVE). — Bukama. — Sandoa (LYNES). — Kampia (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

GENUS SCHOENICOLA BLYTH.

Sylviiden met merkwaardig brede stuurpennen, deze apicaal breed afgerond; de staart trapvormig, de buitenste pen korter dan de halve lengte van de middelpennen, de andere geleidelijk langer; bovenstaartvederen heel lang en breed, tot ongeveer twee derden van de staart reikend; armpennen korter dan de handpennen; handpen 1 ongeveer de helft van 2, 3-6 de langste pennen, apicaal breed. Snavel zonder eindhaak, de bovenkaak gebogen.

Eén enkele soort.

1. - **Schoenicola brevirostris** SUNDEVALL (*apicalis* auct.). — Afb. 286-287.

Deze breedstaartige Sylviide wordt gevonden in de savannestreken, van Zuid-Afrika tot Oost- en West-Afrika. CHAPIN rekent onze Congolese vogels bij de vorm *Alexinae* HEUGL., die beschreven werd uit Soedan. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika. Andere vormen worden in Azië aangetroffen.

1 *a*. - **Schoenicola brevirostris Alexinae** HEUGLIN.

Bovenzijde bruin tot geelbruin, dikwijls min of meer roestbruin gewassen, de bovenkop soms grauw getint; de langste bovenstaartvederen ook wel donkerbruin tot zwartbruin, met of zonder bleke zoom; stuurpennen zwartbruin tot zwart, alle pennen, met uitzondering meestal van de vier middelste, met grauwe of

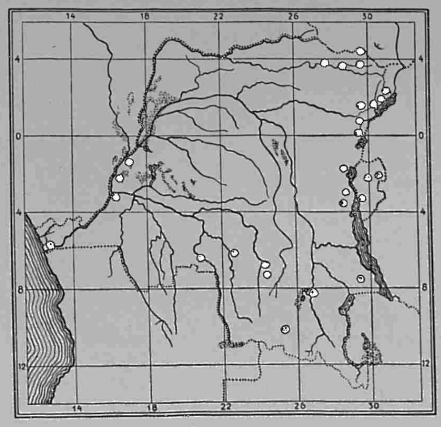

Afb. 287. — Vindplaatsen van *Schoenicola brevirostris Alexinae*.

witte eindzoom, de middelpennen vaag dwarsgestreept; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom roestbruin, de binnenste pennen gelijk de rug; een min of meer goed aangeduide wenkbrauwstreep; teugels roestbruin tot grijsachtig; oordekvederen even donker als of donkerder dan de bovenkop. Kin, keel en buikmidden wit, de krop en de lichaamszijden min of meer geelbruinachtig, de flanken bruiner; onderstaartvederen vaalbruin tot bruin of olijfbruin; ondervleugeldekvederen wit of min of meer roomkleurig. Snavel zwartbruin, de onderkaak grijsachtig; poten vleeskleurig.

Vleugel: 54-64; staart: 68-91; tarsus: 18-20; snavel: 11-13 mm.

Eén vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Irumu (J. BEQUAERT). — Blukwa (COLLART). — Nioka (VRIJDAGH). — Bunia (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Mufwa (PRIGOGINE). — Kitutu (PRIGOGINE). — Kalegela (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Gisagara (FAIN). — Kibingo (LESTRADE). — Usumbura (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaatsen: Nyangabo (EMIN). — Kasindi (MECKLEMBURG). — Butalia (GYLDENSTOLPE). — Kadjudju (BABAULT). — Luofu (CHAPIN). — Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Ngombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Boma (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Upemba-Park (VEHHEYEN).

Ik noteer hier dat het Type-exemplaar, en een Paratype, van *Schoenicola apicalis aequatorialis* GRANVIK, uit Elgon, in onze verzameling berusten.

GENUS BRADYPTERUS SWAINSON.

Eigenaardige Sylviiden waarvan de staart merkbaar trapvormig is; de buitenste stuurpen aanzienlijk korter dan de middelste; handpen 1 is ten minste even lang als de helft van 2, 4-6 zijn de langste pennen; vleugel kort en afgerond. De stuurpennen min of meer breed; bij enkele soorten zijn ze meestal merkelijk afgesleten en zien ze er erbarmelijk uit.

Ik laat hier de tabel volgen, die CHAPIN opgemaakt heeft voor dit genus, waarvan de meeste soorten zelden ingezameld worden.

1. *a.* Bovenzijde donkerbruin, soms ietwat roest gewassen; hals of borst dikwijls donkergestreept of -gevlekt. ..... 2.
   b. Bovenzijde bruin tot roodbruin of chocoladebruin; geen streepjes noch vlekken aan de borst of de hals. ..... 7.
2. *a.* Borst duidelijk donker- of zwartgevlekt op witte achtergrond. ..... 3.
   b. Borst nooit duidelijk gevlekt, maar soms grauw of bruinachtig; hals dikwijls fijngestreept. .. 5.
3. *a.* Vleugel 67-72 mm. lang. Rug zwartbruin; kleine dekvederen met brede, witte of roomkleurige eindzoom. Staart ongeveer even lang als de vleugel; slechts 10 pennen. ..... *Bradypterus carpalis.*
   b. Vleugel 59-66 mm. lang. Rug minder donker. Kleine dekvederen zonder witte eindzoom. Staart 10-13 mm. langer dan de vleugel. ..... 4.
4. *a.* 12 stuurpennen. Borst wit. ..... *Brad. Graueri.*
   b. 10 stuurpennen. Borst lichtbruingrauw. ..... *Brad. grandis* (1).
5. *a.* Krop en flanken grauw, keel en borstmidden wit. 12 stuurpennen, de middelste ongeveer 10 mm. breed, hun baarden niet los. ..... *Brad. Alfredi.*
   b. Krop wit of bruinachtig, flanken en onderstaartvederen bruinachtig, hals van de volwassen vogels met korte en fijne donkerbruine streepjes. ..... 6.
6. *a.* 12 stuurpennen, de middelste 11-14 mm. breed; deze pennen dikwijls afgesleten. ..... *Brad. baboecala.*
   b. 10 stuurpennen, die betrekkelijk smal zijn, slechts 7-9 mm. breed, hun zomen gewoonlijk los. ..... *Brad. Mariae* (2).
7. *a.* 10 of 12 stuurpennen, de middelste 11-12 mm. breed, de baarden van de vlaggen nogal stevig. ..... *Brad. cinnamomeus.*
   b. 10 stuurpennen, de middelste slechts 8 mm. breed; de baarden van de vlaggen gewoonlijk erg los. ..... *Brad. Lopezi.*

1. - **Bradypterus Alfredi** HARTLAUB. — Afb. 288.

Deze zeldzame soort bewoont hoogland ten westen van het Albert-meer en tot ten noordwesten van het Tanganika-meer; ze is ook bekend uit het Kungwe-woud, maar ook uit Mwinilunga in Noordwest-Rhodesië, niet ver van onze zuidelijke grens.

Bovenzijde bruin tot roestbruin, de staart donkerder gekleurd; teugels grauwachtig; een brede, witte wenkbrauwstreep. Keel wit, zijdelings grauwgevlekt; krop grauw, vaag donkergevlekt; lichaamszijden grauw tot bruinachtig, het borst- en buikmidden wit; onderstaartvederen bruinachtiggrauw, witgezoomd; ondervleugeldekvederen wit, grauwgevlekt. 12 stuurpennen, de middelste ongeveer 10 mm. breed; baarden niet los.

Vleugel: 57-62; staart: 55-58; tarsus: 21-23; snavel: 14-18 mm.

De vorm *albicrissalis* zou meer wit vertonen aan de onderzijde.

1 *a.* - **Bradypterus Alfredi Alfredi** HARTLAUB.

Het enige tot hiertoe bekend exemplaar van de typische vorm werd door EMIN gevonden, ten westen van het Albert-meer.

(1) Deze soort is slechts bekend uit Kameroen.
(2) Deze soort is slechts bekend uit het Zuidwesten van het Tanganyika Territory, Angola en Kameroen.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaats: Nyangabo, Lendu-hoogvlakte (EMIN).

1 *b*. - **Bradypterus Alfredi albicrissalis** NEUMANN.

Deze vorm werd beschreven uit het zuidoosten van het Ruwenzori-gebergte en uit het noordwesten van het Tanganika-meer.

Geen exemplaar in ons bezit.

Bekende vindplaats: Ten westen van Baraka (GRAUER).

1 *c*. - **Bradypterus Alfredi kungwensis** MOREAU.

Beschreven uit het Kungwe-woud, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer. Deze vorm werd

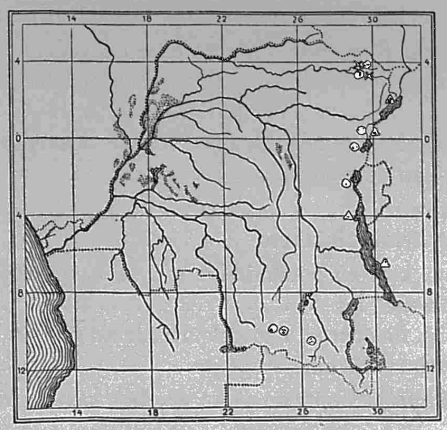

Afb. 288. — Vindplaatsen van *Bradypterus*.
○ *Brad. baboecala*. △ *Brad. Alfredi*.
× *Brad. carpalis*.

teruggevonden door WHITE in Noordwest-Rhodesië : Mwinilunga. Hij zou dus ook in onze gebieden kunnen voorkomen.

2. - **Bradypterus baboecala** VIEILLOT. — Afb. 288.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Abessinië, en verder tot in Kameroen en in Benguella. Ze verkiest papyrus-moerassen. Verscheidene vormen er van zijn bekend: twee uit onze gebieden.

De bovenzijde is donker, zonder witte vlekking. Aan de onderzijde zijn de lichaamszijden donker gekleurd, de keel en het buikmidden zijn wit, de krop min of meer duidelijk donker gestreept; een lichtgekleurde wenkbrauwstreep. 12 stuurpennen, die soms losse baarden vertonen; de middelste pennen 10-14 mm. breed.

Vleugel: 50-65; staart: 54-75; tarsus: 18-20; snavel: 13-15,5 mm.

In onze verzameling zijn slechts de volgende vormen vertegenwoordigd: *benguellensis* BANN., uit Centraal Angola: Huambo (LYNES); *centralis* NEUM., uit Oost-Congo; en *Moreaui* SCLAT., uit Oost-Afrika: Amani (MOREAU).

2 *a*. - **Bradypterus baboecala centralis** NEUMANN.

Deze vorm is bekend van Ruanda tot het noorden van ons Kibali-district.

Bovenzijde donker- of olijfbruin, donker, naar achteren levendiger gekleurd, de kop grauwer; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom gelijk de rug of lichter gekleurd; de dekvederen bruinachtig tot roestbruin gezoomd; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin, olijfbruin gezoomd. Een bleke wenkbrauwstreep;

keel en buikmidden wit: krop donkergestreept; borst grauw of bruin gewassen, de lichaamszijden olijfbruin, meer roodbruin naar achteren toe. Snavel zwart, de onderkaak grauw aan de basis ten minste; poten bruinachtig.

Vleugel: 51-57; staart: 54-62; tarsus: 18-20; snavel: 13 mm.

Eén enkel exemplaar in ons bezit.

Distr. Kivu: Butembo (DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Katana (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN).

2 *b*. - **Bradypterus baboecala msiri** NEAVE.

Deze vorm komt voor in Katanga en aan het Bangweolo-meer. Hij is nauw verwant met de voorgaande; de bovenzijde is donkerder.

Afb. 289. — *Bradypterus carpalis* CHAPIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Vleugel: 55-62; staart: 68 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Msiri, Bunkeya-riv. (NEAVE). — Bangweolo-meer (LYNES). — Kayoyo (LYNES). — Luapula-riv. (WHITE). — *Msiri* is ook vermeld uit Ndola, aan onze zuidelijke Katanga-grens, in Noord-Rhodesië.

3. - **Bradypterus carpalis** CHAPIN. — Afb. 288-289.

Deze soort is bekend uit Noordoost-Congo en uit Uganda. Ze komt slechts in papyrus moerassen voor.

De staart telt slechts 10 stuurpennen, die breed zijn, de middelste 12 mm.

Bovenzijde en dekvederen donkerbruin tot zwartbruin, de bovenkop donkerder, de romp ietwat lichter gekleurd; kleine dekvederen breed wit of roomkleurig gezoomd, de vleugelboeg wit; stuurpennen gelijk de rug. Kin, keel en hals wit, deze laatste donkergestreept; borst wit, donkerbruin of zwartbruin gevlekt; lichaamszijden donkerbruin tot zwartbruin; het buikmidden wit; teugels zwart; een witte wenkbrauwstreep. Snavel zwart, de onderkaak grauw; poten grauwbruin.

Vleugel: 67-72; staart: 67-75; tarsus: 26-28; snavel: 18-19 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN) (Distr. *Kibali-Ituri*).

4. - **Bradypterus cinnamomeus** RÜPPELL. — Afb. 290-291.

Deze soort wordt gevonden in hoogland, van Abessinië tot Nyasaland, het oosten van onze gebieden en Kameroen; ze bewoont het berg- of het bamboewoud.

Bovenzijde bruin tot roestbruin, de bovenkop meestal grauwer; bovenstaartvederen en staart levendiger gekleurd, meer roodbruin; dekvederen en binnenste armpennen gelijk de rug, de andere vliegpennen

Afb. 290. — *Bradypterus cinnamomeus* RÜPPELL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

donkerbruin tot zwartbruin, met roestbruine buitenzoom; een bleke lichtisabelkleurige teugel- en wenkbrauwstreep. Kin, keel en buikmidden wit; krop, lichaamszijden en onderstaartvederen kaneelbruin tot roestbruin; ondervleugeldekvederen grauw, met geelbruinachtige zomen. Snavel hoornbruin; poten vleeskleurig.

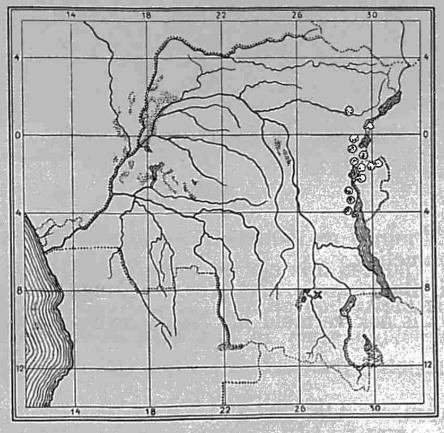

Afb. 291. — Vindplaatsen van *Bradypterus cinnamomeus*.
● *Brad. cinn. cinnamomeus.* ▲ *Brad. cinn. Mildbreadi.*
× *Brad. cinn. ufipae.*

Vleugel: 55-69; staart: 64-75; tarsus: 24-25; snavel: 12-14 mm.
10 of 12 stuurpennen, de middelste 11-12 mm. breed; de baarden weinig los.

4 *a.* - **Bradypterus cinnamomeus cinnamomeus** RÜPPELL.

Dit is een vorm die van Abessinië tot Kenya en Kivu wordt aangetroffen. Hij is voorzeker de meest gewone *Bradypterus* in onze gebieden.

58 exemplaren in onze verzameling, ook uit Oost-Afrika en Abessinië.

Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Lungwe-meer (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Kizombo (PRIGOGINE). — Mohi (PRIGOGINE). — Luiko (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Lubereri (PRIGOGINE). — Kaniere (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Bikara (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga, Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Rugege-woud (LESTRADE). — Sabinjo-vulkaan (DE WITTE). — Visoke-vulkaan (DE WITTE). — Kundhuru ya Tshuwe (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Bugoie-woud (MECKLEMBURG). — Ten westen van Baraka (GRAUER). — Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lukumi (CHAPIN).

4 *b*. - **Bradypterus cinnamomeus Mildbreadi** REICHENOW.

Deze vorm is eigen aan het Ruwenzori-bergwoud. De bovenzijde is warmer gekleurd.
Geen exemplaar in ons bezit.
Bekende vindplaatsen: West-Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Kalongi (CHAPIN).

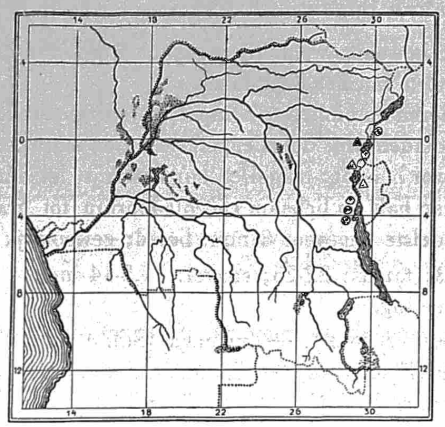

Afb. 292. — Vindplaatsen van *Bradypterus*.
▲ *Bradypterus Graueri*. ● *Brad. Lopezi*.

4 *c*. - **Bradypterus cinnamomeus ufipae** GRANT en MACKWORTH PRAED.

Deze vorm werd beschreven uit bewesten van het Rukwa-meer. VERHEYEN heeft hem onlangs vermeld uit het hoogland van Katanga: Upemba-park.

5. - **Bradypterus grandis** OGILVIE-GRANT.

CHAPIN vermeldt deze soort in zijn « Birds » daar er kans is dat ze in onze gebieden wordt aangetroffen. Ze is namelijk bekend uit het zuidwesten van het Tanganyika Territory, maar ook uit Angola en zelfs uit Kameroen.

Bij deze soort is de staart aanzienlijk langer dan de vleugel; hij telt slechts 10 stuurpennen, waarvan de middelste 10-13 mm. breed zijn; baarden los.

Bovenzijde en bovenkop donkerbruin, min of meer roestkleurig gewassen. Keel en borst- en buikmidden wit, de borst anders bruingrauw; lichaamszijden en onderstaartvederen olijfkleurig; de borst, de keel en zelfs ook de kin zijn duidelijk donkergevlekt; een vage, bruinachtige wenkbrauwstreep.

Vleugel: 59-66,5; staart: 76-79; tarsus: 26-28; snavel: 15 mm.

6. - **Bradypterus Graueri** NEUMANN. — Afb. 292.

Deze soort is slechts bekend uit de vulkanenstreek en uit Lubero.
De staart telt 12 stuurpennen, waarvan de middelste puntig uitlopen, met weinig losse baarden.

Bovenzijde grauwbruin of min of meer roestbruin gewassen, vooral aan romp- en bovenstaartvederen; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom en de binnenste pennen gelijk de rug, de binnenzoom lichtbruin; de zoom der kleine en middelste dekvederen bleker, grauwer; stuurpennen donkerroodbruin, vaag dwarsgestreept. Kin wit, keel en krop wit of grauwwit, met scherpe grauwbruine vlekking; halszijden grauwbruin; borst en buikmidden wit of lichtisabelkleurig; lichaamszijden en onderstaartvederen vaalbruin; een lichtgekleurde wenkbrauwstreep. Snavel bruinzwart, de onderkaak grotendeels grauw; poten bruinachtig.

Vleugel: 59-65; staart: 70-75; tarsus: 22-23; snavel: 15-17 mm.

Twee exemplaren in onze verzameling.

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LAURENT).

Andere vindplaatsen: Ten zuiden van Lubero (CHAPIN). — Westelijke Kivu-vulkanen (GRAUER).

6 *a*. - **Bradypterus Lopezi** ALEXANDER. — Afb. 292.

De typische vorm van deze *Bradypterus* is bekend van het eiland Fernando Po; een andere vorm bewoont het bergwoud van Oost-Congo.

6 *b*. - **Bradypterus Lopezi barakae** SHARPE.

Dit is de vorm die Oost-Congo bewoont, waar hij gevonden wordt van de Ruwenzori tot ten noord-westen van het Tanganika-meer en ten oosten van het Kivu-meer.

Bovenkop, bovenzijde, dekvederen en binnenste armpennen, alsmede buitenzoom van de andere vliegpennen, mooi donkerkastanje-chocoladebruin, de vliegpennen en de stuurpennen donkerbruin; een roestgeelbruine streep loopt van de snavel over het oog; teugel en oor kastanje- tot donkerbruin. Kin en keel roestgeelbruin, borst donkerder zó; zijden van hals en lichaam chocoladebruin tot grauwbruin, de onderstaartvederen eveneens. 10 stuurpennen, de middelste ongeveer 8 mm: breed; gewoonlijk met losse baarden.

Vleugel: 55-60; staart: 50-73; tarsus: 22-25; snavel: 11,5-14 mm.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Mwana (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (FAIN).

Andere vindplaatsen: Ruwenzori (JACKSON). — Ten westen van Baraka (GRAUER). — Luvumba (ROCKEFELLER en MURPHY).

Bij de Juv. is de onderzijde grotendeels geelachtig, met zwart gemengd (schachtstrepen), de borst roestbruin gewassen; de bovenkop is grauwer gekleurd.

GENUS CALAMOCICHLA SHARPE.

(*Calamornis* W. SCLATER, *Calamoecetor* SCLATER).

Sylviiden met duidelijk afgeplatte en smalle snavel; de staart is afgerond, de buitenpennen korter dan de middelpennen; vleugel ongeveer even lang als de staart, soms langer, soms ook wel korter; handpen 1 langer dan de helft van 2.

Twee soorten komen in onze gebieden voor. Men onderscheidt ze als volgt :

1. *a*. Kleine soort: in onze gebieden is de vleugel van het mannetje minder dan 72 mm. lang, die van het wijfje minder dan 68 mm. De snavel is 15-17 mm. lang. .... *Calamocichla gracilirostris*.

b. Grote soort: de vleugel van het mannetje is meestal langer dan 73 mm., die van het wijfje is ten minste 71 mm. lang. Snavel 18-20 mm. lang. ..... *Calam. rufescens*.

1. - **Calamocichla gracilirostris** HARTLAUB. — Afb. 293.

Deze soort komt voor in moerassige gebieden, van Soedan en Abessinië tot Oost-Afrika en Oost-Congo, ook in Zuid-Afrika. Verschillende vormen worden onderscheiden. Twee er van zijn uit onze gebieden bekend.

1 *a*. - **Calamocichla gracilirostris leptorhyncha** REICHENOW.

Deze vorm wordt vooral in Oost-Afrika gevonden. Hij komt ook in Katanga en tot aan het Kivu-meer en Urundi voor.

Afb. 293. — *Calamocichla gracilirostris* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenzijde en bovenkop grauwbruin tot bruin, de romp en de bovenstaartvederen ietwat roestbruin of verkleurd; een witte streep van de snavel tot het oog; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin, met bleke zoom; de buitenste stuurpen met bleke apicale zoom. Kin en keel wit; het overige van de onderzijde licht geel-

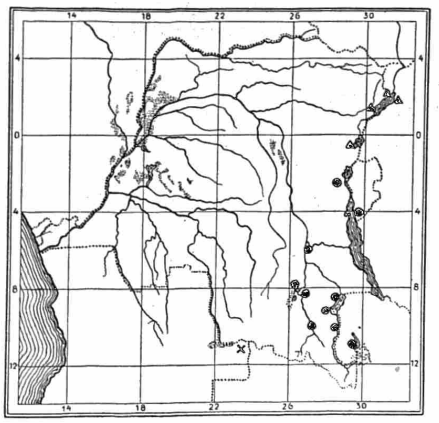

Afb. 294. — Vindplaatsen van *Calamocichla gracilirostris*.
● *Calam. grac. leptorhyncha.* ▲ *Calam. grac. nuerensis.*
× *Calam. grac. Winterbottomi.*

bruin tot grauwbruinachtig, het buikmidden wit. Snavel donkerbruin, de onderkaak bruinachtig.

Vleugel: 58-68; staart: 63-70; tarsus: 25-27; snavel: 13-16 mm.

Zes exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Kasenga (LYNES). — Tshamala-meer, Opper-Lufira-riv. (LYNES). — Nkole (BREDO). — Kilwa (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Nyanza (RAVEN). — Kadia (CHAPIN). — Lushadu, Kivu-meer (HENDRICKX). — Mabwe (VERHEYEN).

1 *b*. - **Calamocichla gracilirostris nuerensis** LYNES.

Deze vorm is bekend van het Opper-Nijlgebied tot de Albert- en Edward-meren. De vleugel meet 59-67 mm.

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Kasenyi (CHAPIN). — Kabare (CHAPIN).

De Uganda-vorm *Jacksoni* NEUM. is in onze verzameling vertegenwoordigd door 6 exemplaren uit de verzameling JACKSON: Entebbe. De vleugel van deze vorm meet 65-71 mm.

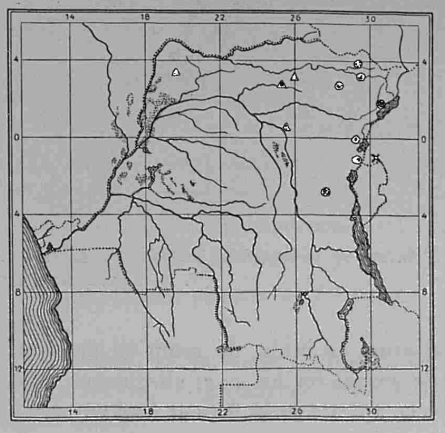

Afb. 295. — Vindplaatsen van *Calamocichla rufescens*.
● *Calam. rufescens nilotica*. ▲ *Calam. rufescens rufescens*.
× *Calam. rufescens Foxi*.

1 *c*. - **Calamocichla gracilirostris Winterbottomi** WHITE.

WHITE heeft deze vorm beschreven uit Angola, dicht bij onze Lulua-grens. De vorm zal waarschijnlijk aangetroffen worden in aangrenzende Congolese gebieden.

De vleugel is langer dan bij *leptorhyncha* et *nuerensis*: 67-71 mm.

2. - **Calamocichla rufescens** SHARPE en BOUVIER. — Afb. 295.

Deze grote *Calamocichla*-soort komt voor in West-Afrika, Belgisch Congo, Noord-Angola en Uganda.

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin, ietwat olijfkleurig gewassen; dekvederen, binnenste armpennen en stuurpennen dito gekleurd; romp en bovenstaartvederen ietwat lichter gekleurd dan de rug. Kopzijden eveneens lichter gekleurd, een bleke streep tussen snavel en oog; kin en keel wit, het overige van de onderzijde grauwbruin, het buikmidden wit, de onderstaartvederen witachtig; ondervleugeldekvederen wit of ietwat roestbruin gewassen. Bovenkaak donkerbruin, onderkaak roestkleurig aan de basis, grauw aan het einde; poten grijs.

Vleugel: 71-85; staart: 62-74; tarsus: 26-30; snavel: 18-20 mm.

2. *a*. - **Calamocichla rufescens Ansorgei** HARTERT.

Deze vorm is slechts bekend uit Noord-Angola. CHAPIN meent dat hij ook in Kwango zou kunnen voorkomen.

2 *b*. - **Calamocichla rufescens Foxi** SCLATER.

Deze vorm is bekend uit Uganda en zal hoogstwaarschijnlijk ook in het Kivu-gebied gevonden worden, b.v. aan het Edward-meer of in Ruanda.

2 *c*. - **Calamocichla rufescens nilotica** NEUMANN.

Nilotica wordt gevonden van het Nijlgebied tot Uganda, enerzijds, het Kisale-meer en het Bangweolomeer, anderzijds.

Slechts twee exemplaren in ons bezit, waarvan één uit de verzameling JACKSON: Uganda, Kyabalanga.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Nzoro (CHAPIN). — Gangala na Bodio (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — Masikini (CHAPIN). — Lugashali (CHAPIN). — Kita-Kita (ROCKEFELLER en MURPHY). — Faradje (CHAPIN). — Nkole (BREDO).

2 *d*. - **Calamocichla rufescens rufescens** SHARPE en BOUVIER.

Deze vorm wordt gevonden van Kameroen en Fernando Po tot Neder- en Noord-Congo.

7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Stanleystad: Stanleystad (CHRISTY).

Distr. Congo-Ubangi: Karawa (WALLIN).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT).

Andere vindplaats: Boma (CHAPIN).

GENUS CHLOROPETA SMITH.

Vogels die vroeger bij de Muscipapiden werden gerekend, wegens de fel afgeplatte, aan de basis meestal brede snavel, met goed ontwikkelde mondborstels. Staart afgerond, ongeveer even lang als de vleugel, met 10 of 12 stuurpennen; handpen 1 ongeveer even lang als de helft van pen 2, 4-5 de langste pennen.

Drie soorten zijn uit onze gebieden bekend. Men zal ze als volgt onderscheiden:

1. *a*. De snavel is breed, vliegervangerachtig, meestal meer dan 5 mm. breed aan de basis, ter hoogte van de neusgaten. Teen 1 (de achterteen) met klauw meet minder dan 14 mm. De bovenstaartvederen van de volwassen vogels zijn groen gekleurd gelijk de rug. ..... 2.
   b. De snavel is merkelijk smaller, de breedte ter hoogte van de neusgaten is minder dan 5 mm. De achterteen met klauw is langer dan 15 mm. De bovenstaartvederen van de volwassen vogels zijn veeleer roestbruin. ..... *Chloropeta gracilirostris*.
2. *a*. 12 stuurpennen. De bovenkop is gekleurd gelijk de rug, dus olijfgroen. De vleugel is ten hoogste 61 mm. lang. ..... *Chlor. similis*.
   b. Slechts 10 stuurpennen. De bovenkop is bruin of zwartgewassen, *of wel* is de vleugel langer dan 61 mm. ..... *Chlor. natalensis*.

1. - **Chloropeta (Calamonastides) gracilirostris** OGILVIE-GRANT. — Afb. 296.

Dit is een zeldzame soort, die slechts bekend is uit moerassige gebieden in de buurt van enkele meren aan onze oostelijke grens: Edward-, George-, Bunyoni-, Matanda-, maar ook Moero-meren.

Twee vormen er van worden in Belgisch Congo gevonden. Ze verschillen vooral door de afmetingen.

Bovenkop en bovenzijde olijfkleurig, naar voren ietwat groen gewassen, naar achteren daarentegen in het roestbruin (romp en bovenstaartvederen) overgaand; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin, de zoom lichtgekleurd; geen wenkbrauwstreep. Onderzijde geel, de lichaamszijden roestbruin gewassen; schenen roestbruin. 10 stuurpennen. Bij de Juv. is de bovenzijde veeleer olijfroestbruin en is de onderzijde fel roestbruin gewassen. Snavel bruin; poten zwart.

Vleugel: 51-64; staart: 56-58; tarsus: 20-25; snavel: 14-15 mm.

Aan de smalle snavel en lange achterteen wordt deze soort gemakkelijk herkend. Men heeft er een aparte genus voor voorgesteld: *Calamonastides*.

1. *a*. - **Chloropeta gracilirostris Bredoi** SCHOUTEDEN.

CHAPIN heeft er de aandacht op gevestigd dat *Chloropeta gracilirostris* aan het Moero-meer vertegenwoordigd wordt door een kleinere vorm dan die welke in Kivu en Uganda voorkomt. Drie exemplaren er van worden in onze verzameling bewaard. De vleugel meet 51-56 mm. tegen 63-64; de tarsus, 21-22 tegen 23-25 mm.

Ik heb gemeend dat deze vorm een naam verdiende en noemde hem *Bredoi*, naar de verzamelaar die ons deze exemplaren zondt.

Distr. Opper-Katanga: Nkole, aan het Moero-meer (BREDO).

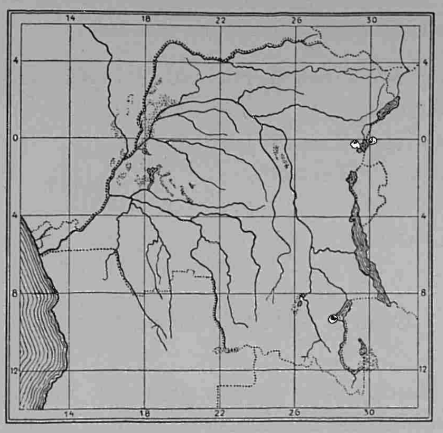

Afb. 296. — Vindplaatsen van *Chloropeta gracilirostris*.

1 *b*. - **Chloropeta gracilirostris gracilirostris** OGILVIE-GRANT.

Dit is de typische vorm, die in het oosten van onze Kivu-provincie en in Uganda voorkomt.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Een enkele vindplaats is bekend voor onze gebieden: Kabare (CHAPIN).

2. - **Chloropeta (Chloropeta) natalensis** SMITH. — Afb. 297-298.

Deze soort is meer verspreid dan de twee andere. Ze komt voor van Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika en Kameroen, enerzijds, tot Angola, anderz.jds, en is bekend uit het zuiden, het oosten en het noorden van onze gebieden.

De bovenzijde is geelachtig olijfbruin tot olijfgeelgroen, de bovenkop meestal (uitz.: *major*) bruiner, soms merkelijk donker; teugel- en wenkbrauwstreep geelachtig; vliegpennen bruin of zwartbruin, met bruinachtige tot olijfgroene buitenzoom, de binnenzoom bleek; stuurpennen zwartbruin, de zoom olijfgroen. De hele onderzijde, met onderstaart- en ondervleugeldekvederen, is geel, ietwat groen getint. 10 stuurpennen. Bovenkaak donker hoornbruin tot zwartbruin, de onderkaak bleek; poten donker hoornbruin.

Vleugel: 56-69; staart: 60-65; tarsus: 20-21; snavel: 13-15 mm.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. Bij de vorm *Batesi* is de bovenkop duidelijk bruin; bij *massaica* is hij nog donkerder, donkerbruin; bij *major*, daarentegen, zijn bovenkop en bovenzijde ongeveer van dezelfde olijfgeelgroene kleur. *Major* heeft gemiddeld langere vleugels dan de twee andere vormen: 62-69 mm. tegen 59-66 voor *massaica* en 56-61 voor *Batesi*.

2 *a*. - Chloropeta natalensis Batesi SHARPE.

Deze vorm is bekend uit Kameroen en tot Noord-Congo en het aangrenzende Soedan-gebied.
Acht exemplaren in ons bezit, ook uit Kameroen: riv. Ja (BATES) en Soedan: Yei (CHRISTY).
Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Adra (SCHOUTEDEN). — Djugu (FAIN).

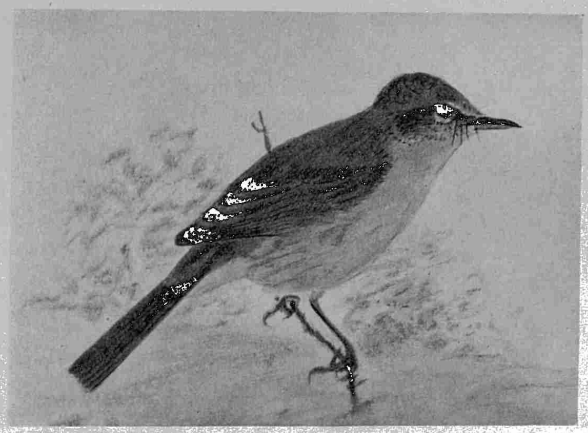

Afb. 297. — *Chloropeta natalensis*.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Uelé: Arukamp (MISONNE). — Gangala na Bodio (MISONNE).
Andere vindplaatsen: Irumu (GRAUER). — Okondo (SCHUBOTZ). — Amadi (SCHUBOTZ). — Pawa (CHAPIN). — Duma (SCHUBOTZ). — Bwanda/Yakoma (ALEXANDER).

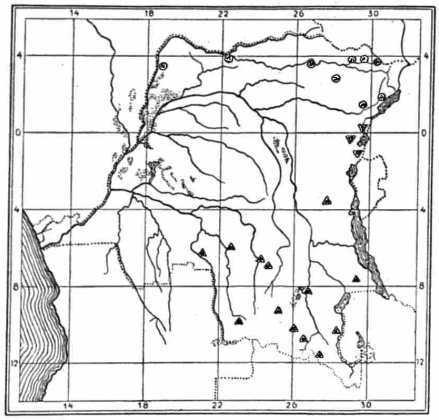

Afb 298. — Vindplaatsen van *Chloropeta natalensis*.
● *Chlor. natal. Batesi*. ▲ *Chlor. natal. major*.
▼ *Chlor. natal. massaica*.

2 *b*. - **Chloropeta natalensis major** HARTERT.

Dit is een vorm die Zuid-Congo bewoont en tot in Maniema, Neder-Congo en Angola wordt gevonden.
21 exemplaren in onze verzameling.
Distr. Lualaba: Missiepost St. Gerard, bij Jadotstad (LYNES). — Kangue (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Elisabethstad (LYNES). — Luapula-riv. (WHITE). — Kambove (NEAVE). — Kitutu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Leopoldstad (BOHNDORFF).

Afb. 299. — *Chloropeta similis* RICHMOND.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2 *c*. - **Chloropeta natalensis massaica** FISCHER en REICHENOW.

Deze vorm komt voor van het Nyasa-meer tot Abessinië en wordt aangetroffen in het hoogland van Oost-Congo.

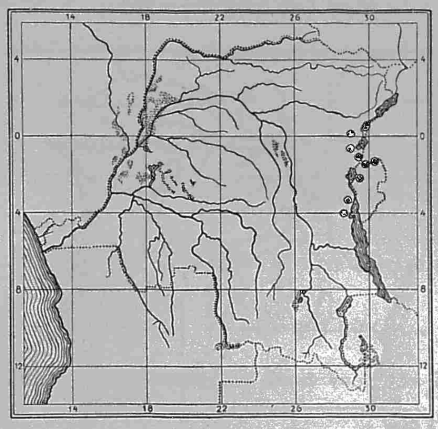

Afb. 300. — Vindplaatsen van *Chloropeta similis*.

5 exemplaren in ons bezit, ook uit Oost-Afrika.

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE).

Andere vindplaatsen: Zuid-Ruwenzori (CHAPIN). — Kayangira (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Lugashali (CHAPIN).

3. - **Chloropeta similis** RICHMOND. — Afb. 299-300.

Deze soort gelijkt treffend door de kleur op *Chlor. natalensis*. De staart telt echter 12 stuurpennen tegen 10 maar bij *natalensis*. De bovenkop is altijd gekleurd gelijk de rug, olijfgroen of geelgroen, en daardoor

gelijkt de vogel op de vorm *major* van *Chlor. natalensis*; de bovenstaartvederen zijn soms lichter gekleurd; aan de onderzijde zijn de lichaamszijden ietwat grauw getint.

Chloropeta similis bewoont hoogland, in Oost-Afrika en tot Ruwenzori, Kivu en het noordwesten van het Tanganika-meer. Volgens CHAPIN wordt deze vogel vooral aangetroffen in de buurt van het bergwoud of van het bamboe woud.

Vleugel: 58-62; staart: 60-62; tarsus: 21-23; snavel: 14-16 mm.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lulenga, Mikeno-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Mikeno-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Nya-kangubwa (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Bitashimwa (PRIGOGINE). — Mohi (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Bikara (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga, Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Rugege-woud (LESTRADE). — Kibga, Visoke-vulkaan (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: West-Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Bugoie-woud (MECKLEMBURG). — Ten noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Sabinyo-vulkaan (GYLDENSTOLPE).

GENUS ACROCEPHALUS NAUMANN.

Snavel ietwat afgeplat aan de basis; heel korte mondborstels; vleugel puntig, handpen 1 nooit langer dan de handdekvederen; handpen 2 even lang als 3 of korter dan deze; staart merkelijk afgerond of ietwat trapvormig, korter dan de vleugel of even lang als deze.

Vier *Acrocephalus*-soorten komen in onze gebieden voor; een vijfde zal er waarschijnlijk ook aangetroffen worden. Vier van deze soorten zijn trekvogels uit Europa of Azië.

1. *a.* Vleugel langer dan 77 mm. ..... *Acrocephalus arundinaceus.*
   b. Vleugellengte minder dan 72 mm. ..... 2.
2. *a.* Bovenkop en rug donkergestreept. Vleugel: 62-71 mm. ..... *Acroc. schoenobaenus.*
   b. Geen streping aan bovenkop noch rug. ..... 3.
3. *a.* Vleugel: 51-64 mm. lang; handpen 2 ongeveer 5 mm. korter dan de langste handpen. ..... *Acroc. baeticatus.*
   b. Vleugel 59-71 mm. lang; handpen 2 ten hoogste 2-3 mm. korter dan de langste handpen. .. 4.
4. *a.* De inkerving aan de binnenvlag van handpen 2 begint ongeveer 12-13 mm. van het einde. ..... *Acroc. scirpaceus.*
   b. De inkerving begint ongeveer 9-11 mm. van het einde. ..... *Acroc. palustris.*

1. - **Acrocephalus arundinaceus** LINNAEUS. — Afb. 301-302.

Deze grote Karekiet wordt gevonden als broedvogel in Europa, Azië en Noord-Afrika; hij trekt na de broedtijd naar het zuiden. Drie der bekende vormen worden in Zwart-Afrika aangetroffen; twee er van zijn uit onze gebieden bekend.

Bovenkop en bovenzijde, armpennen en dekvederen grauwbruin of fel roestbruin gewassen; de bovenkop ook wel grauwer; teugels en oordekvederen donker; kopzijden eveneens grauwbruin; een geelbruine streep loopt van de snavel boven het oog naar achteren toe; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom lichtbruin of roestgeelbruin; stuurpennen donkerbruin, met of zonder witte eindzoom. Kin, keel en het overige van de onderzijde wit; de buik, de onderstaartvederen en de ondervleugeldekvederen lichtjes roestgeel gewassen; ofwel (na de rui) is de onderzijde fel roestgeelbruin gewassen, met uitzondering van kin en keel; schenen roestgeelbruin. Handpen 2 even lang als pen 3 of ongeveer aldus bij de vormen *arundinaceus* en *Zarudnyi*; bij de vorm *griseldis* is pen 2 even lang als pen 4 en dus korter dan 3. Snavel bruin, de onderkaak grijs; poten loodgrauw tot groengrauw.

Vleugel: 78-103; staart: 68-81; tarsus: 26-31; snavel: 17-21 mm.

1 *a*. - **Acrocephalus arundinaceus arundinaceus** LINNAEUS.

Dit is de Grote Karekiet van België en Nederland. Zijn broedgebied loopt over Europa en Noordwest-Afrika. Als trekvogel wordt hij tot in Zuid-Afrika aangetroffen.

Bij deze vorm is de vleugel 84-100 mm. lang.

32 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION, 22/II, 20/III). — Leopoldstad (FIASSE, 16 en 26/XII).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 3, 19, 23, 28/III; — 1, 2, 3, 6, 8, 10/IV). — Bambesa (VRIJDAGH, 4, 6, 9, 13/III).

Afb. 301. — *Acrocephalus arundinaceus* LINNAEUS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Yambuya (JAMESON). — Mswa (EMIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Mpala (STORMS). — Tunguru (EMIN). — Boma (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Mabwe (VERHEYEN). — Kanonga (VERHEYEN).

1 *b*. - **Acrocephalus arundinaceus griseldis** HARTLAUB.

Deze vorm broedt in Mesopotamië en werd op de trek gevonden tot in Nyasaland. Tot hiertoe werd hij nooit in onze gebieden aangetroffen. De vleugel meet slechts 78-83 mm.

1 *c*. - **Acrocephalus arundinaceus Zarudnyi** HARTERT.

Deze vorm broedt in Zuidwest-Azië en wordt op de trek gevonden tot in Zuid-Afrika. Vleugels even lang als bij *arundinaceus* s. str.; de algemene kleur is grauwer of meer olijfkleurig dan bij de typische vorm.

Ik meen de volgende 15 exemplaren in onze verzameling hiertoe te moeten rekenen.

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS, 3/III). — Gandajika (WINDMOLDERS, 8/I, 28, 29/II, 6/III, 4/XII).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 25/III, 29/XII). — Kinona (DEWIT, III).

Distr. Opper-Katanga: Sakania (HUTSEBAUT, 18/III) — Elisabethstad (LYNES, 12/I).
Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN, 10, 22/III).
Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE, 12, 17, 25/III).
Andere vindplaats: Kiambi (Juffr. SIPS).

2. - **Acrocephalus baeticatus** VIEILLOT. — Afb. 302.

Dit is een zuiver Afrikaanse soort. De Afrikaanse Rietzanger wordt gevonden van Zuid-Afrika tot in Uganda en Soedan, Belgisch Congo, Kameroen en het Tsaad-gebied. In onze gebieden komt slechts de vorm *cinnamomeus* voor.

Nauw verwant met *Acroc. scirpaceus*, maar gemakkelijk herkend aan de merkelijk kortere vleugels, die slechts 51-64 mm. lang zijn en waarvan de tweede handpen (van buiten) ongeveer 5 mm. korter is dan de langste handpen. De bovenzijde is warmer van kleur, meer roestkleurig, minder olijf- of grauwbruin dan dit het geval is bij *scirpaceus*; de onderzijde is meestal fel roestbruin gewassen.

Vleugel: 51-64; staart: 40-80; tarsus: 21-23; snavel: 12-15 mm.

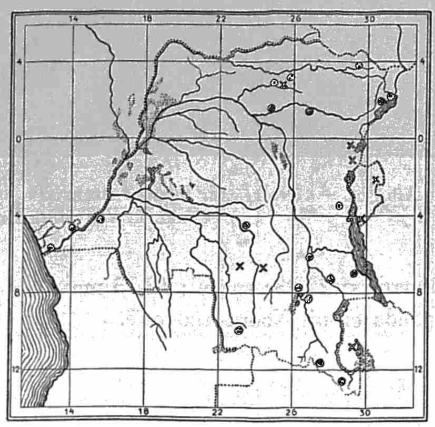

Afb. 302. — Vindplaatsen van *Acrocephalus*.
● *Acroc. arundinaceus.* × *Acroc. baeticatus.*

2 *a*. - **Acrocephalus baeticatus cinnamomeus** REICHENOW.

Deze Rietzanger is bekend uit het noorden, het oosten en het zuiden van onze gebieden. De vleugel is korter dan bij de andere, Zuid- en Oostafrikaanse vormen: slechts 51-57 mm.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 3 en 8/III).
Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE, 2/III).
Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE).
Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS, 17/VIII).
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE, 12/II).

Andere vindplaatsen: Bangweolo-meer (LYNES). — Nyanza (RAVEN). — Nganzi (CHAPIN). — Lufu Karibu (CHAPIN). — Alimbongo (CHAPIN). — Edward-meer (MECKLEMBURG).

3. - **Acrocephalus palustris** BECHSTEIN. — Afb. 303.

Dit is de Bosrietzanger, die in Europa en West-Azië broedt en tot in Oost-Afrika en Natal trekt. Hij werd gevonden in Uganda en aan onze zuidelijke grens, in Rhodesië. Onlangs heeft VERHEYEN een exemplaar er van in het Upemba-Park aangetroffen (*Distr. Lualaba*).

Bovenzijde en bovenkop grauwbruin, meestal olijfbruin gewassen; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin, de buitenzoom bruinachtig of roestgeelbruin. Een bleke teugel- en wenkbrauwstreep; kin en keel wit;

het overige van de onderzijde eveneens wit, of lichtroestgeel, ten minste de borst en de onderstaartvederen; lichaamszijden lichtjes grauwbruin gewassen. Handpen 2 is langer dan pen 4 en is slechts 2-3 mm. (of minder) korter dan handpen 3; pen 2 vertoont aan de binnenrand een inkerving op 9-11 mm. van het einde. Bovenkaak donkerbruin, de onderkaak geelachtig; poten olijfkleurig.

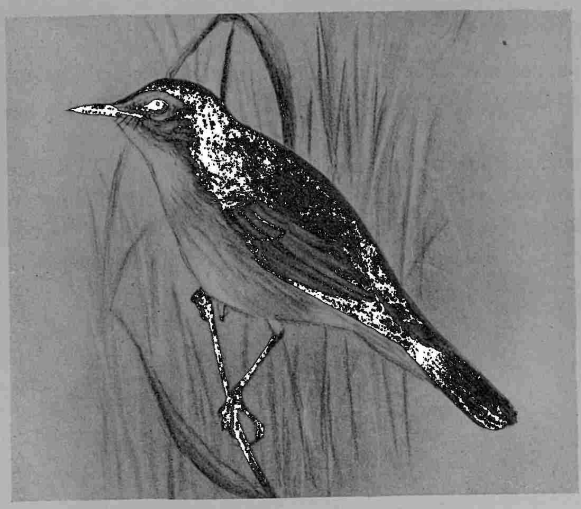

Afb. 303. — *Acrocephalus palustris* BECHSTEIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Vleugel: 63-70; staart: 50-60; tarsus: 22-23; snavel: 12-13 mm.
Wij bezitten deze soort uit Uganda en uit Noord-Rhodesië.

Afb. 304. — *Acrocephalus schoenobaenus* LINNAEUS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

4. - **Acrocephalus schoenobaenus** LINNAEUS. — Afb. 304-305.

Dit is de Gewone Rietzanger, een vogel die in ons land wel bekend is. Hij broedt in Europa, West-Azië en Noord-Afrika en trekt dan tot in Zuid- en West-Afrika; hij wordt dan over al onze gebieden, in de gepaste omgeving, aangetroffen. De soort wordt gemakkelijk herkend aan de gestreepte bovenkop.

Bovenkop zwartbruin gestreept op lichtgrauwbruine of olijfbruine grond, breder zó aan de zijden, soms grotendeels zwart; bovenzijde bruin, soms grauwer, soms meer roestbruin, min of meer duidelijk zwartbruin gestreept, ten minste van voren; romp en bovenstaartvederen roestbruinachtig; vliegpennen en dekvederen

zwartbruin, met grauwbruine of roestgeelbruine zoom; stuurpennen donkerbruin, apicaal meestal zwartachtig, met bruinachtige of geelbruinachtige buitenzoom, en min of meer duidelijk dwarsgestreept. Een brede witte of lichtbruinachtige streep loopt van de snavel boven ieder oog; een donkere, bruine, streep over teugel, oog en oor. Kin en keel wit; het overige van de onderzijde wit en ietwat roestgeel gewassen, ofwel (na de rui) roestgeelbruinachtig, soms fel gekleurd, het buikmidden alleen (met kin en keel) wit. Snavel zwartbruin, de onderkaak basaal lichtgekleurd.

Handpen 2 en 3 ongeveer even lang, 4 ietwat korter.

Vleugel: 62-71; staart: 45-55; tarsus: 21-23; snavel: 12-14 mm.

54 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (Fiasse, 23/III, 4/XII). — Leopoldstad (Henrion (9/IV). — Leopoldstad (Becquet, IV). — Ngongo Mbata (Mevr. M. Bequaert, 24, 26, 30/XI). — Boma (Schouteden, 11, 12, 12/IV).

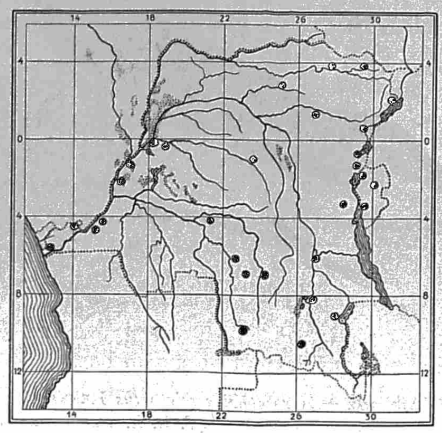

Afb. 305. — Vindplaatsen van *Acrocephalus schoenobaenus*.

Distr. Leopold II-meer: Botanankasa (Nkele, 28/XII).

Distr. Tshuapa: Iyonda (Michielsen, 16/III). — Bokuma (Lootens, 29/XI). — Maboka (Herroelen, 31/VII). — Nkombo (Lootens).

Distr. Uelé: Buta (Hutsebaut, 4, 14/III; 11/IV; 8/XII). — Niangara (Hutsebaut, 4, 11/XII).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (Vrijdagh, 4/XII).

Distr. Kivu: Rutshuru (Ghesquière, 23/I). — Kamituga (Prigogine, 18, 26/III; 8/XII). — Butembo (Dyleff). — Butembo (de Semeries, 1/XII).

Ruanda-Urundi: Sinda (Lestrade, 27/XI).

Distr. Tanganika: Kabalo (Schouteden, 25/III).

Distr. Opper-Katanga: Nkole (Bredo, 12/I).

Distr. Luabala: Kasaji (Fisher, 26/XI).

Distr. Sankuru: Gandajika (Windmolders, 29/XI, 21/XII). — Kasansa (Van Assche, 21 en 22/I, 16/XI, 11/XII).

Distr. Kasai: Francqui-haven (Lynes, 26/XI). — Luluaburg (Callewaert, 2/IV). — Katombe (Van Assche, 3/II).

Andere vindplaatsen: Manyanga (Bohndorff). — Stanleystad (Bohndorff). — Avakubi (Chapin). — Bosabangi (Chapin). — Faradje (Chapin). — Lukolela (Chapin). — Kabare (Chapin). — Kisenyi (Grauer). — Usumbura (Grauer). — Ukaika (Grauer). — Kambove (Neave). — Upemba-Park (Verheyen).

5. - **Acrocephalus scirpaceus** Hermann. — Afb. 306-307.

Deze Rietzanger heeft zijn broedgebied van West-Europa en Marokko tot Zuid-Rusland en Iran. De

typische vorm leeft in het westelijk gedeelte, de vorm *fuscus* in het oosten van dat gebied. De twee vormen worden in Belgisch Congo aangetroffen; ze zijn heel nauw verwant.

5 *a*. - **Acrocephalus scirpaceus scirpaceus** HERMANN.

Dit is de Kleine Karekiet van België. Hij trekt na de broedtijd naar West- en Oost-Afrika, tot in Mozambiek, en wordt dan in het noorden en het oosten van onze Kolonie aangetroffen.

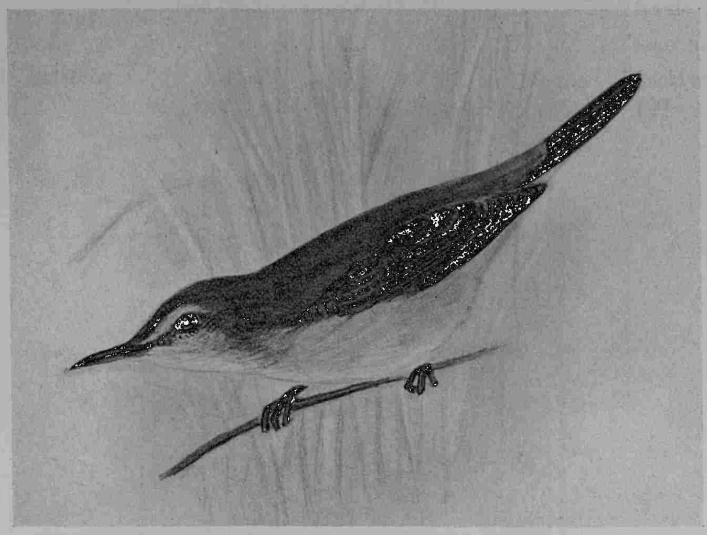

Afb. 306. — *Acrocephalus scirpaceus* HERMANN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenzijde roestbruin tot olijfbruin, de kop ietwat grauw, het voorhoofd soms lichtjes roodbruin gewassen; romp en bovenstaartvederen lichter en levendiger gekleurd; vliegpennen en stuurpennen donker-

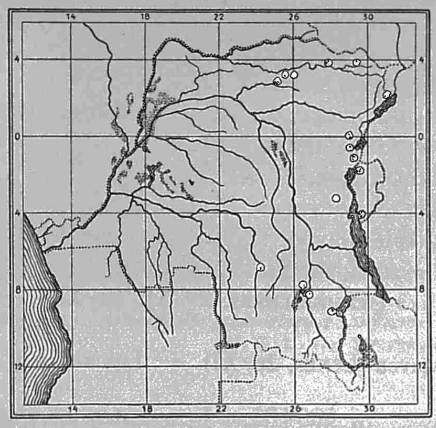

Afb. 307. — Vindplaatsen van *Acrocephalus scirpaceus*.

bruin, met buitenzoom gelijk de rug; dekvederen eveneens. Een lichtgekleurde teugelstreep; kin en keel wit, het overige van de onderzijde en de onderstaartvederen min of meer roestgeel gekleurd, de flanken donkerder, het buikmidden meestal wit; schenen roestgeel. Handpen 1 ongeveer even lang als de handdekvederen, pen 2 korter dan 3 en ongeveer even lang als 4, 2 langer dan 6; de tweede handpen (van buiten) vertoont

een lichte inkerving aan de binnenrand, op meer dan 12 mm. van het einde. Bovenkaak hoornbruin, onderkaak lichtgekleurd.

Vleugel: 59-70; staart: 49-55; tarsus: 23-24; snavel: 14-16 mm.

27 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 3/II; 10, 30/III, 2, 4, 8, 9/IV). — Angodia (HUTSEBAUT, 28/II; 8/III). — Bambesa (VRIJDAGH, 3, 9, 13/III; 7/XI). — Titule (HUTSEBAUT, 20/III). — Niangara (HUTSEBAUT, 4/XII).

Distr. Kibali-Ituri: Ishwa (VRIJDAGH, 9, 10, 19/XII).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE, 3/III; 30/XI. — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF, 4/XII).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kisenyi (GRAUER). — Rutshuruvlakte (GRAUER). — Mabwe (VERHEYEN).

5 *b*. - **Acrocephalus scirpaceus fuscus** HEMPRICH en EHRENBERG.

Dit is een vorm die in Zuidwest-Azië broedt en dan naar Oost-Afrika trekt. Ik denk dat drie van onze exemplaren hierbij horen.

De bovenzijde van *fuscus* is grauwer dan die van de typische vorm.

Distr. Opper-Katanga: Nkole (BREDO, 9/I).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT, I).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Nyanza (RAVEN).

GENUS LUSCINIOLA GRAY.

Staart duidelijk trapvormig, de afstand tussen de toppen van de buitenste en middelste stuurpennen minder groot dan de tarsuslengte; snavel smal; handpennen 3-5 de langste handpennen; armpennen merkelijk korter dan de handpennen.

Eén enkele soort.

1. - **Lusciniola melanopogon** TEMMINCK.

Deze soort, de Tamarisk-rietzanger, broedt in Zuid-Europa. Ze trekt dan naar het zuiden en zou aan het Albert-meer gevonden geweest zijn.

Bovenkop donkerbruin tot zwart, de vederen min of meer duidelijk kastanjebruin gezoomd; nek en rug roestbruin, roder naar achteren toe, de vederen zwart langs de schacht, zodat de bovenzijde er gestreept uitziet; dekvederen zwartbruin, roestbruin gezoomd; vliegpennen bruin, de binnenste gelijk de rug, dus zwart, met brede, roestbruine zoom; stuurpennen donkerbruin, fijn roestbruin gezoomd; teugels en oordekvederen zwartachtig; een grijswitte wenkbrauwstreep die over het oog in het wit overgaat. Kin en keel wit, de borst in het roestbruin overgaand, het buikmidden wit, de flanken roestbruin; onderstaartvederen roestbruin; ondervleugeldekvederen wit. Snavel leibruin; poten donkergrauwbruin.

Vleugel: 54-60; staart: 50-56; tarsus: 20-21; snavel: 11-12 mm.

GENUS LOCUSTELLA KAUP.

Staart trapvormig, de buitenste pen ongeveer even lang als 3/4 van de middelste pennen; handpen 1 ongeveer de helft van pen 2, deze langer dan pen 3, die langer is dan 4; handpen 2 naar binnen gebogen; armpennen merkelijk korter dan de handpennen; bovenstaartvederen lang, langer zelfs dan de buitenste stuurpennen en de helft van de middelste overtreffend; tenen lang.

Eén enkele soort, de Kreketzanger.

1. - **Locustella fluviatilis** WOLF.

Deze Rietzanger broedt in Midden- en Zuidoost-Europa en trekt dan over Oost-Afrika tot in Transvaal.

CHAPIN meent dat deze vogel zou kunnen gevonden worden in het oosten van onze gebieden, langs rivieren of meren.

Bovenzijde en bovenkop, vleugels en staart bruin, olijfbruin gewassen, de stuurpennen vaag dwarsgestreept; een bleke wenkbrauwstreep; kin en keel van voren wit, achterkeel en krop lichtbruinachtig, donkergestreept; het buikmidden wit, de lichaamszijden vaalbruin; onderstaartvederen vaalbruin, met wit einde; ondervleugeldekvederen wit, bruinachtig gewassen. Bovenkaak donkerbruin, onderkaak bruinachtig.

Vleugel: 70-75; staart: 60; tarsus: 21-22; snavel: 13-14 mm.

GENUS HIPPOLAIS BALDENSTEIN.

Snavel afgeplat, de bovenkaak weinig gebogen; korte mondborstels; handpen 1 ietwat korter of langer dan de handdekvederen, pen 2 ietwat korter dan 3, die ongeveer even lang is als 4; staart ietwat afgerond of recht afgesneden, korter dan de vleugel.

Vier soorten worden hier vermeld, maar slechts twee er van werden tot hiertoe in onze gebieden gevonden.

1. *a.* De onderzijde is lichtgeel gekleurd. ..... 2.
   b. De onderzijde is wit of grauwwit. ..... 3.
2. *a.* Vleugel 72-81 mm. lang. ..... *Hippolais icterina.*
   b. Vleugel 63-69 mm. lang. ..... *Hipp. polyglotta.*
3. *a.* Vleugel 69-71 mm. lang. ..... *Hipp. pallida.*
   b. Vleugel 83-89 mm. lang. ..... *Hipp. olivetorum.*

Deze vogels worden vooral in de buurt van het water, tussen het riet, gevonden.

Afb. 308. — *Hippolais icterina* VIEILLOT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Hippolais icterina** VIEILLOT. — Afb. 308-309.

Dit is de « Spotvogel », die in België en in bijna heel Europa, en eveneens in West-Azië, broedt, en dan naar het Zuiden trekt.

1 *a.* - **Hippolais icterina icterina** VIEILLOT.

De typische vorm van de Spotvogel wordt gedurende de Europese wintermaanden in Zwart-Afrika aangetroffen, tot Kameroen, Belgisch Congo, Portugees Oost-Afrika.

Bovenkop, bovenzijde en kleine vleugeldekvederen olijfgrauwbruinachtig, meestal geel gewassen; vliegpennen donkerbruin, met geelachtige of witachtige buitenzoom en witte binnenzoom; stuurpennen grauw-

bruin tot donkerbruin; een lichtgele teugel- en wenkbrauwstreep. De hele onderzijde is lichtgeel gekleurd. Handpen 1 is ongeveer even lang als de handdekvederen, pen 2 is langer dan pen 5, en ongeveer even lang als 4 en een weinig korter dan 3. Snavel hoornbruin, de onderkaak geelachtig.

Vleugel: 72-81; staart: 52-56; tarsus: 18-21; snavel: 13-15 mm.

9 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 10/IV).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT, 31/III; 18/IV). — Makumbi (SCHOUTEDEN, 19/X). — Macaco (SCHOUTEDEN, 29/IX). — Belenge (SCHOUTEDEN, 8/X). — Bakwanga (WINDMOLDERS, 30/X).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 21/II; III).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Baraka (GRAUER). — Kasenga (LYNES). — Upemba-Park (VERHEYEN).

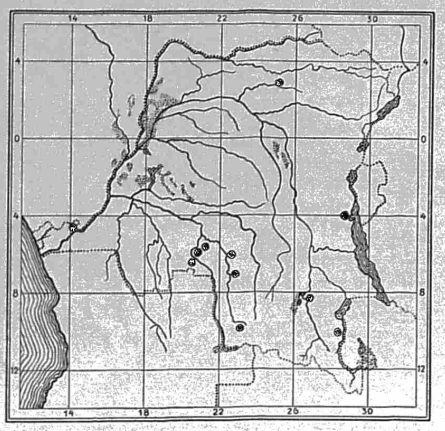

Afb. 309. — Vindplaatsen van *Hippolais icterina*.

2. - **Hippolais olivetorum** STRICKLAND.

Deze soort broedt in Zuidoost-Europa en Syrië. Als trekvogel wordt ze in Oost-Afrika en tot in Transvaal gevonden. CHAPIN meent dat ze misschien kan aangetroffen worden in het Zuidoosten van Katanga.

Bovenkop en bovenzijde bruingrauw; vliegpennen zwartbruin, met lichtbruine of witachtige buitenzoom en witte binnenzoom; stuurpennen zwartbruin, de buitenpennen met witte eindzoom, soms ook met witte binnenzoom, de buitenste met witte buitenzoom. Onderzijde wit of roomkleurig, bruin- of geelbruin gewassen, vooral aan borst en flanken. Handpen 1 is korter dan de handdekvederen; pen 2 is langer dan 5. Snavel hoornbruin, de onderkaak geelachtig.

Vleugel: 80-88; staart: 65-70; tarsus: 22-24; snavel: 15-16 mm.

Geen exemplaar in ons bezit.

3. - **Hippolais pallida** HEMPRICH en EHRENBERG. — Afb. 310.

Broedvogel in Zuid-Europa, Noord-Afrika en West-Azië. Een enkele vorm wordt op de wintertrek in onze gebieden aangetroffen; een tweede zou misschien in het hoog noorden kunnen voorkomen.

3 *a*. - **Hippolais pallida elaeica** LINDERMAYER.

Deze vorm broedt in Zuidoost-Europa en tot in Turkestan en Palestina. In de wintermaanden wordt hij gevonden tot in Uelé en in Oost-Afrika.

Bovenzijde en bovenkop vaalbruin tot lichtbruingrauw, met witachtige teugel- en wenkbrauwstreep; vliegpennen donkerbruin of grauwbruin, met bruinachtige of witachtige buitenzoom en witte binnenzoom; stuurpennen donkerbruin, met witte eindzoom, de buitenzoom van de buitenste pen eveneens wit. Onderzijde wit, bruinachtig gewassen, de lichaamszijden donkerder. Handpen 1 langer dan de handdekvederen; 2 ietwat korter dan 5, die korter is dan 4 en 3. Snavel hoornbruin, de onderkaak geelachtig.

Vleugel: 63-69 (naar CHAPIN); staart: 45-59; tarsus: 19-23; snavel: 14-16 mm.
Acht exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT, 17/III).

Een exemplaar uit Butiaba, aan de oostelijke oever van het Albert-meer (JACKSON) is ook in ons bezit.

3 *b*. - **Hippolais pallida pallida** HEMPRICH en EHRENBERG.

De typische vorm broedt in Europa en werd tot in Soedan aangetroffen. Hij is lichtgrijs aan de bovenzijde en de vleugel meet 59-67 volgens CHAPIN.

Deze vorm zou misschien in het hogenoorden van onze Kolonie kunnen gevonden worden.

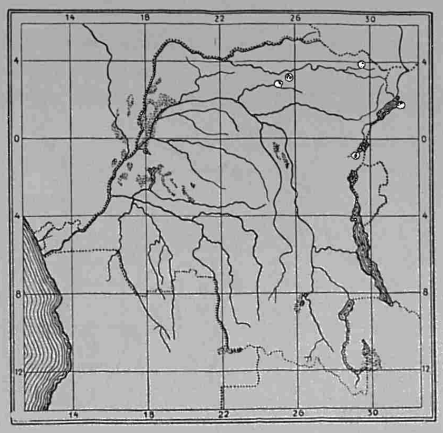

Afb. 310. — Vindplaatsen van *Hippolais pallida*.

4. - **Hippolais polyglotta** VIEILLOT.

Deze *Hippolais* broedt in Zuidwest-Europa en in West-Afrika. Ze trekt dan naar het zuiden en bereikt zo Kameroen en Frans Soedan. Er is weinig kans dat ze op de trek in onze gebieden zou gevonden worden, al werd een exemplaar er van uit Bukoba, aan het Victoria-meer, vermeld.

Bovenzijde en bovenkop olijfgrauwbruin, ietwat geel gewassen; een geelachtige wenkbrauwstreep; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom lichtolijfkleurig of wit; stuurpennen donkerbruin. Onderzijde lichtgeel.

Hippolais polyglotta gelijkt veel op *Hipp. icterina*. Ze wordt er van onderscheiden door kortere vleugels en vooral doordat handpen 1 ietwat langer is dan de handdekvederen en dat pen 2 korter is dan pen 5.

Vleugel: 60-69; staart: 49-55; tarsus: 20-22; snavel: 10-13 mm.

GENUS SYLVIA SCOPOLI.

Snavel breed, betrekkelijk kort, ietwat gebogen; vleugel puntig, handpen 1 korter dan de halve lengte van pen 2, soms korter dan de handdekvederen; handpen 2 even lang als pen 3 of ietwat korter; staart recht afgesneden of afgerond, meestal korter dan de vleugel; de stuurpennen apicaal ietwat hoekig.

Drie soorten zijn uit onze gebieden bekend; een vierde soort zal er misschien ook worden aangetroffen.

1. *a*. Vleugel 84-95 mm. Donkere dwarstreepjes aan keel, borst, flanken en onderstaartvederen. ..... *S. nisoria*.
   b. Vleugel 68-84 mm. lang. Noch de keel, noch de flanken zijn dwarsgestreept. ..... 2.
2. *a*. Bovenkop zwart of roestbruin. Vleugel 68-78 mm. lang. ..... *S. atricapilla*.
   b. Bovenkop niet zó gekleurd. ..... 3.
3. *a*. Grote dekvederen en binnenste armpennen breed roest- of kaneelkleurig gezoomd. Keel wit. Vleugel 68-75 mm. lang, maar soms 80 mm. ..... *S. communis*.
   b. Dekvederen veeleer eenkleurig. Keel bruinachtig. Vleugel 75-84 mm. lang. ..... *S. borin*.

Deze Sylviiden bewonen de graslanden en worden maar bij uitzondering in het lichte woud aangetroffen. 't Zijn trekvogels die in Europa, Noord-Afrika en West-Azië broeden.

1.- **Sylvia atricapilla** LINNAEUS. — Afb. 311-312.

Dit is een soort die ook in België voorkomt, waar ze bekend staat als de Zwartkopduinfluiter. Haar broedgebied loopt over Europa, Noord-Afrika en West-Azië. Na de broedtijd trekt de typische vorm naar het zuiden; hij wordt dan aangetroffen tot in West- en Oost-Afrika, en ook in het noordoosten van onze Kolonie. Andere vormen worden in Oost-Afrika gevonden.

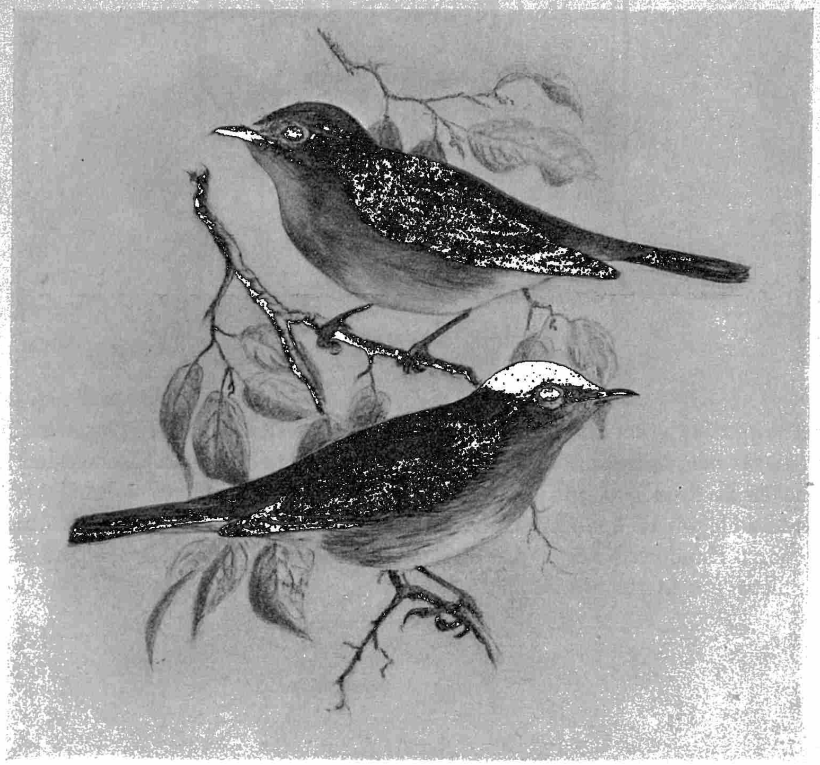

Afb. 311. — *Sylvia atricapilla* LINNAEUS.
Mannetje (onder) en wijfje (boven).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *a*.- **Sylvia atricapilla atricapilla** LINNAEUS.

Mannetje en wijfje verschillen door de kleur van de bovenkop: zwart tot aan de ogen bij het mannetje, kastanje- tot roestbruin bij het wijfje. Teugels, kopzijden, nek en halszijden grijs; rug, romp, bovenstaartvederen en vleugeldekvederen vaalbruingrauw tot olijfgrauwbruin; vliegpennen grauwbruin, de buitenzoom lichtolijfkleurig; stuurpennen grauwzwart, met olijfkleurige zoom. Kin wit; het overige van de onderzijde lichtgrauw (bij het wijfje zijn de krop en de lichaamszijden bruiner), het buikmidden en de ondervleugeldekvederen wit; de onderstaartvederen grauw, met witte zoom. Handpen 1 langer dan de handdekvederen, 2 ongeveer even lang als 5, korter dan 3 en 4. Snavel grauwzwart, de basis van de onderkaak bleek; poten loodgrauw.

Vleugel: 69-80; staart: 57-65; tarsus: 19-23; snavel: 11-13 mm.

28 exemplaren in onze verzameling, vooral uit Oost-Afrika. De soort was tot hiertoe in onze gebieden slechts uit het Ruwenzori-gebergte bekend; Dr PRIGOGINE heeft er een exemplaar van gevonden in Lutunguru.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE, 10/X).

Andere vindplaats: Kalonge, West Ruwenzori (CHAPIN).

2. - Sylvia borin Boddaert. — Afb. 313-314.

Dit is de vogel die in België bekend is onder de naam van Tuinfluiter. Zijn broedgebied loopt over Europa en West-Azië; de wintertrek brengt de vogel tot West-Afrika, enerzijds, tot Natal, anderzijds; hij wordt dan over alle savannen van Belgisch Congo aangetroffen, soms ook in woudstreken.

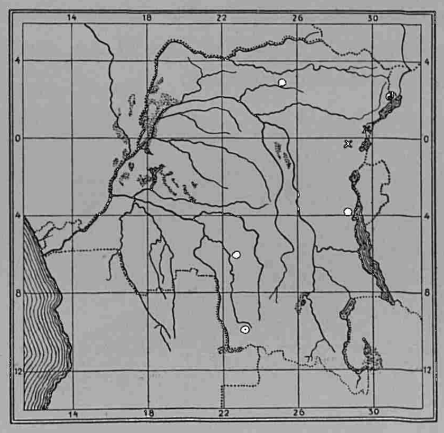

Afb. 312. — Vindplaatsen van *Sylvia*.
× *Sylvia atricapilla*. ○ *Sylvia communis*.

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin, soms bruin, min of meer olijfkleurig gewassen; dekvederen eveneens grauwbruin, vliegpennen donkerbruin, met fijne lichtgekleurde zoom; stuurpennen donkerbruin, fijn witachtig gezoomd; bovenstaartvederen soms duidelijk wit aan het einde. Een vage lichtgekleurde wenkbrauwstreep. De hele onderzijde wit of lichtgrijsachtig, de lichaamszijden geelbruin tot roestbruin gewassen, soms ook de keel en de borst. Handpen 1 korter dan de handdekvederen, 2 langer dan 4. Snavel donkerbruin, de onderkaak basaal bleek; poten grauwblauw.

Afb. 313. — *Sylvia borin* Boddaert.
(V. G. L. van Someren del.).

Vleugel: 72-82; staart: 51-60; tarsus: 19-23; snavel: 10-13 mm.
Een zestigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Temvo (Schouteden, 13/III). — Kidada (Schouteden, 14, 17, 19, 20, 22/II). — Leopoldstad (Schouteden, 29/I; 1/II). — Leopoldstad (Henrion, 15/I; 15/XI). — Thijsstad (Schwetz, 14/IX tot 10/X). — Boma (Weyns).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT, 4, 28/III; 8, 10/IV; 18, 22, 30/XI; 12/XII).
Distr. Kibali-Ituri: Ishwa (VRIJDAGH, 5/XI; 6/XII).
Distr. Kivu: Ten westen van het Edward-meer (LIPPENS, 27/XI). — Ngoma (SCHOUTEDEN, 3, 6-9/I). — Kamituga (PRIGOGINE, 11, 20/X; 25/XI). — Lutunguru (PRIGOGINE, 5/XII). — Maboya (PRIGOGINE).

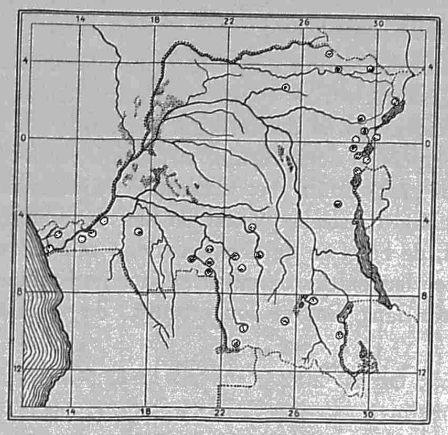

Afb. 314. — Vindplaatsen van *Sylvia borin*.

Distr. Opper-Katanga: Kasenga (LYNES, 20/I).
Distr. Lualaba: Dilolo (HUTSEBAUT, 18/II). — Kasaji (FISHER). — Kinda (DE BAILLET).
Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS, 18/XII; 1/III). — Lusambo (GHESQUIÈRE).
Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS, 16/I; 20/II; 19, 20/XI; 6, 8, II/XII). — Kabambaie (SCHOUTEDEN, 11/X).

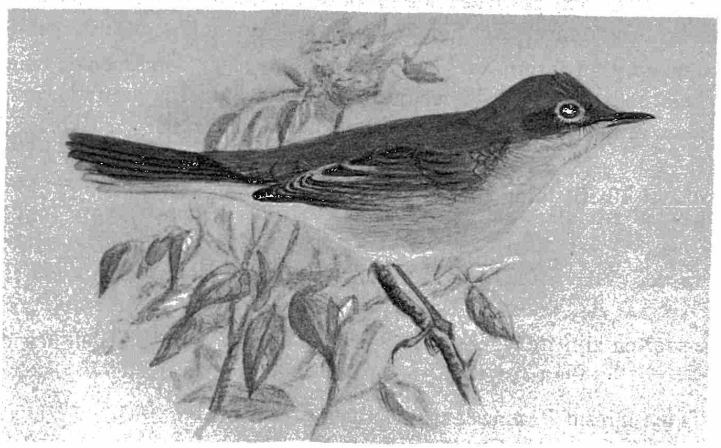

Afb. 315. — *Sylvia communis* LATHAM.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Ngombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Moanda (SCHOUTEDEN). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kitwala (BUBECK). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Buliha (DE WILDE).

3. - **Sylvia communis** LATHAM. — Afb. 312 en 315.

Dit is weer een vogel die zijn broedgebieden heeft in Europa, in Noord-Afrika en in West-Azië en na

de broedtijd naar het zuiden trekt. Verscheidene vormen worden onderscheiden in West-Azië; in Zwart-Afrika komt de typische vorm voor.

3 *a*. - **Sylvia communis communis** LATHAM.

De typische vorm broedt in Europa, ook in België, en in Noord-Afrika; in de trektijd wordt hij tot in Zuid-Afrika aangetroffen. In het Nederlands heet de vogel: de Grasmus.

Bovenzijde grauwbruin tot vaalbruin, in de winter meer roestgeelbruin of zandbruin; de bovenkop leigrauw tot vaalbruin; een witte of isabelkleurige wenkbrauwstreep; teugels grauw; oordekvederen bruin; binnenste armpennen en grote armdekvederen donkerbruin tot zwartbruin, met brede, roestbruine of kaneelbruine buitenzoom; de andere vliegpennen donkerbruin, met smalle, bleke buitenzoom en witachtige binnenzoom; stuurpennen donkerbruin of grauwbruin, met vaalbruine buitenzoom, apicaal witgezoomd, de 1-2 of 3 buitenste pennen wit tot bruinachtigwit, slechts basaal en aan de binnenzoom donkerbruin. Kin, keel en het overige van de onderzijde wit, de borst en de lichaamszijden min of meer isabelkleurig gewassen, de onderstaartvederen eveneens; ondervleugeldekvederen wit of lichtjes bruingetint. Handpen 1 even lang als de handdekvederen; 2-5 ongeveer even lang. Snavel donkerbruin, de onderkaak vleeskleurig; poten vleeskleurig.

Vleugel: 68-75; staart: 58-65; tarsus: 20-23; snavel: 11-12,5 mm.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Ishwa (VRIJDAGH, 14/I; 5, 8, 11, 12/XII.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 30/III).

Andere vindplaatsen: Baraka (GRAUER). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Mabwe (VERHEYEN).

4. - **Sylvia nisoria** BECHSTEIN.

Dit is de Gestreepte Grasmus, die in Duitsland en ten oosten daarvan broedt. Na de broedtijd trekt de vogel naar het zuiden en wordt dan gevonden tot in Oost-Afrika; hij werd aangetroffen in Soedan en aan de oostelijke oever van het Albert-meer. Tot hiertoe werd geen exemplaar in onze gebieden gevonden.

Bovenzijde en bovenkop grauwbruin, de vleugeldekvederen smal witgezoomd; vliegpennen bruin, apicaal witgezoomd. De hele onderzijde is wit, maar min of meer duidelijk grauw dwarsgestreept, vooral aan de onderstaartvederen; een min of meer duidelijke witte teugelstreep. Handpen 1 korter dan de handdekvederen.

Vleugel: 85-90; staart: 70-75; tarsus: 24-25; snavel: 14-15 mm. ex RCHW.

GENUS PHYLLOSCOPUS BOIE.

Alle *Phylloscopus*-soorten zijn trekvogels. Twee er van zijn uit onze gebieden bekend. Men onderscheidt ze als volgt :

1. *a*. De vleugel is ten minste 70 mm. lang; handpen 2 is nooit korter dan 5; 1 is korter dan de handdekvederen. ..... *Phylloscopus sibilatrix.*

b. De vleugel is gewoonlijk korter dan 70 mm.; handpen 2 is korter dan 5; 1 is langer dan de handdekvederen. ..... *Phyll. trochilus.*

Het lijkt weinig waarschijnlijk dat de volgende twee soorten binnen onze grenzen zouden aangetroffen worden. *Phylloscopus Bonelli* VIEILL. broedt in Midden- en Zuid-Europa, West-Azië, maar ook in Noordwest-Afrika; als trekvogel komt hij in West-Afrika voor, tot in Kameroen en in Soedan; deze soort verschilt van *Ph. trochilus* door de kleur van de romp, die contrasteert met die van de rug. *Phylloscopus collybita* VIEILL. broedt in Europa en West-Azië; in de wintermaanden wordt hij aangetroffen in Noord-Afrika, Egypte, Soedan en tot in Oost-Afrika; bij deze soort vertonen niet alleen handpennen 3-5 een inkerving aan de buitenrand, maar ook pen 6.

1. - **Phylloscopus sibilatrix** Bechstein. — Afb. 316.

Deze Sylviide, die in België en Nederland als de Fluiter is bekend, broedt in Europa en trekt dan naar Zwart-Afrika, waar de soort gevonden werd tot in Kameroen en Belgisch Congo en in het noorden van Kenya.

De hele bovenzijde, kop inbegrepen, is geelgroen tot olijfgroen; een gele wenkbrauwstreep reikt van de snavel tot achter het oog; teugels donker, oordekvederen geelgroen, een donkere streep achter het oog; dekvederen en vliegpennen donker grauwbruin of donkerbruin, de zoom geelgroen, de pennen apicaal bleek; stuurpennen dito gekeurd. Kin en keel mooi geel, het bovendeel van de borst meestal ook; het overige van de onderzijde wit, of ietwat geel gewassen, de lichaamszijden soms fel geel; schenen geel; ondervleugeldekvederen geel met wit gemengd. Snavel zwartbruin, de onderkaak vleeskleurig geel; poten geelbruinachtig.

Handpennen 3-5 met inkerving aan de buitenzoom, 6 echter niet; handpen 1 is 4-6 mm. korter dan de handdekvederen; 2-4 de langste pennen, 2 ietwat korter dan 3.

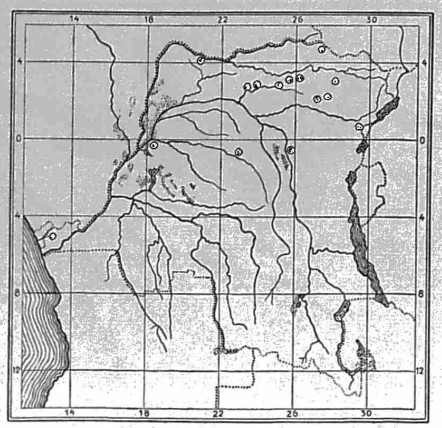

Afb. 316. — Vindplaatsen van *Phylloscopus sibilatrix*.

Vleugel: 71-81; staart: 44-52; tarsus: 17-18,5; snavel: 11,5-13,5 mm.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (Schouteden, 26/III).

Distr. Tshuapa: Iyonda (Michielsen, 28/XII). — Bokungu (Dupuis, 12, 18/XII).

Distr. Stanleystad: Bosabangi (Christy, 14/II).

Distr. Uelé: Mauda (Schouteden, 24/II; 11/III). — Titule (Hutsebaut, XII). — Bambesa (Vrijdagh, 25/XI). — Buta (Hutsebaut, 13, 22, 25/III; 8/IV; 22, 30/XI; 27/XII). — Ibembo (Hutsebaut, 6/III). — Paulis (Abbeloos). — Aketi (Hutsebaut, 25/II).

Andere vindplaatsen: Ponthierstad (Carruthers). — Ukaika (Grauer). — Molegbwe (Alexander). — Ngayu (Chapin). — Medje (Chapin).

2. - **Phylloscopus trochilus** Linnaeus. — Afb. 317-318.

Dit is de in België en Nederland goed bekende Fitis. Hij broedt in Europa en in West-Siberië, maar brengt de wintermaanden door in Zwart-Arika. In onze Kolonie komt vooral de typische vorm voor.

De hele bovenzijde, van het voorhoofd tot en met de bovenstaartvederen, olijfbruin of olijfgrauw, min of meer geelgroen gewassen; een geelachtige of gele teugel- en wenkbrauwstreep; teugels donker; oordekvederen donker, maar geel of roomkleurig gestreept; vleugeldekvederen en vliegpennen bruin, de buitenzoom geelgroen, de buitenpennen apicaal witgezoomd; stuurpennen bruin, geelolijfkleurig gezoomd, met smalle witte eindzoom. Kin en keel wit tot geel; borst geel of geelachtig of wit met gele strepen; lichaamszijden isabelkleurig of geel; het buikmidden wit; ondervleugeldekvederen geel. Snavel hoornbruin, de onderkaak bleek; poten bruin, de zolen geelachtig.

Handpennen 3 en 4 zijn de langste en even lang, 5 is even lang of ietwat langer dan 2, die meestal langer is dan 6; handpennen 3-5 vertonen een inkerving aan de buitenzoom, 6 niet.

Vleugel: 61-73,5; staart: 44-55; tarsus: 18-21; snavel: 11-13,5 mm.

Twee vormen zijn uit onze gebieden bekend. Een derde zal er misschien ook aangetroffen worden.

2 *a*. - **Phylloscopus trochilus acredula** LINNAEUS.

Deze vorm is lichter gekleurd dan de typische vorm, minder geel ook aan de borst. De vleugel is langer bij *acredula* dan bij *trochilus*: 62,5-73,5 mm. tegen 61-71,5 mm.

De broedplaatsen bevinden zich in Noorwegen en Oost-Pruisen en tot in West-Siberië. Als trekvogel wordt de vogel gevonden over Soedan, Congo en Oost-Afrika tot in Natal, maar hij wordt ook aangetroffen in West-Afrika. De identificatie is meestal moeilijk; ik denk toch de volgende 18 exemplaren hier te mogen vermelden.

Afb. 317. — *Phylloscopus trochilus* LINNAEUS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN, 23, 26/II; 1, 20, 25/III; 2/IV). — Bambesa (VRIJDAGH, 28/III; 22/XI). — Buta (HUTSEBAUT, 16/III). — Ibembo (HUTSEBAUT, 1/X).

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN, 16, 18/IV).

Ruanda-Urundi: Kibungu (LESTRADE, 23/II; 7/XI).

Distr. Opper-Katanga: Kasenga (LYNES).

Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN, 9/XI).

Andere vindplaatsen: Lueba (LYNES). — Banda (LYNES). — Luluaburg (WHITE). — Upemba-Park (VERHEYEN).

2 *b*. - **Phylloscopus trochilus trochilus** LINNAEUS.

Dit is de Fitis, die in België en Nederland voorkomt; zijn broedgebied strekt zich uit van England en Frankrijk tot Zuid-Polen; hij trekt over bijna heel Afrika, tot aan de Kaap. Bij deze vorm is de borst merkelijk geler dan bij de vorm *acredula*; de bovenzijde is meestal olijfbruin, geelgroen gewassen; bij *acredula* is de bovenzijde lichtergekleurd, meer geelgroen of meer grauw.

Ongeveer 150 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bamanya (LEONET, 15/X). — Bokuma (LOOTENS, 19/XI). — Bokungu (DUPUIS). — Yalokele (DUPUIS).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH, 22/XI; 18/XII). — Buta (HUTSEBAUT, 4/I; 15/III; 5, 18/IV; 30/XI). — Gangala na Bodio (LOUWERS, 6/IV). — Titule (HUTSEBAUT, XI). — Dembia (VRIJDAGH, 23/I).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Ischwa (VRIJDAGH, 14, 15/I; 9, 10, 19/XII). — Mahagi (VRIJDAGH, 24/III; 1, 8/IV; 11/XII). — Kawa (FAIN, 23/I). — Zega (FAIN). — Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE, 1/XI). — Kasenyi (VRIJDAGH, 24/IX).

Distr. Kivu: Ngoma (SCHOUTEDEN, 2, 3, 4, 6, 10, 11/I). — Beni (BORGERHOFF). — Lulenga (SCHOUTEDEN, 15, 29/XI). — Rutshuru (GHESQUIÈRE, 11/I; 26/II). — Mugunga (DE WITTE, 23-31/I). — Kamande (HACKARS, VIII). — Rutshuru (BURGEON, 17/IX). — Kamituga (PRIGOGINE, 14/III; 16/XI; 5/X; 5/XII). — Kakanda (PRIGOGINE, 14/IX). — Bionga (PRIGOGINE, 24/X). — Butembo (DYLEFF). — Muusi (PRIGOGINE, 22/III). — Miki (PRIGOGINE, 26/IX; 7/X). — Lutunguru (PRIGOGINE, 5/II).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (SCHOUTEDEN, 22/XII). — Rugege (LESTRADE, 28/II). — Astrida (AURELIAAN, 11/XI).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN, II). — Kabalo (PRIGOGINE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN, IV).

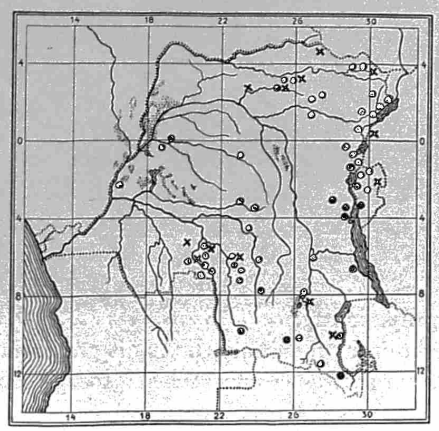

Afb. 318. — Vindplaatsen van *Phylloscopus trochilus*.
× *Phyll. troch. acredula*. ● *Phyll. troch. trochilus*.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 9, 14, 22, 27/III; 19/IV; 30/X; 18/XI). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kando-riv., Tenke (DE WITTE, 12/IV). — Kadia (DEWIT, II).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS, 23/X; 9/XI). — Kasansa (VAN ASSCHE, 24/I; 1, 2, 30/X). — Gandajika (WINDMOLDERS, 26/II; 2, 22, 27/III; 17/X; 19, 22/XI; 11/XII). — Lodja (GHESQUIÈRE, IV).

Distr. Kasai: Bakwanga (WINDMOLDERS, 28/X). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE, 2/III, 21/X; 22/XI; 3, 29/XII). — Kabambaie (SCHOUTEDEN, 14/X). — Macaco (SCHOUTEDEN, 26, 27/IX). — Belenge (SCHOUTEDEN, 8/X). — Tshisika (SCHOUTEDEN, 1/XI). — Ngombe (SCHOUTEDEN, 12/XI). — Luluaburg (CALLEWAERT, 18/IV; 23/IX).

Distr. Kwango: Lubue/Loana (LYNES, 14/X).

Andere vindplaatsen: Lufupa-riv. (NEAVE). — Usumbura (GRAUER). — Irume-berg (MOURITZ). — Baraka (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Mswa (EMIN). — Nioka (BECQUET). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Angi (GYLDENSTOLPE). — Karisimbi-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Ekibondo (REHN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN).

2 *c*. - **Phylloscopus trochilus yakutensis** TICEHURST.

Deze vorm broedt in West-Azië en werd op de trek gevonden in Uganda en Kenya; misschien komt hij ook soms in Oost-Congo voor. De onderzijde is witachtig, de borst grauw gestippeld. Gelijkt op zekere *credula*-exemplaren.

GENUS SEICERCUS Sw. (*Cryptolopha* auct.).

Snavel betrekkelijk kort, ietwat gebogen; handpen 1 ongeveer even lang als de helft van pen 2; 3-5 of 3-6 de langste pennen, 2 nauwelijks even lang als 10.

Vijf soorten in onze gebieden.

1. *a.* De keel is geel. ..... 2.
   b. De keel is anders gekleurd. ..... 3.

Afb. 319. — *Seicercus budongoensis* Seth-Smith.
(V. G. L. van Someren del.).

2. *a.* De bovenkop is groen gelijk de rug. ..... *Seic. Laurae.*
   b. De bovenkop is donkerbruin of roestbruin, de rug is groenachtig. ..... *S. ruficapilla.*
3. *a.* Rug donkergrauw of - bruin; vlieg- en stuurpennen groengezoomd. Onderzijde grauwachtig, met bruin gemengd. ..... *S. umbrovirens.*
   b. Rug groen, de bovenkop weinig verschillend. ..... 4.

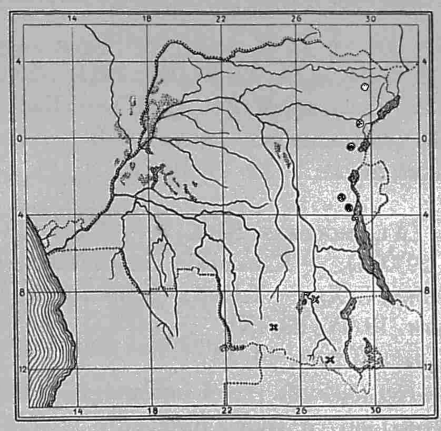

Afb. 320. — Vindplaatsen van *Seicercus*.
● *Seicercus budongoensis.* × *Seicercus Laurae.*

4. *a.* Wangen en wenkbrauwstreep kaneel- of roestkleurig; keel en hals kaneelkleurig gewassen. .... *S. laetus.*
   b. Wangen en wenkbrauwstreep groenachtigwit; keel en hals witachtig. ..... *S. budongoensis.*

1. - Seicercus budongoensis Seth Smith. — Afb. 319-320.

Deze soort is bekend van West-Kenya en Uganda tot Oost-Congo. Ze bewoont het oerwoud.

Bovenkop en bovenzijde olijfgroen; vliegpennen zwartbruin, de buitenzoom geelgroen, de binnenzoom bruin of witachtig; dekvederen olijfgeelgroen; middelste stuurpennen olijfgroen, de andere bruin, maar olijfgroen gezoomd. Kin, keel, oordekvederen en onderzijde witachtig, olijfgroen of grauwgroen gewassen, vooral de flanken en de schenen; een brede, witachtige of geelachtige wenkbrauwstreep; een zwarte streep van de snavel over het oog; onderstaartvederen geel, of wit en geel gewassen; het buikmidden soms geel gewassen; ondervleugeldekvederen witgeel of geel. Bovenkaak zwart, onderkaak apicaal geelachtig, basaal grauwachtig; poten donkerbruin.

Vleugel: 50-57; staart: 34-40; tarsus: 16-19; snavel: 11-12,5 mm.

Vijf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Nzombe (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHENENS en DYLEFF). — Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Moera (CHAPIN).

Afb. 321. — *Seicercus laetus* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2. - **Seicercus laetus** SHARPE. — Afb. 321-322.

Deze soort wordt slechts gevonden in het bergwoud van Oost-Congo, van het Albert-meer tot aan het Tanganika-meer.

Bovenkop en bovenzijde, dekvederen, binnenste armpennen en zoom van de andere (bruingrauwe) vliegpennen, min of meer ook de stuurpennen, mooi donkergroen; vleugelrand geel. Het voorhoofd en de kopzijden roestkleurig tot kaneelkleurig, zulks tot boven de ogen. Kin, keel, borst eveneens kaneel- of roestkleurig; de lichaamszijden grijs, het buikmidden wit; ondervleugeldekvederen geel en wit; onderstaartvederen wit of lichtjes geel. Snavel zwart, de onderkaak geel; poten bruin. Bij de Juv. zijn keel en borst nooit kaneelkleurig.

Vleugel: 53-58; staart: 40-50; tarsus: 18-20; snavel: 11-12 mm.

67 exemplaren in onze verzameling, ook uit het Ruwenzori-bergwoud (JACKSON en Ruwenzori Expedition).

Distr. Kivu : Mwana (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Mushokolo (PRIGOGINE). — Kakanga (PRIGOGINE). — Kalundu (PRIGOGINE). — Miki (PRIGOGINE). — Mohi (PRIGOGINE). — Masongo (PRIGOGINE). — Kasavu (PRIGOGINE). — Bianze (PRIGOGINE). — Miki (LAURENT). — Kasavu (DE SEMERIES). — Kamatembe (DE WITTE). — Lulenga, Mikeno-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Burunga, Mikeno-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Nyiragongo-vulkaan (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (GRAUER). — Karisimbi-vulkaan (GRAUER). — Sabinjo-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Nya-Muzinga, Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Kisenyi/Ruhengeri (ap. H.S.). — Djugu (CHAPIN). — Mulu (CHAPIN). — Kandashamwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY).

3. - **Seicercus Laurae** BOULTON. — Afb. 320.

Dit is een zeldzame soort, waarvan weinig exemplaren bekend zijn. Ze werd eerst gevonden in het hoogland van Angola en later teruggevonden in de savanne van Katanga en Noord-Rhodesië. De vogels uit deze laatste gebieden horen bij de onlangs door BENSON beschreven vorm *Eustacei*.

De hele bovenzijde, van de snavel af, en de zoom der vleugeldekvederen zijn olijfgroen; een citroengele wenkbrauwstreep; een donkere streep loopt van de teugel door het oog; oogring geel; vliegpennen donkergrauwbruin, de buitenzoom olijfgeelgroen tot witachtig (de buitenste pennen), de binnenzoom witachtig; stuurpennen grauwbruin, de buitenzoom olijfgeelgroen, de binnenzoom witachtig, de middelste pennen helemaal olijfgeelgroen gewassen; vleugelrand geel. Kin, keel, borst en wangen citroengeel; de borst naar achteren toe en de buik wit, de flanken grauwwit of geel gewassen; schenen en onderstaartvederen citroengeel; ondervleugeldekvederen wit, maar distaal geel. Snavel hoornbruin, de onderkaak lichter gekleurd.

Vleugel: 54-62; staart: 39-43; tarsus: 19-21; snavel: 8,5-10 mm.

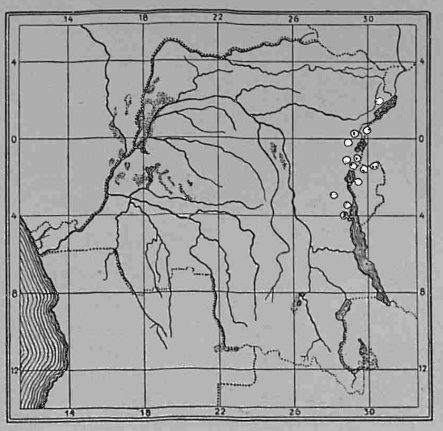

Afb. 322. — Vindplaatsen van *Seicercus laetus*.

3 *a*. - **Seicercus Laurae Eustacei** BENSON.

BENSON heeft onlangs deze vorm uit Noord-Rhodesië beschreven. Hij wordt ook in Katanga aangetroffen. Bij deze vorm zijn de flanken geel gewassen; bij de typische vorm, die Angola bewoont, zijn ze grauwwit.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kayoyo (LYNES). — Upemba-Park (VERHEYEN).

4. - **Seicercus ruficapilla** SUNDEVALL.

Deze soort is bekend van Zuid-Afrika tot in het hoogland van Oost-Afrika en het bergwoud ten oosten van het Tanganika-meer. Tot hiertoe is ze nooit in onze gebieden aangetroffen geworden.

Bovenkop roodbruin tot geelbruin; rug, dekvederen en bovenstaartvederen olijfgroen, de romp (soms ook de rug) grauwachtig; een wenkbrauwstreep, de wangen, de keel (soms ook de borst) zijn geel of okerbruin; buik wit, meestal geelachtig in het midden, de zijden grauwgewassen; ondervleugeldekvederen wit, geelachtig gewassen; vliegpennen en stuurpennen zwartbruin met olijfgeelgroene buitenzoom, de vliegpennen met witte binnenzoom; schenen geelachtig. Bovenkaak donkerbruin, onderkaak bleek; poten bruinachtig.

Vleugel: 50-58; staart: 45-50; tarsus: 19-21; snavel: 10-11 mm.

4 *a*. - **Seicercus ruficapilla ochrogularis** MOREAU.

Deze vorm werd beschreven uit het Kungwe-bergwoud, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer (Tanganyika Territory). Hij zal misschien teruggevonden worden aan de Belgische, westelijke oever, in hoogland natuurlijk.

Deze vorm wordt gekenmerkt door de okerbruine (niet gele) keel, wangen en wenkbrauwstrepen.
Geen exemplaar in onze verzameling.

5. - **Seicercus umbrovirens** RÜPPELL. — Afb. 323.

Deze soort wordt gevonden in het hooggebergte, van Zuidwest-Arabië tot Uluguru in Oost-Afrika en tot Oost-Congo, waar ze in de zone der heideheesters woont. Twee vormen er van komen in onze gebieden voor, de ene op het Ruwenzori-gebergte, de andere in het vulkanengebied en tot ten noordwesten van het Tanganikameer.

Bovenkop en bovenzijde grauwbruin tot bruin; dekvederen, vliegpennen en stuurpennen donkerbruin tot bruinzwart, geelgroen gezoomd, de binnenzoom der vliegpennen wit. Kopzijden, keel en het overige van de onderzijde lichtbruin, grauwbruin, roestbruin of isabelbruin, min of meer donkergetint, de flanken soms

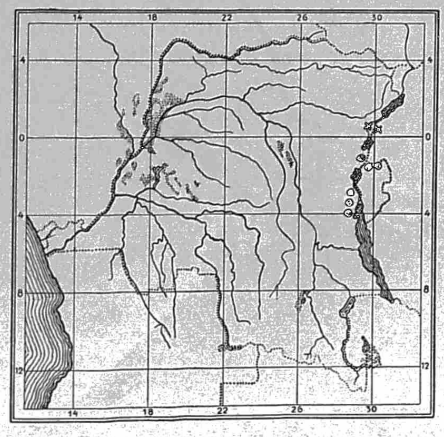

Afb. 323. — Vindplaatsen van *Seicercus umbrovirens*.
× *Seic. umbrov. alpinus.* ● *Seic. umbrov. Wilhelmi.*

roestkleurig; ondervleugeldekvederen lichtisabelkleurig, vleugelrand geel. Bovenkaak donkerhoornbruin of bruinzwart, met geelachtige randen; onderkaak geel; poten donkerolijfbruin tot donkergrauw.

Vleugel: 55-64; staart: 45-60; tarsus: 20-21; snavel: 10,5-12 mm.

5 *a*. - **Seicercus umbrovirens alpinus** OGILVIE-GRANT.

Deze vorm is fel roestbruin gewassen aan de onderzijde, het buikmidden ietwat lichter aldus.

2 exemplaren, waarvan één uit Oost-Ruwenzori (CARRUTHERS).

Distr. Kivu: West-Ruwenzori, 3.500 m. (J. BEQUAERT).

Geen andere vindplaats.

5 *b*. - **Seicercus umbrovirens Wilhelmi** GYLDENSTOLPE.

Bij deze vorm is de onderzijde veeleer grauwbruin gekleurd en het buikmidden wit.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Nyiragongo-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Mohi (PRIGOGINE).

*Ruanda-Urun*di: Karisimbi-vulkaan (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Mikeno-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY).

De vorm *mackenzianus* SHARPE, met roestkleurige flanken, die Kenya bewoont, wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door een reeks van 13 exemplaren, gedeeltelijk uit het Elgon-gebergte.

GENUS HYLIA CASSIN.

Snavel veeleer kort, de bovenkaak duidelijk gebogen, zonder eindhaak; staart bijna dwars afgesneden; handpen 1 ongeveer even lang als de helft van pen 2, pennen 4-5 de langste.

Eén enkele soort.

1. - Hylia prasina CASSIN. — Afb. 324-325.

Deze soort, die men bij veel auteurs onder de Nectariniiden vindt (aldus ook bij BANNERMAN), wordt

Afb. 324. — *Hylia prasina* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

gevonden van West-Afrika tot Noord-Angola en Oost-Afrika, over onze gebieden. Ze bewoont het woud en ook dichte bossavannen.

Bovenzijde donkerolijfgroen, de bovenkop donkerder, ook wel zwart naar de snavel toe; teugels witachtig; een brede, geelachtige, grijsachtige of lichtgroenachtige wenkbrauwstreep; een vlek vóór het oog en de oordekvederen zijn donkerolijfgroen tot zwart; wangen grijsachtig; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom olijfgroen, de binnenste armpennen gelijk de rug; stuurpennen olijfbruin, groen gewassen. De kin en meestal ook de keel van voren zijn witachtig; het overige van de onderzijde groenachtiggrijs, het buikmidden dikwijls isabelkleurig of geelachtig gewassen; ondervleugeldekvederen wit, geel langs de vleugelrand; onderstaartvederen en schenen donkerder groengrauw. Snavel zwart; poten olijf- of grauwgroen.

Vleugel: 56-70; staart: 31-58; tarsus: 16-20; snavel: 11,5-13,5 mm.

Bij de Juv. is de onderzijde olijfgeelgroenachtig en de snavel bleek gekleurd.

1 *a*. - **Hylia prasina prasina** CASSIN.

Dit is de typische vorm, die heel het verspreidingsgebied bewoont, met uitzondering van het eiland Fernando-Po, waar een andere vorm wordt gevonden.

130 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Keseki (NKELE). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Bokungu (DUPUIS). — Bokuma (LOOTENS). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Imbele (HERROELEN). — Lofima (DUPUIS). — Esongolo (HERROELEN). — Elengo (STEVENART).

Distr. Congo-Ubangi: [Bumba (SCHOUTEDEN). — Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Paulis (ABBELOOS). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Medje (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Bambesa (VRIJDAGH). — Zobia (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN).

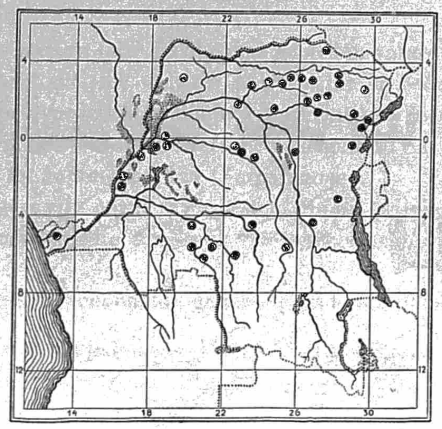

Afb. 325. — Vindplaatsen van *Hylia prasina*.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Moera (CHRISTY). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kasongo (BOHNDORFF). — Beni (CARRUTHERS). — Mawambi (CARRUTHERS). — Yambuya (JAMESON). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Djoko Punda (SCHOUTEDEN). — Ikengo (SCHOUTEDEN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Malisawa (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN). — Bafwaboli (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN).

Fam. MUSCICAPIDAE

De omvang van de familie der Muscicapidae wordt verschillend opgevat volgens de auteurs die men raadpleegt. Ik heb er reeds de aandacht op gevestigd dat b.v. Mayr en Amadon (1951) de Turdiden, de Sylviiden en de Timaliiden in een zelfde familie met de Muscicapiden onderbrengen; Wolters (1952) rekent eveneens de Turdiden en de Sylviiden onder de Muscicapiden, maar beschouwt de Timaliiden als Pariden... Zoals ik het bij de behandeling van de Turdiden, van de Timaliiden en van de Sylviiden deed, heb ik hier de indeling van Chapin (en van Bannerman) gevolgd, die familierang aan ieder van deze groepen toekent; de hier behandelde Muscicapiden komen dus overeen met de onderfamilie Muscicapinen van Mayr en Amadon en van Wolters.

De omvang van de genera verschilt eveneens volgens de auteurs. In een onlangs verschenen studie deelt b.v. Vaurie bij het genus *Muscicapa* een reeks genera in die bij Chapin recht van bestaan hebben: *Alseonax*,

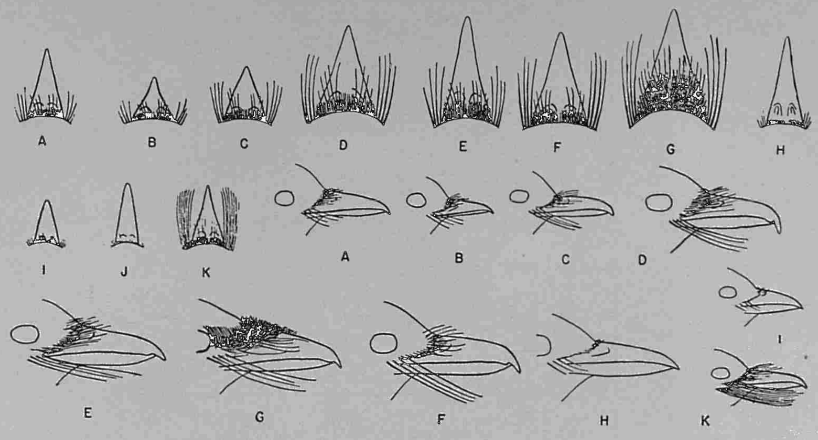

Afb. 326. — Snavel van verschillende Muscicapiden.
(Naar Vaurie).

Apatema, *Artomyias*, *Hypodes*, *Myopornis*, *Pedilorhynchus*. Al is het klaar dat de grenzen van deze genera vaak onduidelijk zijn, toch volg ik hier Chapin, zoals ik vroeger deed, zulks vooral om eenheid in de behandeling van onze Congolese vogels te bewaren. Bannerman beschrijft zijnerzijds onder *Alseonax* soorten, die bij Chapin bij *Hypodes*, *Muscicapa*, *Apatema* horen.

Een van de beste kenmerken van de Muscicapiden, of Vliegenvangers, wordt geboden door de snavel, maar dit kenmerk is ook onvast... Bij de meeste soorten is de snavel min of meer breed en betrekkelijk kort, met brede mondspleet (aanpassing aan het vangen van Insecten); hij is min of meer afgeplat, ten minste aan de basis, of somwijlen gekield; de bovenkaak eindigt in een haakje; mondborstels bestaan in het algemeen, maar ze zijn bij sommige soorten lang, bij de andere kort, stevig of slechts zwak ontwikkeld; de neusgaten zijn bij vele soorten onder borstels verborgen, bij andere zijn ze vrij of slechts gedeeltelijk bedekt. Is een brede snavel een typisch kenmerk van de Muscicapiden, toch treft men ook in deze familie vogels aan, waarvan de snavel veeleer aan die der Sylviiden herinnert, en, daarentegen, zoals ik bij de behandeling van de Turdiden en van de Sylviiden liet opmerken, rekent men onder deze familiën soorten die een brede, echt Muscicapidenachtige snavel hebben: aldus de *Stizorhina* onder de Turdiden, de *Chloropeta* onder de Sylviiden: genera die vroeger onder de Muscicapiden werden gerangschikt, tot welke familie Bannerman ze nog rekent. Gemakshalve heb ik deze genera in de volgende tabel der Muscicapiden mede opgenomen, met verwijzing naar hun huidige plaatsing.

De bevedering van de Vliegenvangers is los en zacht. De kop is breed, de hals kort. De vleugel is meestal afgerond, soms min of meer puntig; 10 handpennen, de eerste min of meer kort of lang. De staart telt 12 stuurpennen; hij is soms heel kort, maar meestal goed ontwikkeld; bij sommige genera is hij langer dan de

vleugel, gewoonlijk is hij korter; de staart kan dwars afgesneden of trapvormig zijn, soms merkelijk aldus; bij de mannetjes van zekere *Terpsiphone*-soorten zijn de twee middelste stuurpennen enorm en lintvormig verlengd.

Bij *Diaphorophyia* en *Platysteira* treft men rondom het oog een eigenaardige en meestal vreemd gekleurde huidlap aan.

De poten zijn betrekkelijk kort en zwak, soms zeer kort (*Bias*, *Megabyas*); de tarsus vertoont aan de voorzijde dwarse platen of is door een enkele plaat bedekt.

Bij verschillende soorten is er een merkelijk verschil in de kleur bij mannetjes en wijfjes. De Juv. vertonen meestal een gevlekt kleed (wat niet het geval is bij de Sylviiden).

De Muscicapiden voeden zich in hoofdzaak met Insecten, die ze meestal op de vleugel vangen; bessen en andere kleine vruchtjes worden echter ook wel verorberd. De volksnaam Vliegenvangers duidt op het voornaamste voedsel van deze vogels. Ze komen maar bij uitzondering op de grond.

Ze worden vooral aangetroffen in woudgebieden of aan de grens er van, ook in galerijwouden; maar verscheidene soorten zijn typische bewoners van de beboste savanne; het bergwoud van Oost-Congo herbergt een reeks soorten, die er eigen aan zijn.

De meeste Vliegenvangers die men in onze Afrikaanse gebieden aantreft zijn standvogels; maar ook treft men er trekvogels uit Europa of Azië aan, b.v. de drie soorten die in België voorkomen: *Muscicapa striata* of Grauwe Vliegenvanger, *Ficedula hypoleuca* of Bonte Vliegenvanger, en *Ficedula albicollis* of Withalsvliegenvanger. Van enkele zuiver Afrikaanse soorten heeft men vastgesteld dat ze binnen onze Congolese grenzen migreren: b.v. van uit het zuiden tot in het noorden (*Terpsiphone*).

De nesten van de Vliegenvangers zijn nogal ruwe nesten, die uit twijgjes bestaan en op bomen of struiken worden aangelegd; 't zijn open kommen, die soms ook van binnen zachter bekleed zijn met vezels, pluimpjes enz.

De volgende tabel laat toe de hier behandelde genera te onderscheiden :

1. *a.* Een gekleurde huidlap rondom ieder oog. Vleugel korter dan 70 mm. ..... 2.
   b. Geen huidlap aan de ogen. ..... 3.
2. *a.* De staart is langer dan de halve vleugellengte. ..... *Platysteira* (blz. 418).
   b. De staart is ten hoogste ongeveer even lang als de halve vleugellengte. *Diaphorophyia* (blz. 412).
3. *a.* Eén zwarte of roodbruine borstband, -of wel is de hele borst zwart, maar de vleugel is dan ten hoogste 61 mm. lang. ..... *Batis* (blz. 406).
   b. Geen dergelijke borstband. Is de hele borst zwart, dan is de vleugel langer dan 61 mm. .... 4.
4. *a.* De hele onderzijde is geel, ook de borst en de keel. Snavel breed en afgeplat. Vleugel 56-61 mm. lang. ..... *Chloropeta* (zie Fam. Sylviiden).
   b. Onderzijde nooit zó gekleurd; soms is de buik geel, maar dan is de borst grijs en de vleugel ten hoogste 50 mm. lang. ..... 5.
5. *a.* Of wel is het voorhoofd roodbruin met witte streepjes of wel is de borst grijs en is de buik geel. Vleugel: 47-50 mm. lang. ..... *Erythrocercus* (blz. 422).
   b. Nooit zó gekleurd. ..... 6.
6. *a.* De hele bevedering is roestbruin. Vleugel langer dan 90 mm. .. *Stizorhina* (zie Fam. Turdiden).
   b. Anders gekleurd. Is de bevedering gedeeltelijk roestbruin, dan is de vleugel korter dan 90 mm. en de staart trapvormig (*Terpsichone*) of wel is de bovenzijde grijs (*Empidornis*). ..... 7.
7. *a.* De hele bevedering is zwart of donkerleigrauw. Terzelfder tijd is de vleugel 82-116 mm. lang, langer dan de staart. ..... *Melaenornis* (blz. 375).
   b. Anders gekleurd. Is de bevedering soms helemaal leigrauw (*Terpsiphone*), dan is de vleugel korter dan 70 mm., de staart trapvormig en langer dan de vleugel. ..... 8.
8. *a.* Onderzijde roodbruin; bovenzijde grijs. Vleugel 83-101 mm. lang. .... *Empidornis* (blz. 371).
   b. Bevedering lichtblauw; enkele stuurpennen soms wit. Staart langer dan de vleugel, deze 62-73 mm. lang. ..... *Elminia* (blz. 424).
   b. Nooit zó gekleurd. ..... 10.
10. *a.* Staart langer dan de vleugel. ..... 11.
    b. Staart korter dan de vleugel of even lang als deze. ..... 12.

11. *a.* De bevedering is gewoonlijk gedeeltelijk roodbruin of kastanjebruin of roodoranje, of wel is de bovenzijde gedeeltelijk of geheel wit, of wel is de hele bevedering grauw. Vleugel gewoonlijk langer dan 70 mm., staart soms heel lang. ..... *Terpsiphone* (blz. 433).
b. Geen roodbruin in de bevedering, die nooit eenkleurig grauw is. Vleugel 57-69 mm. lang. Staart nooit heel lang. ..... *Trochocercus* (blz. 427).
12. *a.* Onderzijde als beschubd uitziend, daar de witte of grijsachtige vederen donkerleigrauw of leizwart zijn gezoomd. Vleugel 72-98 mm. lang. Bovenzijde zwart of leizwart. .... *Fraseria* (blz. 379).
b. Anders gekleurd. ..... 13.
13. *a.* Onderzijde wit, met eigenaardige, pijlpuntvormige vlekken. Staart korter dan tweederde van de vleugel. Deze 71-80 mm. lang. ..... *Myopornis* (blz. 382).
b. Anders gekleurd aan de onderzijde. ..... 14.
14. *a.* Tarsus heel kort, niet langer dan het vrije gedeelte van de snavel. Bovenzijde zwart of roodbruin. Vleugel ten minste 84 mm. lang, snavel ten minste 19 mm. ..... 15.
b. Tarsus langer dan de vrije snavel. ..... 16.
15. *a.* Een kuif aan de bovenkop. ..... *Bias* (blz. 403).
b. Geen kuif. ..... *Megabyas* (blz. 401).
16. *a.* Bovenzijde donkerbruin; onderzijde minder donkerbruin maar met donkere vlekken of strepen. Handpen 1 kort. Vleugel 78-90 mm. lang. ..... *Artomyias* (blz. 400).
b. Is de bovenzijde donkerbruin, dan is de onderzijde nooit gevlekt noch gestreept. Is de onderzijde gestreept, dan zijn ten minste keel en buik wit. ..... 17.
17. *a.* De binnenste armpennen vertonen een witte basis. Bovenzijde grotendeels zwart of grauwbruin. Vleugel: 75-87 mm. lang. ..... *Ficedula* (blz. 395).
b. Binnenste armpennen nooit wit aan de basis. ..... 18.
18. *a.* Bovenzijde glanzend zwart, blauw- of violetzwart, of wel bovenzijde grauw tot bruinzwart, weinig glanzend. Onderzijde wit, meestal min of meer roest- of okerkleurig gewassen. Neusgaten vrij; snavel smal en betrekkelijk lang; dekvederen gewoonlijk gedeeltelijk wit. . *Hyliota* (blz. 359).
b. Bovenzijde nooit zwart, noch blauw- of violetzwart; dekvederen nooit wit. ..... 19.
19. *a.* Tarsus meestal ten hoogste 18 mm. lang. Is hij langer, dan zijn de buitenstuurpennen wit, althans aan de buitenzoom. Vleugel meestal korter dan 78 mm. ..... 20.
b. Tarsus ten minste 20 mm. lang. Stuurpennen nooit wit aan de buitenzoom. Vleugel ten minste 78 mm. lang. ..... 25.
20. *a.* Snavel heel breed en kort, gelijkdriehoekig, de breedte aan de mondspleet gelijk aan de vrije snavel. ..... 21.
b. Snavel langer, minder breed, niet gelijkdriehoekig. Handpen 1 steekt meer dan 5 mm. over de handdekvederen, of wel is de vleugel 80-89 lang. ..... 22.
21. *a.* Vleugel 64-74 mm. lang. Bevedering donkerleigrauw, de keel witachtig. Handpen 1 steekt meer dan 5 mm. over de handdekvederen. ..... *Pedilorhynchus* (blz. 397).
b. Vleugel 64 mm. lang. Bevedering bruin, grauw of leikleurig (dan steekt handpen 1 slechts 5 mm. over de handdekvederen). ..... *Alseonax* (blz. 385).
22. *a.* Snavel breder dan hoog ter hoogte van de neusgaten. Onderzijde min of meer duidelijk fijn donker gestreept, of wel is de keel wit of witachtig. ..... *Muscicapa* (blz. 389).
b. Snavel smaller, ten hoogste even breed als hoog. ..... 23.
23. *a.* Snavel minder dan 4,5 mm. breed aan de neusgaten. Bevedering asgrauw tot leigrauw, soms grauwbruin of donkerbruin, maar dan zijn de buitenstuurpennen wit of is hun buitenzoom wit en is de tarsus langer dan 18 mm. ..... *Parisoma* (blz. 363).
b. Snavel breder, althans aan de basis. Geen wit aan de staart. ..... 24.
24. *a.* Bovenzijde grauwachtig, de vliegpennen zwart of zwartbruin, met grijze buitenzoom. Onderkaak zwart of slechts gedeeltelijk bleek. Een heel duidelijke, witte teugelstreep. .... *Hypodes* (blz. 367).
b. Bovenzijde bruin of olijfbruin; de buitenzoom van de vliegpennen nooit grijs. Borst bruin gewas-

sen. Ten hoogste een bleke teugelstreep. Onderkaak helemaal, of ongeveer helemaal bleek. . . . . *Apatema* (blz. 383).

25. *a.* Bovenzijde bruin of grauwbruin. Vleugel 74-102 mm. lang. Handpen 1 korter dan de helft van 2. . . . . *Bradornis* (blz. 369).

b. Bovenzijde asgrauw, grijsachtig of donkerbruin (*D. brunneus*) gewoonlijk met witte vedertjes aan de oogleden. Vleugel 78-92 mm. lang. Handpen 1 ten minste half zo lang als pen 2. . . . . *Dioptrornis* (blz. 372).

GENUS HYLIOTA SWAINSON.

Muscicapiden met lichtgekleurde onderzijde, donkere bovenzijde; snavel betrekkelijk lang en smal, de bovenkaak ietwat gebogen aan het einde, met kleine inkerving: neusgaten spleetvormig, vrij; mondborstels

Afb. 327. — *Hyliota australis Slatini* SASSI.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

kort en zwak; staart dwars afgesneden; vleugel aanzienlijk langer dan de staart; handpen 1 merkelijk korter dan de helft van 2, deze korter dan 3-5 of 3-6 en langer dan de langste armpennen.

Drie soorten komen in onze gebieden voor. Men onderscheidt ze als volgt :

1. *a.* Ondervleugeldekvederen zwart. Schenen helemaal zwart. . . . . *Hyliota violacea.*

b. Ondervleugeldekvederen wit. Schenen ten minste gedeeltelijk wit. . . . . 2.

2. *a.* Of wel (♂) is de bovenzijde glanzend blauwzwart, of wel (♀) is ze grauw of grauwbruin, de rug echter bijna zwart, met duidelijke glans. . . . . *Hyl. flavigastra.*

b. Of wel (♂) is de bovenzijde fluweelzwart, weinig glanzend, of wel (♀) is ze bruinzwart tot grauwbruin, de rug donkerder, zonder glans. . . . . *Hyl. australis.*

1. - **Hyliota australis** SHELLEY. — Afb. 327-328.

Deze soort is bekend van Zuid-Amerika tot Angola, Katanga, Oost-Congo en Oost-Afrika. Twee vormen er van worden in onze gebieden aangetroffen.

Bovenzijde en bovenkop fluweelzwart (mannetje), met of zonder heel lichte glans, of wel (wijfje) bruinzwart tot grauwbruin; rompvederen apicaal zwart, maar daarvoor wit, basaal grauw; middelste en grote armdekvederen en basis van de armpennen wit; vliegpennen met witte binnenzoom, bij de wijfjes en de juv. ook met bleke buitenzoom; stuurpennen zwart, ietwat blauwglanzend, of bruinzwart, de middelste eenkleurig, de andere min of meer witgezoomd aan beide vlaggen, de buitenvlag van de buitenste stuurpen grotendeels wit bij de typische vorm, niet aldus bij de vorm *Slatini*, de binnenvlag zwart of bruinzwart.

Onderzijde lichtokergeel of ietwat roestkleurig, naar achteren toe in het wit overgaand, de onderstaartvederen ook wel wit; de borst dikwijls intenser gekleurd; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart, de onderkaak breed blauwgrauw; poten loodgrauw.

Vleugel: 62-74; staart: 45-50; tarsus: 18-19; snavel: 12-14 mm.

De vorm *Slatini* verschilt van de typische vorm door een intenser gekleurde onderzijde: ook het achterlichaam is aanzienlijk okergeel. CHAPIN vindt een ander kenmerk in de buitenste stuurpen van het mannetje, die slechts bij de typische vorm een gedeeltelijk witte buitenvlag vertoont. Naar onze exemplaren te oordelen, is de snavel van *Slatini* zwaarder, aan de basis breder dan die van de typische vorm.

1 *a*. - **Hyliota australis australis** SHELLEY.

De typische vorm komt voor van het zuiden van Afrika tot Angola en Katanga. De vleugel van het mannetje meet 68-74 mm.

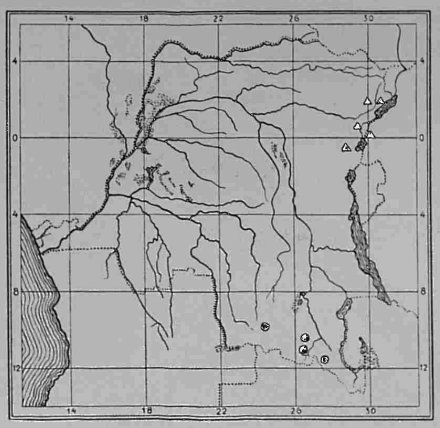

Afb. 328. — Vindplaatsen van *Hyliota australis*.
● *Hyl. austr. australis*. ▲ *Hyl. austr. Slatini*.

Acht exemplaren in onze verzameling, ook uit Rhodesië en Angola.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Andere vindplaatsen: Kambove (NEAVE). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Kayoyo (LYNES).

1 *b*. - **Hyliota australis Slatini** SASSI.

Deze vorm wordt aangetroffen in Oost-Congo en tot in Kenya. Hij bewoont het woud.

Drie exemplaren in ons bezit.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Mbohi (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Beni (GRAUER). — Fataki (CHAPIN). — Mushinene (CHAPIN).

De vleugel van het mannetje meet 65-70 mm., die van het wijfje 62-64 mm., volgens CHAPIN.

2. - **Hyliota flavigaster** SWAINSON. — Afb. 329-330.

Deze soort is wijd verspreid in de savannen van Noord- en Zuid-Congo, waar ze wordt vertegenwoordigd door twee vormen. Ze komt voor van Gambia en Nigeria tot Abessinië en verder tot Nyasaland, Angola, Noord-Rhodesië.

Mannetje. — Bovenkop en bovenzijde glanzend blauwzwart, de rompvederen basaal grauw, apicaal blauwzwart en hiervoor wit; vliegpennen zwart of zwartbruin, de binnenzoom gedeeltelijk wit of bruinachtig; dekvederen blauwzwart, maar de middelste en de binnenste grote armdekvederen wit, waardoor een grote, witte vlek getekend wordt aan de basis van de vleugel; bij de vorm *Barbozae* is ook de buitenzoom

van de binnenste armpennen wit, bij de typische vorm niet; binnenzoom der vliegpennen bleek, tot wit; stuurpennen blauwzwart of zwart met blauwzwarte zoom. Kin, keel en het overige van de onderzijde min of meer okergeel gewassen, soms intens gekleurd, de onderstaartvederen soms wit; ondervleugeldekvederen wit, de vleugelrand blauwzwart. Snavel zwart, de onderkaak gedeeltelijk blauwgrauw.

Afb. 329. — *Hyliota flavigaster flavigaster* SWAINSON.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Wijfje. — Bovenzijde en bovenkop grauw of grauwbruin tot grauwzwart, lichtjes staalblauw of loodgrauw glanzend op kop en nek, de rug donkerder, bijna zwart, duidelijker glanzend; bovenstaartvederen blauwzwart; vliegpennen heel fijn witgezoomd, de binnenste breder aldus; romp en vleugelvlek gelijk bij

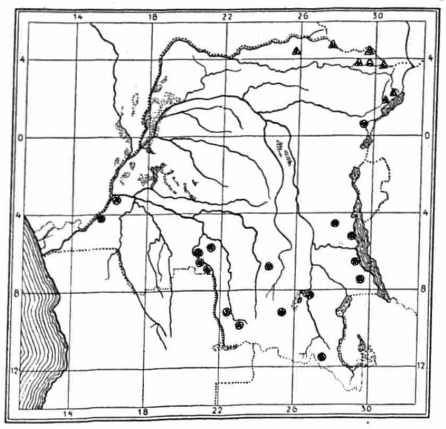

Afb. 330. — Vindplaatsen van *Hyliota flavigaster*.
● *Hyl. flavig. Barbozae.* ▲ *Hyl. flavig. flavigaster.*

het mannetje; kleine dekvederen zwart. Snavel zwart of zwartbruin, de onderkaak blauwgrauw.

Vleugel: 68-75; staart: 45-50; tarsus: 17-18; snavel: 13-15 mm.

2 *a.* - **Hyliota flavigaster Barbozae** HARTLAUB.

Dit is een vorm die de savannen van Neder- en Zuid-Congo, Angola, Katanga en ook van Oost-Afrika bewoont.

Een zeventigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Kasai: Dumbi (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kamina (LYNES). — Kimbundji (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Sandoa (LYNES). — Kasaji (FISHER).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabobo (PRIGOGINE). — Lulimba (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE). — Munie Mboka (PILETTE).

Distr. Kivu: Beni (BORGERHOFF).

Andere vindplaatsen: Tshikapa (LYNES). — Zuid Kalule-riv. (RAVEN). — Kasoko (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

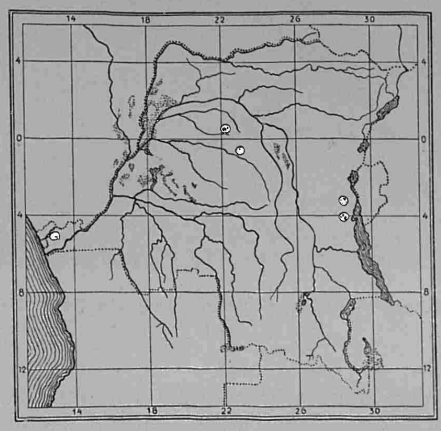

Afb. 331. — Vindplaatsen van *Hyliota violacea*.

2 *b*. - **Hyliota flavigaster flavigaster** SWAINSON.

De typische vorm van *flavigaster* wordt gevonden van Senegal en West-Afrika tot Abessinië, over het noorden van onze gebieden.

17 exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Tukpwo (VRIJDAGH). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Aru-kamp (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Niarembe (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Bogoro (CHAPIN).

3. - **Hyliota violacea** VERREAUX (*affinis* REICHENOW).

Deze soort bewoont het woud en is bekend van de Goudkust tot Kameroen en Neder-Congo, en over Midden-Congo tot Oost-Congo.

Bovenzijde glanzend violetzwart of blauwzwart; dekvederen, binnenste armpennen en buitenzoom van de andere vliegpennen, alsmede de stuurpennen dito gekleurd; rompvederen apicaal violet- of blauwzwart, maar daarvóór wit en basaal grauw; enkele der armdekvederen van het mannetje zijn wit, met of zonder zwarte zoom of vlekken; bij het wijfje zijn ze ten hoogste wit aan de zoom. Onderzijde lichtokergeel of roestgeel (mannetje) tot roestbruinachtig (wijfje), naar achteren toe lichter gekleurd; onderstaartvederen wit of althans weinig gekleurd; ondervleugeldekvederen zwart, de vleugelrand min of meer glanzend; schenen zwart. Snavel zwart, de onderkaak naar de basis toe blauwgrauw; poten zwart.

Vleugel: 72-80; staart: 45-55; tarsus: 19-20; snavel: 14-16 mm.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Tshela (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Esongo (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE).
Andere vindplaats: Kitutu (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS PARISOMA SWAINSON.

Dit genus werd vroeger gerangschikt nu eens onder de Timaliiden, dan onder de Pariden.

Snavel nogal smal, de culmen gebogen, met lichte inkerving vóór het einde; neusgaten spleetvormig, vleugel kort en afgerond, handpen 1 ongeveer even lang als de helft van 2 of ietwat korter, deze laatste korter dan 3-6, even lang als of korter dan 7; mondborstels zwak, kort; de staart is ietwat afgerond.

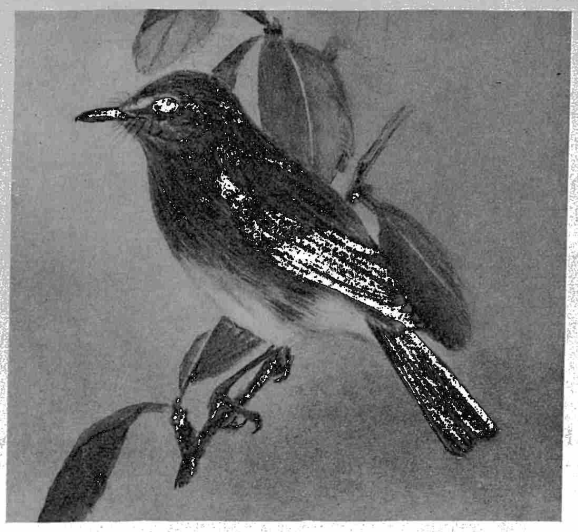

Afb. 332. — *Parisoma griseigulare* JACKSON.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

CHAPIN rekent drie soorten bij dit genus; één er van, *griseigulare*, wordt door VAURIE beschouwd als een *Muscicapa*. Ik laat ze hier onder *Parisoma*.

De drie soorten worden als volgt onderscheiden :

1. *a*. Buitenstuurpennen grotendeels wit. Bovenzijde grijs. ..... *Parisoma plumbeum*.
   b. Buitenstuurpennen ten hoogste wit aan het einde. ..... 2.
2. *a*. Bovenzijde donkerleikleurig. Geen wit aan de stuurpennen. ..... *Par. griseigulare*.
   b. Bovenzijde donkerbruin. Buitenstuurpennen apicaal witgezoomd. ..... *Par. lugens*.

1. - **Parisoma griseigulare** JACKSON. — Afb. 332-333.

Deze soort bewoont het woud, van Kameroen tot Gaboen, en over Belgisch Congo tot Uganda.

Bovenkop en bovenzijde donkerleikleurig, de vederen van de bovenkop distaal min of meer donker langs de schacht, maar basaal soms wit; dekvederen en schoudervederen gelijk de rug; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom fijn grauw; stuurpennen grauwzwart tot zwartbruin, soms met fijne, witte eindzoom. Kin meestal witachtig; keel en het overige van de onderzijde grijs, in het wit overgaand op het buikmidden; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen wit of ietwat roomkleurig. Snavel zwart, de onderkaak lichtgrijs; poten grauw of leigrauw.

Vleugel: 59-66; staart: 47-55; tarsus: 15-16; snavel: 12,5-14 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de bovenzijde grijs aan de basis, maar distaal roestkleurig met zwarte zoom.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN).
Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).
Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Abimva (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Kaghasa (PRIGOGINE).
Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).
Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN).

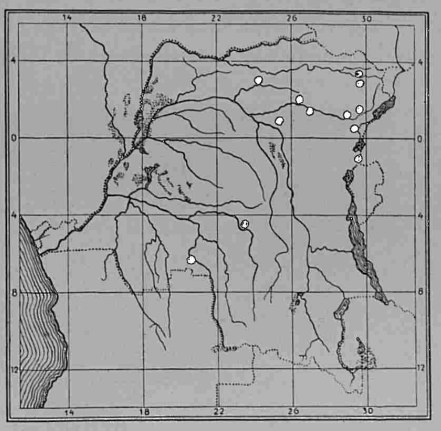

Afb. 333. — Vindplaatsen van *Parisoma griseigulare*.

Andere vindplaatsen: Bengamisa (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Mawambi (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Moera (GRAUER). — Ten O. van de Rutshuru-vallei (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Irumu (CHAPIN).

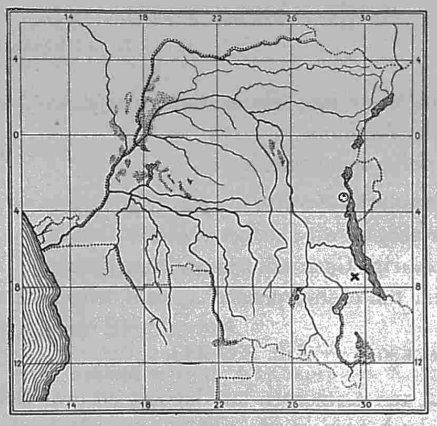

Afb. 334. — Vindplaatsen van *Parisoma lugens*.
× *Paris. lugens Jacksoni*. ● *Paris. lugens Prigoginei*.

2. - **Parisoma lugens** RÜPPELL. — Afb. 334.

Deze soort wordt gevonden van Noordoost-Afrika en Oost-Afrika tot het hoogland ten noordwesten van het Tanganika-meer en het Marungu-hoogland van Katanga. Twee vormen er van zijn uit onze gebieden bekend.

Bovenkop en bovenzijde bruin, min of meer donker, de kop merkelijk donkerder bij twee vormen van de soort, de teugels zwartachtig; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom lichter gekleurd; stuurpennen zwart of bruinzwart, met brede, witte of lichtbruinachtige eindzoom. Kin en keel wit, de kin min of meer zwart-

gevlekt of bijna geheel zwart; het overige van de onderzijde grauw, grauwbruin of olijfbruin, het buikmidden wit; onderstaartvederen wit tot olijfbruin; scheneneinde olijf- of grauwbruin. Snavel zwart; poten leigrauw.

Vleugel: 62-72; staart: 60-72; tarsus: 19-25; snavel: 11-12 mm.

Twee vormen worden hier vermeld. Bij de vorm *Prigoginei* is de bovenkop merkelijk donkerder (soms zwartbruin) dan de rug en is groed afgetekend tegen deze; bij *Jacksoni* is de bovenkop ongeveer gekleurd gelijk de rug (1). Bij *Prigoginei* is de kin zwart, bij *Jacksoni* is de kin slechts zwartgevlekt.

2 *a*. - **Parisoma lugens Jacksoni** SHARPE.

Deze vorm komt voor in Oost-Afrika en tot op het Marungu-hoogland. Wij bezitten er een reeks Oost-Afrikaanse exemplaren van uit de verzamelingen JACKSON en GRANVIK.

Afb. 335. — *Parisoma plumbeum* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Geen Congolees exemplaar in ons bezit.

CHAPIN heeft deze vorm vermeld naar exemplaren die ROCKEFELLER en MURPHY in Ketendwe (Marungu) gevonden hebben.

2 *b*. - **Parisoma lugens Prigoginei** SCHOUTEDEN.

Deze vorm is slechts bekend van het hoogland ten noordwesten van het Tanganika-meer, in 't bijzonder van het Lungwe-meer.

14 exemplaren in onze verzameling, daaronder de Typen.

Distr. Kivu: Lungwe-meer (PRIGOGINE). — Mubuka (PRIGOGINE). — Mohi-berg (PRIGOGINE).

Geen andere vindplaats.

(1) In mijn beschrijving van *Parisoma lugens Prigoginei* (Rev. Zool. Bot. Afric., deel XLVI, blz. 173, 1952) staat te lezen dat de bovenkop van de typische *lugens*-vorm weinig verschilt van de rug, dat de bovenkop van *Jacksoni* daarentegen een duidelijk kleurverschil wijst. Dit is een spijtige vergissing bij het overschrijven van mijn nota's: de verhouding is juist omgekeerd; het is *Jacksoni* waar de kleur van de bovenkop in deze van de rug overgaat.

3. - **Parisoma plumbeum** HARTLAUB. — Afb. 335-336.

Deze soort is wijd verspreid van West-Afrika tot Abessinië en tot Zuid-Afrika, bij voorkeur in de savanne, maar ook in opene plekken van het Equatoriaal Woud.

Bovenkop grijs of blauwachtiggrijs, de vederen meestal met min of meer duidelijke, donkere schachtstreep; bovenzijde eveneens grijs of blauwachtiggrijs, de bovenstaartvederen donkerder, soms leizwart; kleine dekvederen gelijk de rug, de andere donkergrauwbruin met witte (mannetje) tot grijze of bruinachtige (wijfje) zoom; vliegpennen donkergrauwbruin, met witte, grijze of bruinachtige buitenzoom en witte binnenzoom; middelste stuurpennen helemaal zwart, de volgende stuurpennen zwart, maar apicaal wit, de allerbuitenste meestal bijna helemaal wit, slechts zwart of grauwbruin aan de basis, de tweede distaal over ongeveer de helft wit. Kopzijden lichter grijs; een witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot boven het oog; witte oogleden, een donkergrauwe vlek vóór het oog. Onderzijde lichter grijs dan de bovenzijde, de kin grijswit of wit, het buikmidden wit; onderstaartvederen wit of isabelkleurig; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart, de onderkaak grijs, blauwachtiggrauw of wit aan de basis; poten zwartbruin.

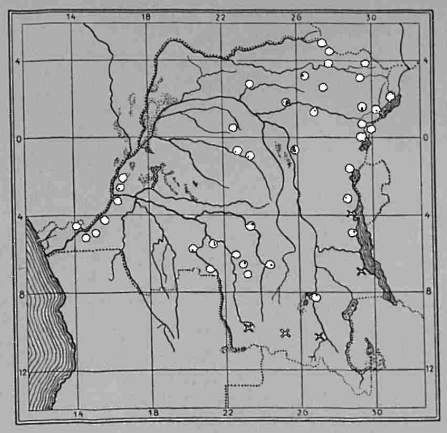

Afb. 336. — Vindplaatsen van
× *Parisoma plumbeum orientale.* ○ *Paris. plumbeum plumbeum.*

Vleugel: 62-74; staart: 57-68; tarsus: 16-20; snavel: 13-15,5 mm.

De Juv. is gevlekt. Vederen van de bovenzijde distaal min of meer roestkleurig of bruinachtig, zwartgezoomd; armpennen met roestkleurige buitenzoom; onderzijde lichtgekleurd, de vederen zwartgezoomd.

Twee vormen komen in onze gebieden voor. Bij de typische vorm zijn de onderstaartvederen isabelkleurig; bij de vorm *orientale* zijn ze wit en is de onderzijde breder wit.

3 *a*. - **Parisoma plumbeum orientale** REICHENOW en NEUMANN.

Deze vorm wordt gevonden van Oost-Afrika over Oost-Congo en Katanga tot Angola, enerzijds, en tot Natal, anderzijds.

30 exemplaren in ons bezit.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Opper-Lualaba (NEAVE). — Opper-Lufira-riv. (LYNES). — Boudewijnstad (ap. CHAPIN). — Baraka (ap. CHAPIN).

3 *b*. - **Parisoma plumbeum plumbeum** HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van West-Afrika tot Abessinië en Uganda en wordt gevonden in Neder-, Noord-, Oost- en Zuid-Congo, vooral in de savannen.

56 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Nkoko (NKELE). — Botanankasa (NKELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bokalakala (NKELE).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Dika (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE). — Kasenyi (HUTSEBAUT). — Niarembe (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Esongo (DUPUIS). — Yokolo (HERROELEN). — Yokamba (STEVENART).

Distr. Kivu: Molekera (PILETTE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Tanganika: Kabobo (PRIGOGINE).

Distr. Kasai: Kabwe (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Dumbi (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Ngombe Lutete (BOHNDORFF). — Kisantu (GOOSSENS). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Beni (CARRUTHERS). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Kasindi/Beni (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Zombia (GYLDENSTOLPE). — Kibali-riv. (ALEXANDER). — Abimva (SCHOUTEDEN). — Upemba-park (VERHEYEN). — Stanleystad (CHAPIN). — Banalia (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — W. Ruwenzori (CHAPIN).

GENUS HYPODES CASSIN.

VAURIE beschouwt dit genus als een synoniem van *Muscicapa*. CHAPIN houdt de twee genera apart.

Snavel afgeplat, smal aan het einde, nogal breed aan de basis, de bovenkaak gebogen aan het einde, met lichte inkerving; mondborstels zwak; staart dwars afgesneden, de buitenste pen ietwat korter dan de volgende; handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-6 en even lang als of ietwat langer dan 7.

Eén enkele soort.

1. - **Hypodes cinerea** CASSIN. — Afb. 337-338.

Deze soort wordt gevonden van de Goudkust tot Angola, enerzijds, en, over Belgisch Congo en Soedan, tot Oost-Afrika en Natal. Ze wordt aangetroffen in open plekken in het woud of in galerijwouden en ook in de beboste savanne.

Bovenkop en bovenzijde grijs, min of meer lichtgekleurd, de kop met donkere schachten; kleine vleugeldekvederen gelijk de rug, de andere zwart met grijze zoom; vliegpennen grauwzwart, met grijze buitenzoom, de armpennen soms apicaal witgezoomd; stuurpennen zwart of grauwzwart, met fijne, witte eindzoom. Kin wit; keel wit, maar grijs aan de zijden; borst en lichaamszijden grijs; buikmidden wit; onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen wit. Eén zwartgrauwe vlek vóór ieder oog; een witte streep er boven tot aan het oog; oogleden wit. Snavel zwart, de onderkaak ten minste basaal blauwgrauw; poten zwart.

Vleugel: 64-84; staart: 44-65; tarsus: 16-18; snavel: 13-15 mm.

Twee vormen komen in onze gebieden voor. Bij de typische vorm is de vleugel 64-74 mm. lang, de staart 44-54; bij de vorm *cinereola* is de vleugel 73-84 mm., de staart 56-65 mm. lang. *Cinereola* is lichter gekleurd dan *cinerea* s. str.

De Juv. is gevlekt aan de bovenzijde, de grijze vederen distaal wit of roestkleurig, met zwarte zoom; armpennen distaal witgezoomd; de vederen van de borst zwartgezoomd.

1. *a.* - **Hypodes cinerea cinerea** CASSIN.

De typische vorm van *Hyp. cinerea* wordt gevonden over heel Belgisch Congo, behalve Katanga, waar de vorm *cinereola* hem vervangt.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (CHRISTY).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Lukolela (LECOCQ).

Afb. 337. — *Hypodes cinerea* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Stanleystad : Panga (SCHOUTEDEN). — Elisabetha (Mevr. TINANT).

Distr. Uelé: Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kakanda (PRIGOGINE).

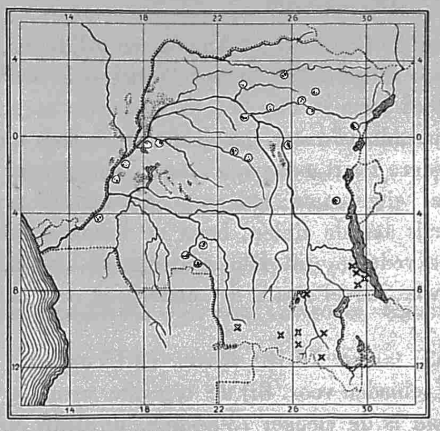

Afb. 338. — Vindplaatsen van *Hypodes cinerea*.
× *Hypodes cin. cinercola*. ⊛ *Hyp. cin. cinerea*.

Distr. Kasai: Macaco (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Beni (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Likandi-riv. (ALEXANDER).

1 *b*. - **Hypodes cinerea cinereola** FINSCH en HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van Noordoost-Afrika tot Katanga, Rhodesië en Angola. Hij komt vooral in de beboste savanne voor.

33 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kando (DE CROMBRUGGHE). — Kaleka (DEWIT).
Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN).
Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Lufuku-riv. (BÖHM). — Itambe-meer (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — O. Marungu (BÖHM). — Mpala (BÖHM). — Lukumbi-riv. (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Luvule-riv. (BÖHM). — Dikulwe (NEAVE). — Lukafu (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Opper-Lualaba-riv. (NEAVE). — Moba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-park (VERHEYEN).

GENUS BRADORNIS SMITH.

Snavel betrekkelijk smal, de bovenkaak gekield, gebogen, zijdelings compres, met zwakke eindhaak; neusgaten vrij; mondborstels zwak en kort; staart dwars afgesneden of ietwat afgerond, korter dan de vleugel, de twee middelste pennen en de buitenste pennen meestal ietwat korter dan de andere; handpen I ietwat korter dan of even lang als de helft van 2, deze korter dan 3-6, langer dan de armpennen.

Eén enkele soort is uit onze gebieden bekend; een tweede zou er kunnen waargenomen worden. Ze worden als volgt onderscheiden:

1. *a*. Bovenkop ten minste van voren duidelijk donkerbruin of bruinzwart gestreept (schachtstrepen). ..... *Bradornis microrhynchus*.
b. Geen donkere schachtstrepen aan de bovenkop, ook niet aan het voorhoofd. ..... *Brad. pallidus*.

1. - **Bradornis microrhynchus** REICHENOW.

Deze soort is nauw verwant met de volgende en vertoont bijna hetzelfde kleed, maar de bovenkop is heel duidelijk donkerbruin of bruinzwart gestreept (schachtstrepen). Te oordelen naar onze exemplaren, is de bovenzijde meer grauwbruin; de onderzijde is heel lichtgekleurd, de borst bruin gewassen.

Vleugel: 74-93; staart: 64-70; tarsus: 19-21; snavel: 13-15 mm.

Verschillende vormen worden onderscheiden. CHAPIN is van oordeel dat één er van mogelijk tot aan het Albert-meer zou kunnen gevonden worden.

1 *a*. - **Bradornis microrhynchus Erlangeri** REICHENOW.

Deze vorm is bekend van Somaliland tot ten noorden van onze Kolonie: CHAPIN vermeldt een exemplaar dat ingezameld werd in Mongalla (Lado).

Wij bezitten de typische vorm uit Oost-Afrika (7 exemplaren) en de vorm *Erlangeri* uit Abessinië (2 exemplaren).

2. - **Bradornis pallidus** MÜLLER. — Afb. 339 en 340.

Deze soort heeft een wijde verspreiding. Ze komt voor van Senegal tot Noordoost- en Oost-Afrika, het oosten van onze gebieden, Zululand, Angola en zelfs Neder-Congo. Vier vormen zijn uit Belgisch-Congo bekend.

Bovenkop en bovenzijde, tot en met de bovenstaartvederen, bruin, min of meer donker, grauw of roestbruin gewassen, tot bruingrauw; een witte of bruinachtige streep loopt van de neusgaten naar het oog; een bleke oogring, een kleine zwarte vlek vóór het oog; oordekvederen zuiverder bruin; vliegpennen en grote dekvederen grauw- tot zwartbruin, met lichtroestbruinachtige, roestbruine, of witte, min of meer brede buitenzoom; de binnenzoom van de vliegpennen is isabelkleurig tot wit; bovenstaartvederen soms ietwat roestbruin gewassen; stuurpennen donkerbruin, met lichtgekleurde zoom. Keel wit; krop en lichaamsonderzijde vaalgrauwbruinachtig tot isabelkleurig, min of meer donker; onderstaartvederen wit of isabelkleurig; ondervleugeldekvederen isabelkleurig. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 77-102; staart: 64-85; tarsus: 18-22; snavel: 13-15 mm.

Juv.: Bovenkop en bovenzijde, met dekvederen, bruinzwart, met lichtgekleurde, witte, geelachtige, isabelkleurige of roestkleurige strepen of ovale vlekken. Onderzijde wit of lichtroestbruin, de vederen, ten minste die van de borst, zwart- of zwartbruingezoomd.

2 *a*. - **Bradornis pallidus griseus** REICHENOW.

Deze grauwgewassen vorm is bekend van het hoogland van Kenya, Uganda en Tanganyika Territory, tot het noorden van het Tanganika-meer en de Semliki-vallei. De vleugel meet 85-100 mm.

7 exemplaren in ons bezit.

Afb. 339. — *Bradornis pallidus* MÜLLER.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kivu: Yamba-Yamba (PILETTE). — Lubilu (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Bugesera (LESTRADE). — Nyarubuge (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Astrida (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Baraka (GRAUER). — Ruzizi-vallei (GRAUER). — Kisenyi (GRAUER).

2 *b*. - **Bradornis pallidus modestus** SHELLEY.

Deze donkere soort, waarvan de vleugel 78-90 mm. meet, wordt gevonden van West-Afrika tot Kameroen en Frans Equatoriaal-Afrika: BOUET heeft hem vermeld uit Bangui, aan de rechteroever van de Ubangi. Geen Congolees exemplaar is tot hiertoe bekend.

2 *c*. - **Bradornis pallidus murinus** FINSCH en HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van Neder-Congo, Zuid-Congo, Katanga tot Angola, Nyasaland en Transvaal. Vleugel: 86-102 mm. Hij is ietwat bruiner gekleurd dan *griseus*. VERHEYEN denkt dat deze vogel na de broedtijd trekt.

78 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Moanda (MESMAEKERS). — Manzadi (DARTEVELLE). — Kifuku Banana (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Kabwe (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kinda (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Sakania (HUTSEBAUT). — Sakania (BREDO). — Kasenga (DE WITTE).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Moba (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Lukonzolwa (ASCENSO). — Sangwa (BREDO). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Ma-

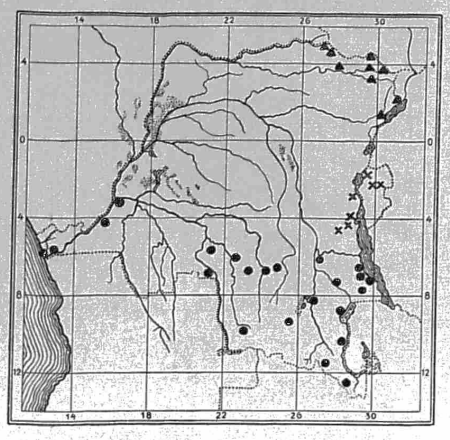

Afb. 340. — Vindplaatsen van *Bradornis pallidus*.
× *Brad. pall. griseus.* ● *Brad. pall. murinus.*
▲ *Brad. pall. pallidus.*

caco (SCHOUTEDEN). — Boudewijnstad (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lebenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

2 *d.* - **Bradornis pallidus pallidus** MÜLLER.

Deze vorm is bruiner dan de twee andere in onze gebieden gevonden vormen; de vleugel meet 77-86 mm. Hij komt voor van Noordoost-Afrika tot Uelé en het Albert-meer.

10 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH). — Abimva (SCHOUTEDEN).

Andere exemplaren uit Soedan: Yei, Meridi, Tembura (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Kasenyi (REHN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Aba (ap. FRIEDMAN). — Mundu (EMIN). — Kuterma (EMIN). — Magungo (EMIN).

GENUS EMPIDORNIS REICHENOW.

Dit genus wordt door VAURIE met *Bradornis* verenigd. CHAPIN laat de twee genera bestaan.

Snavel distaal smal, basaal breed, de kiel van de bovenkaak afgerond, deze gebogen, met haak aan het einde; staart afgerond, de buitenste pennen 10-20 mm. korter dan de middelste; handpen 1 ongeveer een derde van 2, deze korter dan 3-7.

Eén enkele soort.

1. - **Empidornis semipartitus** RÜPPELL. — Afb. 341.

Deze mooigekleurde soort wordt aangetroffen van Noordoost-Afrika tot Soedan en tot het binnenland van het Tanganyika Territory. Tot hiertoe werd ze nooit in onze gebieden gevonden.

Bovenkop en kopzijden, bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen, schouder- en dekvederen, binnenste armpennen en stuurpennen grijs; het voorhoofd ietwat lichter gekleurd; buitenvliegpennen zwart of bruinzwart, met grijze buitenzoom, de binnenste min of meer grijs gewassen, of gelijk de rug gekleurd. Onderzijde mooi roodbruin of geelbruin, van de kin tot en met de onderstaartvederen. Snavel zwart; poten grauwbruin.

Vleugel: 83-101; staart: 80-98; tarsus: 18-20; snavel: 13-15 mm.

Afb. 341. — *Empidornis semipartitus* RÜPPEL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Juv.: Bovenkop en bovenzijde, schouder- en dekvederen grauw, de vederen met geelachtige tot geelbruine, zwartgezoomde eindvlek; de armpennen apicaal geelbruin gezoomd, met fijne, zwarte rand. Onderzijde lichtgeelachtig of geelbruin, de vederen basaal grauw, apicaal grauwzwart gezoomd.

1 *a*. - **Empidornis semipartitus Orleansi** ROTSCHILD.

De vleugel van deze vorm is 90-95 mm. lang. Hij is bekend uit Soedan en Noord-Uganda. CHAPIN vermeldt er een exemplaar van, dat niet ver van onze noordoostelijke grens werd ingezameld.

Geen exemplaar in onze verzameling. Wel exemplaren van de typische vorm (Abessinië) en van de *kavirondensis*-vorm (Oost-Afrika).

GENUS DIOPTRORNIS FISCHER en REICHENOW.

VAURIE plaatst dit genus als een synoniem van *Melaenormis*. Ik volg hier CHAPIN en laat *Dioptrornis* bestaan.

Snavel betrekkelijk smal, de bovenkaak gebogen, gekield, compres, met lichte inkerving vóór het einde; mondborstels lang maar zwak; staart ietwat afgerond, de buitenste pen 5-10 cm. korter dan de middelste;

handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-8 en weinig langer dan de armpennen, 4 langer dan 3 die even lang als of ietwat korter is dan 5-6, 7-8 nog korter.

Eén enkele soort is uit onze gebieden bekend. Eén tweede zal er misschien ook gevonden worden. Men onderscheidt ze als volgt:

1. *a.* Bovenkop en bovenzijde donkerbruin; de borst bruin. ..... *Dioptrornis brunneus.*
   b. Bovenkop en bovenkop blauw- of leigrauw; borst lichter grauwgekleurd. ..... *Dioptr. Fischeri.*

1. - **Dioptrornis brunneus** CABANIS.

Deze soort bewoont Angola. CHAPIN is van oordeel dat de typische vorm in Zuid-Kwango zou kunnen gevonden worden.

Afb. 342. — *Dioptrornis Fischeri toruensis* HARTERT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

De hele bovenzijde is donkerbruin; teugels en voorhoofdsband witachtig; oogleden niet wit; vliegpennen en grote dekvederen zwartbruin, met bruine buitenzoom, de vliegpennen met witte binnenzoom; stuurpennen zwartbruin. Keel en krop ietwat lichter gekleurd dan de rug; de kin witachtig; onderlichaam, onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen wit, flanken bruin. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 80-90; staart: 75-76; tarsus: 21-22; snavel: 13 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

2. - **Dioptrornis Fischeri** REICHENOW. — Afb. 342 en 343.

Deze soort wordt gevonden van Soedan tot Nyasaland over Oost-Afrika en Oost-Congo.

Bovenkop en bovenzijde, tot en met de bovenstaartvederen, blauw- of leigrauw, min of meer donkergekleurd; vliegpennen zwart of bruinzwart, ietwat grauw gewassen, met grauwe buitenzoom en witte binnenzoom; stuurpennen zwart, grauw gewassen, met grauwe buitenzoom. Kopzijden gelijk de bovenkop, meestal (niet bij *toruensis*) met min of meer duidelijke, witte oogring en grijze of witte vlek vóór het oog, soms aansluitend op een smalle band aan de basis van de snavel. Keel, krop en flanken meestal lichter grauwgekleurd dan de bovenzijde, of wel zijn kin en vóórkeel wit; buikmidden, onderstaartvederen en ondervleugeldekvede-

ren wit; borst en buikzijden soms ietwat isabelkleurig gewassen. Snavel loodgrauw, de bovenkaak donkerder; poten zwart.

Vleugel: 78-92; staart: 65-88; tarsus: 19-22; snavel: 11-16 mm.

Juv.: Bovenzijde zwart, bruinzwart of grauwbruin, de vederen met lichtbruine tot witte eindvlek, die zwart is gezoomd; armpennen en dekvederen met dito eindvlek; stuurpennen met wit eindvlekje. Onderzijde wit, de borst geelbruin of roestkleurig gewassen, de vederen zwartgezoomd.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. De vorm *toruensis* heeft geen witte oogring en de lichte vlek vóór het oog is soms onduidelijk; de vorm *nyikensis* heeft een mooie, witte oogring en vertoont veel wit aan de onderzijde; de vorm *semicinctus* is merkelijk donkerder en de witte oogring is onderbroken vóór en achter het oog.

2 *a*. - **Dioptrornis Fischeri nyikensis** SHELLEY.

Deze vorm wordt aangetroffen van Nyasaland tot het Tanganyika Territory en Marungu, in Belgisch Congo.

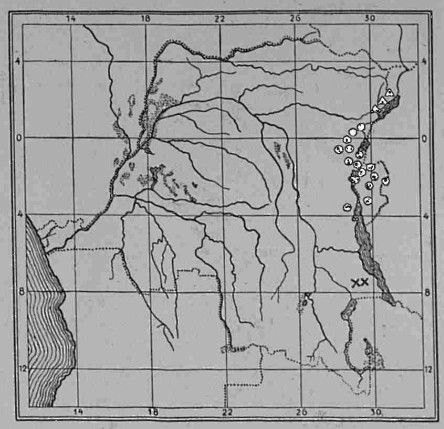

Afb. 343. — Vindplaatsen van *Dioptrornis Fischeri*.
× *Dioptr. Fischeri nyikensis*. ● *Dioptr. Fischeri toruensis*.
▲ *Dioptr. Fischeri semicinctus*.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Kasiki (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Sambwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Pande (ROCKEFELLER en MURPHY).

2 *b*. - **Dioptrornis Fischeri semicinctus** HARTERT.

Deze donkere vorm van *D. Fischeri* wordt slechts gevonden in het hoogland ten westen van het Albertmeer.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Blukwa (FAIN). — Wago (FAIN). — Djugu (FAIN). — Nyolo (FAIN). — Lunglu (FAIN). — Nioka (VRIJDAGH). — Aboro-berg (VRIJDAGH). — Djalasinda (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kabakala (CAMBURN). — Kavalli (EMIN). — Masikini (CHAPIN).

2 *c*. - **Dioptrornis Fischeri toruensis** HARTERT.

Deze vorm is verspreid in het hoogland van de Ruwenzori-streek tot het Tanganika-meer en Ruanda-Urundi.

90 exemplaren in ons bezit, ook uit O. Ruwenzori.

Distr. Kivu: Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Kibumba (DE WITTE). —

Nyabitsindi (DE WITTE). — Kibati (PILETTE). — Mutero (PILETTE). — Mokoto (PILETTE). — Voet Karisimbi (PILETTE). — Tshamugussa (DE WITTE). — Tshumba (DE WITTE). — Lubero (HACKARS). — Burunga, Mokoto (DE WITTE). — Kibati (SCHOUTEDEN). — Kamatembe (DE WITTE). — Lubango (PRIGOGINE). — Beni (LISFRANC). — Butembo (PRIGOGINE). — Kibati (FRECHKOP). — Lubereri (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Butuhe (PRIGOGINE). — Butembo (DE SEMERIES). — Kaniere (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Luiko (PRIGOGINE). — Mohenga/Butembo (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Kitega (VRIJDAGH). — Bugarama (DOUCE). — Rugege (FAIN). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kibungu (LESTRADE). — Rugobagoba (DOUCE). — Nyabirehe (DE WITTE). — Akanyaruriv. (AURELIAAN). — Kamembe/Nyamashehe (LAURENT). — Astrida (AURELIAAN). — Rugege (LESTRADE). — Misunyi (BASTIAENS). — Gisagara (FAIN). — Ngabge (AURELIAAN). — Kibga (DE WITTE). — Kinigi (LESTRADE). — Congo/Nijl (FAIN). — Karavi (FAIN). — Rugegera (LESTRADE). — Mu Rutavu (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Idjwi-eiland (MECKLEMBURG). — Bugoie-woud (VON STEGMANN). — Tshingogowoud (VON STEGMANN). — Voet Mikeno (GRAUER). — Ten W. van Baraka (GRAUER). — Sake (GYLDENSTOLPE). — Mikeno (GYLDENSTOLPE). — Mbwahi (BABAULT). — Rutshuru (DE WITTE). — Mugunga (DE WITTE). — Ngesho (DE WITTE). — Nyarusambo (DE WITTE). — Kalehe (DE WILDE). — Ulindi-riv. (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS MELAENORNIS GRAY.

Snavel basaal breed, distaal min of meer smal, breder bij *M. ardesiacea*; bovenkaak gebogen en apicaal lichtjes haakvormig; mondborstels goed ontwikkeld; de middelste en buitenste stuurpennen ietwat korter dan de andere; handpen 1 ongeveer de helft van 2 of ietwat langer, deze korter dan 3-6 en langer dan de armpennen. De hele bevedering is donker.

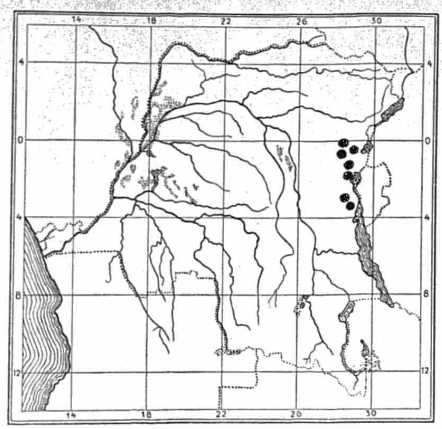

Afb. 344. — Vindplaatsen van *Melaenornis ardesiaca*.

VAURIE houdt *Dioptrornis* en *Sigelus* voor synoniemen van *Melaenornis*. CHAPIN laat ze bestaan.
Drie soorten zijn bekend; men onderscheidt ze als volgt.

1. *a*. Bovenkop en bovenzijde donker leiblauw. Buitenstuurpennen duidelijk korter dan de middelste, de staart afgerond. ..... *Melaenornis ardesiaca*.
   b. Bovenkop en bovenzijde zwart of leizwart, met of zonder glans. ..... 2.
2. *a*. Bovenzijde en bovenkop glanzend blauwzwart. Middelste stuurpennen korter dan de volgende, de staart recht afgesneden of ietwat uitgesneden. ..... *Mel. pammelaina*.
   b. Bovenzijde en bovenkop zwart of leizwart, ten hoogste met ietwat glans. Buitenstuurpennen korter dan de middelste, de staart ietwat afgerond. ..... *Mel. edolioides*.

1. - Melaenornis ardesiaca Berlioz. — Afb. 344.

Deze soort wordt slechts gevonden in het hoogland van Oost-Congo, van het westen van het Edwardmeer tot het noordwesten van het Tanganika-meer.

Bovenkop, nek, bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen, schouder- en dekvederen, binnenste armpennen, buitenzoom van de andere vliegpennen en van de stuurpennen, donkerleiblauw; de vliegpennen en de stuurpennen anders zwart; teugels zwart. Onderzijde meestal ietwat lichter gekleurd dan de bovenzijde. Snavel zwart; poten zwart.

Afb. 345. — *Melaenornis edolioides* van Someren.
(V. G. L. van Someren del.).

Bij deze soort zijn de buitenstuurpennen merkelijk korter (10-15 mm.) dan de middelste, die ietwat korter zijn dan de volgende; de staart is afgerond; de snavel is meestal breder dan bij de twee andere soorten; handpen 1 overtreft de halve lengte van 2.

Vleugel: 81-92; staart: 74-87; tarsus: 19-20; snavel: 16-20 mm.

Juv.: Bovenkop en bovenzijde grauwer, min of meer vaag lichtgestreept, de bovenstaartvederen apicaal witgezoomd; dekvederen met kleine, witte eindvlek. Onderzijde meer grauwzwart, de vederen apicaal witgezoomd.

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Loashi (Pilette). — Lutunguru (Prigogine). — Bitakongo (Prigogine). — Mwana (Prigogine). — Bingi (Prigogine). — Kabilombo (Prigogine). — Manzia (Prigogine). — Lubango (Prigogine). — Karungu (Prigogine). — Nzombe (Prigogine).

Andere vindplaatsen: Mbwahi (Babault). — Kaleke (De Wilde). — Nyabukoko (de Wilde). — Luvumba (Aspenlind). — Mahange (Chapin).

2. - Melaenornis edolioides SWAINSON. — Afb. 345 en 346.

Deze soort is bekend van de savannen van Senegal tot Noordoost- en Oost-Afrika en Oost-Congo. Eén enkele vorm in Congo.

Bovenzijde helemaal zwart of leizwart, zonder glans of heel lichtjes blauwglanzend; vliegpennen zwart of bruinzwart; stuurpennen ietwat glanzend, de middelpennen ietwat korter dan de volgende, de buitenste merkelijk korter. Onderzijde matter gekleurd, dikwijls grauwer. Handpen ietwat langer dan de halve lengte van 2.

Vleugel: 84-104; staart: 79-106; tarsus: 23-25; snavel: 12-16 mm.

Juv.: Bovenkop en bovenzijde bruinachtig gevlekt; de dekvederen en armpennen met dito apicale vlek. Onderzijde donker- of zwartbruin, de vederen met dwarse, bruinachtige of witte vlek vóór het einde.

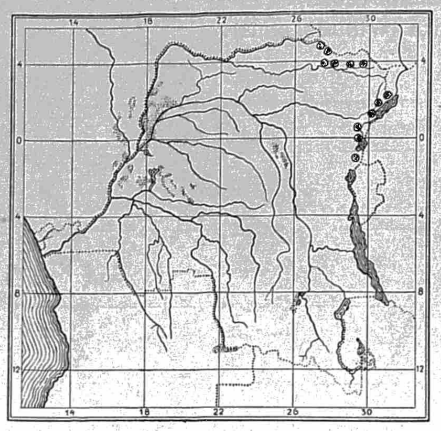

Afb. 346. — Vindplaatsen van *Melaenornis edolioides*.

2 *a*. - **Melaenornis edolioides ugandae** VAN SOMEREN.

Deze vorm wordt gevonden in Uganda, Soudan en Oost-Congo tot ten zuiden van het Edward-meer. Vleugel: 84-104; staart: 79-99 mm. (naar CHAPIN).

70 exemplaren in ons bezit, ook uit Uganda en Soedan.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN). — Aru-Kamp (MISONNE). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Vi (FAIN). — Boga (PILETTE). — Kawa (BREDO). — Bogoro (VRIJDAGH). — Niarembe (VRIJDAGH). — Ischwa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Rwindi-riv. (DE WITTE). — Semliki-riv. (MARLIER). — Kitobe (BONNEVIE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (BONNEVIE).

Andere vindplaatsen: Molindi-riv. (DE WITTE). —Wandi (EMIN). — Nyangabo (EMIN). — Tingasi (EMIN). — Kasindi (GRAUER). — Kasindi/Beni (GRAUER). — Zombia (GYLDENSTOLPE). — Rugetsi-riv. (DE WILDE). — Kasenyi (REHN). — Ekibondo (REHN). — Niangara (CHAPIN).

3. - **Melaenornis pammelaina** STANLEY. — Afb. 347.

Deze *Melaenornis* bewoont Zuid-Afrika en wordt gevonden tot in Angola, Kwamouth, Kasaï en Katanga, Ruanda-Urundi en Kenya.

Helemaal glanzend blauwzwart, de onderzijde meestal minder glanzend, de onderstaartvederen soms mat; vliegpennen zwart of zwartbruin (vooral aan het einde), met blauwzwart glanzende buitenzoom; stuurpennen zwart, met blauwzwart glanzende buitenzoom. De middelste stuurpennen ietwat korter dan de volgende, de staart recht afgesneden of licht uitgesneden, handpen 1 ongeveer de helft van pen 2. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 95-116; staart: 80-105; tarsus: 21-23; snavel: 14-16 mm.

Juv.: Bovenzijde en bovenkop zwartbruin met bruinachtige vlekking, hier en daar blauwzwart. Onderzijde bruiner, de vederen met anteapicale dwarse, bruinachtige streep.

Twee vormen in onze gebieden. De vorm *atra* heeft meestal een langere staart dan de typische vorm. CHAPIN geeft volgende cijfers: vleugel *atra*: 101-116, *pammelaina*: 85-109; staart *atra*: 87-102, *pammelaina*: 80-93 mm.

3 *a*. - **Melaenornis pammelaina atra** SUNDEVALL.

Deze vorm is bekend van Zuid-Afrika tot Kwamouth, Kasai, Katanga.

53 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS).

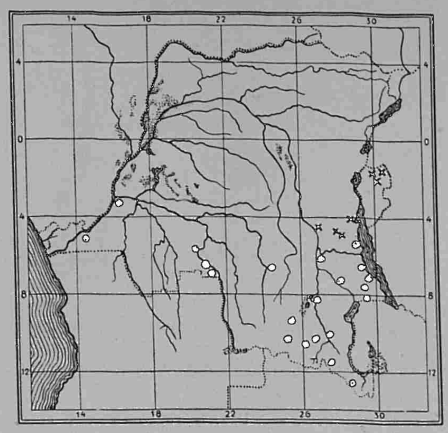

Afb. 347. — Vindplaatsen van *Melaenornis pammelaina*.
⊖ *Melaen. pammelaina atra.* × *Melaen. pamm. pammelaina.*

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kakanda (DE CROMBRUGGHE). — Kinda (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET).

Distr. Opper-Katanga: Sakania (BREDO). — Musosa (BREDO). — Opper Lufira-riv. (LYNES). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Lobozi-riv. (STAPPERS). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Lulimba (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Kisantu (ap. DUBOIS). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SHOUTEDEN). — Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kampia (ROCKEFELLER en MURPHY). — Suzi-meer (ROCKEFELLER en MURPHY). — Selembe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

3 *b*. - **Melaenornis pammelaina pammelaina** STANLEY.

De typische vorm van *pammelaina* is bekend van Oost-Afrika tot aan het Tanganika-meer en Manyema.

16 exemplaren in ons bezit.

Distr. Manyema: Manakwa (PILETTE). — Kamba Kamba (PILETTE). — Kasongo (GRAUER).

Ruanda-Urundi: Gabiro (VERHULST). — Gisagara (FAIN). — Rwinkwavu (LESTRADE). — Mayaga (AURELIAAN).

Andere vindplaats: Baraka (GRAUER).

GENUS FRASERIA BONAPARTE.

De eigenaardige tekening van de onderzijde laat deze vogels gemakkelijk herkennen.

Snavel nogal lang, stevig, de bovenkaak gebogen, met eindhaak en kleine inkerving vóór deze; mondborstels zwak maar nogal lang; staart ietwat afgerond; handpen 1 even lang als of ietwat langer dan de helft van 2, deze korter dan 3-7 en langer dan de armpennen, 4-5 de langste pennen.

Twee soorten worden onderscheiden:

1. *a.* Een witte vlek of streep boven de teugels. ..... *Fraseria cinerascens.*
   b. Geen witte vlek. ..... *Fras. ocreata.*

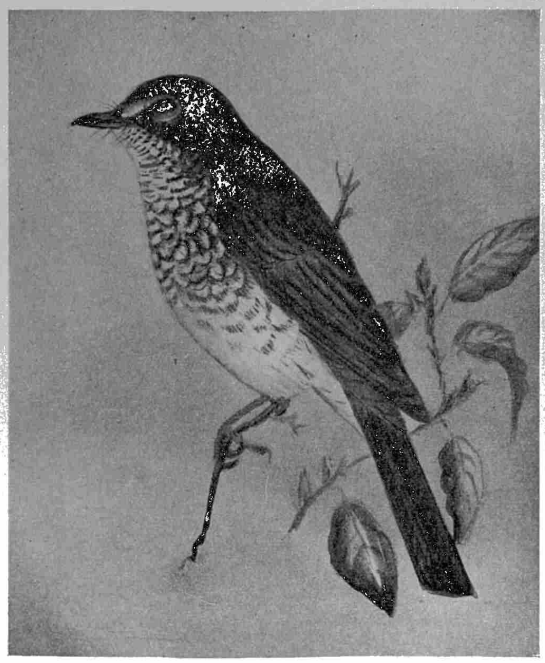

Afb. 348. — *Fraseria cinerascens* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Fraseria cinerascens** HARTLAUB. — Afb. 348-349.

Deze soort is bekend van West-Afrika tot Belgisch Congo; ze leeft in het woud, bij voorkeur langs de rivieren, volgens CHAPIN. In onze gebieden komt slechts de typische vorm voor; een andere bewoont Portugees Guinea.

Bovenkop, bovenzijde en dekvederen donkergrauw tot bruingrauw, donkerder naar het voorhoofd toe, en soms zelfs zwart; teugels en kopzijden zwart of grauwzwart, een witte vlek of streep boven de teugels; vliegpennen bruinzwart, de buitenzoom grauw, de binnenzoom wit; stuurpennen donkerbruin tot zwartbruin, min of meer grauw gewassen, vooral aan de zoom. Kin, keel en onderlichaam wit, de keelvederen min of meer duidelijk fijn grauwzwart gezoomd; krop grauw of grauwzwart, met grote, witte vlekken (de vederen zijn grauw maar apicaal wit, met of zonder grauwe zoom); lichaamszijden grauw, min of meer donkergekleurd; buikmidden en onderstaartvederen wit; soms grijsachtig; schenen grauw met wit gemengd; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten hoornbruin tot leizwart.

Vleugel: 72-84; staart: 58-70; tarsus: 18-20; snavel: 13-15,5 mm.

Juv.: Bovenzijde bruin, met geelbruine of roestbruine vlekken. Onderzijde wit of (borst) okergeel, de borstvederen zwartbruin gezoomd.

1 *a*. - **Fraseria cinerascens cinerascens** HARTLAUB.

Deze vorm schijnt in al onze woudstreken te vinden te zijn, uitgezonderd in het oosten.

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa; Bokuma (LOOTENS). — Inkeke (DUPUIS). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Mondombe (DUPUIS). — Imbele (HERROELEN). — Wangata (HERROELEN).

Distr. Congo-Ubangi: Gwanga bij Lisala (DEHEYN).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kasai: Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Basongo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Avakubi (CHAPIN). — Angu (ALEXANDER).

2. - **Fraseria ocreata** STRICKLAND. — Afb. 350-351.

Deze soort wordt gevonden in de wouden van Sierra-Leone tot Noord-Angola, enerzijds, tot Uganda, anderzijds. In onze gebieden komt de typische vorm voor; andere vormen zijn bekend uit West-Afrika.

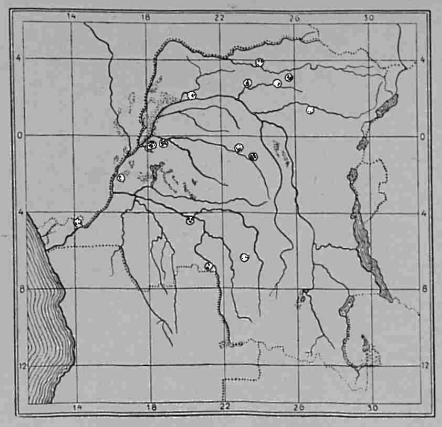

Afb. 349. — Vindplaatsen van *Fraseria cinerascens*.

Bovenzijde en dekvederen donkerleigrauw tot leizwart, de kop donkerder, soms zwart; vliegpennen bruinzwart of zwart, grauw gewassen, de buitenzoom leigrauw. Een brede, zwarte streep loopt van de snavel, onder het oog, naar achteren, ofwel zijn de kopzijden helemaal zwart. Onderzijde wit, de vederen van de krop apicaal min of meer breed en scherp leigrauw, leizwart of bruinzwart gezoomd, deze van de keel, dikwijls ook deze van de buik, soms ook van de kin, minder scherp gezoomd; onderstaartvederen wit, soms met grauwe eindzoom; ondervleugeldekvederen grauw met witte zoom; schenen leigrauw of donkerbruin, met wit gemengd. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 85-100; staart: 73-83; tarsus: 20-24; snavel: 14-18 mm.

Juv.: Bovenzijde, bovenkop, dekvederen, armpennen met geelbruine of roestkleurige vlekken. Onderzijde wit, eerst zonder grauwe zomen, later met dergelijke zomen aan de kropvederen.

130 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Lundu (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Kil. 66 Boma/Banana (MESMAEKERS).

Distr. Leopold II-meer: Keseki (NKELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Yokamba (STEVENART). — Yalokele (DUPUIS). — Bamanya (LEONET). — Mondombe (DUPUIS). — Elongo Nkombe (STEVENART). — Bokuma (LOOTENS).

Distr. Uelé: Angu (HUTSEBAUT). — Buta/Aketi (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo

(Hutsebaut). — Koteli (Schouteden). — Djamba (Schouteden). — Medje (Schouteden). — Kifuku Nawa-riv. (Schouteden). — Makongo (Vrijdagh).

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (Vrijdagh). — Bondo Mabe (Schouteden). — Mongbwalu (Mevr. Lepersonne).

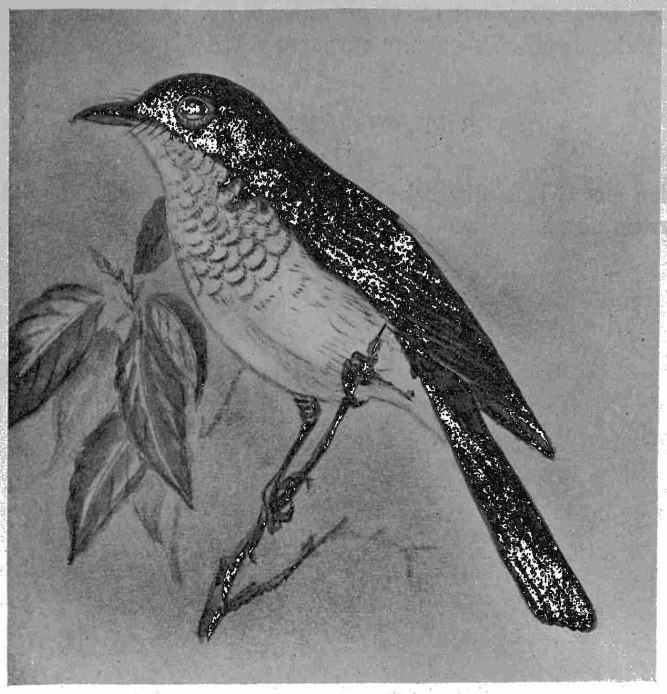

Afb. 350. — *Fraseria ocreata* Strickland.
(V. G. L. van Someren del.).

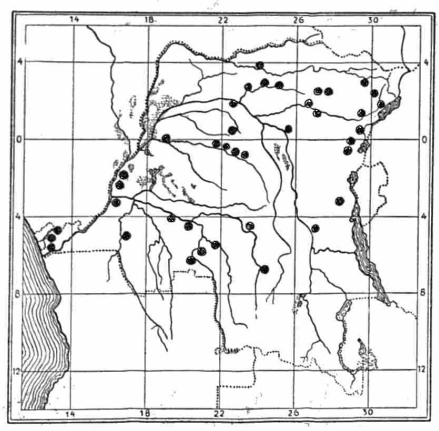

Afb. 351. — Vindplaatsen van *Fraseria ocreata*.

Distr. Stanleystad: Panga (Schouteden).

Distr. Kivu: Lundjulu (Schepens). — Lundjulu (Schepens en Dyleff). — Etembo (Dyleff en Dandoy). — Biambi (Dyleff en Prigogine). — Bela (Daubresse). — Bilolo (Dandoy). — Kamituga (Prigogine). — Bilolo (Dyleff en Dandoy). — Biakiri (Prigogine).

Distr. Kwango: Ndinga (Mevr. M. Bequaert).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Moera (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Kasongo (BOHNDORFF). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Likandi-riv. (ALEXANDER). — Saidi (REHN). — Nganzi (DE WILDE). — Kakunda (DE WILDE). — Turgula-riv. (DE WILDE).

GENUS MYOPORNIS REICHENOW.

Kleine Muscicapiden met eigenaardige tekening aan de lichtgekleurde onderzijde; snavel smal, de culmen gebogen; mondborstels nogal lang maar zwak; staart recht afgesneden, korter dan de vleugel; handpen 1 ten hoogste even lang als de helft van 2, deze korter dan 3-6 en merkelijk langer dan de armpennen.

Afb. 352. — *Myopornis Böhmi* REICHENOW.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

VAURIE beschouwt *Myopornis* als een subgenus van *Muscicapa*.

Eén enkele soort.

1.- **Myopornis Böhmi** REICHENOW. — Afb. 352-353.

Deze soort bewoont de savanne, van Angola over Zuid-Congo tot Nyasaland en het westen van het Tanganyika Territory.

Bovenzijde en bovenkop vaalbruin tot grauwbruin, met donkerbruine tot zwartbruine strepen, scherp en donkerder op de kop en de nek, minder aldus naar achteren toe, de voorhoofdsvederen ook wel met witte grondkleur, witbevederde oogleden; oordekvederen bruin; bovenstaartvederen lichtjes roestbruin gewassen; dekvederen en vliegpennen zwartbruin, met roestbruine tot bruinachtige buitenzoom, de binnenzoom van de pennen ook wel wit; stuurpennen zwartbruin, roestbruin gezoomd. De hele onderzijde van de kin af wit, ook de halszijden, met driehoekige, zwarte of bruinzwarte vlekken, deze klein in het midden van de keel, groot elders, maar op de flanken en de buik in strepen overgaand; het buikmidden meestal ongevlekt; onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen wit of lichtjes bruinachtig; de achterzijden min of meer bruin gewassen. Snavel zwart, de onderkaak basaal bleek; poten zwartgrauw.

Vleugel: 71-80; staart: 45-58; tarsus: 16-17; snavel: 12-13 mm.

9 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

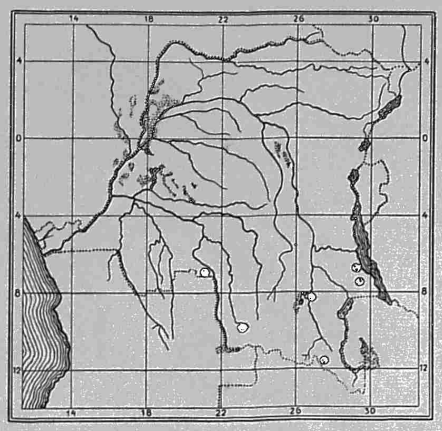

Afb. 353. — Vindplaatsen van *Myopornis Böhmi*.

Andere vindplaatsen: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Dipidi (VERHEYEN). — Kaziba (VERHEYEN).

GENUS APATEMA REICHENOW.

Kleine Muscicapiden met stevige snavel, waarvan de bovenkaak gekield is, apicaal gebogen en zijdelings compres; mondborstels lang maar zwak; handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-6, ietwat korter dan 7, langer dan de armpennen.

Synoniem van *Muscicapa* naar VAURIE.

CHAPIN onderscheidt twee soorten in zijn « Birds », *lendu* en *olivascens*, de eerste slechts door één exemplaar bekend, uit Djugu; de andere gevonden van de Goudkust tot Medje en Beni. Later heeft hij echter toegegeven (apud VAURIE), dat het Type-exemplaar van *lendu* CHAP. misschien een abnormaal *olivascens* is. Ik neem hier deze stelling aan, na onderzoek van onze reeks.

1.- **Apatema olivascens** CASSIN (*lendu* CHAPIN). — Afb. 354-355.

Deze soort bewoont het woud. Ze is bekend van de Goudkust tot Gaboen, Kasaï en Oost-Congo.

Bovenkop en bovenzijde, schouder- en kleine dekvederen donkerbruin of olijfbruin, de kop ietwat donkerder of grauw gewassen; de andere dekvederen donkerbruin met lichterbruine of olijfbruine zomen; vliegpennen donkerbruin, de buitenzoom min of meer olijfbruin of lichtbruin; stuurpennen zwartbruin, de zoom lichter gekleurd; vóór het oog een min of meer vage supralorale grijze of witachtige streep. Kin wit; keelmidden witachtig, de zoom der vederen soms bruinachtig; borst en flanken grauwbruinachtig, min of meer donker, de keelzijden lichter gekleurd; het buikmidden wit, de flanken soms vaag gestreept; onderstaartvederen bruinachtig maar distaal min of meer breed wit, soms helemaal wit. Snavel zwart of zwartbruin, de onderkaak meestal geelachtig of geelgrijs, de punt ook wel donker; soms (*lendu*-Type) is slechts de basis van de onderkaak geel (VAURIE) of lichtgrijs (CHAPIN). Poten bruinachtig of blauwgrijs.

Vleugel: 69-78; staart: 53-67; tarsus: 15-18; snavel: 9,5-11 mm.

Bij een onzer exemplaren zijn de grote dekvederen isabelkleurig gezoomd en is de onderkaak apicaal zwart.

6 exemplaren in ons bezit.

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Etembo (SCHEPENS). — Kaghasa (PRIGOGINE).

Afb. 354. — *Apatema olivascens* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

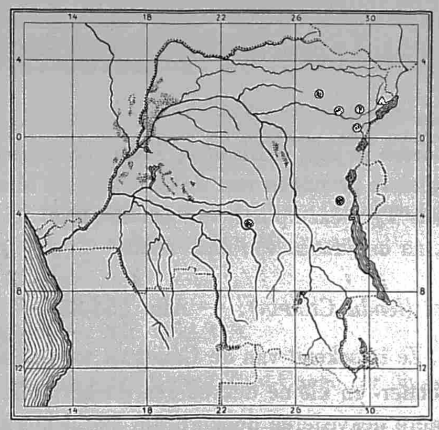

Afb. 355. — Vindplaatsen van *Apatema*.
▲ *Apatema* (*lendu*). ● *Apat. olivascens*.

Andere vindplaatsen: Medje (CHAPIN). — Beni (CHAPIN). — Saidi (REHN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Djugu (CHAPIN) (*Apatema lendu*).

GENUS ALSEONAX CABANIS.

Kleine Muscicapiden met brede snavel, waarvan de breedte aan de mondspleet even groot is als de lengte van de bovenkaak; mondborstels goed ontwikkeld; handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-6, 3 korter dan of even lang als 4.

Synoniem van *Muscicapa* volgens VAURIE.

De soorten die onze gebieden bewonen worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* Bovenkop en bovenzijde grauwbruin tot bruin. Onderkaak zwart maar basaal geel. ..... *Alseonax adustus.*
   b. Bovenkop en bovenzijde leigrauw, blauwgrauw of bruingrauw. ..... 2.

Afb. 356. — *Alseonax adustus* BOIE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2. *a.* Bovenkop en bovenzijde bruingrauw. Onderkaak geel maar distaal donker. Poten zwart of bruinzwart. ..... *Als. epulatus.*
   b. Bovenkop en bovenzijde donkerleigrauw of blauwgrauw. Onderkaak geel, de punt soms donker. Poten geel. ..... *Als. Seth-Smithi.*

1. - **Alseonax adustus** BOIE. — Afb. 356-357.

Een reeks vormen vertegenwoordigen deze soort, die bekend is van Zuid-Afrika tot Noordoost-Afrika, enerzijds, tot Kameroen, anderzijds, over onze gebieden.

Bovenkop en bovenzijde, kleine dekvederen en binnenste armpennen, grauwbruin tot bruin, min of meer donker gekleurd, min of meer grauw gewassen, de vederen van de bovenkop donkerder in het midden; een witte of bleke teugelstreep; de andere dekvederen en de vliegpennen grauwbruin, met bleke buitenzoom, heel fijn aan de handpennen; stuurpennen donkerbruin. Kin, keel, buikmidden en onderstaartvederen wit, de borst breed grauwbruin langsgestreept, of wel borst eenkleurig bruin, of ongeveer aldus; lichaamszijden, schenen en onderstaartvederen grauwbruin of licht bruinachtig. Snavel zwart, de onderkaak basaal geel.

Vleugel: 57-69; staart: 45-54; tarsus: 13-14; snavel: 9-13,8 mm.

Juv.: Bovenzijde donkerbruin, geelachtig tot lichtbruinachtig gevlekt, de vederen zwartgezoomd. Onderzijde geelachtigwit, de vederen donkergezoomd.

Vier vormen komen in onze gebieden voor.

1 *a.* - **Alseonax adustus angolensis** REICHENOW.

Deze vorm is slechts bekend uit Angola. Hij zal misschien gevonden worden in het zuiden van onze Kolo-

nie. Ik heb vroeger een door mij in Tshisika (Zuid Kasai) gevonden exemplaar voor *angolensis* aangezien; CHAPIN houdt het voor een *subadustus*; twee er op gelijkende exemplaren vond FISHER in Kasaji, eveneens in Zuid-Congo. Deze drie exemplaren, welke in onze verzameling zijn, worden hier onder *subadustus* vermeld, maar ze verschillen van onze andere exemplaren van deze vorm door een bruinere bovenzijde en een minder witte onderzijde. CHAPIN geeft de vleugellengte als 64-69 mm.

1 *b*. - **Alseonax adustus pumilus** REICHENOW.

Deze vorm is bekend uit Uganda en Noordoost-Congo. De bovenzijde is minder bruin dan bij *subtilis* maar merkelijk bruiner dan bij *subadustus*; de buik is bruin gewassen.

Vier exemplaren in onze verzameling, waarvan twee uit Uganda (JACKSON).

Distr. Kibali-Ituri: Djugu (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Lendu (EMIN). — Aba (CHAPIN).

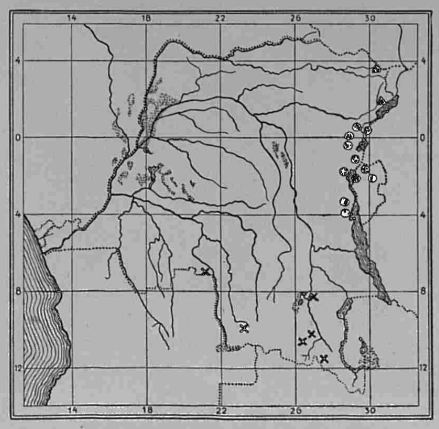

Afb. 357. — Vindplaatsen van *Alseonax adustus*.
▲ *Als. adustus pumilus*. × *Als. adustus subadustus*.
● *Als. adustus subtilis*.

1 *c*. - **Alseonax adustus subadustus** SHELLEY.

Bovenzijde merkelijk grauwer dan bij de andere vormen van *adustus*; onderzijde zuiverder wit. Vleugel: 61-68; staart: 48-53 mm.

Deze vorm is bekend van Zuid-Rhodesië en Katanga tot Nyasaland.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Kasai: Tshisika (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Busanga (NEAVE). — Lufira-riv. (NEAVE). — Kambove (NEAVE). — Kipushi (ap. FRIEDMANN en LOVERIDGE). — Upemba-Park (VERHEYEN).

1 *d*. - **Alseonax adustus subtilis** GROTE.

Bij deze vorm is de bovenzijde donkerbruin, de bovenkop nog donkerder; de onderzijde is fel bruin gewassen, het buikmidden lichtgekleurd, tot wit. Vleugel 59-64 mm. lang.

Deze vorm is slechts bekend uit het hoogland van Oost-Congo en Ruanda-Urundi.

35 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Mokange (DYLEFF). — Butembo (PRIGOGINE). — Muusi (PRIGOGINE). — Idjwi-eiland (LOVERIDGE). — Mikeno-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Burunga (SCHOUTEDEN).

— Bitakongo (PRIGOGINE). — Lubango (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Kaniere (PRIGOGINE). — Butuhe (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE). — Nya Muzinga, Karisimbi (SCHOUTEDEN). — Rwasenkoko (AURELIAAN). — Ngabge (AURELIAAN). — Akanyaru-riv. (AURELIAAN). — Gisagara (FAIN).

Andere vindplaatsen: Beni (SCHUBOTZ). — Kibati (GYLDENSTOLPE). — Mssukali (EMIN). — Okondjo (EMIN). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Ten noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER). — Mbwahi (BABAULT). — Mohanga (CHAPIN). — Kandashomwa-berg (ROCKEFELLER en MURPHY).

2. - **Alseonax epulatus** CASSIN. — Afb. 358.

Bekend van de Goudkust tot Neder- en Noord-Congo. Volgens CHAPIN bewoont deze soort bij voorkeur dichtbegroeide wouden.

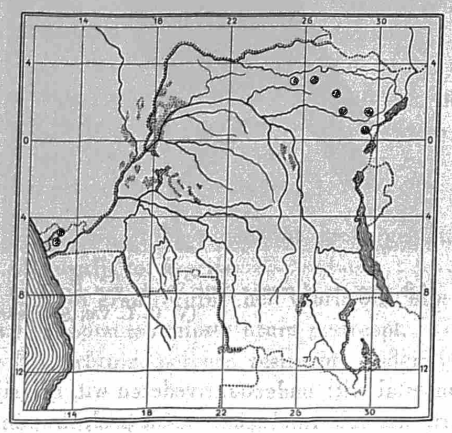

Afb. 358. — Vindplaatsen van *Alseonax epulatus*.

Bovenkop, bovenzijde, kleine dekvederen bruingrauw, de bovenkop ietwat donkerder dan de rug, met donkerder midden van de vederen; de andere dekvederen donkerbruin tot zwartbruin, met grijze of bruinachtige zoom; vliegpennen zwartbruin, met bleke zoom ten minste aan de binnenste pennen; bovenstaartvederen soms ietwat donkerder; stuurpennen zwartbruin of donkerbruin. Kin en het midden van de vóórkeel wit; het overige van de onderzijde leigrauw tot bruingrauw, de flanken ietwat lichter gekleurd, het midden van de onderborst en van de buik wit de borst vaag witgestreept; onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen wit; vleugelrand zwartgrauw. Snavel zwart of leizwart, de onderkaak geel, maar distaal (voor de helft) zwart of donkerbruin; poten bruinzwart of zwart.

Vleugel: 53-61; staart: 35-48; tarsus: 10-12; snavel: 9-12 mm.

Juv.: Bovenzijde bruinzwart, de vederen apicaal geelachtig, maar fijn zwartbruingezoomd. Onderzijde witachtig, ietwat geel gewassen, de vederen van kin, keel en borst zwartgezoomd.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Bosabangi (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Beni (WOLLASTON). — Mawambi (MECKLEMBURG). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Saidi (REHN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Libokwa (ALEXANDER). — Bambili (ALEXANDER).

3. - **Alseonax Seth-Smithi** VAN SOMEREN. — Afb. 359-360.

Deze soort is bekend van Fernando Po en Kameroen tot Gaboen, Midden-, Noord- en Oost-Congo; ze bewoont het dichte woud.

Bovenkop en bovenzijde, kleine dekvederen en binnenste armpennen donkerleigrauw of blauwgrauw, de vederen van de bovenkop donkerder in het midden; een korte witte teugelstreep of -vlek; de andere dekvederen en de vliegpennen zwartbruin, met min of meer duidelijke, grauwe zoom (ten minste aan de dekvederen en de binnenste vliegpennen); stuurpennen zwartbruin of zwart, ietwat grauw aan de zoom. Kin en keelmidden wit; het overige van de onderzijde gelijk de rug, maar ietwat lichter gekleurd; het midden van

Afb. 359. — *Alseonax Seth-Smithi* VAN SOMEREN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.)

de achterborst en van de buik meestal wit; onderstaartvederen wit, of grijs met wit einde; ondervleugeldekvederen leigrijs. Bovenkaak zwart, met gele rand; onderkaak geel, de punt soms donker; poten geel.

Vleugel: 53-59; staart: 33-43; tarsus: 10-12; snavel: 7-10,5 mm.

Juv.: Bovenzijde zwartbruin, lichtgeel gevlekt.

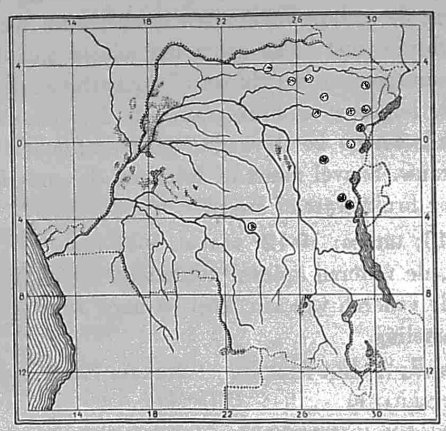

Afb. 360. — Vindplaatsen van *Alseonax Seth-Smithi*.

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Epulu (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kokoba (PILETTE). — Kinawa (PILETTE). — Makojoba (PILETTE). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Bokata (PILETTE). — Lukundu (PRIGOGINE). — Mwana

(PRIGOGINE). — Utilo (SCHEPENS). — Etembo (DYLEFF en DANDOY). — Kamituga (PRIGOGINE). — Beni (BORGERHOFF). — Beni (BONNEVIE). — Moera (CHRISTY). — Etembo (SCHEPENS).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Irumu (EMIN). — Ipoto (EMIN). — Libokwa (ALEXANDER). — Bambili (ALEXANDER). — Lenda-riv.(MECKLEMBURG).— Mawambi (MECKLEMBURG). — Avakubi (MECKLEMBURG). — Ukaika (GRAUER). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Ngayu (CHAPIN). — Batama (CHAPIN). — Angumu (CHAPIN). — Manamama (CHAPIN).

GENUS MUSCICAPA LINNAEUS.

Dit genus wordt hier genomen in de betekenis die het bij CHAPIN heeft. VAURIE (1953) geeft er veel bredere grenzen aan en synonimiseert ermee *Alseonax, Apatema, Artomyias, Hypodes, Myopornis, Pedilorhynchus; Parisoma griseigulare* is eveneens een *Muscicapa*, volgens hem.

Kleine Muscicapiden. Snavel breder dan hoog bij de neusgaten, min of meer afgeplat, langer dan breed aan de mondspleet, min of meer verlengd (meer zó bij *Cassini*), culmen apicaal gebogen en ietwat haakvormig; mondborstels goed ontwikkeld; handpen 1 ongeveer de helft van 2, of aanzienlijk korter (*striata*), 2 korter dan 3-5, 6 korter dan, even lang als of langer dan 2.

De vier Congolese soorten worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* Bovenkop en bovenzijde bruin, min of meer licht- of donkergekleurd. ..... 2.
   b. Bovenkop en bovenzijde blauwgrijs tot asgrijs. ..... *Muscicapa Cassini.*
2. *a.* Bovenkop en bovenzijde vaal- of grauwbruin; het voorhoofd min of meer duidelijk donkergestreept. Onderzijde wit, de borst ten minste bruin gestreept. ..... 3.
   b. Bovenkop en bovenzijde donkerbruin, nergens gestreept. Onderzijde lichtgekleurd, de borst dikwijls grauwbruin. ..... *Musc. aquatica.*
3. *a.* Vleugel 69-77 mm. lang; snavel 12-14,5 mm. lang. ..... *Musc. gambagae.*
   b. Vleugel 78-92 mm. lang, snavel 16-18 mm. ..... *Musc. striata.*

1. - **Muscicapa aquatica** HEUGLIN. — Afb. 361-362.

Deze soort is bekend van West-Afrika tot Soedan, Oost-Afrika, Oost-Congo, Katanga en Rhodesië. Drie vormen er van komen in onze gebieden voor, in de buurt van het water.

Bovenkop en bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen, dekvederen en binnenste armpennen, donkerbruin; vliegpennen zwartbruin, de zoom van de armpennen bruinachtig of grauwbruin; stuurpennen donkerbruin, de zoom lichter gekleurd; een zwarte vlek vóór het oog; meestal een vage, korte, bleke teugelstreep. Kin, keel, buikmidden en onderstaartvederen wit, of grauwbruin gewassen; keelzijden, borst en lichaamszijden meestal grauwbruin. Snavel zwart of donkerderbruin.

Vleugel: 62-76; staart: 49-60; tarsus: 14-16; snavel: 10-14 mm.

Juv.: Donkerbruin aan de bovenzijde, de vederen apicaal geelachtig of bruinachtig. Onderzijde wit, de borstvederen zwartachtig gezoomd.

Bij de vorm *infulata* is de vleugel 64-70 mm. lang; bij de vorm *lualabae*, 62-66 mm.; bij de vorm *ruandae* 68-76 mm.

1 *a.* - **Muscicapa aquatica infulata** HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van Soedan tot Noordoost- en Oost-Congo en Uganda.

18 exemplaren in onze verzameling, ook uit het oosten van de Ruwenzori.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Buwissa (PILETTE). — Mutiba (PILETTE). — Bulaimu (PILETTE). — Bitshumbi (HACKARS). — Ngesho (DE WITTE). — Butembo (DE SEMERIES). — Butembo (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen : Beni (GRAUER). — Lesse (PILETTE). — Angi (GYLDENSTOLPE). — Nzoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Masikini (CHAPIN). — Butahu-riv. (CHAPIN). — Kabare (CHAPIN).

1 *b*. - Muscicapa aquatica lualabae CHAPIN.

Bij deze vorm is de borstband minder donker dan bij de twee andere hier vermelde vormen. De vorm is slechts bekend uit Katanga.

Afb. 361. — *Muscicapa aquatica* HEUGLIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

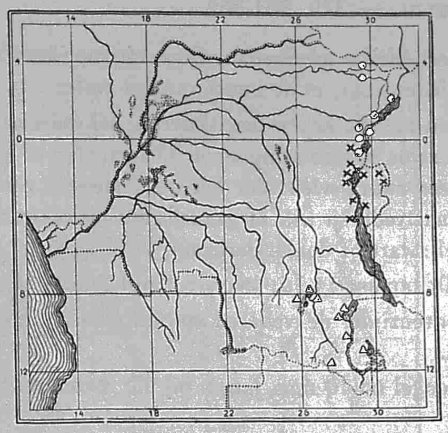

Afb. 362. — Vindplaatsen van *Muscicapa aquatica*.
⊙ *Musc. aquat. infulata.* △ *Musc. aquat. lualabae.*
× *Musc. aquat. ruandae.*

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kadia (BRIEN). — Kiabo (DEWIT).

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS). — Nkole (BREDO).

Andere vindplaatsen: Kiyuyu (CHAPIN). — Kasenga (LYNES). — Bangwelo-meer (NEAVE). — Kisale-meer (CHAPIN). — Mabwe (VERHEYEN).

1 *c.* - **Muscicapa aquatica ruandae** GYLDENSTOLPE (*ngomae* GYLDENSTOLPE).

Deze vorm bewoont grasbegroeide oevers in Kivu, Ruanda-Urundi, en tot ten oosten van het Tanganika-meer en ten zuiden van het Victoria-meer.

19 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Mulungu (BURGEON). — Magera-meer (DE WITTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Mokoto-meren (GHESQUIÈRE).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (BASTIAEN). — Kibungu (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Nyundo (DOUCE). — Mohasi-meer (LESTRADE). — Usumbura (MARCHI). — Rutare (LESTRADE). — Byihayi (DOUCE).

Afb. 363. — *Muscicapa Cassini* HEINE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Luofu (CHAPIN). — Ishangi (GRAUER). — Mugarura-eiland (MECKLEMBURG). — Kadjudju (BABAULT). — Musherongo (LOVERIDGE). — Baraka (CHAPIN). — Neder-Ruzizi-riv. (CHAPIN).

2. - **Muscicapa Cassini** HEINE. — Afb. 363-364.

Deze soort bewoont woudstreken en wordt vooral langs het water gevonden. Ze is bekend van Liberia tot Belgisch Congo en Uganda, Noord-Angola en het oosten van het Moero-meer.

Bovenkop en bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen blauwgrijs tot asgrijs, de kopvederen ietwat donkerder in het midden; een zwart vlekje vóór het oog; een korte, witte of lichtgrijze teugelstreep; dekvederen zwart of zwartbruin, met bruinachtige tot grijze zoom; vliegpennen dito gekleurd, de lichtgekleurde zoom van de handpennen heel fijn of onduidelijk; stuurpennen zwart of zwartbruin, ietwat grauw, de eindzoom fijn wit of ten minste bleekgekleurd. Kin, keelmidden, achterborst- en buikmidden, en onderstaartvederen wit; het overige van de onderzijde asgrijs; ondervleugeldekvederen grauw, witgezoomd. Snavel zwart; poten zwartbruin.

Vleugel: 65-75; staart: 55-63; tarsus: 13-16; snavel: 13-15 mm.

Juv.: Bovenzijde zwart of zwartbruin, met geelachtige of geelbruinachtige, zwartgezoomde eindvlek aan de vederen. Onderzijde wit, de borstvederen min of meer geelbruin gewassen, zwartgezoomd.

Een zeventigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Ikenge (LOOTENS). — Ikela (HERROELEN). — Belinga (HERROELEN). — Bokungu (DUPUIS). — Yalokele (DUPUIS). — Imbele (HERROELEN). — Lotakamela (DUPUIS).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH). — Kufunda (VRIJDAGH). — Bambesa (VRIJDAGH). — Angodia (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Tshoppo-watervallen (CHRISTY). — Elisabetha (Mevr. TINANT). — Panga (SCHOUTEDEN). — Panga (BOCK).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE).

Distr. Kivu: Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Kamituga (PRIGOGINE). — Mera (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lodja (GHESQUIÈRE). — Kandakanda, riv. Luila (LYNES). — Katombe (VAN ASSCHE). — Matamba (DE PRETER).

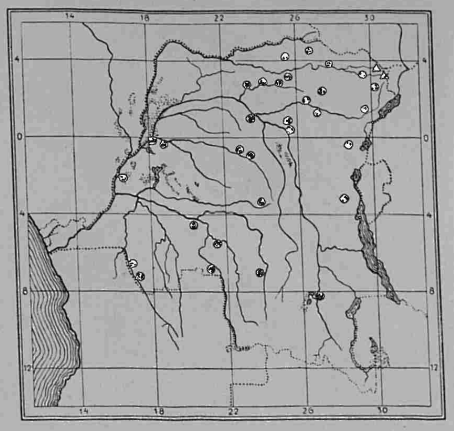

Afb. 364. — Vindplaatsen van
⊙ *Muscicapa Cassini*. △ *Musc. gambagae*.

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (LYNES). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Kwango: Lukula-riv. (SCHWETZ). — Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Irumu (EMIN). — Yanga (ANSORGE). — Boloho, Mongende (SCHOUTEDEN). — Likandi-riv. (ALEXANDER). — Guruba-riv. (ALEXANDER). — Tomi-riv. (ALEXANDER). — Voro-riv. (ALEXANDER). — Kilembe (LYNES). — Bengamisa (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Kaswabilenga (VERHEYEN).

3. - **Muscicapa gambagae** ALEXANDER. — Afb. 364.

Dit is een soort die bekend is van de Goudkust tot Somaliland en zelfs Arabië, over Noord-Congo, tot Uganda en Oost-Afrika. Ze bewoont de savanne.

Bovenzijde nogal lichtgrauwbruin, de kop van voren donkerder, ietwat gestreept; dekvederen eveneens grauwbruin, de grote met bleke zoom; vliegpennen donkerbruin, de binnenste armpennen gelijk de rug, de andere bleekgezoomd; stuurpennen donkerbruin, met fijne, bleke zoom. Onderzijde wit, de krop vaag bruingestreept; onderstaartvederen wit; vage, bruine strepen aan de borstzijden. Snavel zwart, de onderkaak bruinachtiggeel; poten bruin.

Vleugel: 69-77; staart: 56-61; tarsus: 12-13; snavel: 12-14,5 mm.

Juv.: Bovenzijde zwartbruin met geelachtige of bruinachtige overlangse vlekken of strepen; zoom van de vliegpennen bruinachtig. Onderzijde wit.

Slechts drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN).
Andere vindplaats: Aba (CHAPIN).

4. - **Muscicapa striata** PALLAS. — Afb. 365-366.

Deze soort, de Grauwe Vliegenvanger, broedt in Europa, in Azië en in Noord-Afrika; de typische vorm, die ook in België en Nederland thuis is, trekt later naar het zuiden, en over Zwart-Afrika, tot aan de Kaap; hij werd aangetroffen in al onze gebieden. Vormen uit Oost-Europa en West-Azië zijn ook in Oost-Afrika gevonden geworden.

Bovenkop duidelijk zwartbruin of zwart gestreept of gevlekt op bruinachtige tot witachtige grond (de vederen zijn donkerbruin tot zwartbruin of zwart met lichtgekleurde zomen, vooral aan het voorhoofd, waar

Afb. 365. — *Muscicapa striata* PALLAS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

ze soms wit zijn); bovenzijde vaal- of grauwbruin; dekvederen en vliegpennen donkerbruin tot zwartbruin, de dekvederen en de binnenste armpennen wit of bruinachtig gezoomd; stuurpennen zwartbruin, met of zonder heel fijne lichtgekleurde zomen; een zwartgrauw vlekje vóór ieder oog; teugels witachtig. Onderzijde wit, de keelzijden, de borst, de lichaamszijden grauwbruinachtig, de borst en soms ook de lichaamszijden grauwbruin of grauwzwart gestreept; ondervleugeldekvederen lichtisabelkleurig tot geelbruinachtig. Snavel zwart, de onderkaak basaal bleek; poten zwart.

Vleugel: 81-89; staart: 58-64; tarsus: 13,5-16; snavel: 12-15 mm.

4 *a*. - **Muscicapa striata striata** PALLAS.

Dit is de vorm die in België en in een goed deel van Europa broedt. In de winter wordt hij tot aan de Kaap gevonden. Hij is bekend voor de meeste streken van onze gebieden.

Meer dan 200 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Ganda Sundi (SCHOUTEDEN, 4/XI); — Kidada (SCHOUTEDEN, 18 en 20/II). — Thijsstad (SCHWETZ, 14/IX-10/X). — Boma (VRIJDAGH, 3/XI). — Leopoldstad (BERTEAUX, 15/X, 16/XI).

Distr. Leopod II-meer: Ndwa (NGWE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE, 1/XI, 11/X).

Distr. Tshuapa: Bomama (Dupuis, 10/IV). — Bokuma (Lootens, 19/X, 8 en 14/IV; 21/IV, een albino-wijfje). — Bokungu (Dupuis, 3/IX, II/XI). — Yaito (Dupuis, 8/XI). — Iyonda (Michielsen, 15/X). — Liunga (Herroelen, 21/III). — Elongo Nkombe (Stevenart, 6/IV).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (Vrijdagh, 20/X). — Umangi (de la Kéthulle).

Distr. Uelé: Api (Hutsebaut, 5/X). — Ibembo (Hutsebaut, 9/XI, 1, 5, 10, 15, 20, 26/X). — Buta (Hutsebaut, 27/I; 5/VI; 27/III; 5, 20/II; 4/IV; 24/IX; 21, 31/X; 2, 4/XI; 3, 23/XII). — Bambesa (Vrijdagh, 30/III, 23/III). — Mauda (Schouteden, 24/III). — Titule (Hutsebaut). — Zobia (Hutsebaut, 20/X). — Gangala na Bodio (Louwers, 25/XI).

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (Schouteden, 20/IV). — Adra (Schouteden, 23/IV). — Mahagi (Vrijdagh, 18/IV, 3/IV). — Ischwa (Vrijdagh, 10/XII). — Kasenyi (Lefèvre). — Kasenyi (Mevr. Lepersonne, 12, 28/X; 7/XI). — Kawa (Fain).

Distr. Kivu: Butembo (Hackars, 1/II). — Beni (Hackars, 20/X, XI). — Lutunguru (Prigogine,

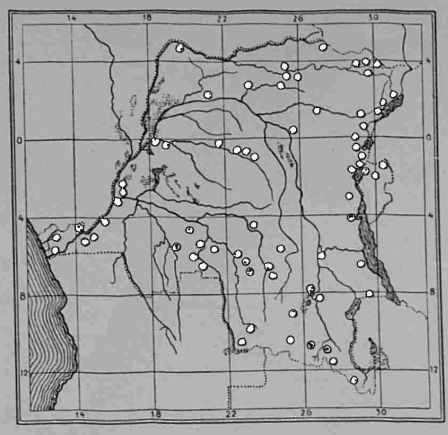

Afb. 366. — Vindplaatsen van *Muscicapa striata*.

29, 31/III; 21/IV; 5, 16, 17, 22/X; 9/XI). — Karungu (Prigogine, 14/IV). — Kamituga (Prigogine, 30/IX; II, 18/XI). — Busegera (Prigogine, 30/X). — Bwito (Prigogine, 28/X). — Muusi (Prigogine, 30/III). — Kakanda (Prigogine, 21/III). — Rutshuru (Ghesquière, II, 31/III). — Lulenga (Schouteden, 17/XI). — Ngoma (Schouteden, 8/I). — Kibati (Pilette, 28/III). — Ngesho (de Witte, 3-6/IV).

Ruanda-Urundi: Gabiro (Verhulst). — Rwinkwavu (Lestrade, 26/X).

Distr. Tanganika: Kabalo (Schouteden, 13/III). — Tembwe (Schouteden, II).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (Schouteden, IV). — Elisabethstad (Richard). — Kapolowe (Lynes, 30/I). — Sakania (Hutsebaut, 6/III).

Distr. Lualaba: Kinona (Dewit). — Kinda (de Baillet). — Kasaji (Fisher, 1/I; 1, 22/II; 5-7, 21, 26/III; 15/IV; 27/X; 6/XI; 22, 23). — Dilolo (Hutsebaut, 10/II). — Kakanda (de Crombrugghe, 21/III).

Distr. Sankuru: Lusambo (Windmolders, 8/IV). — Gandajika (Windmolders, 5, 7, 12, 18, 27/III; 5, 19, 29/X; 20/XI). — Kabinda (Windmolders, 15/X). — Lusambo (Ghesquière). — Kasansa (Van Assche, 1 en 31/X; 11/XI).

Distr. Kasai: Ngombe (Schouteden, 9/XI). — Katombe (Van Assche, 20/II; 29/III; 25, 29/XI). — Merode (Windmolders, 26/III; 4/IV). — Macaco (Schouteden, 26, 30/IX). — Belenge (Schouteden, 8, 9/X). — Bakwanga (Windmolders, 27/IX; 8/X; 3/XI). — Luluaburg (Callewaert, 18/IV; 27/XI). — Kabambaie (Schouteden, 14/X).

Distr. Kwango: Idiofa (Lynes, 17/X). — Banda (Lynes, 14/X). — [Kihukutu/Gungu Swartenbroeckx, 18/IV (vogel in Stockholm geringd)].

Andere vindplaatsen: Manyanga (Bohndorff). — Kisenyi (Mecklemburg). — Ndussuma (Emin). — Kambove (Neave). — Baraka (Grauer). — Beni/Mawambi (Grauer). — Mukimbungu (Laman). — Kwa-

mouth (SCHOUTEDEN). — Abimva (SCHOUTEDEN). — Mugunga (DE WITTE). — Banda (LYNES). — Kilembe (LYNES). — Opper Lufira-riv. (LYNES). — Mwanza, Inzia-riv. (ap. CREUTZ). — Musosa (BREDO). — Buliha (DE WILDE). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Stanleystad (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Upemba-Park (VERHEYEN).

4 *b*. - **Muscicapa striata balearica** JORDANS.

CHAPIN citeert deze vorm, die op de Balearen broedt en die in West-Afrika op de trek wordt aangetroffen, als mogelijk te vinden in West-Congo, daar hij bekend is uit Kameroen en misschien ook uit Zuidwest-Afrika. 't Is een heel licht gekleurde vogel, met weinig duidelijke strepen op de borst.

GENUS FICEDULA BRISSON.

Kleine Muscicapiden, waarvan de snavel langer is dan breed aan de basis, de culmen apicaal gebogen; mondborstels zwak; handpen 1 veel korter dan de helft van 2, deze korter dan 3-4, maar even lang als of langer dan 5 bij ene soort, korter dan 5 bij de andere.

Twee soorten maar komen in Afrika voor; andere bewonen Azië.

1. *a*. Handpen 2 gewoonlijk even lang als 5 of ietwat langer dan deze. Of wel (♂) zijn bovenkop en bovenzijde zwart, met witte nekband of witte vlek aan de nekzijden, of wel (♀) zijn bovenkop en bovenzijde grauwbruin, met de aanduiding van een lichtgekleurde nekband. ..... *Ficedula albicollis.*

b. Handpen 2 is gewoonlijk korter dan pen 5. Of wel (♂) zijn de bovenkop en de bovenzijde zwart, zonder witte nekband noch witte vlekken aan de nekzijden; of wel (♀) zijn ze grauwbruin zonder nekband. ..... *Ficed. hypoleuca.*

1. - **Ficedula albicollis** TEMMINCK. — Afb. 367-368.

De Withalsvliegenvanger broedt in Midden- en Zuidoost-Europa en tot in Zuidwest-Azië en trekt dan naar het Zuiden; hij werd aangetroffen tot in Nyasaland. In België wordt deze vogel soms in de zomermaanden aangetroffen; hij broedt er niet.

Mannetje in broedkleed. — Bovenzijde, bovenkop en kopzijden zwart; een brede, witte voorhoofdsband; een witte (in het midden onderbroken bij de vorm *semitorquata*) nekband; rompvederen wit vóór het einde; vleugels zwart, met witte overlangse band, gevormd door de binnenste grote dekvederen, de basis van de armpennen en van de handpennen, die op beide vlagen wit is, en de buitenvlag ten minste van de binnenste armpennen; stuurpennen zwart, de buitenvlag van de buitenste pen distaal gedeeltelijk wit, de binnenvlag helemaal zwart of wit langs de schacht. Onderzijde wit, ondervleugeldekvederen eveneens.

Wijfje en mannetje in winterkleed. — Bovenzijde grauwbruin tot en met de romp, waarvan de vederen wit zijn vóór het einde; een smalle, lichtgekleurde voorhoofdsband; bovenstaartvederen bruin tot zwart; een witte of bleke nekband is min of meer scherp aangeduid; vleugel zwart, met witte band gelijk bij het mannetje in broedkleed, maar smaller, de buitenvlag van de binnenste armpen meestal slechts met witte buitenzoom; stuurpennen zwart, de buitenpennen met witte buitenvlag, de buitenste meestal ook wit aan de binnenvlag langs de schacht tot over het midden van de lengte. Onderzijde wit; ondervleugeldekvederen zwart en wit; de borst min of meer bruinachtig gewassen.

Bij deze soort is handpen 2 meestal langer dan pen 5 of ten minste even lang als deze.

Vleugel: 77-84; staart: 52-55; tarsus: 16-17; snavel: 10-12 mm.

De vorm *semitorquata* verschilt van de typische vorm door een in het midden onderbroken witte halsband bij het mannetje. Hij wordt moeilijk herkend, en ik geef er de voorkeur aan, zoals CHAPIN, onze exemplaren onder de typische vorm aan te wijzen.

1 *a*. - **Ficedula albicollis albicollis** TEMMINCK.

15 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN, 7/IX).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT, 24/IX). — Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Kakanda (PRIGOGINE, 21/XII); Luemba (PRIGOGINE, 21/IX). — Kibati (SCHOUTEDEN, 20/X).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN, 11). — Lubimba (PRIGOGINE, 9/X).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 8/X).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS, 7/III; 19, 21, 22/IX; 3, 6, 21 (X). — Kasansa (VAN ASSCHE, 26/IX).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE, 26/IX).

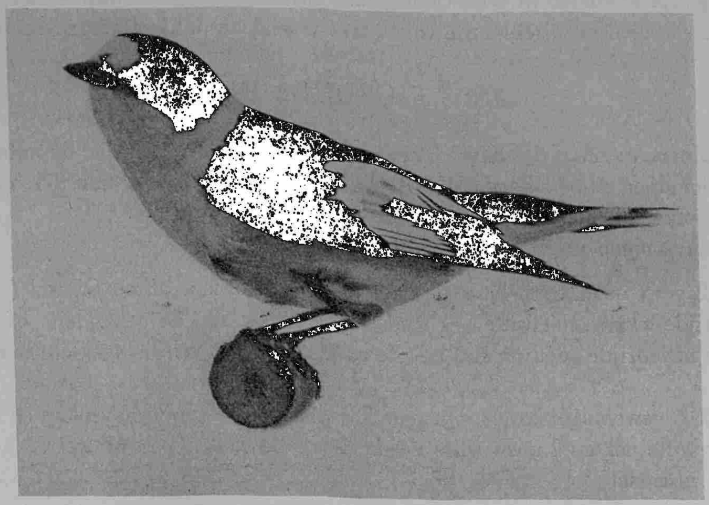

Afb. 367. — *Ficedula albicollis* TEMMINCK.
(Naar HEINROTH).

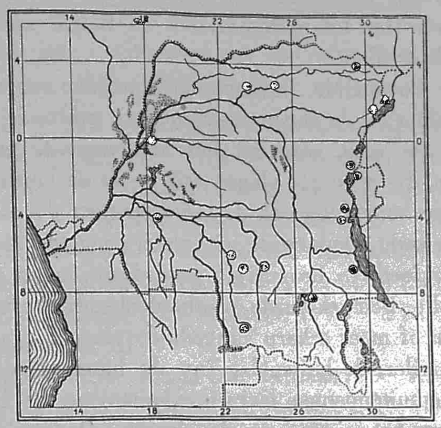

Afb. 368. — Vindplaatsen van *Ficedula*.
⊙ *Ficed. albicollis.* ▲ *Ficed. hypoleuca.*

Andere vindplaatsen: Luluaburg (CALLEWAERT). — Mbalaka bij Djuma (ap. DUPOND). — Faradje (CHAPIN). — Kisenyi (GRAUER). — Baraka (GRAUER). — Kaswabilenga (VERHEYEN).

1 *b.* - **Ficedula albicollis semitorquata** HOMEYER.

Deze vorm is niet met zekerheid uit onze gebieden bekend, doch wel uit Butiaba aan de oostelijke oever van het Albert-meer. CHAPIN rekent hierbij volgend exemplaar, in onze verzameling, alleszins met enige twijfel.

Distr. Kibali-Ituri: Bogoro (VRIJDAGH, 23/IX).

2. - **Ficedula hypoleuca** PALLAS.

Dit is de Bonte Vliegenvanger, die in Europa, Siberië en Noord-Afrika (ook in België) broedt en dan naar Zwart-Afrika trekt, waar deze vogel gevonden werd, enerzijds in Landana, anderzijds tot aan het Elgongebied, onder zijn typische vorm.

Mannetje in broedkleed. — Bovenzijde, bovenkop en kopzijden zwart; een witte voorhoofdsband of twee vlekken; rompvederen witachtig vóór het einde; vleugels zwart- of zwartbruin, met witte vleugelband, gevormd door de binnenste grote dekvederen, de basis van de armpennen en ten minste de buitenvlag van de binnenste armpennen; stuurpennen zwart, de buitenvlag van de buitenpennen wit, althans gedeeltelijk, de buitenste pen dikwijls ook met witte streep aan de binnenvlag langs de schacht. Snavel zwart; poten zwart.

Wijfje en mannetjes in winterkleed. — Bovenzijde grauwbruin tot en met de romp; teugels en voorhoofd lichtgekleurd, tot witachtig; bovenstaartvederen zwart; vleugels zwartbruin of donkerbruin, met witte vleugelband, gelijk bij het mannetje in broedkleed, met deze uitzondering dat slechts de buitenzoom van de binnenste armpennen wit is; stuurpennen donkerbruin, de buitenpennen met witte buitenvlag. Onderzijde wit, de keelzijden, de borst en de flanken geelbruin gewassen.

Bij deze soort is handpen 2 gewoonlijk korter dan pen 5.

Vleugel: 76-84; staart: 52-60; tarsus: 16-17; snavel: 10-12 mm.

3 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH, 23, 26/III).

Vindplaatsen aan onze grenzen: Landana (PETIT). — Ubangi-riv. (ALEXANDER). — « Neu-Kamerun... » (ap. GROTE).

GENUS PEDILORHYNCHUS REICHENOW.

VAURIE plaatst dit genus onder de synoniemen van *Muscicapa*.

Kleine Muscicapiden met heel brede, afgeplatte snavel, waarvan de breedte aan de mondspleet de lengte van de culmen evenaart; mondborstels sterk en lang; staart dwars afgesneden; handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-7; een haakje aan de snavel.

Twee soorten worden onderscheiden:

1. *a.* Vleugel korter dan 69 mm. Teugels donkergrauw; er boven een witte streep. Onderstaartvederen grauw, donkerder dan de buik. ..... *Pedilorhynchus comitatus.*
   b. Vleugel meestal ten minste 70 mm. lang. Teugels grauw; gewoonlijk geen witte streep er boven. Onderstaartvederen witachtig gelijk de buik. ..... *Pedil. Tessmanni.*

1. - **Pedilorhynchus comitatus** CASSIN. — Afb. 369-370.

Deze soort bewoont het tropisch woud, van Sierra-Leone tot Noord-Angola en tot Uganda, over onze Kolonie.

Bovenzijde en kleine dekvederen donkerleigrauw tot leizwart; een witte supralorale streep; dekvederen en binnenste armpennen zwart of bruinzwart, grauw of grauwzwart gezoomd, de binnenzoom bleek tot wit; stuurpennen zwart of leizwart of donkerbruin, ietwat grauw gewassen. Onderzijde leigrauw, min of meer donker, tot leizwart soms; de kin en het keelmidden wit; buikmidden wit, of grauw met witte vedereneinden; ondervleugeldekvederen wit en grauw; onderstaartvederen grauw. Snavel zwart; de onderkaak ietwat bleek aan de basis; poten donkergrauw.

Vleugel: 60-68; staart: 53-60; tarsus: 15-17; snavel: 12-14 mm.

Twee vormen komen in onze gebieden voor. De typische vorm is minder donker gekleurd dan de vorm *Stuhlmanni*; het midden van de buik is meestal wit.

1 *a.* - **Pedilorhynchus comitatus comitatus** CASSIN.

Deze vorm is bekend van Noord-Angola tot Gaboen en komt ook in Mayumbe en in Portugees Congo voor.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Mawuema (Mevr. M. BEQUAERT).

Geen andere vindplaats.

Afb. 369. — *Pedilorhynchus comitatus* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1 *b*. - **Pedilorhynchus comitatus Stuhlmanni** REICHENOW.

Deze vorm is merkelijk donkerder dan de vorige, ook aan de onderzijde, waar het buikmidden toch soms witachtig is. Hij komt in al onze wouden voor, behalve in Mayumbe en is ook bekend uit Uganda.

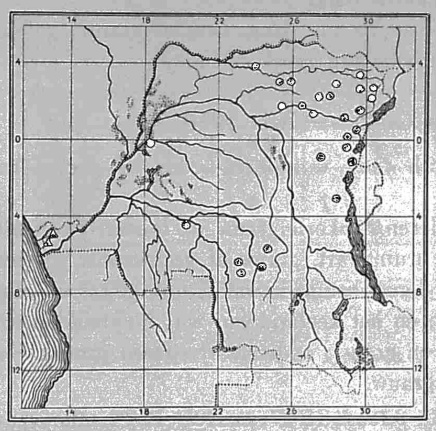

Afb. 370. — Vindplaatsen van *Pedilorhynchus comitatus*.
△ *Pedil. com. comitatus.* ◒ *Pedil. com. Stuhlmanni.*

67 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Zobia (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Abimva (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Kilo (THÉLIE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Mikero (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Kakanda (PRIGOGINE). — Masago (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Loiki (PRIGOGINE). — Ibenga (PRIGOGINE). — Mela (PRIGOGINE). — Kalungu (PRIGOGINE). — Kako-brug (BURGEON). — Mobenga (HACKARS). — Kokoba (PILETTE). — Moera (CHRISTY). — Moera (BONNEVIE). — Zambo (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Biogo (PILETTE). — Buwissa (PILETTE).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF). — Panga (BOCK).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Gudima

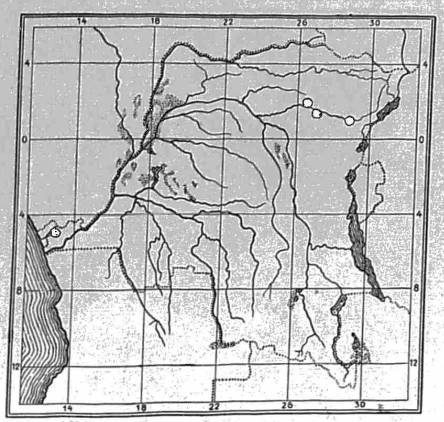

Afb. 371. — Vindplaatsen van *Pedilorhynchus Tessmanni*.

(ALEXANDER). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Mabenga (DE WITTE). — Ekibondo (REHN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Bopu (GYLDENSTOLPE). — Banalia (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — Bondo (SCHUBOTZ). — Koloka (SCHUBOTZ). — « Malyema » (ROCKEFELLER en MURPHY, ap. CHAPIN).

2. - **Pedilorhynchus Tessmanni** REICHENOW. — Afb. 371.

Deze soort gelijkt merkwaardig op de vorige, maar ze is lichter gekleurd, en de onderzijde vertoont veel meer wit; de supralorale witte streep, die bij *P. comitatus* te vinden is, ontbreekt meestal hier, en de onderstaartvederen zijn witachtig gelijk de buik.

Snavel zwart; poten donkerblauwgrauw.

Vleugel: 67-76; staart: 53-57; tarsus: 16-18; snavel: 15-16 mm.

Deze vogel wordt gevonden in de wouden van de Goudkust tot Kameroen, Mayumbe en Noord-oost-Congo.

Eén enkel exemplaar in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Tshela (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Panga (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Mawambi (GRAUER).

GENUS ARTOMYIAS VERREAUX.

Kleine Muscicapiden met donkere kleur. De snavel kort, aan de basis breed, aan het einde ietwat compres, de bovenlijn gebogen; mondborstels zwak en kort; handpen 1 ten hoogste een derde van 2, weinig langer dan de handdekvederen, 2 korter dan 3-5, langer dan 6; staart ietwat uitgesneden of recht afgesneden.

Eén enkele soort.

1. - Artomyias fuliginosa VERREAUX. — 372-373.

Deze Vliegenvanger wordt gevonden in het woud, ook in de galerijwouden, van West-Afrika tot Noord-Angola, over heel ons gebied, tot in Uganda en op het Ukerewe-eiland (Victoria-meer).

De hele bovenzijde, met de bovenkop, is donkerbruin tot zwartbruin, de vederen meestal min of meer smal lichter gekleurd aan de zomen, soms grauw gewassen, soms eenkleurig; vliegpennen en stuurpennen

Afb. 372. — *Artomyias fuliginosa* VERREAUX.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

zwartbruin of donkerbruin. Onderzijde lichtbruin of vaalbruin maar min of meer duidelijk en scherp donkergestreept of gevlekt (het midden der vederen is donkerder dan de zomen), soms is de onderzijde heel donker, vooral de borst; kin en buikmidden meestal lichter gekleurd, de kin soms wit; onderstaartvederen bruin of donkerbruin met bruinachtige tot witachtige eindzoom. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 77-88; staart: 45-55; tarsus: 12-13; snavel: 8-10,5 mm.

Juv.: Boven- en onderzijde donkerbruin, de vederen apicaal geelachtig of bruinachtig gezoomd, de vliegpennen en de vleugeldekvederen soms met witte eindzoom.

1 *a*. - **Artomyias fuliginosa fuliginosa** VERREAUX.

Dit is de vorm die in onze gebieden voorkomt en tot in Uganda wordt gevonden evengoed als in Kameroen.

Meer dan 100 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Moanda (MESMAEKERS). — Kisantu (GOOSSENS). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (LECOCQ). — Iyonda (MICHIELSEN). — Boende (WIJNANTS). — Bokungu (DUPUIS). — Yalikomba (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART). — Yaito (DUPUIS). — Yangambo (DUPUIS). — Imbele (HERROELEN).

Distr. Stanleystad: Elisabetha (Mevr. TINANT). — Panga (SCHOUTEDEN). — Tshoppo-Falls (CHRISTY). — Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bili (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Etembo (SCHEPENS).

Distr. Kivu: Marissawa (PILETTE). — Moera (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (BORGERHOFF). — Kokoba (PILETTE). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Assumba (PILETTE). — Zambo (BONNEVIE). — Mutiba (PILETTE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Biakiri (DYLEFF). — Biakiri (PRIGOGINE). — Bilolo (DYLEFF en DANDOY). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Soio (DYLEFF en PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Macaco (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

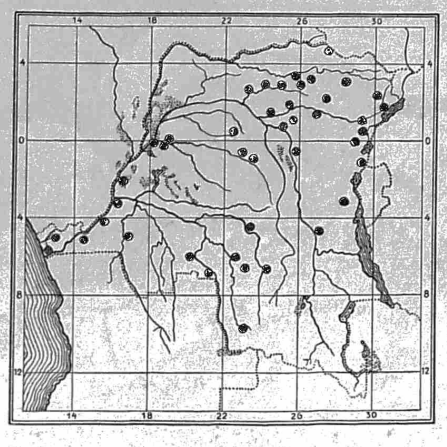

Afb. 373. — Vindplaatsen van *Artomyias fuliginosa*.

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (BOHNDORFF). — Avakubi (MECKLEMBURG). — Bolobo (JAMESON). — Irumu (EMIN). — Djapanda (ANSORGE). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Saidi (REHN). — Butahu-riv. (DE WILDE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Abeli (GYLDENSTOLPE). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Kasongo (BOHNDORFF). — Kibondo (BOHNDORFF). — Angumu (CHAPIN). — Djugu (CHAPIN).

GENUS MEGABYAS VERREAUX.

Middelgrote vogels, met nogal lange snavel, langer dan de breedte van de mondspleet, de bovenkaak met afgeronde kiel, eindhaak en inkerving vóór deze; mondborstels goed ontwikkeld; staart recht afgesneden; tarsus kort, ongeveer de lengte van de snavel; handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-6, ongeveer even lang als 7. De twee geslachten verschillen door de kleur.

Eén enkele soort.

1. - **Megabyas flammulatus** VERREAUX. — Afb. 374 en 375.

Deze soort is bekend van West-Afrika en Fernando Po tot Neder-Congo en, over Midden- en Noord-Congo, tot Uganda en West-Kenya. Ze bewoont het woud.

Mannetje en wijfje verschillen aanzienlijk.

Mannetje. — Bovenkop, kopzijden, rug, schouder- en dekvederen, vliegpennen en stuurpennen, zwart met groene of groenblauwe glans; rompvederen zwart maar apicaal breed wit, bovenstaartvederen wit maar de

langste zwart. Onderzijde helemaal wit, van de kin tot en met de onderstaartvederen. Snavel zwart; poten grauwbruin tot zwart.

Wijfje. — Bovenkop en nek bruin of grauwbruin, de rug eveneens maar min of meer roodbruin gewassen, vooral naar achteren toe; de romp en de bovenstaartvederen roodbruin, geelroodbruin of roestbruin (de rompvederen zijn basaal grauwbruin maar apicaal eerst wit of witachtig en dan breed geelroodbruin of roodbruin); stuurpennen kastanjebruin tot zwartbruin of zwart, weinig of niet groenglanzend, roestbruin aan de zomen, de buitenste pen met roestbruine buitenvlag, of soms ook apicaal zo gekleurd; dekvederen en armpennen grauwbruin of zwartbruin, roestbruin of roodbruin gezoomd; handpennen zwart of zwartbruin; on-

Afb. 374. — *Megabyas flammulatus* VERREAUX.
(Boven, het wijfje; onder, het mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

dervleugeldekvederen grauwbruin. Kopzijden bruin, witgestreept; een witte teugelstreep; onderzijde van de kin af wit en grauwbruin langsgestreept (de vederen zijn grauwbruin met brede witte middenstreep); naar achteren toe verdwijnen deze strepen en de bevedering wordt eenkleurig geelroodbruin.

Vleugel: 85-100; staart: 57-72; tarsus: 15-17; snavel: 19-23 mm.

Het jong mannetje gelijkt op het wijfje, de keel is echter wit en zwarte vederen verschijnen aan de bovenzijde.

Twee vormen komen in onze gebieden voor. De typische vorm heeft kastanjebruine stuurpennen bij het wijfje; bij de vorm *aequatorialis* zijn ze zwartbruin of zwart.

1 *a*. - **Megabyas flammulatus aequatorialis** JACKSON.

Dit is de vorm die over onze woudstreken verspreid is, met uitzondering van Neder-Congo waar de typische vorm te vinden is.

68 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Lofima (Dupuis). — Yalokele (Dupuis). — Ikela (Dupuis). — Belinga (Herroelen). — Nkome (Herroelen).

Distr. Uelé: Bambesa (Vrijdagh). — Ibembo (Hutsebaut). — Poko (Christy). — Koteli (Schouteden). — Paulis (Abbeloos).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (Schouteden). — Mongbwalu (Mevr. Lepersonne). — Kilo (Thélie).

Distr. Kivu: Kalenga (Prigogine). — Lowasisi (Prigogine). — Assumba (Pilette). — Mikelo (Prigogine). — Mbosa (Prigogine). — Beni (Bonnevie). — Lutunguru (Prigogine). — Kakanda (Prigogine). — Biakiri (Prigogine). — Kamituga (Prigogine). — Mwave (Prigogine).

Distr. Tanganika: Kabobo (Prigogine).

Distr. Sankuru: Lodja (Ghesquière). — Lusambo (Windmolders).

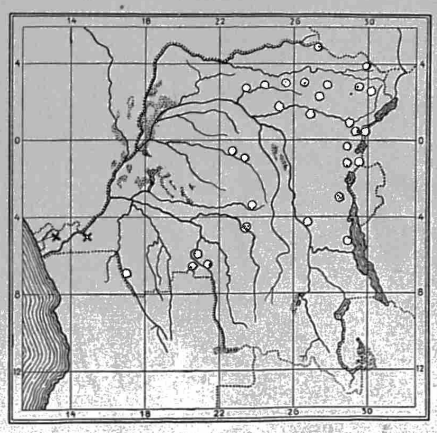

Afb. 375. — Vindplaatsen van *Megabyas flammulatus*.
● *Megabyas flamm. aequatorialis.* × *Megabyas flamm. flammulatus.*

Distr. Kasai: Kabambaie (Schouteden). — Kamaiembi (Schouteden). — Makumbi (Schouteden). — Ngombe (Schouteden).

Distr. Kwango: Kasanga (Schwetż).

Andere vindplaatsen: Avakubi (Chapin). — Medje (Chapin). — Faradje/Aba (Chapin). — Tingasi (Emin). — Kasongo (Bohndorff). — Banalia (Nahan). — W. Ruwenzori (Mecklemburg). — Ten Oosten van de Rutshuru-vlakte (Chapin). — Djobulo-riv. (De Wilde). — Mawambi (Grauer). — Bendere Doruma (Cave).

1 *b.* · **Megabyas flammulatus flammulatus** Verreaux.

De typische vorm van *M. flammulatus* wordt slechts gevonden in Neder-Congo en tot West-Afrika.

Slechts twee mannelijke exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kai Bumba (Schouteden). — Kisantu (Goossens).

Geen andere vindplaats. De vorm is ook bekend uit Brazzaville.

GENUS BIAS Lesson.

Middelgrote, gekuifde vogels. De snavel merkelijk breder dan bij *Megabyas*, de kiel minder afgerond, een scherpe haak en inkerving; mondborstels sterk, ongeveer de helft van de snavel bereikend; tarsus kort, aanzienlijk korter dan de snavel; een kuif brede vederen aan de bovenkop; handpen 1 ongeveer de helft van 2. deze korter dan 3-7, korter dan 6, 8 ongeveer even lang als 2. De twee geslachten verschillen door de kleur.

Eén enkele soort.

1. - **Bias musicus** VIEILLOT. — Afb. 376 en 377.

Deze gekuifde Muscicapide is bekend van Sierra-Leone tot Noord-Angola, enerzijds, tot Uganda, anderzijds, over onze gebieden; hij bewoont het centraal woud maar ook de galerijwouden in de savanne. De geslachten verschillen merkelijk door de kleur.

Mannetje. — Bovenkop, kopzijden, nek, bovenzijde, vleugels en staart, zwart, met groene of blauwgroene glans; de rompvederen grauw, maar apicaal wit met zwarte zoom; waardoor de romp er gevlekt uitziet; soms zijn ook de schoudervederen zo gekleurd; een witte band dwars over de vleugel, gevormd door de basis van de handpennen, waarvan de buitenpennen slechts kort, de binnenste tot over het midden wit zijn. Onder-

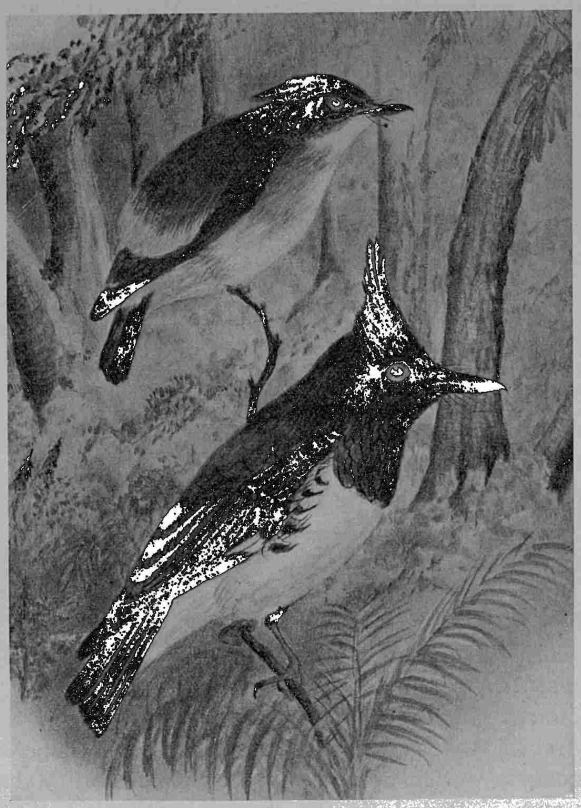

Afb. 376. — *Bias musicus* VIEILLOT.
(Boven, het wijfje; onder, het mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

zijde van kin tot borst zwart, met groene of blauwgroene glans; het overige van de onderzijde wit (de vederen zijn basaal grauwzwart), de vederen van de lichaamszijden apicaal min of meer breed zwart gelijk de romp, onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen zwart, blauw- of groenglanzend. Snavel zwart; poten vleeskleurig met zwarte klauwen.

Wijfje. — Bovenkop donkerbruin tot zwartbruin; nekvederen donkerbruin of zwartbruin met roodbruine of roestbruine zomen; rug en stuurpennen roodbruin of roestbruin, deze laatste ook wel met zwarte vlek vóór het einde; romp met wit gemengd, de vederen grauw, maar apicaal wit, met brede, roodbruine zoom; handpennen zwartbruin of zwart, de basis en vooral de binnenvlag roodbruin; armpennen roodbruin; handdekvederen soms grotendeels zwart. Onderzijde wit van de kin tot en met de onderstaartvederen, van de keel af meestal roestbruin of roodbruin gewassen, intenser aldus op de borst; schenen roestbruinachtig; ondervleugeldekvederen roodbruin.

Vleugel: 80-93; staart: 45-55; tarsus: 11-13; snavel: 19,5-22 mm.

Het mannetje in jeugdkleed gelijkt min of meer op het wijfje; de vederen van de bovenkop zijn bruin, met roestbruine zomen; de rugvederen zijn roest- of roodbruin met lichtergekleurd einde. Later komt het zwart te voorschijn. Bij het jong wijfje vertoont eveneens de bovenkop roestbruine zomen aan de vederen.

Twee vormen worden voor onze gebieden door CHAPIN erkend; ze verschillen vooral door de kleur van de onderzijde bij het wijfje: borst weinig roestbruin gewassen bij de vorm *femininus* JACKSON, meer aldus bij de typische vorm. Het verschil lijkt onvast, zoals CHAPIN oof vaststelt. Wij bezitten wijfjes uit Neder-Congo die even wit zijn aan de onderzijde als andere uit Oost-Congo en zelfs Uganda (uit de verzameling van JACKSON). Hetzelfde geldt waarschijnlijk voor de vogels die als *pallidiventris* worden onderscheiden: hier zou de onderzijde van het wijfje nog witter uitzien. Ik laat liever al onze exemplaren onder de typische vorm voorkomen.

1 *a*. - **Bias musicus musicus** VIEILLOT.

Deze vorm komt in al onze wouden voor, van Neder-Congo tot Zuid- en Oost-Congo.

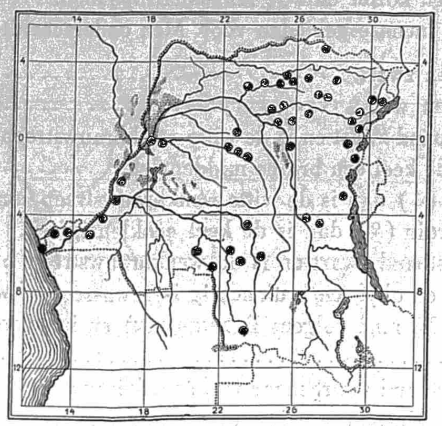

Afb. 377. — Vindplaatsen van *Bias musicus*.

Meer dan 100 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BERTEAUX). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (MAES). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Kisantu (GOOSSENS).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHUUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Boende (WIJNANTS). — Yokamba (STEVENART). — Iyonda (MICHIELSEN). — Nkeme (DUPUIS). — Mondombe (DUPUIS). — Ngole (DUPUIS). — Esongo (DUPUIS). — Lotakomela (DUPUIS). — Ikombi (HERROELEN). — Yokoko Moma (HERROELEN). — Yampete (HERROELEN).

Distr. Stanleystad: Banalia (NAHAN). — Yangambi (BECQUET).

Distr. Uelé: Paulis (ABBELOOS). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Medje (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Mawambi (CHRISTY).

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Molindi-riv. (DE WITTE). — Lesse (PILETTE). — Bolovet (PILETTE). — Beni (LISFRANC). — Beni (BORGERHOFF). — Lesse (PILETTE). — Lesse (BONNEVIE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Mikelo (PRIGOGINE). — Bilolo (DANDOY).

Distr. Kwango: Ndinga (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Bengamisa (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Nemlao (PETIT). — Yambuya (JAMESON). — Kingoyi (LAMAN). — Moera (GRAUER). — Kasongo (CARRUTHERS). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Kibondo (BOHNDORFF). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Bambia (DE WILDE). — « Manyema » (ROCKEFELLER en MURPHY).

GENUS BATIS BOIE.

Kleine Muscicapiden waarvan alle soorten een zwarte of roodbruine borstband vertonen. Snavel afgeplat, langdriehoekig, gekield, de culmen apicaal gebogen, met eindhaakje; mondborstels goed ontwikkeld, tot over de halve snavellengte reikend; staart recht afgesneden of ietwat afgerond; handpen 1 ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3-8 en korter dan de langste armpennen.

Verscheidene soorten komen in onze gebieden voor. Men onderscheidt ze als volgt:

1. *a.* Ondervleugeldekvederen zwart. ..... 2.
   b. Ondervleugeldekvederen wit. ..... 4.
2. *a.* Of wel (♂) is de borstband zwart en is de witte wenkbrauwstreep kort; of wel (♀) is de borstband bruin en vertoont de keel een bruine middenvlek. ..... *Batis molitor.*
   b. Is de borstband zwart (♂) dan is de witte wenkbrauwstreep lang en reikt ze tot aan de slapen. Is de borstband bruin (♀) dan is de keel eenkleurig wit. ..... 3.
3. *a.* Of wel (♂) is de borstband zwart en is de wenkbrauwstreep breed, terwijl de grauwe bovenrug ietwat glanzend is en olijf- en bruinachtig is gewassen; of wel (♀) is de borstband lichtbruin en heel breed (tot 13 mm. volgens BANNERMAN) en is de wenkbrauwstreep roestkleurig. ..... *Batis senegalensis.*
   b. Of wel (♂) is de borstband zwart maar is de wenkbrauwstreep smal boven het oog en breed naar achteren toe en is de bovenrug grijs, zonder glans; of wel (♀) is de borstband donkerkastanjebruin en smal (tot 7 mm. volgens BANNERMAN) en is de wenkbrauwstreep smal en witachtig. ..... *Batis minor.*
4. *a.* Vleugel 60-65 mm. lang, staart ten minste 38 mm. lang, tarsus 18 mm. Beide geslachten met zwarte borstband. ..... 5.
   b. Vleugel korter dan 57 mm.; staart gewoonlijk korter dan 38 mm., tarsus korter dan 18 mm. .. 6.
5. *a.* Schoudervederen zwart. Voorhoofd met grote, witte vlek vóór ieder oog; geen wenkbrauwstrepen. De twee geslachten vertonen dezelfde kleur aan de vleugeldekvederen. ..... *Batis diops.*
   b. Schoudervederen grauw. De witte vlekken van het voorhoofd gaan in wenkbrauwstrepen over. Het wijfje vertoont roestkleurige vleugeldekvederen, bij het mannetje zijn ze wit. ..... *Batis Margaritae.*
6. *a.* Borstband zwart of bruin. ..... 7.
   b. Borstband donkergrauw ..... *Batis minima.*
7. *a.* Vleugel ten hoogste 51 mm. lang. Bovenkop ten minste grotendeels blauwzwart. Beide geslachten met zwarte borstband. Tarsus 13-14 mm. lang. ..... *Batis ituriensis.*
   b. Vleugel gewoonlijk langer dan 51 mm. Bovenkop donkerblauwgrauw. Borstband van het wijfje bruin. Tarsus: 15-16 mm. lang. ..... *Batis minulla.*

1. - **Batis diops** JACKSON. — Afb. 378.

Deze soort bewoont het bergwoud van Oost-Congo.

Bovenkop, kopzijden en nek zwart met ietwat blauwe of groene glans, het midden van bovenkop en nek dikwijls veeleer donkerleikleurig, de vederen basaal zwart; een zuiver witte vlek aan iedere zijde aan de basis van de snavel; geen wenkbrauwstreep; geen nekvlek noch -band, slechts een aanduiding van deze laatste aan de zijden; rug blauwzwart of donkerleikleurig, de schoudervederen zwart; romp gemengd grauw en wit (de

vederen wit vóór het einde); bovenstaartvederen zwart; vleugels donkerbruin tot zwartbruin, met witte binnenzoom, de binnenste armpennen witgezoomd aan de buitenvlag; dekvederen grotendeels met witte eindvlek; stuurpennen blauw of groenzwart, apicaal witgezoomd, de buitenste pennen wit aan de buitenzoom. Onderzijde wit, met heel brede, zwarte borstband (*ook* bij het wijfje); ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 60-65; staart: 40-43; tarsus: 15-16; snavel: 12-15 mm.

Juv.: Bovenkop en bovenzijde zwartbruin, roestbruinachtig gevlekt; bij heel jonge vogels is de borstband waarschijnlijk roodbruin, aangezien bij exemplaren in ons bezit de band zwart maar met roodbruin gemengd is.

47 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: West-Ruwenzori (Borgerhoff). — Burunga (Schouteden). — Kibati (Schouteden). — Lulenga (Schouteden). — Bingi (Prigogine). — Lutunguru (Prigogine). — Kasavu (Prigogine). — Nzombe (Prigogine). — Lubango (Prigogine). — Butembo (Prigogine). — Bianza (Prigogine). — Niragongo-vulkaan (Schouteden). — Bitashimwa (de Witte). — Mwana (Prigogine). — Butembo (Dyleff).

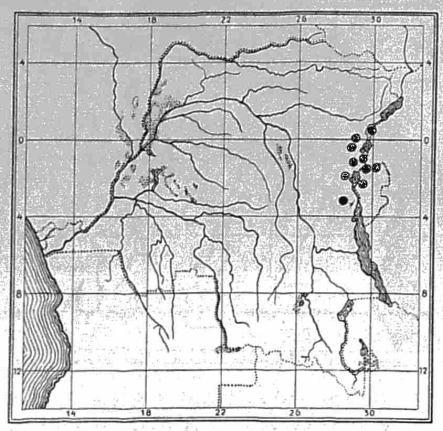

Afb. 378. — Vindplaatsen van *Batis diops*.

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga, Karisimbi-vulkaan (Schouteden). — Rugege-woud (Fain). — Rugege-woud (Lestrade). — Kinigi (Lestrade).

Andere vindplaatsen: Muhavura-vulkaan (Gyldenstolpe). — Sabinyo-vulkaan (Gyldenstolpe). — Mbwahi (Babault).

2. - **Batis ituriensis** Chapin. — Afb. 379.

Kleine soort die tot hiertoe slechts bekend is uit Belgisch Congo.

Bovenkop, kopzijden en nek blauwzwart (of grauwzwart); een witte nekband; rug blauwzwart of grauwzwart; de romp met wit gemengd, de vederen breed wit aan het einde, maar zwartgrauw gezoomd, de basis zwartgrauw; stuurpennen blauwzwart, de buitenste pen met witte buitenvlag en wit einde; vleugels zwartbruin, de binnenste armpennen witgezoomd, de dekvederen met witte eindvlek. Onderzijde wit, met brede, zwarte band (ook bij het wijfje); ondervleugeldekvederen wit; snavel zwart evenals de poten.

Vleugel: 46-51; staart: 30-37; tarsus: 13-14; snavel: 10-11,5 mm.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Bambesa (Vrijdagh).

Distr. Kivu: Kamituga (Prigogine). — Kaganda (Prigogine).

Andere vindplaatsen: Beni (Gyldenstolpe). — Kampi-ya-Mambutti (Gyldenstolpe). — Gamangui (Chapin). — Buta (Hutsebaut). — Beno/Irumu (Phillips).

3. - **Batis Margaritae** BOULTON (*Kathleenae* WHITE).

Deze soort is slechts bekend uit het bergwoud van Angola en het regenwoud van Noord-Rhodesië ten zuiden van onze Congolese grens. Het is hoogst waarschijnlijk dat ze ook, in passende omgeving, in de aangrenzende gebieden van Katanga zal gevonden worden.

Mannetje en wijfje verschillen door de kleur van de vleugeldekvederen en van de borst, maar beide vertonen, zoals dit het geval is met *Batis diops*, een zwarte borstband.

Mannetje. — Bovenkop en bovenzijde grauw, weinig met wit gemengd op nek en onderrug; teugels, oordekvederen, kopzijden boven en onder de ogen, zwart; vliegpennen bruinzwart, de buitenzomen grauwwit; middelste dekvederen breed witgezoomd; stuurpennen zwart, fijn witgezoomd. Kin, keel en nekzijden wit; een brede, glanzendzwarte borstband; het overige van de onderzijde wit; ondervleugeldekvederen zwart. Snavel en poten zwart.

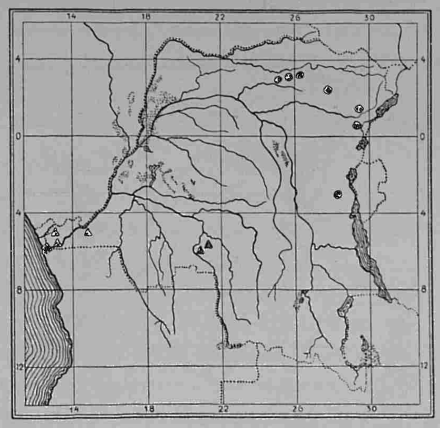

Afb. 379. — Vindplaatsen van
● *Batis ituriensis.* ▲ *Batis minulla.*

Wijfje. — Verschilt vooral door roestkleurig gezoomde vleugeldekvederen en door lichtoranjekleurig gewassen borstzijden onder de zwarte band.

Vleugel: 61-65 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

4. - **Batis minima** VERREAUX.

Deze soort is tot hiertoe slechts bekend door het Type-exemplaar, dat uit Gaboen stamde. Ze zal wellicht in Mayumbe gevonden worden.

Batis minima verschilt van *Batis ituriensis* door de kleur van de borstband, die donkergrauw is in plaats van zwart.

Vleugel: 47; staart: 31; tarsus: 14; snavel: 11 mm.

5. - **Batis minor** ERLANGER. — Afb. 380-382.

Deze soort bewoont de savannen van Kameroen tot Noordoost-Afrika en het Tanganyika Territory, alsmede deze van Oost-, Zuid- en Neder-Congo.

Mannetje. — Bovenkop zwart of blauwzwart tot grauwzwart; een smalle, naar achteren toe bredere, witte wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot achter het oog aan de achterkop; een witte nekvlek of nekring; bovenrug grauwzwart of asgrijs, onderrug en romp schijnbaar witgevlekt op zwarte grond (de vederen zijn zwart maar apicaal wit, met zwarte franjes); bovenstaartvederen zwart; dekvederen zwart, de middelste en de binnenste armdekvederen apicaal wit; vliegpennen zwartbruin tot donkerbruin, met witte binnenzoom, de buitenste armpen breed witgezoomd aan de buitenvlag, de andere pennen fijn witgezoomd, doch meestal onduidelijk; stuurpennen zwart, met kleine, witte eindvlek, de buitenste met witte buitenvlag en einde, de

daaropvolgende ten hoogste met witte buitenzoom. Onderzijde wit, met brede, zwarte of blauwzwarte borstband; ondervleugeldekvederen zwart. Snavel en poten zwart.

Wijfje. — Verschilt van het mannetje vooral door de kleur van de borstband, die donkerchocolade- of kastanjebruin is; ook is hij minder breed.

Vleugel: 51-67; staart: 40-50; tarsus: 15-17; snavel: 12-15 mm.

Twee vormen worden nog door CHAPIN vermeld voor onze gebieden. Ze zijn heel nauw verwant en moeilijk van elkaar te onderscheiden.

Afb. 380. — *Batis minor nyansae* NEUMANN, mannetje.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

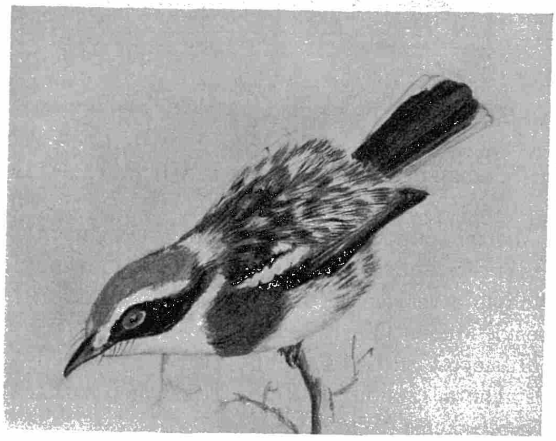

Afb. 381. — *Batis minor nyansae* NEUMANN, wijfje.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

5 *a.* - **Batis minor congoensis** NEUMANN.

Deze vorm bewoont de savannen van Noord-Angola tot Neder-Congo en Loanda, enerzijds, tot Kasai, anderzijds.

60 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Luki (JULLIEN). — Kisantu (GOOSSENS). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Mavuma (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Kwango: Baaba (CHARLIERS).

Distr. Kasai: Macaco (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Dibaya (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Ngombe Lutete (BOHNDORFF). — Manyanga (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Boma (CHAPIN).

5 *b*. - **Batis minor nyansae** NEUMANN.

Deze vorm is bekend van Soedan en Noord-Congo tot Uganda en Ruanda-Urundi.

41 exemplaren in ons bezit, ook uit Soedan en Uganda.

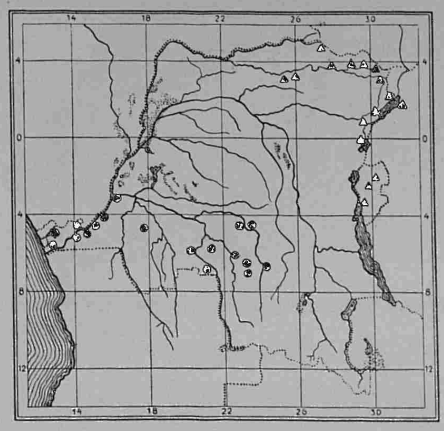

Afb. 382. — Vindplaatsen van
● *Batis minor congoensis*. ▲ *Batis minor nyansae*.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Angodia (HUTSEBAUT). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Mahagi (VRIJDAGH). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Niarembe (VRIJDAGH). — Aru (SCHOUTEDEN). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — (Ook: Butiaba aan de oostelijke oever van het Albert-meer, ex JACKSON). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Kesenyi (VRIJDAGH). — Kasenyi, Mundu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN). — Kibungu (LESTRADE). — Akanyaru-riv. (LESTRADE). — Mayaga (AURELIAAN). — Gakoma (AURELIAAN).

Andere vindplaatsen: Mbiambana (EMIN). — Ekibondo (REHN). — Niangara (CHAPIN). — Kasindi (GRAUER).

6. - **Batis minulla** BOCAGE. — Afb. 379.

Deze kleine soort is bekend uit Angola, Zuid- en Neder-Congo, alsmede uit Brazzaville.

Bovenkop donkerblauwgrauw, gelijk de kop- en nekzijden; een witte vlek aan iedere zijde van de basis van de snavel, deze vlekken soms als een vage streep voortgezet naar het oog toe; rug en romp gemengd zwart en wit, de vederen wit vóór het zwart einde; bovenstaartvederen en stuurpennen blauwzwart, de buitenste stuurpen met witte buitenvlag en einde; vleugels donkerbruin, de dekvederen gedeeltelijk met witte eindvlek, de binnenste armpennen witgezoomd. Onderzijde wit, met brede, blauwzwarte borstband bij het mannetje, met donkerbruine band bij het wijfje; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 51-56; staart: 34-42; tarsus: 15-17; snavel: 13-14 mm.

Juv. — Bovenzijde en bovenkop donkerbruin, de vederen apicaal lichtbruin gezoomd of gevlekt.

7 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Luki (JULLIEN). — Moanda (VRIJDAGH). — Boma (WEYNS). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Macaco (SCHOUTEDEN). — Dumbi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaats: Msuata (CHAPIN).

7. - **Batis molitor** HAHN en KÜSTER. — Afb. 383.

Deze soort komt voor van Zuid-Afrika tot Angola, Zuid- en Oost-Congo en tot Kenya.

Mannetje. — Bovenkop leigrauw of leizwart, de kopzijden zwart, met smalle, meestal korte maar dikwijls tot over het oog reikende witte wenkbrauwstreep; rug donkergrauw, leigrauw of leizwart, soms blauwzwart;

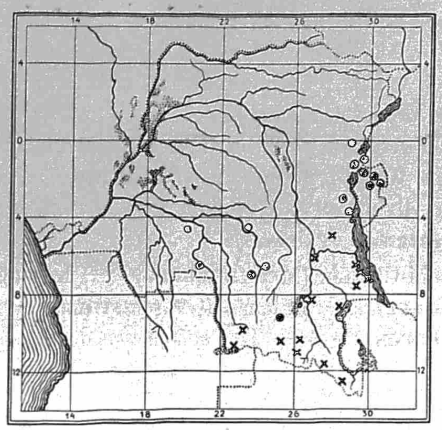

Afb. 383. — Vindplaatsen van
× *Batis molitor molitor.* ● *Batis mol. puella.*

onderrug en romp gemengd zwart en wit (de vederen apicaal wit, met zwarte zoom), schijnbaar gevlekt; schoudervederen zwart; vliegpennen bruinzwart tot zwart, met witte binnenzoom, de binnenste (of de twee binnenste) armpennen breed witgezoomd aan de buitenvlag, de andere fijn gezoomd; dekvederen zwart, de middelste en de binnenste armdekvederen apicaal wit; stuurpennen zwart of blauwzwart, apicaal witgezoomd, de buitenste pen met ten minste gotendeels witte buitenvlag. Onderzijde wit van de kin tot en met de onderstaartvederen; een brede blauwzwarte borstband; ondervleugeldekvederen zwart. Snavel en poten zwart.

Wijfje. — Verschilt van het mannetje vooral door de kleur van de borstband, die hier chocolade- of kastanjebruin is, en door een dito middenvlek aan de keel.

Vleugel: 57-65; staart: 43-50; tarsus: 15-18; snavel: 13-14 mm.

CHAPIN neemt twee vormen van deze soort aan, al merkt hij op dat ze nauw verwant en moeilijk te onderscheiden zijn. Bij de typische vorm zijn alle vliegpennen witgezoomd aan de buitenvlag; bij de vorm *puella* is deze zoom afwezig of althans onduidelijk.

7 *a.* - **Batis molitor molitor** HAHN en KÜSTER.

CHAPIN meende dat deze vorm slechts in het Marungu-hoogland en ten zuiden er van zou gevonden worden; ik deel hier de meeste vogels van Katanga, en tot Dilolo, in bij *molitor* s. str., daar de buitenzoom der vliegpennen wit is. De vorm is ook bekend uit Angola en Noord-Rhodesië.

62 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Dilolo (HUTSEBAUT). — Dilolo (DE WITTE). — Kapiri (DE BAILLET). — Kakanda (DE CATERS).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (RICHARD). — Kafubu (DE RIEMAECKER). — Sakania (BRIEN).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT).

Andere vindplaatsen: Ketende (ROCKCFELLER en MURPHY). — Lubenga (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mpala (STORMS). — Lufuku-riv. (BOHM). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Kambove (NEAVE). — Lualaba-riv. (NEAVE). — Lualaba-riv. (NEAVE).

7 *b*. - **Batis molitor puella** REICHENOW.

Deze vorm wordt gevonden in Oost-Congo en tot in Kasai en Noord-Kwango.

50 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kwango: Idiofa (LYNES).

Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Lusambo (GHESQUIÈRE). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kamina (LYNES). — Kimbundji (DE BAILLET). — Funda Biabo (DE BAILLET).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Kamatembe (DE WITTE). — Bingi (PRIGOGINE). — Kibumba (DE WITTE). — Mwana (PRIGOGINE). — Kangunda (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Kibungu (LESTRADE). — Ngasubuye (LESTRADE). — Rwamagana (AURELIAAN). — Bugarama (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Karisimbi-vulkaan (MECKLEMBURG). — Kibongo (BOHNDORFF). — Ten noordwesten van het Tanganika-meer (GRAUER). — Lulenga (GYLDENSTOLPE). — Mugunga (DE WITTE). — Molindi-riv. (DE WITTE). — Munigi (FRECHKOP). — Ten oosten van de Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Kanyangira (CHAPIN).

8. - **Batis senegalensis** LINNAEUS.

Deze soort bewoont West-Afrika van Senegal tot Nigerië, maar werd ook vermeld uit het Oubangui-Chari-district of Frans Equatoriaal Afrika. CHAPIN betwijfelt het voorkomen van *Batis senegalensis* zó ver in het zuiden. Het is dus hoogst onwaarschijnlijk dat de soort ooit in onze noordelijke gebieden zou aangetroffen worden. Ik heb ze toch in de tabel der soorten opgenomen, zulks in navolging van CHAPIN.

GENUS DIAPHOROPHYIA BONAPARTE.

Kleine Muscicapiden die onmiddellijk herkend worden aan hun heel korte staart, die ten hoogste even lang is als de halve vleugellengte; snavel afgeplat, gekield, langer dan de breedte van de mondspleet, de culmen apicaal gebogen, met eindhaakje; handpen I even lang als of ietwat langer dan de halve lengte van pen 2, deze korter dan 3-6 of 3-8 en ten hoogste even lang als de langste armpennen; een gekleurde vlieslap rondom het oog.

De soorten die in onze gebieden voorkomen worden als volgt onderscheiden :

1. *a*. Onderzijde geel of kastanjebruin, nergens wit. ..... *Diaphorophyia concreta.*
   b. Onderzijde gedeeltelijk wit, nergens geel. ..... 2.
2. *a*. Keel glanzend staalgroen. ..... *Diaph. Blissetti.*
   b. Keel wit of kastanjebruin. ..... 3.
3. *a*. Vederen van de bovenkop kort, korter dan 5 mm. De bovenkop zwart, met of zonder violetblauwe glans. ..... *Diaph. tonsa.*
   b. Vederen van de bovenkop langer, ten minste 8 mm. lang. Bovenkop zwart (♂) met groenblauwe glans, of wel (♀) leigrauw tot zwartgrauw. ..... *Diaph. castanea.*

1. - **Diaphorophyia Blissetti** SHARPE. — Afb. 384-385.

Deze soort is bekend van het regenwoud van Sierra-Leone tot Uganda, over Noord- en Oost-Congo, en wordt gevonden tot aan Elgon en in Zuidoost-Soedan. In onze gebieden komt de vorm *Jamesoni* voor.

1 *a*. - **Diaphorophyia Blissetti Jamesoni** SHARPE.

Dit is de vorm die aangetroffen wordt in Noord- en Noordoost-Congo en tot ten oosten van de Rutshuru-rivier.

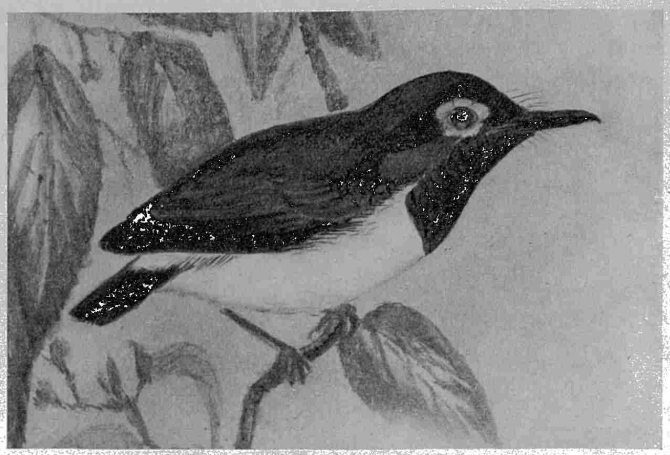

Afb. 384. — *Diaphorophyia Blissetti Jamesoni* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

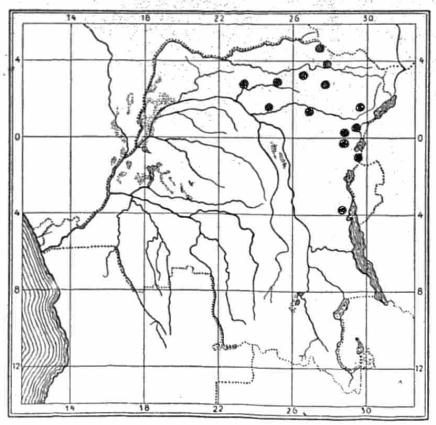

Afb. 385. — Vindplaatsen van *Diaphorophyia Blissetti Jamesoni*.

Mannetje. — De hele kop, de keel en de borst, de bovenzijde, de dekvederen en bovenstaartvederen, staalgroenglanzend; stuurpennen nog glanzender; rompvederen gedeeltelijk wit aan het einde of vóór het einde, anders grauwzwart; vliegpennen met staalgroenglanzende buitenzoom. Aan iedere zijde van de kop een donkerkastanjebruine of chocoladekleurige band, die loopt van onder het oog over de nekzijde tot aan een witte nekring. Onderzijde wit; kin, keel en hals glanzend staalgroen; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten purperkleurig; ooglap turkooiskleurig.

Wijfje. — Bovenzijde grauwgroen, ietwat glanzend; de staart glanzend staalgroen; vliegpennen dito gekleurd aan de buitenzoom. Onderzijde gelijk bij het mannetje. Eveneens bruine zijbanden aan de kop.

Vleugel: 50-55; staart: 20-30; tarsus: 16-18; snavel: 12-15 mm.

24 exemplaren in ons bezit, ook uit Uganda.

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Kitutu (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Mutwanga (HACKARS).

Juv. — Bovenzijde grauw, weinig groen gewassen; onderzijde wit, de keel en de hals min of meer intens roestkleurig, van achteren donkergezoomd.

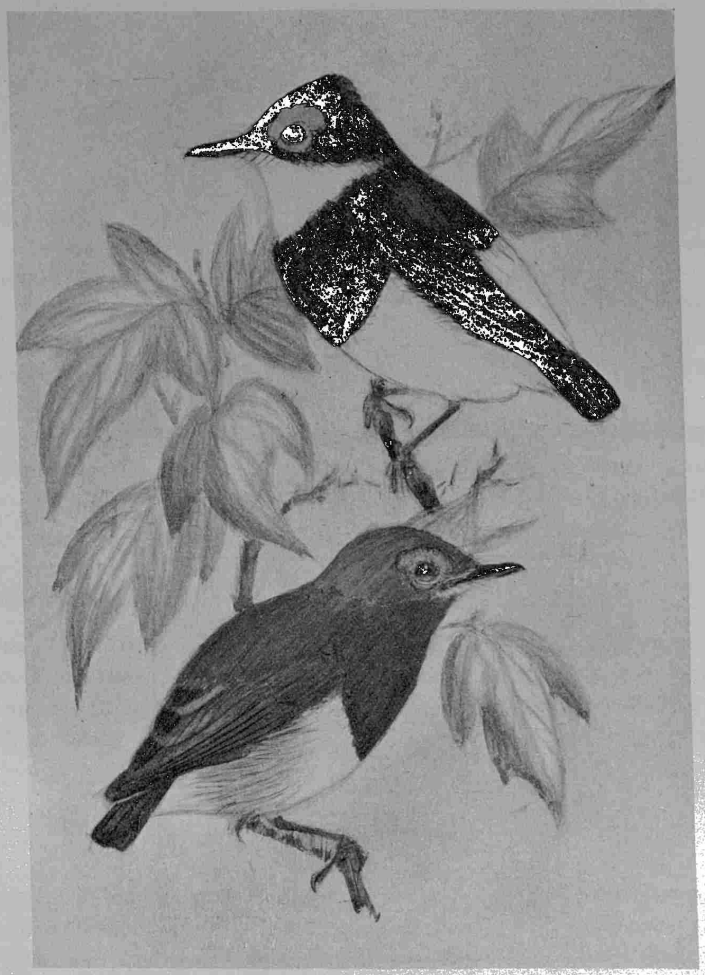

Afb. 386. — *Diaphorophyia castanea* FRASER.

Andere vindplaatsen: Yambuya (JAMESON). — Kinyawanga (EMIN). — Irumu (EMIN). — Ipoto (EMIN). — Beni (CARRUTHERS). — Moera (GRAUER). — Djelube-riv. (DE WILDE). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Mulolo (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ten oosten van de Rutshuru-vlakte (CHAPIN).

1 *b*. - **Diaphorophyia Blissetti chalybea** REICHENOW.

Deze vorm vertoont geen bruine zijbanden aan de kop. Hij is bekend van Kameroen tot Gaboen en zou dus in Neder-Congo, en bij voorbeeld in Mayumbe, kunnen gevonden worden.

De typische vorm van *Blissetti* bewoont Sierra-Leone en Togo.

2. - **Diaphorophyia castanea** FRASER. — Afb. 386 en 387.

Deze soort, de gewone Kortstaartvliegenvanger, is wijd verspreid, van Sierra-Leone tot Noord-Angola, enerzijds, tot Uganda, over onze gebieden, anderzijds. Ze bewoont het regenwoud. Eén enkele vorm er van komt in onze gebieden voor; een andere wordt in West-Afrika aangetroffen.

Bij deze soort zijn de bovenkopvederen lang; bij de nauwverwante *D. tonsa* zijn ze kort.

2. *a.* - **Diaphorophyia castanea castanea** FRASER.

Deze vorm is bekend van Nigeria tot Angola, Uganda en West-Kenya, over onze gebieden. De vederen van de bovenkop zijn ten minste 8 mm. lang.

Mannetje. — Bovenkop, kopzijden, nek, bovenrug, bovenstaartvederen en stuurpennen glanzend blauwzwart (violetblauw bij *D. tonsa*); onderrug en romp wit, de vederen lang en zijdeachtig; vliegpennen zwart,

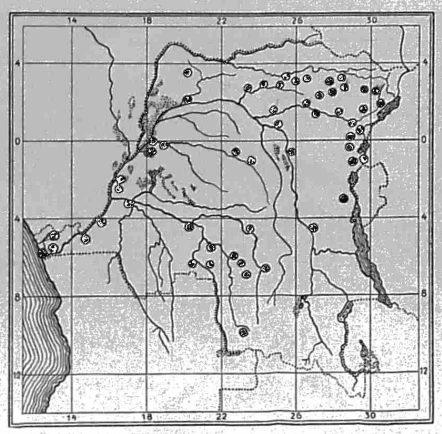

Afb. 387. — Vindplaatsen van *Diaphorophyia castanea.*

de binnenzoom wit; geen witte nekring (wel bij de Westafrikaanse vorm *hormophora* REICHENOW); een witte vlek boven iedere ooglap. Onderzijde wit, met brede, glanzend blauwzwarte borstband; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten wijnrood tot grauwviolet; ooglap purperkleurig.

Wijfje. — Bovenkop en kopzijden leigrauw tot zwartgrauw; nek, rug, dekvederen (basaal grauw), donker kastanje- of roodbruin; rompvederen grauw met wit gemengd; vliegpennen zwartbruin of zwart, met roodbruine buitenzoom, breder aan de armpennen dan aan de handpennen, en witte binnenzoom; bovenstaartvederen en stuurpennen zwart of blauwzwart. Kin wit; wangen, keel, hals en borst donkerkastanje- of roodbruin; buik, onderstaart- en ondervleugeldekvederen wit.

Vleugel: 53-63; staart: 23-30; tarsus: 14-16; snavel: 13-14.5 mm.

Meer dan 200 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma/Banana (VRIJDAGH). — Kisantu (GOOSSENS). — Thijsstad (SCHWETZ).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Ndwa (NGWE). — Nkoko (NKELE). — Dima (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Tondu (SCHOUTEDEN). — Lofoli (DUPUIS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bokuma (LOOTENS). — Yalokele (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Belinga (HERROELEN). — Lifanda (HERROELEN). — Lokolefeko (HERROELEN).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Yangambi (BECQUET). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN). — Bosabangi (CHRISTY).

Distr. Congo-Ubangi: Karawa (WALLIN). — Nieuw-Antwerpen.

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Lubango (CHRISTY). — Avakubi (CHRISTY). — Bafwasende (CHRISTY). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Penge (J. BEQUAERT). — Kilo (THÉLIE). — Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Etembo (SCHEPENS).

Distr. Kivu: Motiba (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF en DANDOY). — Makojoba (PILETTE). — Biogo (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — W. Ruwenzori (HACKARS). — Kamituga (PRIGOGINE). — Bolovet (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Katumbaka (PILETTE). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Bulaimu (PILETTE). — Koghasa (PRIGOGINE). — Kakanda (PRIGOGINE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Afb. 388. — *Diaphorophyia concreta Graueri* SHARPE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Leopoldstad (BOHNDORFF). — Lendu (EMIN). — Kinyawanga (EMIN). — Irumu (EMIN). — Ipoto (EMIN). — Muyomema (EMIN). — Kasongo (CARRUTHERS). — Ponthierstad (CARRUTHERS). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Moera (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Malisawa (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Simbo (GYLDENSTOLPE). — Yambuya (JAMESON). — Riba Riba (ap. DUBOIS). — Mukimbungu (LAMAN). — Medje (SCHOUTEDEN). — Saidi (REHN). — Ngayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje/Aba (CHAPIN). — Rutshuru (CHAPIN). — Ten oosten van de Rutshuru-vlakte (CHAPIN).

3. - **Diaphorophyia concreta** HARTLAUB. — Afb. 388 en 389.

Deze soort, met mooi gekleurde onderzijde, is bekend van Sierra-Leone tot Kameroen, Noordoost-Congo, Uganda en Kenya, maar ook uit het Kungwe-woud en uit Angola. Ze bewoont het woud en wordt onderverdeeld in verschillende vormen, waarvan één enkele tot hiertoe uit onze gebieden is bekend.

3 *a*. - **Diaphorophyia concreta Graueri** SHARPE.

Dit is de vorm die gevonden wordt in Oost-Congo, en verder tot in Zuidoost-Soedan, Uganda en Elgon.

Mannetje. — Bovenkop, kopzijden, nek en bovenzijde, kleine dekvederen, romp, grauwgroenachtig of groengrauw; ietwat glanzend; bovenstaartvederen en stuurpennen glanzend staalgroenzwart; vliegpennen en

de andere dekvederen zwartbruin, groengrauw gezoomd; teugels zwart, daarboven een gele of witte streep die tot aan het oog reikt. De hele onderzijde, van kin tot onderstaartvederen, geel of oranjegeel; ondervleugeldekvederen geelachtig of wit. Snavel zwart; poten blauwgrijs; ooglap lichtgroen.

Wijfje. — Verschilt merkelijk van het mannetje door de kleur van de onderzijde. Keel en borst mooi chocolade- tot kastanjeroodbruin of roodbruin, min of meer intens gekleurd, de kin meestal geel; achterlichaam eveneens roodbruin.

Vleugel: 58-64; staart: 25-28; tarsus: 14-16; snavel: 12,5-14 mm.

Juv. — Bovenzijde donkergroengrauw, zonder glans, de vederen eerst met roestkleurige eindvlek; onderzijde geel, de borst ook wel roodbruin.

37 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Etembo (SCHEPENS).

Distr. Kivu: Kokoba (PILETTE). — Bolovet (PILETTE). — Bilolo (DANDOY). — Kamituga (PRIGOGINE). — Moera (BONNEVIE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF). — Nyabitsinda (PRIGOGINE). — Gasango (PRIGOGINE). — Mboza (PRIGOGINE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Ibenga (PRIGOGINE).

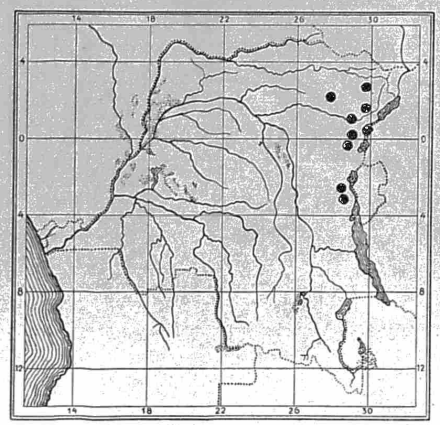

Afb. 389. — Vindplaatsen van *Diaphorophyia concreta.*

BIBLIOTH. MUS. CONGO — TERVUREN

Andere vindplaatsen: Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — W. Ruwenzori (DE WILDE). — Babeyru (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN).

3 *b.* - **Diaphorophyia concreta Harterti** BATES.

Dit is de vorm die in Kameroen wordt gevonden en die misschien in Gaboen en Mayumbe zou kunnen voorkomen.

3 *c.* - **Diaphorophyia concreta kungwensis** MOREAU.

Tot hiertoe is deze vorm slechts bekend uit de typische vindstreek, het Kungwe-gebergte aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer. Hij zal misschien op het Marungu-gebergte gevonden worden.

4. - **Diaphorophyia tonsa** BATES. — Afb. 390.

Deze soort bewoont het regenwoud, van Nigeria tot Kameroen en Noordoost en Oost-Congo. Ze gelijkt nogal veel op *D. castanea* maar vertoont korte vederen aan de bovenkop.

Mannetje. — Bovenkop, bovenzijde en teugels zwart met violetblauwe glans; een witte vlek boven ieder oog; een witte nekring; mantel glanzend blauwzwart, de vederen basaal grauw; onderrug en romp wit, de vederen lang en zijdeachtig; bovenstaartvederen blauwzwart; stuurpennen eveneens; dekvederen glanzend

zwart, vliegpennen bruinzwart of zwart, de binnenzoom wit. Onderzijde wit, met brede, glanzend zwarte of violetblauwzwarte borstband; schenen zwart, enkele vederen wit aan het einde; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten donkerpurperkleurig; ooglap purperkleurig.

Wijfje. — Bovenkop violetblauwzwart; kopzijden en teugels grauw; bovenzijde, met dekvederen en binnenste armpennen, kastanjebruin; vliegpennen grauwzwart of donkerbruin, de buitenzoom kastanjebruin, breder aan de armpennen; bovenstaartvederen donkergrauwbruin; stuurpennen zwart. Kin wit; keel en borst donkerkastanjebruin; vederen van de achterflanken apicaal grauw.

Vleugel: 55-60; staart: 20-30; tarsus: 15-16; snavel: 13-15 mm.

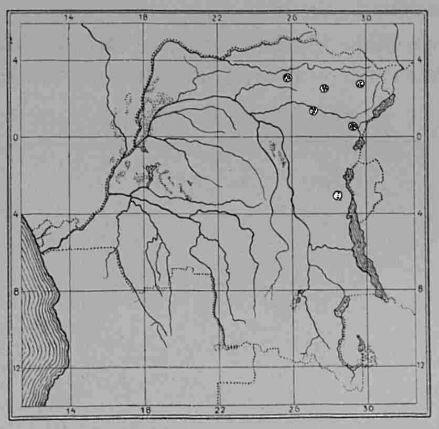

Afb. 390. — Vindplaatsen van *Diaphorophyia tonsa*.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Malisawa (PILETTE). — Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Mutshunga Mabese (GYLDENSTOLPE). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN).

GENUS PLATYSTEIRA JARDINE en SELBY.

Kleine Muscicapiden met fel gekleurde huidlap boven ieder oog; snavel betrekkelijk lang, langdriehoekig, afgeplat gekield, langer dan de breedte van de mondspleet; mondborstels stevig; staart dwars afgesneden, ten minste even lang als twee derden van de vleugel; handpen 1 langer dan de helft van 2, deze korter dan 3-8, korter dan de langste armpennen.

Twee soorten van deze Ooglapvliegenvangers zijn uit onze gebieden bekend; een derde komt er misschien ook voor. Men onderscheidt deze soorten als volgt:

1. *a.* Geen wit aan de vleugeldekvederen. Of wel (♂) zijn kin en keel wit en is er een zwarte borstband; of wel (♀) zijn keel en borst zwart, de kin alleen wit. ..... *Platysteira peltata.*
   b. Een witte band loopt door de vleugel. ..... 2.
2. *a.* Of wel (♀) zijn de keel en de hals kastanjebruin; of wel (♂) zijn kin en keel wit en is er een zwarte borstband, maar dan is de bovenkop glanzend zwart gelijk de nek en de rug. ..... *Platysteira cyanea.*
   b. Of wel (♀) is de hele onderzijde wit; of wel (♂) zijn kin en keel wit en is er een zwarte borstband maar is de bovenkop zwart terwijl de rug grauw is. ..... *Pla. albifrons.*

1. - **Platysteira albifrons** SHARPE.

Deze soort is bekend uit de kuststreek van Angola en zou misschien in Neder-Congo of in het westen van Kwango kunnen gevonden worden.

Het *mannetje* gelijkt nogal veel op het mannetje van de volgende soort, *Platysteira cyanea*, en in het bijzonder op de vorm *cyanea nyansae*, daar het een witte voorhoofdsband vertoont. De kleur van bovenkop en rug verschilt echter: bij *albifrons* is de bovenkop zwart gelijk bij *cyanea*, maar de rug is grauw en niet zwart. De zwarte borstband is slechts 7 mm. breed (tegen 10 mm. bij *cyanea* volgens BANNERMAN).

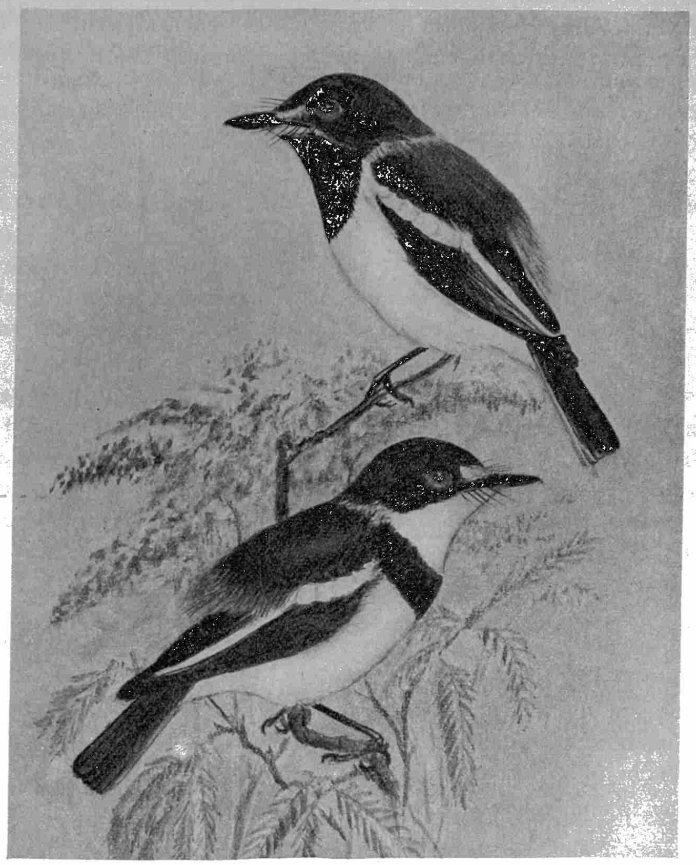

Afb. 391. — *Platysteira cyanea nyansae* NEUMANN.
(Boven, het wijfje; onder, het mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Het *wijfje* daarentegen verschilt merkelijk van dat van *cyanea* door een helemaal witte onderzijde, keel en hals inbegrepen. Het vertoont een witte voorhoofdsband.

Vleugel: 59-64 mm.; staart: 45-50; tarsus: 19-20; snavel: 13-14 mm. (BANNERMAN).

2. - **Platysteira cyanea** MÜLLER. — Afb. 391 en 392.

Deze soort is verspreid van Senegal tot Noordoost-Afrika en Kenya, en wordt over heel onze Kolonie gevonden. Ze bewoont bij voorkeur beboste savannen, lichte wouden of secundaire wouden; men treft ze veel in de buurt der dorpen en ze nest graag in de mangobomen.

Mannetje. — Bovenkop en kopzijden, nek en rug, dekvederen en binnenste armpennen glanzend blauwzwart; de romp met grauw en wit gemengd (de vederen zijn grauw, maar wit vóór het einde, dat blauwzwart

of staalblauw is); middelste dekvederen en enkele der grote dekvederen distaal breed wit terwijl de binnenste armpennen een brede, witte buitenzoom vertonen : hierdoor wordt een witte band getekend over de vleugel; vliegpennen zwart, de buitenzoom min of meer glanzend, de rand zelf witachtig, de binnenzoom wit; stuurpennen glanzend blauwzwart, met smalle, witte eindzoom, behalve de middelste pennen, de buitenste stuurpennen ook met min of meer smalle, witte buitenzoom; een min of meer vage witte voorhoofdsband wordt gevonden bij de vorm *nyansae*, niet bij de typische vorm. Onderzijde wit, met brede, glanzend blauwzwarte kropband; ondervleugeldekvederen wit, de vleugelrand blauwzwart. Snavel zwart; poten grauwzwart; ooglap rood of oranjegeel.

Wijfje. — Bovenzijde en bovenkop leigrauw, slechts ietwat blauw of staalblauw glanzend; teugels en voorhoofdsband wit of bruinachtig bij de vorm *nyansae*; vleugels en staart gelijk bij het mannetje. Kin wit; keel en krop kastanjeroodbruin; het overige van de onderzijde wit; een zwarte grenslijn tussen het wit en het kastanjebruin.

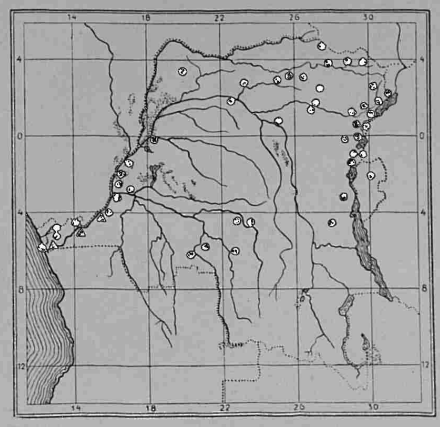

Afb. 392. — Vindplaatsen van *Platysteira cyanea*.
△ *Plat. cyanea cyanea.* ⊙ *Plat. cyanea nyansae.*

Vleugel: 61-68; staart: 42-55; tarsus: 18-20; snavel: 13-16 mm.

Juv. — Kop en rug zijn grauwbruin of leigrauw, min of meer roestkleurig gewassen, de vederen roestbruin gezoomd; dekvederen en vliegpennen eveneens met roestbruine zoom. Onderzijde wit, maar roestkleurig gewassen, tot roodbruin op keel en krop.

Twee vormen komen in onze gebieden voor.

2 *a.* - **Platysteira cyanea cyanea** Müller.

De typische vorm van *cyanea* wordt gevonden van West-Afrika tot Neder-Congo en het Oubangui-Shari-gebied. Hij vertoont geen witte voorhoofdsband.

11 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (Vrijdagh). — Vista (Schouteden). — Moanda (Mesmaekers). — Leopoldstad (Becquet). — Leopoldstad (Christy).

Andere vindplaats: Mukimbungu (Laman).

Onze exemplaren uit het Mayumbe- woud vertonen de aanduiding van een voorhoofdsband: ik deel ze hier bij de vorm *nyansae* in; een deel van onze exemplaren uit Leopoldstad verkeren in hetzelfde geval.

2 *b.* - **Platysteira cyanea nyansae** Neumann.

Deze vorm wordt gevonden over het grootste deel van onze gebieden, en tot in Soedan en Kenya.

Meer dan 175 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Temvo (Schouteden). — Makaia Ntete (Schouteden). — Leopoldstad (Ber-

TEAUX). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Fetish Rock (MESMAEKERS). — Tshela (SCHWETZ). — Zambi (DARTEVELLE).

Distr. Leopold II-meer: Oshwe (MAES). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Keseki (NKELE). — Bolobo (NKELE). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Botanankasa (NKELE).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Coquilhatstad (HERROELEN).

Distr. Congo-Ubangi: [Karawa (WALLIN). — Nieuw-Antwerpen (SCHOUTEDEN)].

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Gangala na Bodio (LOUWERS). — Niangara (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Niangara (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Bomili (BOCK). — Yangambi (BECQUET). — [Stanleystad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Wago (BREDO). — Nioka (VRIJDAGH). — Longlu, Wago (FAIN). — Boga (PILETTE). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kibati (PILETTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Moera (BONNEVIE). — Kamabo (BONNEVIE). — Biogo (BONNEVIE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Lisasa (PILETTE). — Talia/Semliki (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Buwissa (PILETTE). — Kasika (PILETTE). — Bulaimu (PILETTE). — Bingi (PRIGOGINE). — Maboya (PRIGOGINE). — Kalundu (PRIGOGINE). — Loiki (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Gakoma (AURELIAAN).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Belenge (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaatsen: Ikengo (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Bolenge (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Kasindi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Sake (GYLDENSTOLPE). — Idjwi-eiland (MECKLEMBURG). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kabambare (PILETTE). — Mundu (EMIN). — Tomaya (EMIN). — Nyamsansi (EMIN). — Djugu (CHAPIN). — Bogoro (CHAPIN). — West-Ruwenzori (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Ten oosten van de Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Kibondo (BOHNDORFF). — Ngombe Lutete (BOHNDORFF).

3. - **Platysteira peltata** SUNDEVALL. — Afb. 393.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, Zuid-Congo, Urundi, Kenya en tot in het kustgebied van Zuid-Somaliland. In onze gebieden komt de vorm *mentalis*; en misschien ook de typische vorm, voor.

Bovenkop, kopzijden, nek, rug, dekvederen, bovenstaartvederen, stuurpennen, zoom der vliegpennen, blauwzwart; onderrug en romp grauw met wit gemengd (de vederen apicaal wit of lichtgrijs); vliegpennen zwart, de binnenzoom wit; stuurpennen apicaal smal witgezoomd, de buitenzoom ten hoogste fijn witgezoomd. — Bij het mannetje is de onderzijde wit, met smalle, blauwzwarte kropband; bij het wijfje zijn de keel en de krop blauwzwart, de kin en het overige van de onderzijde wit. Snavel zwart; poten grauwzwart; ooglaprood.

Vleugel: 58-77; staart: 50-65; tarsus: 17-20; snavel: 15-18 mm.

3 *a*. - **Platysteira peltata peltata** SUNDEVALL.

Bij deze vorm meet de vleugel 62-68 mm., tegen 67-78 bij de vorm *mentalis*. CHAPIN meent dat *peltata* s. str. in het zuiden van onze gebieden zou kunnen voorkomen. De vorm is bekend van Zuid- tot Oost-Afrika en werd vermeld van de oostelijke oever van het Tanganika-meer.

3 *b*. - **Platysteira peltata mentalis** BOCAGE.

Deze vorm is bekend uit Angola, Noord Rhodesië, het zuiden van onze Kolonie, en wordt gevonden tot in het Tanganyika Territory en in Kenya.

65 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Belenge (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER). — Kando-riv. (DE CROMBRUGGHE). — Kando-riv. (DE CATERS). — Kakanda (DE CATERS). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kangwe (DE BAILLET). — Sandoa (LYNES).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

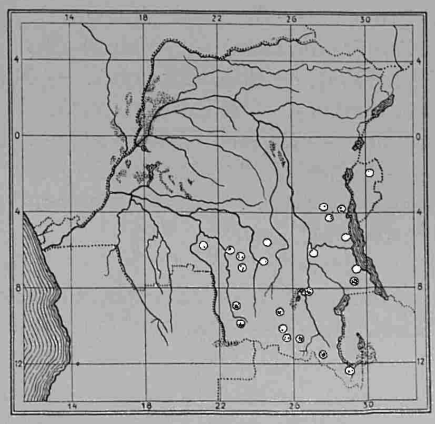

Afb. 393. — Vindplaatsen van *Platysteira peltata*.

Distr Tanganika: Kasiki (DE WITTE). — Kabalo (SCHOUTEDEN).

Distr. Opper-Katanga: Luombwa/Luapula (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Rutegama (LESTRADE).

Andere vindplaaten: Kambove (NEAVE). — Mpala (STORMS). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Opper-Lualaba (NEAVE). — Ten N.W. van het Tanganika-meer (GRAUER). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Suzi-meer (ROCKEFELLER en MURPHY). — Kita Kita, Manyema (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

GENUS ERYTHROCERCUS HARTLAUB.

Kleine en tedere Muscicapiden, die een heel typisch uitzicht hebben. De snavel is kort, weinig afgeplat, betrekkelijk smal, afgerond gekield, de culmen apicaal gebogen; mondborstels sterk, ongeveer even lang als de snavel; staart even lang als of ietwat langer dan de vleugel, ietwat trapvormig; handpen 1 langer dan de helft van pen 2, deze korter dan 3-8, en ongeveer even lang als de langste armpennen, 3 korter dan 4.

Eén enkele soort is tot hiertoe uit onze gebieden bekend; een andere zal mogelijk gevonden worden in het zuiden van Katanga. Men onderscheidt deze twee soorten als volgt :

1. *a.* Onderzijde grotendeels geel. Voorhoofd grijs of groenachtiggrijs. . . *Erythrocercus Livingstonei.*
   b. Geen geel aan de onderzijde, die wit of kaneelkleurig is. Voorhoofd roodbruin tot violetroodbruin, met witte streepjes. ..... *Erythr. Maccalli.*

1. - **Erythrocercus Livingstonei** GRAY.

Dit mooi vogeltje is bekend uit de savannen van Oost-Afrika tot Noord-Rhodesië. De typische vorm ervan zal misschien gevonden worden in het Zuidoosten van Katanga.

Bovenkop en kopzijden grijs of groenachtiggrijs; nek en rug olijfgeelgroen; bovenstaartvederen geelroodbruin, de romp geler, de vederen apicaal geel; stuurpennen kastanjebruin, aan de basis geelgezoomd, met zwarte vlek vóór het einde bij de volwassen vogels; vliegpennen donkerbruin met olijfgeelgroene buiten-

zoom en geelachtige binnenzoom; dekvederen donkerbruin met olijfgeelgroene zoom. wangen wit, oordekvederen grijs; teugels witachtig; kin wit; het overige van de onderzijde geel, bleker naar de kin toe; ondervleugeldekvederen geel, de grote wit. Snavel hoornbruin, de onderkaak wit of okerachtig; poten hoornbruin.

Vleugel: 45-50; staart: 47-48; tarsus: 14-15; snavel: 8-9 mm.

Wij bezitten deze soort uit Noord-Rhodesië.

Afb. 394. — *Erythrocercus Maccalli* CASSIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

2. - **Erythrocercus Maccalli** CASSIN. — Afb. 394 en 395.

Deze kleine vogel bewoont het woud. Zijn verspreiding strekt zich uit van Liberia tot Kameroen, Belgisch Congo en West-Uganda.

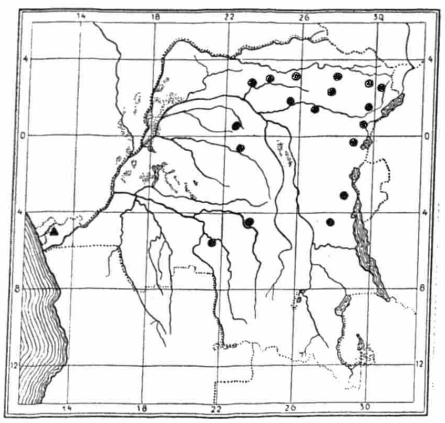

Afb. 395. — Vindplaatsen van *Erythrocercus*.
● *Erythr. Maccalli congicus.* ▲ *Erythr. Macc. Maccalli.*

Bovenkop van voren roodbruin tot violetroodbruin, met witte schachtstreepjes; achterkop, nek en rug olijfgrauw of asgrauw, roodbruin gewassen op de romp; bovenstaartvederen en stuurpennen mooi roodbruin; dekvederen donkerbruin, de buitenzoom vaalbruin; vliegpennen donkerbruin, de binnenzoom min of meer roestkleurig, de buitenzoom vaalbruin; de binnenste armpennen roestbruin gezoomd; oordekvederen grauw, witgestreept. Kin, keel en krop roestkleurig tot kaneelkleurig; het overige van de onderzijde wit of roomkleurig; onderstaartvederen en ondervleugeldekvederen lichtisabelkleurig. Snavel hoornbruin, de onderkaak bleek; poten hoornbruin.

Vleugel: 45-56; staart: 45-55; tarsus: 14-15; snavel: 9-11,5 mm.

Bij de Juv. vertoont de bovenkop geen witte strepen.

Drie vormen worden onderscheiden. Twee er van komen in onze gebieden voor. *Er. Maccalli congicus* is aan kin, keel en krop intenser gekleurd dan de typische vorm; de voorkop is ook donkerder gekleurd.

2 *a*. - **Erythrocercus Maccalli congicus** OGILVIE-GRANT.

Deze vorm wordt aangetroffen in de wouden van Centraal-, Zuid-, Noord- en Oost-Congo en ook in West-Uganda.

37 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Lundjulu (SCHEPENS). — Kakanda (PRIGOGINE). — Nyabitsenda (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Kil. 87 Butembo (PAULUS).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Banalia (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Irumu (DENT). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Beni/Mawambi (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Baraka/Kasongo (GRAUER).

2 *b*. - **Erythrocercus Maccalli Maccalli** CASSIN.

Deze vorm is bekend van de wouden van Zuid-Kameroen tot Mayumbe.

3 exemplaren in onze verzameling, ook uit Kameroen.

Distr. Neder-Congo: Temvo (LANCE).

Geen andere vindplaats is bekend.

GENUS ELMINIA BONAPARTE (*Erannornis* OBERHOLSER).

Muscicapiden die gemakkelijk herkend worden aan hun leiblauwe tot lichtblauwe kleur. Snavel afgeplat, basaal breed maar apicaal smal en zijdelings compres, gekield; mondborstels sterk, even lang als de snavel; tarsus kort maar langer dan de snavel; staart fel trapvormig, de buitenpennen aanzienlijk korter dan de volgende; de vleugel aanzienlijk korter dan de staart; handpen 1 ongeveer de helft van 2 of ietwat langer, 2 korter dan 3-8 en ongeveer even lang als de langste armpennen; een kuif puntige vederen aan de bovenkop.

Twee soorten zijn bekend. Ze worden als volgt onderscheiden :

1. *a*. De buitenste stuurpen is helemaal wit; de drie volgende zijn distaal breed wit. .... *Elminia albicauda.*

b. De stuurpennen vertonen ten hoogste een witachtige eindzoom. ..... *Elm. longicauda.*

1. - **Elminia albicauda** BOCAGE. — Afb. 396 en 397.

Deze soort is bekend van Angola tot Mozambiek en Oost-Afrika, het zuiden en het oosten van onze gebieden.

Bovenkop grauwblauw, met zilverblauwe schachtstrepen; de teugels en de omgeving van de ogen zwart; bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen grauwblauw, de dekvederen eveneens; vliegpennen grauwzwart, de buitenzoom blauwgrauw, breder aan de binnenpennen, de binnenzoom wit; de buitenste stuurpen helemaal wit of slechts grauw aan de basis, de volgende pen over ongeveer de basale helft grauw, dan wit; de twee volgende pennen grauwbruin maar distaal breed wit; de middelste pennen blauwgrauw. Onderzijde wit, de kin, de keel en de krop min of meer grauw gewassen. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 62-74; staart: 80-89; tarsus: 14-15; snavel: 9,5-11,5 mm.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Bitakongo (PRIGOGINE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (BURGEON). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Burunga, Mokoto (DE WITTE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kibati (DE WITTE). — Rugari (FRECHKOP). — Mwana (PRIGOGINE).

Afb. 396. — *Elminia albicauda* BOCAGE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Tanganika: Kabobo (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Akanyaru-riv. (AURELIAAN). — Mutura (DOUCE).

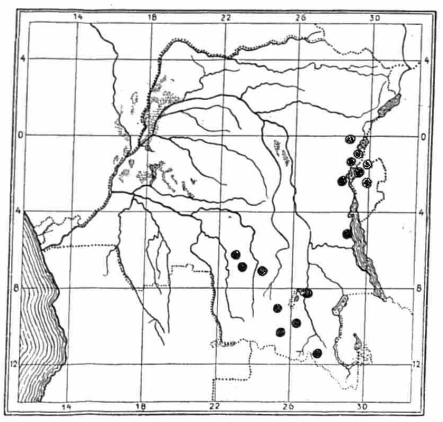

Afb. 397. — Vindplaatsen van *Elminia albicauda*.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).
Distr. Lualaba: Kinda (CHARLIERS). — Biano-hoogvlakte (LYNES). — Kanzenze (DE WITTE).
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Idjwi-eiland (MECKLEMBURG). — Mugunga (DE WITTE). — Z. W. Kivu-meer (HENDRICKX). — Kambove (NEAVE). — Luofu (CHAPIN). — Mohanga (CHAPIN). — Upemba-Park (VERHEYEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN).

Afb. 398. — *Elminia longicauda* SWAINSON.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

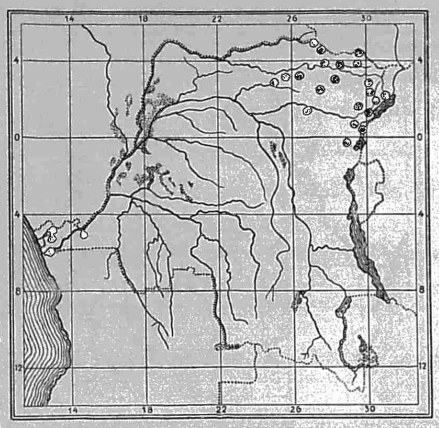

Afb. 399. — Vindplaatsen van *Elminia longicauda*.

2. - **Elminia longicauda** SWAINSON. — Afb. 398 en 399.

Deze soort is bekend van West-Afrika tot Soedan, Oost-Afrika, Uganda en Belgisch Congo. In onze gebieden werd tot hiertoe slechts de vorm *teresita* gevonden.

2 *a*. - **Elminia longicauda teresita** ANTINORI.

Deze vorm is bekend van Kameroen tot Belgisch-Congo en Uganda.

Bovenkop, kopzijden, nek en bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen en de dekvederen, lichtblauw, de kop met ietwat lichter gekleurde schachtstrepen, de vederen basaal grauwzwart of zwart; vliegpennen zwart of grauwzwart, de buitenzoom lichtblauw, breder aldus aan de armpennen, de binnenzoom wit; middelste stuurpennen grauwblauw, de andere grauwblauw aan de buitenvlag, de binnenvlag grauwzwart maar ietwat blauw gewassen. Kin, keel, of ook de krop, lichtblauw, de borst grauwachtig maar blauw gewassen, de lichaamszijden eveneens; buikmidden en onderstaartvederen wit; ondervleugeldekvederen blauw; aan de onderzijde lijkt de zoom van de stuurpennen min of meer wit te zijn. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 59-73; staart: 75-110; tarsus: 15-18; snavel: 9-11 mm.

75 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (GOOSSENS). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Urselia (VRIJDAGH). — Kangu (BITTREMIEUX). — Fetish Rock (MESMAEKERS).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Likati (HUTSEBAUT). — Dika (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Nizi (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH). — Kilo (THÉLIE). — Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Moku (VRIJDAGH). — Boga (PILETTE). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Wago (FAIN). — Irumu (ANDRY).

Distr. Kivu: Butembo (PRIGOGINE). — Kinabe (PRIGOGINE). — Biogo (BONNEVIE). — Lisasa (PILETTE). — W. oever van het Edward-meer (HACKARS). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Beni (BONNEVIE). — Butembo (DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Bafuka (PIAGGIA). — Manyanga (BOHNDORFF). — Djapanda (ANSORGE). — Karevia (EMIN). — Beni (MECKLEMBURG). — Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mswa (EMIN). — Nsabé (EMIN). — Ganda Sundi (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Medje (SCHOUTEDEN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Z. W. Ruwenzori (CHAPIN).

2 *b*. - **Elminia longicauda loandae** SCLATER en MACKWORTH PRAED.

Deze vorm is slechts bekend uit Angola. CHAPIN denkt dat hij in Zuid-Kwango zou kunnen aangetroffen worden. Hij is donkerder gekleurd dan *teresita*.

GENUS TROCHOCERCUS CABANIS.

Langstaartige Vliegenvangers; de staart langer dan de vleugel, trapvormig, de middelste pennen van het mannetje nooit lintvormig verlengd; handpen 1 langer dan de helft van 2, deze korter dan 3-8, 3 ietwat korter dan 4, 2 korter dan de langste armpennen. Snavel afgeplat, gekield, met eindhaakje, langer dan de breedte van de mondspleet; mondborstels lang; een min of meer lange kuif aan de bovenkop.

Vijf soorten komen in onze gebieden voor. Ze worden als volgt onderscheiden:

1. *a*. De buitenstuurpennen zijn breed wit aan het einde. Bovenkop en kopzijden zwart. ..... *Trochocercus albonotatus*.
   b. Geen wit aan het einde van de stuurpennen. ..... 2.
2. *a*. Bovenkop matzwart. Bevedering nergens staalglanzend. ..... 3.
   b. Bovenkop min of meer staalglanzend. ..... 4.
3. *a*. Buikmidden wit, de flanken grauw. ..... *Troch. albiventris*.
   b. Onderzijde helemaal grauw. ..... *Troch. nigromitratus*.
4. *a*. Of wel (♂) zijn de kin, de keel en de krop staalglanzend en het overige van de onderzijde wit, (met grauwe flanken); of wel (♀) is slechts de bovenkop staalglanzend en zijn de keel en de krop donkerleigrauw met duidelijke witte vlekjes, terwijl de grote dekvederen meestal witgezoomd zijn. ..... *Troch. cyanomelas*.

b. Of wel (♂) zijn de kin, de keel en de krop staalglanzend maar is het overige van de onderzijde grijs; of wel (♀) zijn de keel en de krop bijna eenkleurig grauw en vertonen de dekvederen geen witte zoom. ..... *Troch. nitens.*

Afb. 400. — *Trochocercus albiventris toroensis* Jackson.
(V. G. L. van Someren del.).

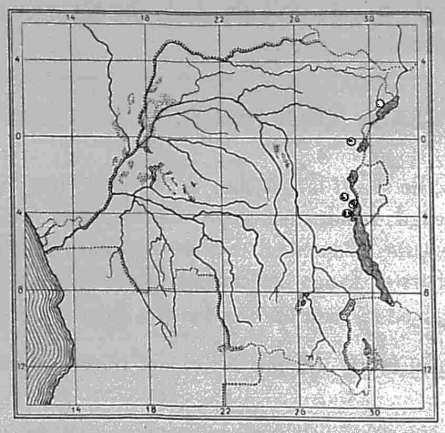

Afb. 401. — Vindplaatsen van *Trochocercus albiventris.*

1.- **Trochocercus albiventris** Sjöstedt. — Afb. 400 en 401.

Dit is een soort die het bergwoud bewoont van Fernando-Po, Kameroen, Oost-Congo en Ruwenzori.

Bovenkop matzwart, met korte kuif; bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen en de kleine dekvederen leigrauw; de andere dekvederen en de vliegpennen zwart, met grauwe zoom; stuurpennen zwart, ietwat grauw gewassen, met of zonder smalle, witte eindzoom. Onderzijde min of meer donkergrauw, lichter

gekleurd naar achteren toe, het buikmidden wit of lichtgrijs. Snavel zwart; poten zwart.
Vleugel: 59-67; staart: 65-75; tarsus: 16-17; snavel: 11,5-13 mm.

1. *a.* - **Trochocercus albiventris toroensis** JACKSON.

Dit is de vorm die in onze gebieden voorkomt en die ook in Uganda aangetroffen wordt.
18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Wago (BREDO). — Wago (FAIN).

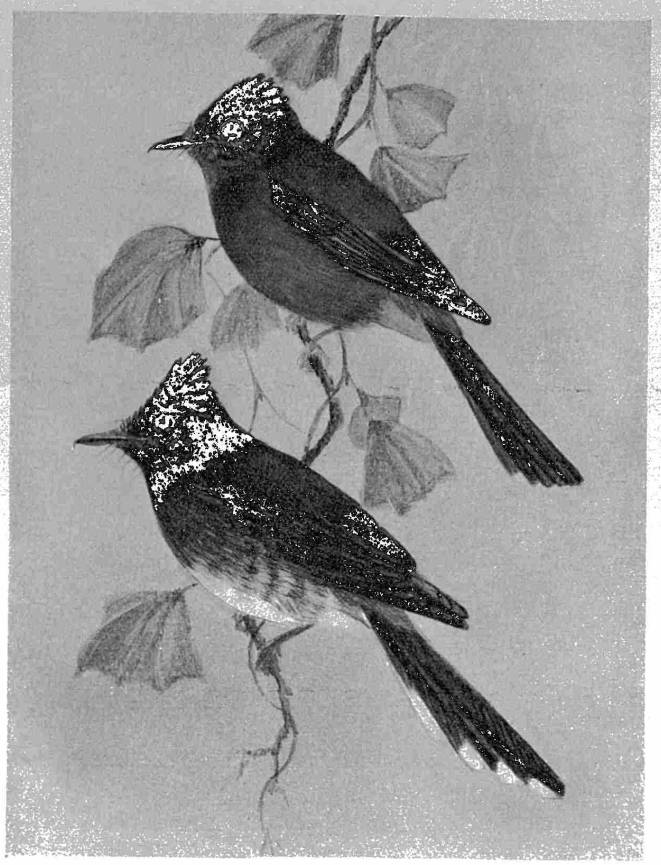

Afb. 402. — *Trochocercus albonotatus* SHARPE.
(Boven, het wijfje; onder, het mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Butuhu (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Karungu (PRIGOGINE). — Kabilombo (LAURENT). — Kiandjo (LAURENT). — Kapanga (PRIGOGINE). — Butembo (DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Djugu (CHAPIN). — 90 km. ten westen van het Edward-meer (GRAUER).

2. - **Trochocercus albonotatus** SHARPE. — Afb. 402 en 403.

Deze soort bewoont eveneens hoogland. Ze wordt gevonden in Oost-Afrika, het oosten van onze gebieden, en tot in Zuid-Rhodesië.

2 *a.* - **Trochocercus albonotatus albonotatus** SHARPE.

Dit is de vorm die in onze gebieden voorkomt, van de Ruwenzori tot aan het Tanganika-meer.

Bovenkop en kopzijden zwart; nek en het overige van de bovenzijde donkerleigrauw; dekvederen en vliegpennen zwart of zwartbruin, met leigrauwe zoom; stuurpennen zwart, de middelste pennen eenkleurig of met heel fijne, witte eindzoom, de andere pennen apicaal breed wit. Kin en keel zwart; krop en het overige van de onderzijde leigrauw, het midden wit. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 60-70; staart: 73-81,5; tarsus: 15-16; snavel: 11-13 mm.

31 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: West-Ruwenzori (J. BEQUAERT). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Muusi (PRIGOGINE). — Bingi (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Ruanda-Urundi: Kibga (DE WITTE). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Ngabge (AURELIAAN). — Kinigi (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Rugege-woud (MECKLEMBURG). — Niragongo-vulkaan (MECKLEMBURG). — Ten N. W. van het Tanganika-meer (GRAUER).

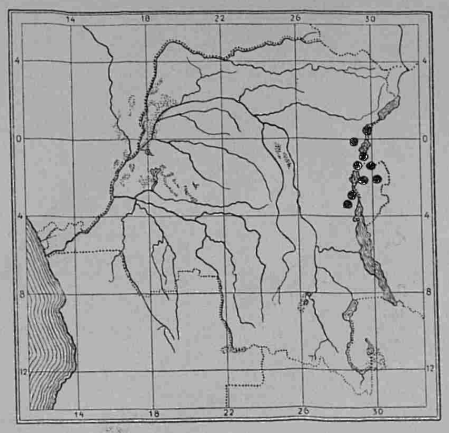

Afb. 403. — Vindplaatsen van *Trochocercus albonotatus*.

3. - **Trochocercus cyanomelas** VIEILLOT. — Afb. 404 en 405.

Deze soort is bekend van Zuid- tot Noordoost-Afrika, Uganda en Katanga. De geslachten verschillen door de kleur.

Mannetje. — Bovenkop en kopzijden staalgroen; een min of meer lange kuif; teugels zwart; bovenzijde tot en met de bovenstaartvederen leigrauw, ietwat groenglanzend, vliegpennen zwartbruin, de twee binnenste armpennen en hun dekvederen wit bij de typische vorm en bij de vorm *bivittatus* REICHENOW, echter niet bij de vorm *vivax* NEAVE, waarbij ten hoogste de dekvederen een grauwe eindzoom vertonen; de binnenzoom der vliegpennen wit; staart leigrauw. Kin, keel en krop staalglanzend; het overige van de onderzijde wit, de zijden en de onderstaartvederen min of meer grauw. Snavel zwart; poten zwart.

Wijfje. — Bovenzijde leigrauw, soms bruinachtig gewassen, de bovenkop staalglanzend; teugels grauwwit; kopzijden grauw met witte vlekjes (middenvlekken van de vederen); dekvederen grauwzwart, de grote en de middelste met of zonder witte of grijze eindzoom of vlek; vliegpennen zwartbruin, de binnenzoom witachtig; stuurpennen grauwzwart. Onderzijde donkerleigrauw, de kin, de keel en de krop witgevlekt, het buikmidden wit bij de vorm *vivax*.

Vleugel: 70-73; staart: 75-80; tarsus: 15-16; snavel: 12,5-15 mm.

3 *a*. - **Trochocercus cyanomelas vivax** NEAVE.

Deze vorm is bekend uit Opper-Katanga en Noord-Rhodesië tot Uganda. Bij het mannetje bereikt de kuif tot 30 mm.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Dikulwe-riv. (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Kimilombo (VERHEYEN).

4. - **Trochocercus nigromitratus** REICHENOW. — Afb. 405.

Deze soort wordt gevonden in de wouden van West-Afrika, tot Gaboen, Centraal-, Noord- en Oost-Congo, Uganda en Kenya.

Afb. 404. — *Trochocercus cyanomelas* VIEILLOT.
(Boven, het wijfje; onder, het mannetje).
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop matzwart; nek en het overige van de bovenzijde, kopzijden en kleine dekvederen blauwgrauw; de andere dekvederen en de vliegpennen bruinzwart of zwart, de armpennen ten minste met blauwgrauwe zoom; stuurpennen bruinzwart of zwart. Kin, keel en het overige van de onderzijde grauw, ietwat lichter naar achteren toe. De kuif is betrekkelijk kort. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 57-65; staart: 51-70; tarsus: 16-19; snavel: 12-16 mm.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-riv. (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Beni (BORGERHOFF). — Moera (BONNEVIE). — Masongo (PRIGOGINE). — Biakiri (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Mwana (PRIGOGINE). — Lioki (PRIGOGINE).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF). — No Man's land, Lindi-riv. (PIETTE).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Kibali-riv. (ALEXANDER). — Saidi (REHN). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Kartushi (GYLDENSTOLPE).

5. - **Trochocercus nitens** CASSIN. — Afb. 406.

Deze soort bewoont het regenwoud, van Sierra-Leone tot Angola, Congo, Uganda. In onze gebieden komt de typische vorm voor.

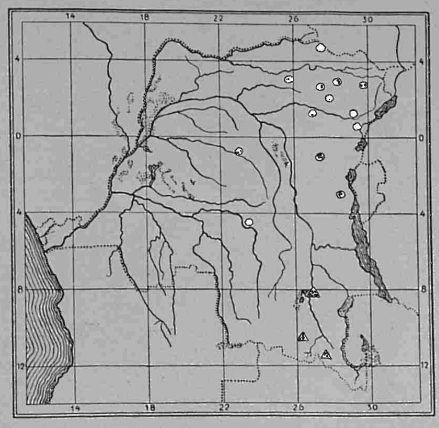

Afb. 405. — Vindplaatsen van
△ *Trochocercus cyanomelas.* ○ *Troch. nigromitratus.*

De twee geslachten verschillen door de kleur.

Mannetje. — De hele kop is glanzend staalgroen of staalblauw, de teugels zijn zwart; rug, romp, bovenstaartvederen en kleine dekvederen eveneens staalgroen of -blauw, maar minder glanzend; staart zwart, met min of meer staalglanzende zomen; vliegpennen zwartbruin of donkerbruin, met witachtige binnenzoom, de buitenzoom der armpennen gelijk de rug. Hals en bovenborst gelijk de kop, glanzend staalblauw of -groen; onderstaartvederen wit; het overige van de onderzijde grijs, ietwat lichter gekleurd aan de grens van het staalblauw of- groen van de borst.

Wijfje. — Slechts de bovenkop is merkelijk staalglanzend; rug en bovenstaartvederen grauwzwart, met weinig glans; dekvederen en vliegpennen zonder glanzende zoom; stuurpennen eveneens. Kopzijden, kin, keel en het overige van de onderzijde grauw, de krop en de keel vaag witgevlekt; teugels grijs- of witachtig.

Snavel zwart; poten blauwzwart.

Vleugel: 61-69; staart: 67-85; tarsus: 14-17; snavel: 13-16 mm.

5 *a*. - **Trochocercus nitens nitens** CASSIN.

Deze vorm is bekend van Zuid-Nigerië tot Belgisch Congo, Angola en Uganda. Een andere vorm wordt in West-Afrika aangetroffen.

40 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Elongo Nkombe (STEVENART).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Poko (CHRITY). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT).
Distr. Stanleystad: Yangambi (BECQUET).
Distr. Kivu: Lundjulu (SCHEPENS). — Etembo (SCHEPENS). — Luiki (PRIGOGINE).
Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).
Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

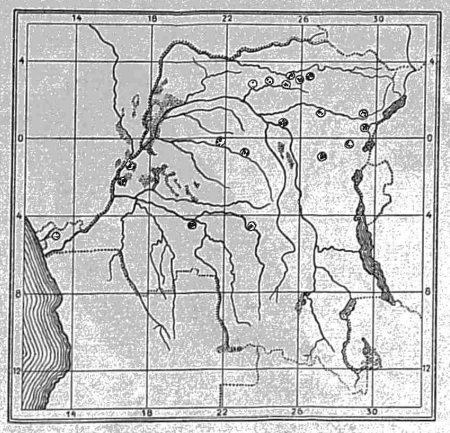

Afb. 406. — Vindplaatsen van *Trochocercus nitens*.

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Beni (GRAUER). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Angumu (CHAPIN) — Lukolela (CHAPIN).

GENUS TERPSIPHONE GLOGER (*Tchitrea* auct.).

Dit zijn de mooie Vliegenvangers die wel bekend zijn onder de naam van Paradijsweduwen.

De snavel is afgeplat, nogal breed aan de basis, gekield, met eindhaakje; hij is langer dan de breedte van de mondspleet; mondborstels lang maar korter dan de snavel; de vleugel is korter dan de staart; deze is trapvormig, min of meer verlengd, meer zó bij het mannetje, waarvan de twee middelste stuurpennen van het broedkleed bij sommige vormen lang lintvormig zijn ontwikkeld, terwijl ze bij de andere betrekkelijk weinig boven de andere uitsteken; handpen I ongeveer de helft van 2, deze korter dan 3; 4-5 de langste pennen.

De *Terpsiphone*-soorten zijn verdeeld over Zwart-Afrika, Madagascar en Azië. Drie er van komen in Zwart-Afrika voor; alle drie zijn uit onze gebieden bekend. Men onderscheidt ze als volgt:

1. *a*. Een goed ontwikkelde kuif aan de bovenkop: de langste vederen er van zijn gewoonlijk langer dan 13 mm. Geen scherpe tegenstelling tussen de kleur van kop en onderzijde. Bij het mannetje in broedkleed zijn de twee middelste stuurpennen lang lintvormig en steken ze ver boven de andere pennen uit. De rug en de vleugels zijn dikwijls ten minste gedeeltelijk wit of zwart. ..... *Terpsiphone viridis*.
   b. De langste vederen van de bovenkop zijn maar bij uitzondering langer dan 11 mm.; geen kuif dus, of een slechts weinig merkbare kuif aan de bovenkop. Rug en vleugels nooit wit noch zwart. ..... 2.
2. *a*. De kop van het mannetje is gans glanzend zwart, of soms leigrauw (*Schubotzi*), in scherpe tegenstelling met de kleur van het overige van de onderzijde, dat gewoonlijk mooi geelroodbruin tot roodoranje, maar soms blauwgrauw (*Bedfordi*) gekleurd is, gelijk ook de bovenzijde van het lichaam. Bij het wijfje is de keel grauwer maar steekt ze eveneens af tegen de onder-

zijde. De middelste stuurpennen zijn gewoonlijk, in onze gebieden, niet meer dan 35 mm. langer dan de andere. ..... *Terpsiphone rufiventer.*

b. De kop is zwart of grauw maar aan de onderzijde gaat de kleur er van geleidelijk over in het loodgrauw of grauw van hals en borst, terwijl de bovenzijde kastanjebruin tot roestbruin is gekleurd. De middelste stuurpennen van het mannetje zijn lang lintvormig in het oosten van onze gebieden, niet in het noordoosten..... *Terpsiphone rufocinerea.*

Afb. 407. — *Terpsiphone rufiventer Somereni.*
(V. G. L. van Someren del.).

Terpsiphone rufiventer en *T. rufocinerea* zijn bewoners van het regenwoud; ze worden ook in galerijwouden aangetroffen. *Terps. viridis* verkiest lichtere, secundaire wouden, of de grens van het oerwoud, of de beboste savanne. Chapin heeft enkele gevallen onderzocht die het duidelijk maken dat er hybridisatie voorkomt tussen deze soorten, zulks vooral aan de grens van hun gebieden.

Het genus *Terpsiphone* is in de laatste dertig jaren het voorwerp geweest van interessante bijdragen van wege Stresemann, die het aantal der Afrikaanse soorten tot drie beperkte, van Grant en Mackworth Praed, van Salomonsen, van Chapin.

1.- **Terpsiphone rufiventer** Swainson. — Afb. 407 en 408.

Deze prachtige soort is bekend van Gambia tot Noord-Angola, enerzijds, tot Uganda en Oost-Afrika, anderzijds. Ze bewoont het woud, ook diepe galerijwouden.

Een twaalftal vormen worden onderscheiden. Vier er van zijn met zekerheid bekend uit onze gebieden; drie andere zouden er misschien ook kunnen gevonden worden.

Bij *Terpsiphone rufiventer*, en vooral in onze gebieden, zijn de vederen van de bovenkop kort of althans ten hoogste 11 mm. lang. In onze gebieden ook zijn slechts bij uitzondering de middelste stuurpennen van het mannetje meer dan 35 mm. langer dan de daaropvolgende pennen; in West- en Oost-Afrika zijn ze merkelijk langer.

De ganse kop (dus ook de keel) van het mannetje is glanzend blauwzwart tot staalblauw of -groen, soms is ze leigrauw (*Schubotzi*); het overige van de bevedering van het lichaam is meestal mooi warm geelroodbruin tot roodoranjekleurig, maar soms (*Bedfordi*) is deze bevedering blauwgrauw; er is dus een scherpe tegenstelling, zelfs bij *Bedfordi*, tussen de kleur van kop en lichaam; de vliegpennen zijn grauwzwart met fijne, grijze of roodbruine buitenzoom, de binnenste armpennen grotendeels gekleurd gelijk de rug; stuurpennen leigrauw of grauwblauw tot geelroodbruin of roestkleurig. Het wijfje is minder mooi, minder levendig gekleurd dan het mannetje; de keel is min of meer grauw, de bovenzijde min of meer olijfroodbruin (bij

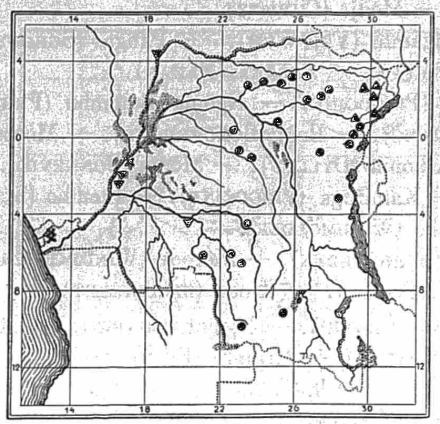

Afb. 408. — Vindplaatsen van *Terpsiphone rufiventer*.
▲ *Terps. rufiv. Bedfordi.* × *Terps. rufiv. mayombe.*
● *Terps. rufiv. ignea.* ▼ *Terps. rufiv. Schubotzi.*

de vorm *Bedfordi* zijn de boven- en onderzijde eenkleurig grauwblauw. Snavel donkerblauw, het einde zwart; poten grauwblauw.

Vleugel: 76-86; staart: 90-114-240 (middelste stuurpennen ♂); tarsus: 15-16; snavel: 12-17 mm.

1 *a*. - **Terpsiphone rufiventer Bedfordi** Ogilvie-Grant.

Deze vorm wordt onmiddellijk herkend aan de grauwblauwe kleur van het lichaam; de bovenkop staalblauw, soms staalgroen, de kin zwart. Grauwblauwe exemplaren worden gevonden bij *Terpsiphone viridis*, maar deze vertonen een goed ontwikkelde kuif, wat niet het geval is met *Bedfordi*.

Deze vorm wordt slechts gevonden in het Ituri-woud.

13 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (Thélie). — Mongbwalu (Mevrouw Lepersonne). — Bondo Mabe (Schouteden).

Andere vindplaatsen: Mawambi (Woosnam). — Kampi ya Mambuti (Gyldenstolpe). — Irumu (Chapin).

1 *b*. - **Terpsiphone rufiventer Emini** Reichenow.

Deze vorm is tot hiertoe onbekend uit onze gebieden: hij wordt gevonden in Oost-Afrika en Uganda. Chapin merkt echter op dat *Emini* minder zuiver is in het Mabira-woud van Uganda, dus in de buurt van onze oostelijke grens, en men kan dus aannemen dat deze vorm ook in onze oostelijke gebieden zal aangetroffen worden. Ik durf echter geen van onze Congolese *rufiventer*-exemplaren bij *Emini* indelen.

Wij bezitten typische *Emini* uit Uganda: Toro, uit de verzameling van JACKSON.
Deze vorm heeft een korte, maar duidelijke kuif aan de bovenkop.

1 *c*. - **Terpsiphone rufiventer ignea** REICHENOW.

Deze mooie vorm wordt gevonden van Noord-Angola en Noord-Rhodesië over Kasai tot Uelé en het oostelijk woud.

De kop van het mannetje is glanzend blauwzwart; het lichaam is mooi geelroodbruin tot oranjerood, de staart min of meer roestrood tot bruinrood of gelijk de rug gekleurd. Het wijfje is doffer gekleurd, meer roestrood, de keel veeleer roetzwart. Middelste stuurpennen verlengd bij het mannetje.

130 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Lofima (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART). — Bokungu (DUPUIS). — Mondombe (DUPUIS). — Elengo Nkombe (STEVENART).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Poko (CHRISTY). — Medje (CHRISTY).

Distr. Stanleystad: Yangambi (VRIJDAGH). — Panga (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-rivier (SCHOUTEDEN). — Angumu (DYLEFF). — Banalia (NAHAN).

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Ngoma Butembo (PRIGOGINE). — Beni (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Beni (LISFRANC). — Beni (BORGERHOFF). — Moera (BONNEVIE). — Zambo (BONNEVIE). — Kokoba (PILETTE). — Okonia (DYLEFF). — Moera (BONNEVIE). — Malisawa (PILETTE). — Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Kamituga (PRIGOGINE). — Etembo (SCHEPENS).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Kinda (DE BAILLET).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Ukaika (GRAUER). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Urumbi (EMIN). — Kinnene (EMIN). — Bundeko (EMIN). — Kirk-watervallen (MECKLEMBURG). — Lenda-riv. (MECKLEMBURG). — Lenda-riv. (MECKLEMBURG). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Saidi (REHN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Biangolo-riv. (DE WILDE). — Bwanandeke (DE WILDE). — Baraka (GRAUER). — Kindu (GRAUER).

1 *d*. - **Terpsiphone rufiventer mayombe** CHAPIN.

Deze vorm wordt gevonden in Mayumbe en tot aan de Ruki-rivier, Evenaar.

Hij is verwant met *ignea*. De staart is echter leigrauw, ietwat blauwachtig, bij de volwassen vogels, maar dikwijls roestkleurig gewassen aan de Evenaar.

21 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Tshela (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOOTEDEN). — Lukolela (BELLEFROID). — Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Bonguma (LOOTENS).

Andere vindplaatsen: Ganda Sundi (CHAPIN). — Coquilhatstad (CHAPIN).

1 *e*. - **Terpsiphone rufiventer Neumanni** STRESEMANN.

Deze vorm is bekend van Nigeria tot Gaboen en tot aan de kust van Portugees Congo. Hij zou aan onze Congolese kust kunnen voorkomen.

De kop is glanzend blauwzwart, de rug is grauw gekleurd, het overige is geelroodbruin.

Geen exemplaar in onze verzameling.

1 *f*. - **Terpsiphone rufiventer Somereni** CHAPIN.

Wij bezitten exemplaren van deze vorm uit Uganda: Mabira, Budongo, Bugoma, uit de verzameling JACKSON. Men zal hem misschien aantreffen in het oosten van onze gebieden.

1 *g*. - **Terpsiphone ruficventer Schubotzi** REICHENOW.

Deze vorm is bekend van Oost-Kameroen tot de Ubangi-rivier, de streek van Bolobo en Basongo in Kasai.

Bij *Schubotzi* is de kop mooi donkerleigrauw, donkerder aan de bovenzijde.

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE). — Keseki (NKELE). — Nkoko (NKELE).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaats: Bangui, aan de Franse oever van de Ubangi-rivier (SCHUBOTZ).

2. - **Terpsiphone rufocinerea** CABANIS. — Afb. 409.

Deze soort wordt gevonden van Kameroen tot Angola en Ituri.

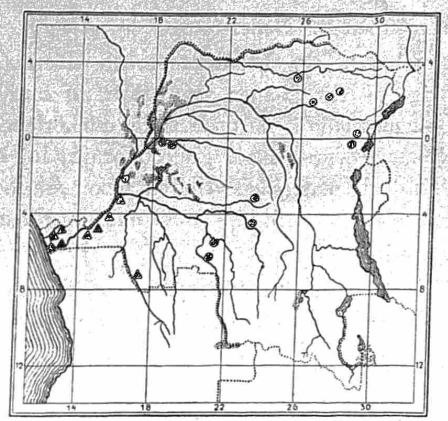

Afb. 409. — Vindplaatsen van *Terpsiphone rufocinerea*.
● *Terps. rufoc. Batesi*. ▲ *Terps. rufoc. rufocinerea*.

De vederen van de bovenkop zijn ten hoogste 10 mm. lang en vormen dus nooit een lange kuif. Aan de bovenzijde is er een scherp kleurkontrast tussen kop en rug; de onderzijde is donkergrauw of loodgrauw, lichter gekleurd bij het wijfje, vooral naar achteren toe; de onderstaartvederen zijn mooi roodbruin of geelroodbruin.

Drie vormen worden onderscheiden; twee er van zijn uit onze gebieden bekend; de derde zal er misschien ook gevonden worden. Ze verschillen door de kleur van de kop en de lengte van de staart.

Vleugel: 73-82; staart: 70-90-172 (middelste pennen ♂); tarsus: 14-16; snavel: 12-15 mm.

2 *a*. - **Terpsiphone rufocinerea Bannermani** CHAPIN.

Deze vorm is tot hiertoe slechts bekend uit het Noordwesten van Angola; hij zal misschien in Zuidwest-Congo aangetroffen worden.

De kop is grauwzwart, de middelste stuurpennen van het mannetje zijn verlengd.

Geen exemplaar in ons bezit.

2 *b*. - **Terpsiphone rufocinerea Batesi** CHAPIN.

Batesi is bekend van Zuid-Kameroen tot Ituri en Kasai.

De kop is loodgrauw of leigrauw; de rug is levendiger gekleurd dan bij de volgende vorm, de onderzijde minder donker. De middelste stuurpennen van het mannetje tot 105 mm. lang en ten hoogste 25 mm. langer dan de daaropvolgende.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Boende (WIJNANTS). — Elongo Nkombe (STEVENART).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Kifuku Nawa-rivier (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Medje (SCHOUTEDEN). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Lundjulu (SCHEPENS en DYLEFF). — Butembo (DYLEFF en DANDOY). — Bilolo (DANDOY).

Distr. Sankuru: Lusambo (WINDMOLDERS). — Lomela (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Bafwasende (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Irumu (GRAUER). — Angumu (CHAPIN).

2 *c*. - **Terpsiphone rufocinerea rufocinerea** CABANIS.

Deze vorm komt voor van Kameroen tot Neder-Congo.

Bovenkop glanzend staalblauw; bovenzijde, met dekvederen, bovenstaartvederen en stuurpennen, kastanjeroodbruin tot roodoranjekleurig; de vliegpennen grauwzwart of bruinzwart, de zoom van de armpennen ten minste gelijk de rug. Bij het mannetje is de onderzijde donkerloodgrauw, ietwat glanzend, lichter gekleurd naar achteren toe; onderstaartvederen mooi geelroodbruin; bij het wijfje is de bovenzijde grauwer, de keel ietwat loodkleurig glanzend; onderstaartvederen mooi geelroodbruin. De middelste stuurpennen van het mannetje zijn verlengd, maar ten hoogste 70-80 mm. langer dan de daaropvolgende pennen.

22 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kifuku Banana (SCHOUTEDEN). — Tshela (SCHWETZ). — Moanda (VRIJDAGH). — Butu Polo (SCHOUTEDEN). — Temvo (SCHOUTEDEN). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Thijsstad (SCHWETZ). — Leopoldstad (MAES). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Kisantu (ap. DUBOIS).

3. - **Terpsiphone viridis** MÜLLER. — Afb. 410 tot 412.

Deze soort heeft een buitengewoon grote verspreiding en wordt over het grootste deel van Zwart-Afrika gevonden; ze komt ook voor in Arabië.

Vijf vormen komen in onze gebieden voor; een tiental worden door CHAPIN erkend.

Terpsiphone viridis wordt gemakkelijk herkend aan de lange vederen van de bovenkop, die een kuif vormen waarvan de vederen ten minste 13 mm., en soms tot 20 mm. lang zijn. De twee middelste stuurpennen van het mannetje in broedkleed zijn tot twee lange lintvederen verlengd, die tot 300 mm. langer kunnen worden dan de daaropvolgende pennen.

Deze soort bewoont vooral het secundair woud, lichte galerijen, beboste savannen. Van een van de vormen, *plumbeiceps*, is bekend dat in het droog seizoen het zuidelijk woongebied wordt verlaten en dat er dan exemplaren worden gevonden tot in Midden-Congo, Uelé, Ituri, Kivu.

Bij enkele vormen treft men aanzienlijke kleurverschillen aan, bij het mannetje vooral, daar exemplaren met witte rug of soms met zwarte of grijze rug optreden tussen exemplaren die normaal zijn gekleurd. Zulks is het geval voor de vormen *Ferreti, speciosa*.

Vleugel: 73-88; staart: 79-100-400 (middelste pennen ♂); tarsus: 14-17; snavel: 12-15 mm.

3 *a*. - **Terpsiphone viridis Ferreti** GUÉRIN. — Afb. 411.

Deze vorm is bekend van Zuid-Arabië en Noordoost-Afrika tot Soedan, Uganda en Noordoost-Congo.

Hij is nauw verwant met *speciosa*, en vertoont gelijk deze vorm een witte faze. CHAPIN noteert dat mannetjes met witte rug van *Ferreti* ook witte (of zwartgestreepte) buitenstuurpennen vertonen, wat meestal niet het geval is met *speciosa*, waarbij de twee middelste stuurpennen wel wit zijn, de andere daarentegen niet.

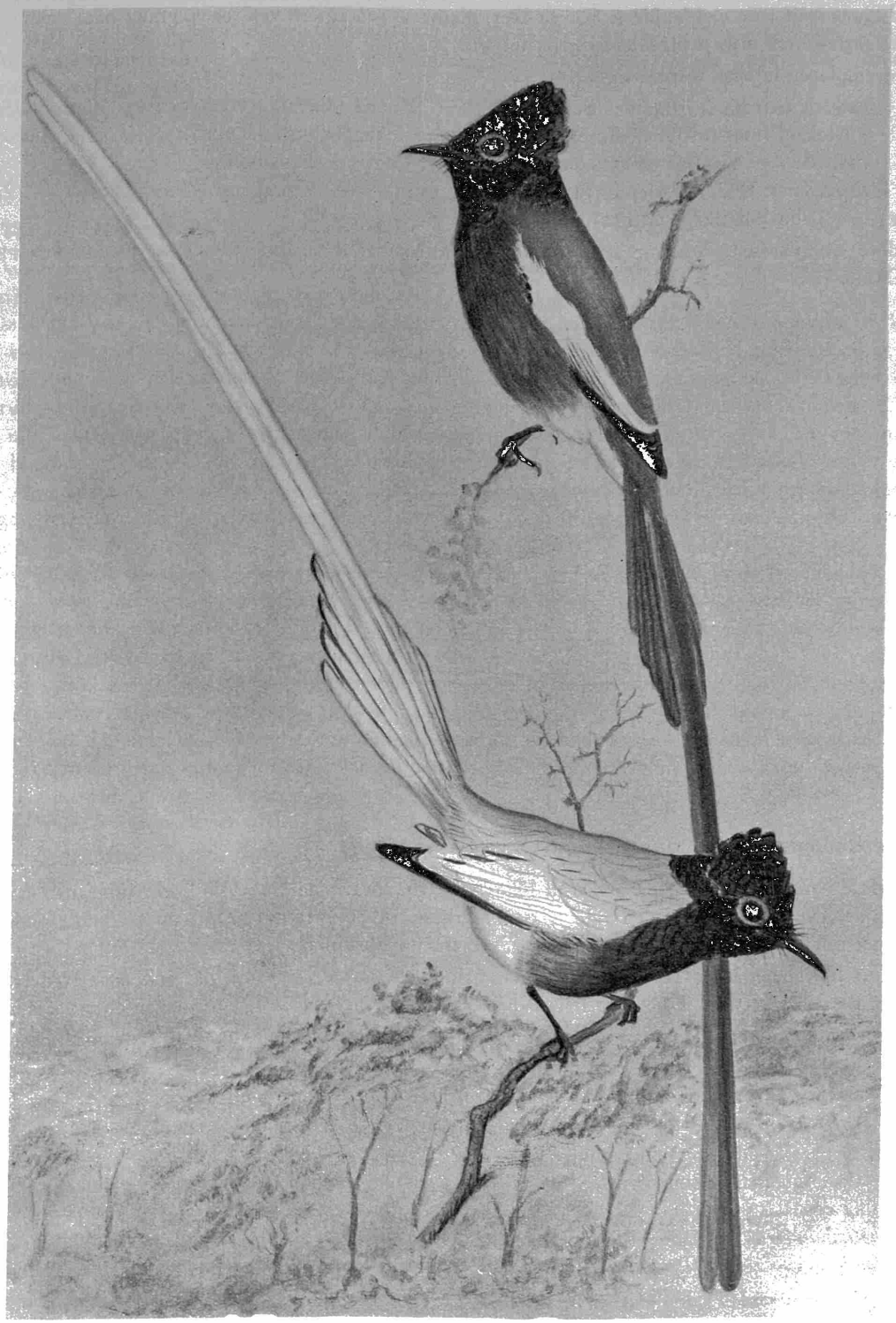

Afb. 410. — Twee broedkledereu van het mannetje van *Terpsiphone viridis*.

Andere mannetjes van *Ferreti* hebben een roestbruine rug, roestbruine stuurpennen. De kop is glanzend groen- of blauwzwart; de onderzijde is heel donker, blauw- of groenzwart van voren, grauw naar achteren toe; de onderstaartvederen zijn lichtgekleurd grijs tot wit.

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN). — Mundu (Mevr. LEPERSONNE). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Nioka (VRIJDAGH). — Kerekere (TURCO). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (BREDO). — Kasenyi (LEFÈVRE). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Mawagongo (PRIGOGINE). — Zumbia (PILETTE). — Talia/Semliki (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Ndussuma (STUHLMANN). — Nyangabo (EMIN). — Lesse (GYLDENSTOLPE). — Nzoro (CHAPIN).

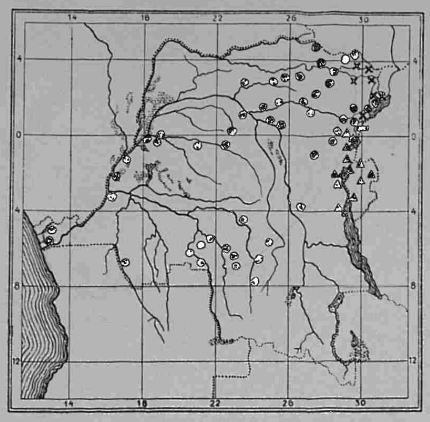

Afb. 411. — Vindplaatsen van *Terpsiphone viridis Ferreti, vir. kivuensis, vir. ruwenzoriae, vir. speciosa.*
× *Terps. viridis Ferreti.* — *Terps. vir. ruwenzoriae.*
▲ *Terps. vir. kivuensis.* ◎ *Terps. vir. speciosa.*

3 *b*. - **Terpsiphone viridis kivuensis** SALOMONSEN. — Afb. 411.

Bij deze vorm is de bovenkop glanzend blauw- of groenzwart; de kin en de keel zijn grauw, nauwelijks glanzend; het overige van de onderzijde is donkergrauw, in het wit overgaand op de buik; onderstaartvederen geelroodbruin; de bovenzijde en de staart zijn roodbruin.

CHAPIN beschouwt *kivuensis* als een synoniem van *ruwenzoriae*, waarbij de onderstaartvederen nooit geelroodbruin zijn gekleurd; ik houd ze liever apart. De typen van *kivuensis* berusten in onze verzameling.

Deze vorm wordt gevonden van de streek van Beni tot ten noorden van het Tanganika-meer en tot Ruanda-Urundi.

Ik deel bij deze vorm een dertigtal exemplaren in van onze verzameling.

Distr. Kivu: Moera (CHRISTY). — Butembo (DYLEFF). — Maboya (PRIGOGINE). — Mulungu (HENDRICKX). — Masidongo (PILETTE). — Loashi (PILETTE). — Kabare (SCHWETZ). — Kasika (LAURENT). — Costermansstad (SCHWETZ). — Kibati (HACKARS). — Kibati (DE WITTE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Baraka (PAUWELS).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Astrida (FAIN). — Astrida (LESTRADE). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (DOUCE). — Munigi (FRECHKOP). — Kayanza (LESTRADE). — Kirinda (LESTRADE). — Rugegera (LESTRADE). — Ruhengeri (DE WITTE). — Kibungu (LESTRADE). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Rutare (LESTRADE).

Andere vindplaatsen: Sabinyo-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Kasindi (GRAUER). — Rwindi-riv. (DE WITTE). — Kamatembe (FRECHKOP). — Sake (GYLDENSTOLPE). — Usumbura (GRAUER). — Idjwi-eiland (GRAUER). — Wau-eiland (GRAUER). — Ten oosten van de Rutshuru-vallei (CHAPIN).

3 *c*. - **Terpsiphone viridis ruwenzoriae** GRANT en MACKWORTH PRAED. — Afb. 411.

Deze vorm is nauw verwant met *kivuensis*; de onderstaartvederen zijn echter wit of nauwelijks getint.

In onze gebieden schijnt *ruwenzoriae* slechts in de Ruwenzori-streek voor te komen. In Uganda komt de vorm veelvuldig voor.

Twee exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Molekera (PILETTE). — Mutiba (PILETTE).

Andere vindplaats: West-Ruwenzori (CHAPIN).

3 *d*. - **Terpsiphone viridis speciosa** CASSIN. — Afb. 411.

Deze vorm bewoont de woudstreken, van Kameroen tot Kasai, enerzijds, tot Soedan en West-Uganda, anderzijds. Hij is wijd verspreid in onze gebieden.

De kleur van de bovenzijde bij het mannetje is nu eens min of meer donkerroestbruin tot kastanjebruin, eenkleurig of met wit of zwart of grauw gemengd, of wel is de bovenzijde helemaal zwart of helemaal wit, soms zelfs ook grauw; de dekvederen meestal zwart, met witte buitenzoom, de kleine ook wel roestbruin; vliegpennen nu eens roestbruin of kastanjebruin, ten minste de binnenste armpennen, of wel zwart, met witte buitenzoom; stuurpennen roodbruin, of wel zwart met uitzondering van de twee middelste lange, lintvormige pennen, die bij volwassen mannetjes wit zijn, maar soms zwart. De hele kop is glanzend blauw- of groenzwart; het overige van de onderzijde is eveneens glanzend blauw- of groenzwart van voren, maar gaat naar achteren toe in het grauw over, deze kleur min of meer donker, ook aan de onderstaartvederen.

Bij het wijfje, waarvan de kop eveneens glanzend blauw- of groenzwart is, is de bovenzijde roestbruin tot kastanjebruin; de zoom der dekvederen en der vliegpennen eveneens zo gekleurd; aan de onderzijde gaat het blauwzwart of groenzwart van de keel naar achteren toe over in het grauw; de middelste stuurpennen zijn nooit lintvormig verlengd en alle stuurpennen zijn gekleurd gelijk de rug.

Zoals men ziet is de kleur buitengewoon veranderlijk bij deze vorm, die nauw verwant is met de vorm *Ferreti*; exemplaren met zwarte of witte rug zien er natuurlijk helemaal anders uit dan deze met roestbruine of kastanjebruine bovenzijde; helemaal grauwe exemplaren gelijken nogal op de vorm *Bedfordi* van *T. rufiventer*, maar worden gemakkelijk herkend aan de lange kuif van de bovenkop en aan de lange middelste stuurpennen van het mannetje.

Meer dan 200 exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Temvo (SCHOUTEDEN). — Boma (WEYNS).

Distr. Leopold II-meer: Ndwa (NGWE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Boende (WIJNANTS). — Iyonda (MICHIELSEN). — Yokamba (STEVENART). — Lotakomela (DUPUIS). — Bokuma (LOOTENS). — Imbele (HERROELEN). — Ikela (HERROELEN).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Banalia (NAHAN). — Tshoppo-Falls (CHRISTY). — Panga (BOCK). — Elisabetha (Mevr. TINANT). — Yangambi (Mevr. MARIJNEN). — Avakubi (CHRISTY). — Angumu (DYLEFF). — Bosabangi (CHRISTY). — Kondolole (BOCK).

Distr. Congo-Ubangi: [Karawa (WALLIN)].

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Bambesa (STEYAERT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Angodia (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Kil. 999 Congo/Nijl (VLEESCHOUWERS). — Kawa (BREDO). — Kasenyi (LEFÉVRE). — Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE). — Teturi (Mevr. FUMIÈRE).

Distr. Kivu: Bulaimu (PILETTE). — Butembo (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Kamituga (PRIGOGINE). — Zambo (BONNEVIE). — Kututu (PRIGOGINE). — Beni (PILETTE). — Maboya (PRIGOGINE). — Moera (CHRISTY).

Distr. Lualaba: Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Katombe (VAN ASSCHE). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Dumbi (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS) — Belenge (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Semio (BOHNDORFF). — Tingasi (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Ipoto (EMIN). — Mawambi (GRAUER). — Kirk-watervallen (MECKLEMBURG). — Ukaika (GRAUER). — Dungu (EMIN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Kampi ya Mambuti (GYLDENSTOLPE). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Dika (SCHOUTEDEN). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Bomili (SCHOUTEDEN). — Saidi (REHN). — Bwanandeke (DE WILDE). — Kalonge (CHAPIN). — Yanonge (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Kita-Kita (ROCKEFELLER en MURPHY). — Itula (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lukolela (CHAPIN).

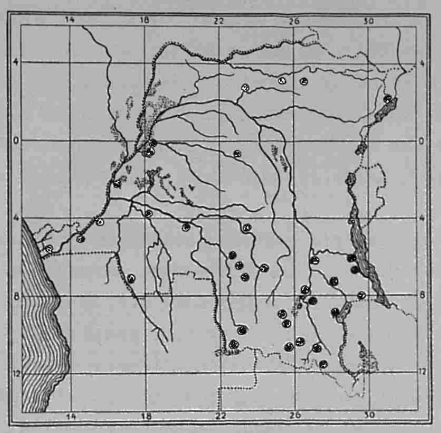

Afb. 412. — Vindplaatsen van *Terpsiphone viridis plumbeiceps*.

3 *e*. - **Terpsiphone viridis plumbeiceps** REICHENOW (*subrufa* SALOMONSEN). — Afb. 412.

Bij deze vorm is de bovenkop loodgrauw, meestal met weinig glans, meer zó naar het oosten van onze gebieden toe. De bovenzijde is roestbruin tot kastanjebruin, de staart eveneens; de keel is grauw, min of meer donker, gelijk de borst; naar achteren toe gaat de onderzijde in het wit over; de onderstaartvederen zijn lichtgekleurd, min of meer witachtig of roestkleurig, tot rood- of roestbruin.

De onlangs door SALOMONSEN, naar materiaal in ons Museum, beschreven *subrufa* is, volgens CHAPIN, een synoniem van *plumbeiceps*. Het voornaamste kenmerk van *subrufa* zou geleverd worden door rood- of roestbruine onderstaartvederen, wanneer deze bij de echte *plumbeiceps*, volgens SALOMONSEN, wit zouden zijn. Het feit dat, te oordelen naar onze verzameling, exemplaren met witte en met gekleurde onderstaartvederen, met overgangen tussen de twee typen, in Kasai en in Katanga samen voorkomen laat mij de stelling van CHAPIN bijtreden. Ik moet nochtans opmerken dat het overgrootst deel van onze *plumbeiceps* onderstaartvederen vertonen die min of meer gekleurd zijn, zuiverwitte zijn een uitzondering; de *plumbeiceps* uit Noord- en Centraal-Congo (migranten volgens CHAPIN) zijn eveneens gekleurd en zouden dus veeleer bij *subrufa* moeten gerekend worden. *Plumbeiceps* werd beschreven naar vogels uit Angola: Malange; STRESEMANN heeft ze voor SALOMONSEN onderzocht in het Museum van Berlijn en het blijkt dat de onderstaartvederen van een deel der exemplaren eveneens gekleurd zijn.

Plumbeiceps broedt van Zuid- en Zuidwest-Afrika tot in Zuid-Congo, waar hij vooral in de beboste savanne voorkomt. Men heeft echter vastgesteld dat exemplaren van deze vorm aangetroffen worden tot in Kameroen en in het noorden van onze gebieden, juist op de tijdstippen wanneer de vogel uit zijn zuidelijke broedplaatsen verdwijnt. Wij hebben dus hier weer een trekvogel, die b.v. in Zuidwest-Afrika slechts te vinden is tussen November en April, en dan op de trek gaat gedurende het droog seizoen; zulks is ook het

geval met de *plumbeiceps* uit Noord-Rhodesië, misschien ook met een deel van onze zuidelijke *plumbeiceps*; in Katanga en Kasai wordt nochtans de vorm heel het jaar door aangetroffen.

Meer dan 150 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN) — Boma (WEYNS). — Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Ndwa (NGWE).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Yalokele (DUPUIS). — Bikoro (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Panga (BOCK).

Distr. Uelé: Poko (CHRISTY). — Angodia (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Maniema: Munie Mboka (PILETTE).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Musosa (BREDO). — Kiambi (DE WITTE). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Alberststad (HUTSEBAUT).

Distr. Opper-Katanga: Kakyelo (DE WITTE). — Nieuwdorp (LEGROS). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Opper-Lufira-riv. (LYNES). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER). — Lukonzolwa (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Kinda (DE BAILLET). — Kimbundji (DE BAILLET). — Mukula Gombe (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kadia (DEWIT). — Dilolo (DE WITTE). — Kisenda (DE CATERS). — Dilolo (QUESTIAUX). — Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE). — Gandajika (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Katombe (VAN ASSCHE). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Frans Jozef-watervallen (SCHWETZ). — Kwilu-riv. (ROULING).

Andere vindplaatsen: Bengamisa (CHAPIN). — Vankerckhovenstad (CHAPIN). — Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Ngombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Mpala (BÖHM). — Masembe (BÖHM). — Manyanga (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Kambove (NEAVE). — Dikulwe-riv. (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Mushoshi-riv. (MOURITZ). — Beni (GRAUER). — Luapula-riv. (WHITE). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

3 *f.* - **Terpsiphone viridis violacea** GRANT en MACKWORTH PRAED.

Deze vorm wordt gevonden van Nyasaland tot het Tanganyika Territory en komt misschien voor in het oosten van onze gebieden. Exemplaren uit Kabalo en Tembwe, die ik hier onder *plumbeiceps* vermeld, duiden op deze vorm. Hij is nauw verwant met *plumbeiceps*. Exemplaren er van werden op de trek gevonden tot aan het Albert-meer en aan de oostkust van Afrika.

Fam. HIRUNDINIDAE

De Hirundiniden, of Zwaluwen, zijn slanke vogels, breed van voren, met korte hals en afgeplatte kop, lange en puntige vleugels. De poten zijn heel kort en nogal week; meestal zijn tarsus en tenen onbevederd; klauwen klein. Slechts 8 handpennen in de vleugel, waarvan de buitenste de langste is (de echte pen 1 ontbreekt); 9 armpennen, die kort zijn, minder lang dan de halve lengte van de langste handpen. Staart soms dwars afgesneden, maar meestal min of meer diep uitgesneden tot diep gaffelvormig. Snavel kort, ongeveer gelijkdriehoekig, afgeplat, zwart of bruin, de bovenkaak met eindhaakje; geen mondborstels, of heel korte borstels; mondspleet breed (toch minder dan bij de Gierzwaluwen).

Dank zij hun lange en puntige vleugels zijn de Zwaluwen merkwaardige vliegers, zoals iedereen heeft kunnen vaststellen; toch zijn ze minder vlug en lenig dan de Gierzwaluwen. Ze voeden zich met Insecten, die ze in de vlucht vangen, nooit op de grond; drinken doen ze ook al vliegend boven het water.

De familie der Hirundiniden is vertegenwoordigd over alle werelddelen. Enkele der soorten die in onze Afrikaanse gebieden voorkomen zijn trekvogels, die in Europa of in Azië broeden en na de broedtijd naar het zuiden trekken, en soms tot aan de Kaap vliegen; onze Belgische en Nederlandse Oeverzwaluw. onze Huiszwaluw, onze Boerenzwaluw komen ieder jaar in de wintermaanden in onze Kolonie voor. De andere Zwaluwen die men er aantreft zijn standvogels en broeden in Zwart-Afrika, meestal ook in onze gebieden.

De nesten van de Zwaluwen zijn tweeërlei. Sommige graven min of meer lange gangen in de grond, niet alleen in 't zand maar ook in kleigrond b.v.; deze gangen eindigen op een verbreding, het ware nest, waarin wat gras, bladeren, twijgjes of worteltjes, benevens vedertjes zijn bijeengebracht: nesten van dit type worden aangelegd door *Riparia* (ook onze Europese Oeverzwaluw), *Psalidoprocne*... De andere Zwaluwen bouwen nesten naar het model van onze Huis- en Boerenzwaluwen; 't zijn aardenesten die tegen min of meer steile wanden, tegen muren, soms ook tegen bomen of in spleten worden vastgemaakt; het bouwmateriaal wordt met de snavel van de grond genomen, vooral na regen of op vochtige plaatsen; het wordt met wat speeksel tot klompjes verwerkt, die dan tegen de wand of tegen het in aanbouw zijnde nest worden vastgeplakt: ziet men Zwaluwen op de grond, dan betekent dit meestal dat ze daar bouwmateriaal vergaren; de aardenesten zijn meestal min of meer breed open (geval van onze Boerenzwaluw), maar soms is er slechts een vliegopening overgebleven (geval van onze Huiszwaluw).

Gelijk dit het geval is met andere familiën, vatten de auteurs de genera verschillend op. Sommigen nemen een reeks genera aan (dit is het geval met Chapin, die ik hier volg), die de anderen verwerpen en als synoniemen aanzien. Zo onlangs citeerde Wolters *Cecropis, Ptyonoprogne, Petrochelidon, Delichon* en *Lillia* onder *Hirundo*. Mayr en Band vermeldden *Lillia* en *Petrochelidon* als subgenera van *Hirundo*.

Het genus *Pseudochelidon*, dat Bannerman, Mayr en Amadon, Chapin, in navolging van Loew, onder de Hirundiniden plaatsen, wordt hier beschouwd als de vertegenwoordiger van een afzonderlijke familie, de *Pseudochelidonidae* (zie verder).

Alle genera die in Zwart-Afrika voorkomen zijn in onze gebieden vertegenwoordigd. Men onderscheidt ze als volgt:

1. *a.* De baarden van de buitenvlag der buitenste handpen zijn stijf, als afgebroken, bij het wijfje; bij het mannetje vertonen ze een eindhaakje dat naar voren is gericht; brengt men de vinger langs de rand van de pen naar de basis toe dan voelt men als fijne naaldjes. Algemene kleur donker, zwart of donkerbruin, met of zonder glans, soms met wit aan de ondervleugeldekvederen of aan de kop, maar dan zonder wit aan de staart. ..... *Psalidoprocne* (blz. 476).
   b. De baarden van de buitenvlag der buitenste handpen zijn zacht bij het aanraken met de vinger. Is de algemene kleur zwart met wit aan de keel, dan vertonen de stuurpennen witte vlekken. ..... 2.
2. *a.* De tenen en de tarsus zijn bedekt met kleine vedertjes. Borst en buik zijn eenkleurig wit. ..... *Delichon* (blz. 475).
   b. Geen bevedering aan de tarsus en de tenen, met uitzondering van *Riparia riparia*, waarbij een

bosje vedertjes wordt gevonden aan de rug van de metatarsus: dan is de onderzijde wit met brede donkere borstband. ..... 3.

3. *a.* Bovenzijde bruingrauw of donkerbruin, zonder merkelijke glans. De staart nooit diep gevorkt. 4.
   b. Bovenzijde zwartblauw of zwartgroen, min of meer glanzend. ..... 6.
4. *a.* De keel en de borst vertonen donkere strepen op witte grond. De staart is dwars afgesneden of lichtjes afgerond. Geen wit aan de stuurpennen. ..... *Phedina* (blz. 451).
   b. Geen duidelijke donkere streping aan keel en borst. ..... 5.
5. *a.* Keel wit, grauw of bruin; soms een donkerbruine borstband. Geen wit aan de stuurpennen. ..... *Riparia* (blz. 445).
   b. Keel roestkleurig; geen borstband; enkele stuurpennen althans vertonen een witte vlek. ..... *Ptyonoprogne* (blz. 453).
6. *a.* Staart weinig diep uitgesneden, de buitenste stuurpennen ten hoogste 13 mm. langer dan de middelste. Romp meestal anders gekleurd dan de rug, bruin of roestkleurig. Snavel ietwat verdiept, de culmen ietwat verheven. ..... *Petrochelidon* (blz. 472).
   b. Staart dieper uitgesneden, tot gaffelvormig, of wel zijn de buitenste stuurpennen puntig aan het einde. ..... 7.
7. *a.* Romp grauwbruin, verschillend van de zwarte rug. Staart diep gevorkt. *Pseudhirundo* (blz. 450).
   b. Romp of wel zwart en glanzend gelijk de rug, of wel roestkleurig tot roodbruin. ..... 8.
8. *a.* Romp gekleurd gelijk de rug. ..... *Hirundo* (blz. 454).
   b. Romp roestkleurig tot roodbruin, de rug daarentegen zwart. ..... *Cecropis* (blz. 464).

GENUS RIPARIA Forster.

Bevedering van de bovenzijde bruin, zonder glans; de onderzijde meestal wit met bruine kropband, soms grauwbruin; staart recht afgesneden of lichtjes uitgesneden, geen wit aan de stuurpennen; tarsus en tenen naakt, maar soms een bosje kleine vederen aan de achterzijde van de tarsus (*Rip. riparia*); snavel afgeplat, donker; buitenste handpen met normale baarden aan de buitenrand; neusgaten min of meer bedekt.

De *Riparia*, of Oeverzwaluwen, maken hun nest op hellende grond. Ze graven er een horizontale of ietwat schuine gang in, die tot 1-2 m. lang is en die eindigt in een verwijding, het echt nest; dit wordt met plantdeeltjes, worteltjes enz. maar ook met vederen bekleed.

Vier soorten Oeverzwaluwen komen in onze gebieden voor. Men onderscheidt ze als volgt:

1. *a.* De vleugel meet ten minste 115 mm. Een donkerbruine kropband en een witte streep boven de teugels. ..... *Riparia cincta.*
   b. De vleugel is meestal korter dan 112 mm. Geen witte streep boven de teugels. ..... 2.
2. *a.* Een bosje kleine vederen aan de tarsus, boven de achterteen. Onderzijde wit, met bruine kropband. Vleugel ten minste 100 mm. lang. ..... *Rip. riparia.*
   b. Geen zulk bosje, de tarsus helemaal naakt. ..... 3.
3. *a.* Onderzijde wit, met minder scherp afgetekende grauwbruine kropband. Vleugel ten hoogste 98 mm. lang. ..... *Rip. congica.*
   b. Onderzijde grauwbruin, het buikmidden soms wit. ..... *Rip. paludicola.*

1. - **Riparia cincta** Boddaert. — Afb. 413 en 414.

Deze Oeverzwaluw is bekend van Zuid-Afrika tot Abessinië, enerzijds, tot West-Afrika, anderzijds. Ze werd aangetroffen in alle savannenstreken van onze gebieden.

Bovenzijde bruin, naar het voorhoofd toe donkerder, de vederen met lichtgekleurde zoom; romp en bovenstaartvederen lichter gekleurd dan de rug; vlieg- en stuurpennen donkerder bruin. Onderzijde wit, met brede, bruine, grauwbruine of zelfs zwartbruine kropband; onderstaart- en ondervleugeldekvederen wit, de vleugelrand meestal grauwbruinachtig; schenen bruin. Snavel zwart; poten eveneens.

Vleugel: 116-146; staart: 55-67; tarsus: 12-14; snavel: 9-11 mm.

Drie vormen worden in onze gebieden aangetroffen. Een kleinere vorm, die in Neder-Congo en Kasai thuis is, en twee grotere vormen die waarschijnlijk slechts als trekvogels in onze gebieden verschijnen; deze

twee vormen zijn nauw verwant en verschillen vooral door de grondkleur, die bij *suahelica* donkerder is dan bij de typische vorm.

De vleugel van *parvula* is slechts 118-122 mm. lang; die van *suahelica* 124-132, die van de typische *cincta* 125-135 mm., volgens AMADON. Een vierde vorm, *Erlangeri* REICHENOW, bewoont Noordoost-Afrika: vleugel 133-142 mm. lang.

1 *a*. - **Riparia cincta cincta** BODDAERT.

Deze vorm bewoont het zuiden van Afrika maar komt voor tot in Midden- en West-Afrika.

8 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Sakania (BREDO, II/III). — Futwe (DE RIEMAECKER, 30/X). — Kabunda (DE RIEMAECKER, 15/XII).

Afb. 413. — *Riparia cincta* BODDAERT.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Lualaba: Kando (DE WITTE, 22-24/III).
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).
Andere vindplaatsen: Mushoshi-riv. (MOURITZ). — Upemba-Park (VERHEYEN).

1 *b*. - **Riparia cincta parvula** AMADON.

CHAPIN had laten opmerken, in zijn « Birds », dat zijn *cincta*-exemplaren uit Kasai kleiner waren dan de echte *cincta*. AMADON heeft nu deze exemplaren beschreven als een nieuwe vorm, die thuis is niet alleen in Kasai maar tot in Neder-Congo en Kameroen. Deze kleinere vorm is geen trekvogel. Wij bezitten er een mooie reeks exemplaren van.

20 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Moanda (VRIJDAGH, 15/XI).
Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).
Distr. Tshuapa: Moma (GHESQUIÈRE, V).
Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE, 13/I).
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE, 11/VIII). — Bakwanga (WINDMOLDERS, 2 en 22/X; 3/XI). — Bakwanga (Mevr. M. BEQUAERT, 24/IX).

Andere vindplaatsen: Leopoldstad (LYNES). — Banda (LYNES). — Gandajika (WINDMOLDERS). — Upemba-Park (VERHEYEN).

1 *c.* - **Riparia cincta suahelica** VAN SOMEREN.

Dit is de oostafrikaanse vorm van *cincta*. Hij wordt gevonden van Oost-Afrika tot ten westen van de Albert- en Edward-meren, en tot op de Marungu-hoogvlakte.

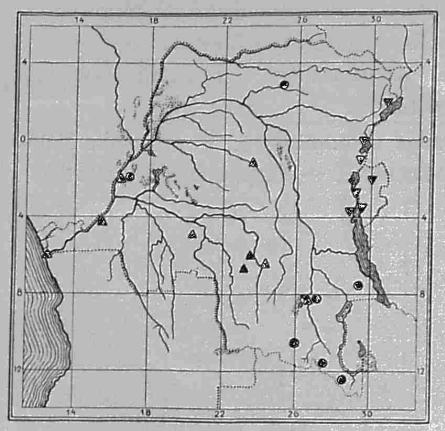

Afb. 414. — Vindplaatsen van *Riparia cincta*
● *Rip. cincta cincta.* ▲ *Rip. cincta parvula.*
▼ *Rip. cincta suahelica.*

7 exemplaren in onze verzameling, ook uit Oost-Afrika en Uganda.
Distr. Kivu: Kalegela (PILETTE, 2/XI). — Luiko (PRIGOGINE, 16/IX).
Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH, 4/VI). — Astrida (AURELIAAN, 22/I).

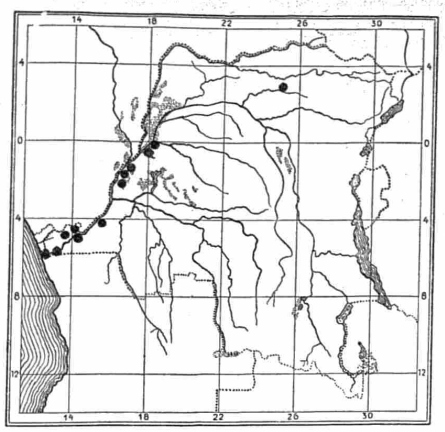

Afb. 415. — Vindplaatsen van *Riparia congica*.

Andere vindplaatsen: Tshingogo (VON STEGMANN). — Rutshuru-vlakte (GRAUER). — Kasindi (GRAUER). — Katendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Lendu-hoogvlakte (CHAPIN). — Kasindi Katwe (CHAPIN).

2. - **Riparia congica** REICHENOW. — Afb. 415.

Deze kleine soort is bekend van Neder-Congo tot de omgeving van Coquilhatstad, langs de Congo-stroom, maar ook uit Buta.

Bovenzijde bruin tot grauwbruin, de vliegpennen en de stuurpennen donkerder. Kin en keel wit, de vederen basaal bruin of grauwbruin; een brede, bruine kropband; het overige van de onderzijde wit. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 88-98; staart: 40-50; tarsus: 9; snavel: 6-8 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de bovenzijde witgezoomd.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Matadi (DARTEVELLE). — Boma, banc d'Anvers (SCHOUTEDEN). — « Neder-Congo » (WEYNS). — Kinchassa (LYNES). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Iyonda (MICHIELSEN). — Lukolela (BOURRY).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Ngombe Lutete (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Irebu/Ikengo (SCHOUTEDEN). — Coquilhatstad (CHAPIN).

Afb. 416. — *Riparia paludicola*.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

3. - **Riparia paludicola** VIEILLOT. — Afb. 416 en 417.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, Oost-Afrika, Ruanda en Soedan, enerzijds, Madagaskar en Zuid-Azië, anderzijds, tot in China.

Bovenzijde donkerbruin, de kop donkerder; vliegpennen en stuurpennen zwartbruin. Kin, keel en krop vaal grauwbruin, buik en onderstaartvederen wit of bruinachtig. De staart is ietwat uitgesneden. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 91-110; staart: 38-64; tarsus: 9-11; snavel: 6-7 mm.

Drie vormen worden door CHAPIN vermeld, doch slechts een enkele is tot dusver uit onze gebieden bekend. Dit is de vorm *ducis*, die merkelijk donkerder is dan de twee andere vormen; de bovenkop is soms zwartachtig, de vleugel 97-109 mm. lang; *minor* is kleiner: vleugel slechts 91-97 mm. lang; de typische vorm daarentegen is groter.

3 *a*. - **Riparia paludicola ducis** REICHENOW.

Deze vorm bewoont hoogland in Oost-Afrika en Oost-Congo.

9 exemplaren in onze verzameling, ook uit Uganda.

Ruanda-Urundi: Nyarusambo (DE WITTE). — Ruhengeri (LESTRADE). — Rwasenkoko, Rugegewoud (FAIN).

Andere vindplaatsen: Kikere, Mikeno (CHAPIN). — Lukumi, Karisimbi (CHAPIN). — Kabare (GYLDENSTOLPE).

3 *b*. - **Riparia paludicola minor** CABANIS.

Deze vorm is bekend van Soedan tot Opper-Nigerië en zou misschien in het noorden van Uelé of Ituri kunnen aangetroffen worden.

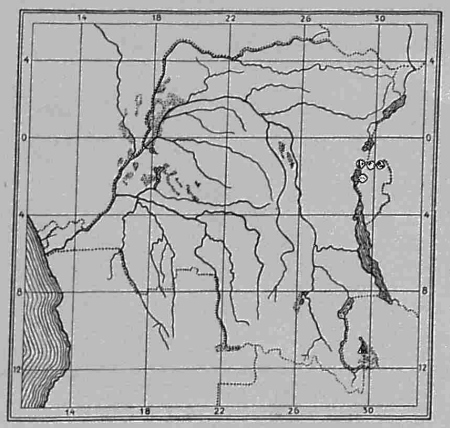

Afb. 417. — Vindplaatsen van *Riparia paludicola*.
● *Rip. paludic. ducis.* ▲ *Rip. paludic. paludicola.*

3 *c*. - **Riparia paludicola paludicola** VIEILLOT.

Dit is de vorm die Zuid-Afrika bewoont en die tot aan het Bangwelo-meer werd gevonden. Hij zal hoogstwaarschijnlijk aangetroffen worden aan de Luapula of aan het Moero-meer.

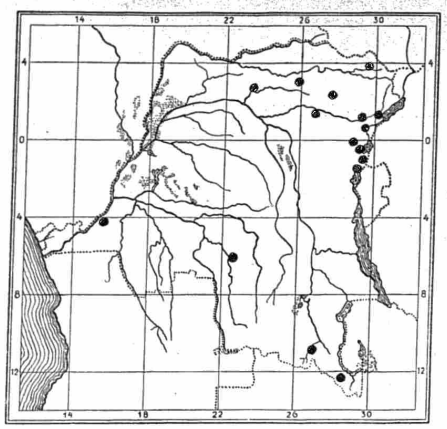

Afb. 418. — Vindplaatsen van *Riparia riparia*.

4. - **Riparia riparia** LINNAEUS. — Afb. 418.

Dit is de Oeverzwaluw uit België, een Zwaluw die broedt niet alleen in Europa maar ook in Azië en zelfs in Noord-Amerika en Noord-Afrika. De vorm die in onze gebieden voorkomt is de typische vorm, die tot in Transvaal en zelfs op Madagascar wordt gevonden.

4 *a*. - **Riparia riparia riparia** LINNAEUS.

Bovenzijde bruin, de bovenkop donkerder; teugels zwart of zwartbruin, daarboven een korte, witte of

witachtige streep; vliegpennen en stuurpennen bruin of zwartbruin, de armpennen en de dekvederen ook wel met lichtgekleurde eindzoom, de stuurpennen, de vederen van de rug en de bovenstaartvederen met fijne, witte buitenzoom. Onderzijde wit, met brede, bruine kropband; de zijden van de borst en de ondervleugeldekvederen bruin; deze laatste met wit gemengd aan de vleugelrand; de bruine kropvederen dikwijls met witte eindzoom. Snavel zwartbruin; poten donkerbruin. Staart uitgesneden.

Vleugel: 100-110; staart: 49-57 (buitenste pennen), 34-45 (middelste pennen); tarsus: 11-12; snavel: 8-9 mm.

21 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (LYNES, 20 en 22/XI).

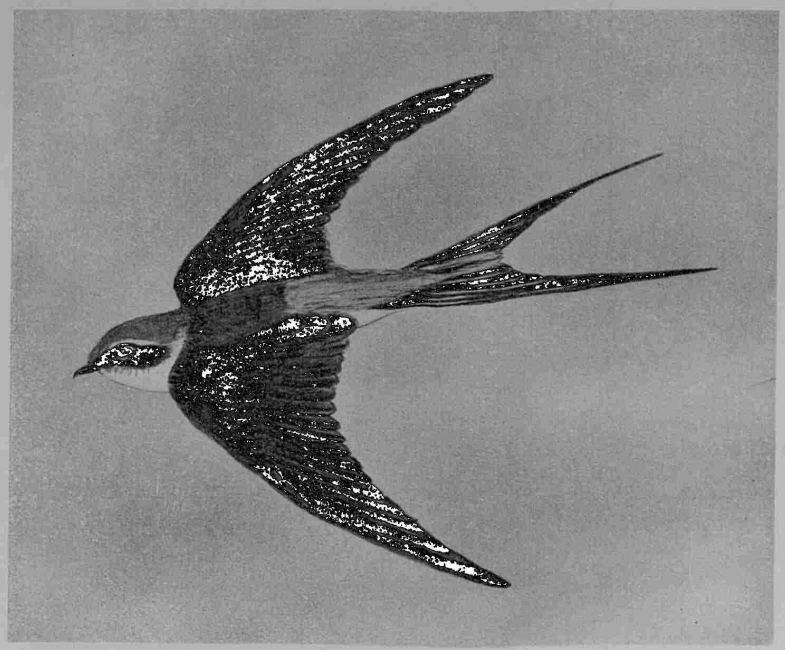

Afb. 419. — *Pseudhirundo griseopyga* SUNDEVALL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT, 25/II). — Koteli (SCHOUTEDEN, 23/I). — Bambesa (VRIJDAGH, 10 en 15/I, II; 1, 2, 19/IV; 4/III; 7/X).

Distr. Kivu: Lundjulu (SCHEPENS, 2/I). — Beni (BONNEVIE). — Katanda (HACKARS, 19/XI). — Ngoma (SCHOUTEDEN, 12/I).

Distr Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT, 16/IV).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Rutshuru-riv. (PHILLIPS). — Mfumbiro (FOX). — Opper Lufira-riv. (LYNES). — Kabare (GYLDENSTOLPE). — Mawambi/Irumu (GRAUER). — Musoshi-riv. (MOURITZ). — Mabwe (VERHEYEN).

GENUS PSEUDHIRUNDO ROBERTS.

Rug blauwzwart, de romp echter grauwbruin. Staart diep uitgesneden, de buitenpennen verlengd.
Een enkele soort.

1. - **Pseudhirundo griseopyga** SUNDEVALL. — Afb. 419 en 420.

Deze Zwaluw is bekend van West-Afrika tot Abessinië en over Oost-Afrika tot in Natal, maar ook tot in Angola en Belgisch Congo.

Kop grauwbruin, min of meer donker gekleurd, met zwarte teugels en fijne, witte of bruinachtige streep boven teugel en oog; rug en vleugeldekvederen blauwzwart; romp en bovenstaartvederen vaalgrauwbruin; vliegpennen zwart of zwartbruin, ietwat glanzend aan de buitenzoom; stuurpennen donker grauwbruin, apicaal donkerder en ietwat glanzend, de zomen meestal heel fijn witgekleurd. Onderzijde en onderstaartvederen wit, de lichaamszijden grauwbruinachtig, de borst soms ietwat roestgeel gewassen; ondervleugeldekvederen wit maar licht roestbruin gewassen. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 81-104; staart: 65-95 (buitenste pennen) 35-45 (middelste pennen); tarsus: 11-12; snavel: 7-8 mm.

1 *a*. - **Pseudhirundo griseopyga griseopyga** SUNDEVALL.

Slechts de typische vorm komt in onze gebieden voor. Vleugel: 89-102; staart: 68-85 mm.
22 exemplaren in onze verzameling.

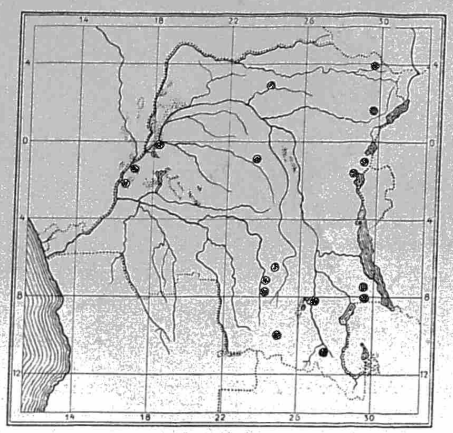

Afb. 420. — Vindplaatsen van *Pseudhirundo griseopyga*.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).
Distr. Tshuapa: Lukolela (LECOCQ). — Bamandja (HERROELEN). — Iyonda (MICHIELSEN).
Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN).
Distr. Sankuru: Kasansa (VAN ASSCHE).
Distr. Lualaba: Mutombo Mukulu (BOUVIER).
Distr. Opper-Katanga: Opper-Lufira-vallei (LYNES).

Andere vindplaatsen: Nasondoye (LYNES). — Kimpanga (LYNES). — Musosa (BREDO). — Coquilhatstad (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Katana (CHAPIN). — Mukuli (ROCKEFELLER en MURPHY). — Mukana (VERHEYEN).

GENUS PHEDINA BONAPARTE.

Bevedering van de bovenzijde grauwbruin, zonder glans; de onderzijde donkergestreept op witte grond; geen witte vlekken aan de stuurpennen; staart recht afgesneden of lichtjes uitgesneden; buitenste handpen met normale baarden; tarsus en tenen naakt; neusgaten afgerond, vrij.

Eén enkele soort.

De nestwijze van deze Zwaluw bleef lang onbekend. Onlangs heeft mijn trouwe korrespondent, Pater WINDMOLDERS, het nest ontdekt en beschreven.

1. - **Phedina Brazzae** OUSTALET. — Afb. 421 en 422.

Deze eigenaardige soort is slechts bekend uit Midden-Congo (ook Frans Congo) en Kasai.

Bovenzijde bruin of grauwbruin, de kop merkelijk donkerder; vliegpennen en stuurpennen donkerbruin. Onderzijde wit van de kin tot en met de onderstaartvederen, met min of meer brede, donkerbruine schachtstrepen; ondervleugeldekvederen bruin, de vleugelrand wit-bruin gevlekt. Snavel en poten zwart.

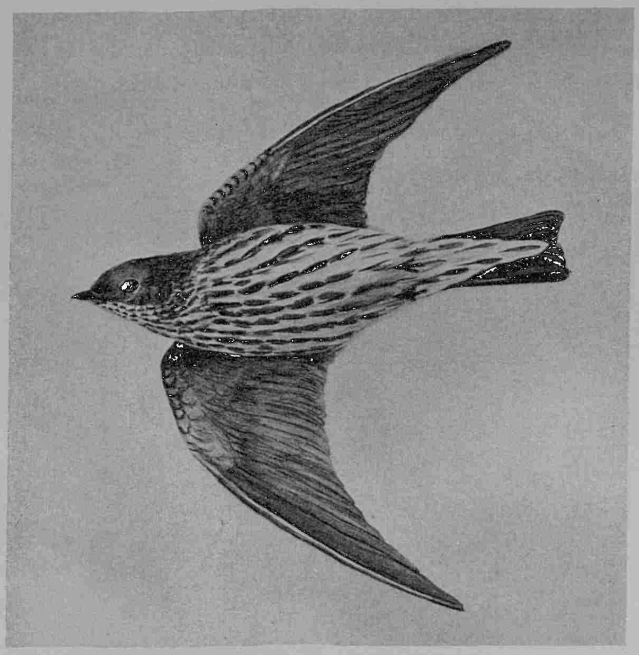

Afb. 421. — *Phedina Brazzae* Oustalet.
(V. G. L. van Someren del.).

Vleugel: 95-103; staart: 44-49: tarsus: 9-10; snavel: 6-7,5 mm.
Bij de Juv. is de bovenzijde roestkleurig gewassen; keel en borst zijn roestbruin gewassen.

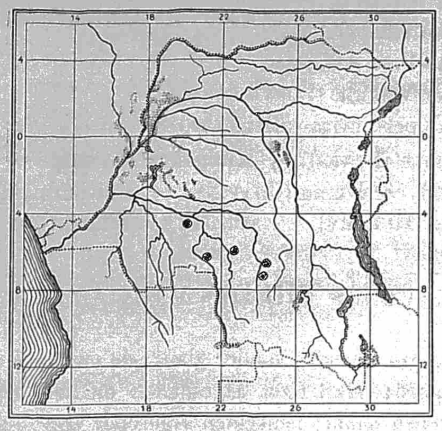

Afb. 422. — Vindplaatsen van *Phedina Brazzae*.

24 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kwango: Kilembe, Loana-riv. (Lynes).
Distr. Kasai: Luluaburg (Callewaert). — Kabambaie (Lynes). — Bakwanga (Windmolders).
Distr. Sankuru: Gandajika (Windmolders). — Kasansa (Van Assche).

Andere vindplaatsen: Nganchu (BRAZZA). — Lubue-riv. (LYNES). — Lubishi-riv. (LYNES).
Pater WINDMOLDERS heeft onlangs het nest van deze Zwaluw ontdekt en beschreven.

GENUS PTYONOPROGNE REICHENBACH.

Bovenzijde bruin, romp inbegrepen; keel roest- of isabelkleurig; een witte vlek aan de binnenvlag van enkele stuurpennen; staart dwars afgesneden of lichtjes uitgesneden; geen donkere borstband.

Eén enkele soort.

Het nest herinnert aan dat van onze Huiszwaluw en wordt aan steile wanden of rotsen gehecht.

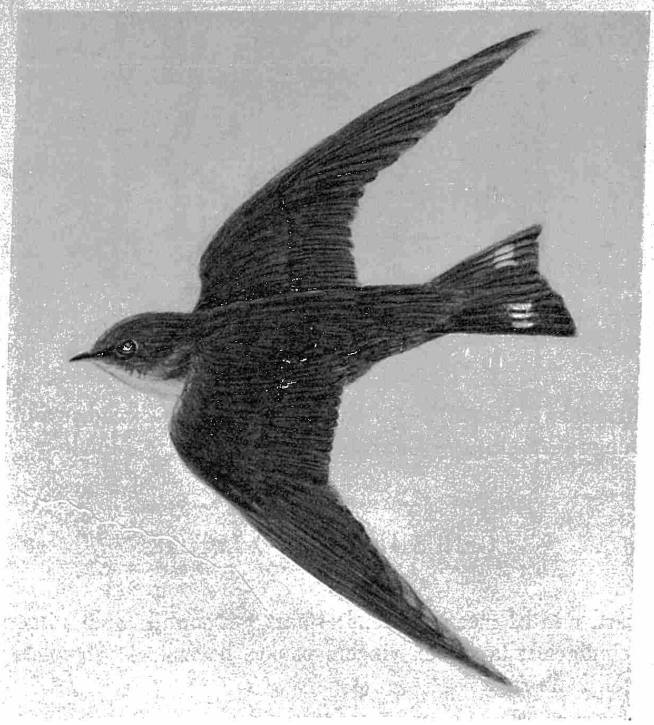

Afb. 423. — *Ptyonoprogne fuligula rufigula* FISCHER en REICHENOW.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Ptyonoprogne fuligula** LICHTENSTEIN. — Afb. 423 en 424.

Deze Zwaluw is bekend, onder verschillende vormen, van Zuid-Afrika tot Angola, Zuid- en Oost-Congo, Oost-Afrika, tot Abessinië, Soedan en de Goudkust. In onze gebieden komt slechts de vorm *rufigula* voor.

Vleugel: 105-137; staart: 50-64 mm.

1 *a*. - **Ptyonoprogne fuligula rufigula** FISCHER en REICHENOW.

Deze vorm komt voor van Oost-Afrika tot Angola en wordt ook in het oosten van onze gebieden aangetroffen.

Bovenzijde rookbruin, min of meer donker, of bruingrauw, de bovenkop donkerder; vliegpennen, stuurpennen en dekvederen ietwat donkerder dan de rug, enkele stuurpennen met witte vlek aan de binnenvlag; teugels zwartachtig, daarboven een roestisabelkleurige streep of vlek. Kin, keel, hals en krop roestisabelkleurig; het overige van de onderzijde rookbruin; ondervleugeldekvederen rookbruin met roestkleurige zomen. Snavel zwart; poten bruin.

Vleugel: 105-116; staart: 48-55; tarsus: 10-11; snavel: 7-8 mm.

12 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Aboro-berg (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Ngoma (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Rutare (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Ruhengeri (LESTRADE).

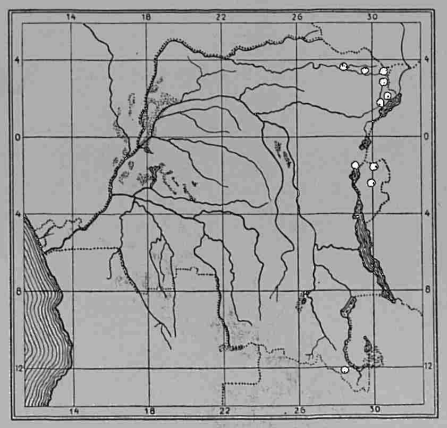

Afb. 424. — Vindplaatsen van *Ptyonoprogne fuligula rufigula*.

Andere vindplaatsen: Nioka (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Gaima-heuvel bij Nzoro (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Gangura's (CHAPIN). — Mandoko (MOURITZ). — Dramba (SCHOUTEDEN).

GENUS HIRUNDO LINNAEUS.

Bovenzijde blauwzwart, min of meer glanzend; staart gewoonlijk diep uitgesneden, de buitenste pennen verlengd en puntig eindigend; tarsus en vingers naakt; bovenkaak afgeplat; neusgaten min of meer bedekt; romp gekleurd gelijk de rug.

De verschillende soorten worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* Het voorhoofd, en soms de hele bovenkop, is roodbruin, bruin of roestkleurig. De rug daarentegen is blauwzwart. ..... 2.
   b. De bovenkop, voorhoofd inbegrepen, is gekleurd gelijk de rug, blauwzwart. ..... 7.
2. *a.* Bij de volwassen vogels is de hele bovenkop roodbruin of bruin. De buitenste stuurpennen zijn draadvormig verlengd en worden bij volwassen mannetjes tot 110 mm. lang. .. *Hir. Smithi.*
   b. Slechts het voorhoofd is roodbruin. ..... 3.
3. *a.* De keel is wit of slechts bruin gewassen. ..... 4.
   b. De keel is donkerroodbruin bij de volwassen vogels. ..... 5.
4. *a.* De vleugel is langer dan 120 mm. Een brede, zwarte borstband. ..... *Hir. albigularis.*
   b. De vleugel is korter dan 115 mm. De donkere borstband is in het midden onderbroken. .... *Hir. aethiopica.*
5. *a.* Borst en flanken zijn grauwbruin gekleurd. Stuurpennen met grote, witte vlek. Buitenste stuurpennen nooit langer dan 64 mm. ..... *Hir. angolensis.*
   b. Borst en flanken zijn wit, room- of roestkleurig. ..... 6.
6. *a.* De witte vlek aan de binnenvlag van de stuurpennen is heel groot; ze begint rond 20 mm. van de basis. Buik wit. Buitenste stuurpennen niet langer dan 80 mm. ..... *Hir. lucida.*

b. De witte vlek van de stuurpennen is kleiner en begint pas op een afstand van 30 mm. van de pen. Buik isabel- of roomkleurig tot roestkleurig, soms echter wit. Buitenste stuurpennen van het mannetje tot 120 mm. lang. ..... *Hir. rustica.*

7. *a.* Onderzijde ten minste grotendeels roestbruin of grauwachtig of witachtig. ..... 8.
b. Onderzijde helemaal blauwzwart, of met witte keelvlek. ..... 9.

8. *a.* Onderzijde helemaal grijsachtig, witachtig of lichtgrauwbruin. ..... *Hir. dimidiata.*
b. Onderzijde roestbruin, de onderstaartvederen roetzwart. ..... *Hir. nigrorufa.*

9. *a.* De hele onderzijde, van snavel tot onderstaartvederen, is blauwzwart. ..... *Hir. atrocoerulea.*
b. Onderzijde blauwzwart, met witte keelvlek. ..... *Hir. Emini.*

De aardenesten van deze Zwaluwen worden tegen muren of steile wanden, ook tegen rotsen en zelfs bomen gebouwd; ze hebben een buidelvorm, breed open van boven.

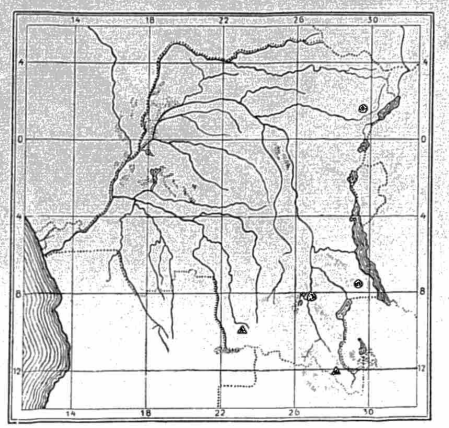

Afb. 425. — Vindplaatsen van
● *Hirundo atrocoerulea.* ▲ *Hir. albigularis.*

1. - **Hirundo aethiopica** Blanford.

Deze soort is bekend van Noordoost-Afrika tot Nigerië en zou misschien aan het Albert-meer kunnen aangetroffen worden.

Bovenzijde blauwzwart, glanzend, het voorhoofd roodbruin, de teugels zwart; vliegpennen minder glanzend; stuurpennen eveneens, alle, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag. De onderzijde, van de kin af, is wit, met een in het midden onderbroken smalle, blauwzwarte kropband; ondervleugeldekvederen wit. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 105-110; staart: 65 (buitenste pennen), 40 (middelste pennen); tarsus: 10; snavel: 8-9 mm.

Wij bezitten deze soort uit Abessinië en Elgon.

2. - **Hirundo albigularis** Strickland. — Afb. 425.

Deze soort wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, Katanga, Nyasaland.

Bovenzijde glanzend blauwzwart, het voorhoofd roodbruin, de teugels zwart; vliegpennen matter gekleurd, de stuurpennen eveneens en met witte vlek aan de binnenvlag, behalve de middelpennen. De hele onderzijde wit, met min of meer brede, glanzend blauwzwarte kropband; de lichaamszijden, soms ook de buik en de onderstaartvederen, grauwbruin of ten minste grauwbruin gewassen; ondervleugeldekvederen wit, grauwbruin langs de vleugelrand. Snavel zwart; poten donkerbruin. Staart uitgesneden.

Vleugel: 115-138; staart: 58-77 (buitenste pennen), 40-45 (middelste pennen); tarsus: 11; snavel : 10 mm.

2 *a*.- **Hirundo albigularis ambigua** BOCAGE.

Deze vorm is slechts bekend uit Angola. Een exemplaar uit Katanga in ons bezit hoort zeker hierbij, al is de vleugel korter (115 mm.) dan het door CHAPIN opgegeven minimum (121-124). De kropband is smaller dan bij de typische vorm uit Zuid-Afrika.

Eén exemplaar in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER, 27/XII).

Andere vindplaats: Kalonga (MOURITZ).

3.- **Hirundo angolensis** BOCAGE. — Afb. 426 en 427.

Deze soort wordt gevonden van Neder-Congo en Angola tot Oost-Afrika en het oosten van onze gebieden.

Afb. 426. — *Hirundo angolensis* BOCAGE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenzijde glanzend blauwzwart of staalblauw, het voorhoofd roodbruin tot donkerkastanjebruin; teugels zwart; vliegpennen en stuurpennen zwart, weinig glanzend, behalve aan de buitenvlag van de vliegpennen. Kin en keel donker roodbruin; een smalle, dikwijls in het midden onderbroken, blauwzwarte kropband; stuurpennen met witte vlek aan de binnenvlag, behalve de middelste pennen; het overige van de onderzijde grauwbruin; de onderstaartvederen, en dikwijls ook de vederen van de buik, met min of meer brede, witte eindzoom, de onderstaartvederen daarbij soms met zwarte vlek of dwarse streep vóór deze witte eindzoom; ondervleugeldekvederen donkergrauwbruin, de vleugelrand blauwzwart. Staart betrekkelijk weinig diep uitgesneden. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 108-123; staart: 65-68 (buitenste pennen), 45-50 (middelste pennen); tarsus: 10; snavel: 10-11 mm.

70 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Katombe (VAN ASSCHE). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Mpala (STORMS). — Lusaka (HUTSEBAUT). — Lulimba (PRIGOGINE).

Distr. Kivu: Butembo (PRIGOGINE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Tsisilongo (PILETTE). — Mai-na-kwenda (PILETTE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzulu (DE WITTE). — Tshamugussa (DE WITTE). — Beni (BRAUN TER MEEREN).

Ruanda-Urundi: Kibingo (LESTRADE). — Gabiro (VERHULST). — Kisenyi (DOUCE). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kigali (DEBEN). — Ruhengeri (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Rwasenkoko, Rugege (FAIN).

Distr. Kibali-Ituri: Arebi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kasongo (CARRUTHERS). — Mohasi-meer (KANDT). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Ngoma (GYLDENSTOLPE). — Luofu (CHAPIN). — Ganda Sundi (CHAPIN). — Noki (CHAPIN). — Kiabo (CHAPIN). — Mukuli (ROCKEFELLER en MURPHY).

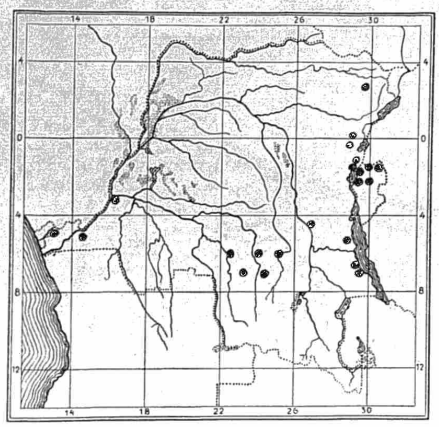

Afb. 427. — Vindplaatsen van *Hirundo angolensis*.

4. - **Hirundo atrocoerulea** SUNDEVALL. — Afb. 425.

Deze soort broedt van Natal tot Zuidwest-Tanganyika Territory en Katanga; later trekt ze, volgens CHAPIN, tot in Uganda en tot het westen van het Albert-meer.

Helemaal glanzend blauwzwart, of ietwat violet of purper gewassen; de vederen van de flanken apicaal wit; vliegpennen en stuurpennen zwart, de buitenzoom min of meer blauwzwart, soms een kleine, witte vlek aan de binnenvlag van de buitenste stuurpennen, juist vóór de versmalling. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 110-120; staart: 67-163 (buitenste pennen), 40-45 (middelste pennen); tarsus: 10; snavel: 11-12 mm.

Zeven exemplaren uit Uganda zijn in ons bezit, geen enkele uit onze gebieden.

Bekende vindplaatsen: Sambowe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Irumu (CHAPIN). — Mukana (VERHEYEN). — Kabwekanono (VERHEYEN).

5. - **Hirundo dimidiata** SUNDEVALL. — Afb. 428.

Deze Zwaluw is bekend van Zuid-Afrika tot Angola, Noord-Rhodesië, Katanga en het noorden van het Nyasa-meer. In onze gebieden komt slechts de vorm *Marwitzi* voor.

Bovenzijde zwart, staalblauw of -groenglanzend; wangen eveneens, teugels zwart. Onderzijde witachtig tot grijsachtig of lichtgrauwbruin (*Marwitzi*), met blauwglanzende vlek aan iedere zijde van de krop; ondervleugeldekvederen grauwbruin, enkele wit. Staart uitgesneden. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 94-108; staart: 50-75 (buitenste pennen), 40-45 (middelste pennen); tarsus: 10; snavel: 8,5-9,5 mm.

5 *a*. - **Hirundo dimidiata Marwitzi** REICHENOW.

Dit is de vorm die in Katanga voorkomt. Hij is bekend van Angola tot het zuidwesten van het Tanganyika Territory.

2 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kimbundji (DE BAILLET).

Andere vindplaatsen: Elisabethstad (VINCENT). — Kipushi (CHAPIN). — Dipidi (VERHEYEN).

6. - **Hiruudo lucida** VERREAUX. — Afb. 428.

Deze Zwaluw is bekend van West-Afrika tot Noordoost-Afrika, over Soedan. In Congo komt een afzonderlijke vorm (*subalaris*) voor.

Bovenzijde glanzend blauwzwart, met staalblauwe of -groene glans; het voorhoofd donkerroodbruin; vliegpennen zwart, met staalblauwe of -groene glans; stuurpennen staalblauwzwart, met meestal een grote,

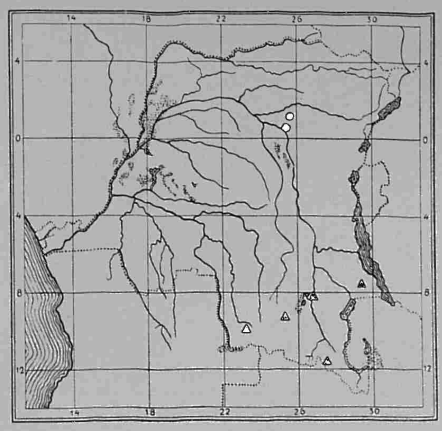

Afb. 428. — Vindplaatsen van
○ *Hirundo lucida*. △ *Hirundo dimidiata*.

witte vlek aan de binnenvlag, met uitzondering van de middelste pennen (deze witte vlek begint rond 20 mm. van de basis van de pen). Kin en keel donkerroodbruin, de teugels zwart; een smalle, dikwijls in het midden onderbroken, glanzend blauwzwarte of zwarte kropband; het overige van de onderzijde wit, de lichaamszijden echter bruinachtig gewassen; ondervleugeldekvederen grauwbruin en wit, de vleugelrand met zwartblauw gemerkt; onderstaartvederen wit. Staart uitgesneden. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 104-118; staart: 56-80 (buitenste pennen), 37-43 (middelste pennen); tarsus: 10-12; snavel: 9-10 mm.

6 *a*. - **Hirundo lucida subalaris** REICHENOW.

Deze vorm is slechts bekend uit Belgisch en Frans Congo.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Stanleystad: Stanleystad (COLLART). — Stanleystad (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Bengamisa (CHAPIN). — Leopoldstad (CHAPIN).

7. - **Hirundo nigrita** GRAY. — Afb. 429 en 430.

Deze soort is bekend van West-Afrika tot Belgisch Congo, langs de rivieren, bij voorkeur in woudstreken.

Glanzend blauwzwart, min of meer purperglanzend, met witte keelvlek; de vederen van de flanken apicaal wit; de stuurpennen, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag; ondervleugeldekvederen blauwzwart. Snavel en poten zwart. Staart uitgesneden.

Bij de Juv. is de onderzijde bruinzwart in plaats van blauwzwart en is de keelvlek min of meer onduidelijk.

Vleugel: 102-111; staart: 37-50 (buitenste stuurpennen), 31-34 (middelste pennen); tarsus: 9,5-11; snavel: 9-10 mm.

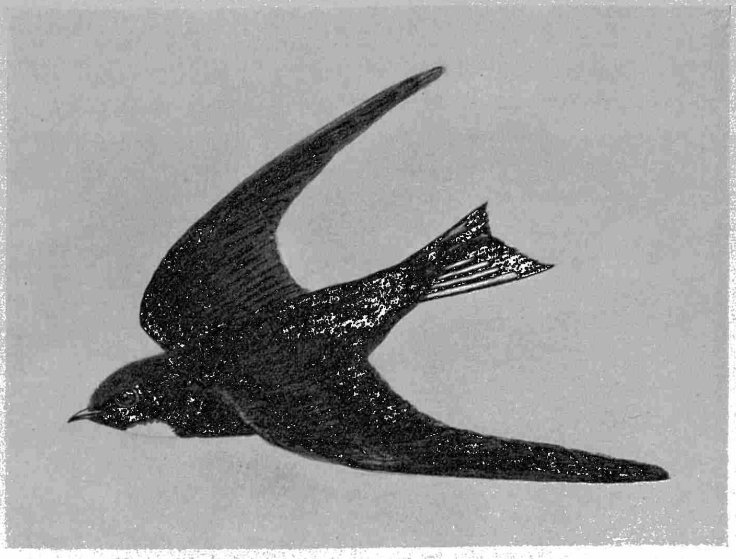

Afb. 429. — *Hirundo nigrita* GRAY.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

65 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (MESMAEKERS). — Bulabemba-eiland (MESMAEKERS). — Malela (LANCE). — Luali (Mevr. M. BEQUAERT).

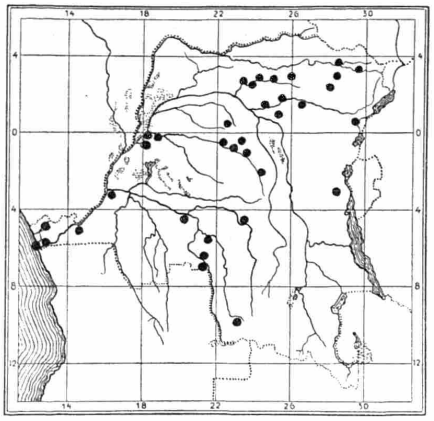

Afb. 430. — Vindplaatsen van *Hirundo nigrita*.

Distr. Tshuapa: Yokolo (WRIGHT). — Bokuma (LOOTENS). — Bokungu (DUPUIS). — Yaito (DUPUIS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Yokamba (STEVENART). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Moma (GHESQUIÈRE). — Bamandja (HERROELEN). — Mondombe (DUPUIS). — Ikela Monde (HERROELEN). — Yokolo (HERROELEN). — Imbonga (LOOTENS).

Distr. Uelé: Zobia (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Aketi (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: Banalia (NAHAN).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — Lusambo (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Bushimaie-riv. (LYNES).

Andere vindplaatsen: Bengamisa (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Beni (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Bafwazabangi (ANSORGE). — Kisantu (GOOSSENS). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Tshisika (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Afb. 431. — *Hirundo rustica* LINNAEUS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

8. - **Hirundo nigrorufa** BOCAGE.

Deze Zwaluw was bekend uit Angola en Noord-Rhodesië tot dicht bij onze zuidelijke grens. VERHEYEN heeft ze onlangs uit het Upemba-Park vermeld.

De hele bovenzijde glanzend blauwzwart; de onderzijde roestbruin met glanzend blauwzwarte vlek aan de kropzijden; de onderstaartvederen roetzwart met roestkleurige zoom. Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 105-115; staart: 65-70 (buitenste stuurpennen), 40-45 (middelste pennen); tarsus: 10; snavel: 9 mm.

Wij bezitten deze soort uit het Lunda-District van Angola (LYNES).

Bekende vindplaats: Dipidi (VERHEYEN).

9. - **Hirundo rustica** LINNAEUS. — Afb. 432.

Dit is de bekende Boerenzwaluw uit België en Nederland, een welbekende trekvogel. Ze broedt in Europa, Noord-Afrika, Noord-Azië en zelfs Noord-Amerika, onder verschillende vormen, waarvan een enkele, de typische, tot hiertoe in onze gebieden werd gevonden. Na de broedtijd trekt de vogel naar het zuiden; in het voorjaar keert de vogel naar haar broedplaatsen terug.

Bovenzijde glanzend blauwzwart, het voorhoofd en een begin van wenkbrauwstreep roodbruin, de teugels zwart; vliegpennen zwart, de buitenvlag glanzend staalblauw of -groen, de binnenzoom bruin; stuurpennen zwart, met staalgroene of -blauwe glans; alle stuurpennen, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag (deze vlek begint eerst op ten minste 30 mm. van de basis). Kin en keel roodbruin tot donkerkastanjebruin; een glanzend blauwzwarte of een grauwzwarte, min of meer blauwglanzende, kropband; het overige van de onderzijde, mede de onderstaartvederen, soms wit, maar meestal min of meer isabelkleurig of roestkleurig; de langste onderstaartvederen met zwarte vlek of dwarse streep aan

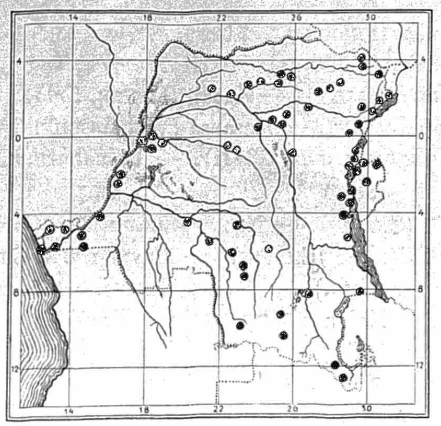

Afb. 432. — Vindplaatsen van *Hirundo rustica*.

het einde; stuitzijden blauwzwart; ondervleugeldekvederen roestkleurig, de vleugelrand donkerder. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten zwart.

Bij de Juv. is de bovenkop veeleer bruin tot bruinzwart, met roestkleurig of bruinachtig voorhoofd; de keel roestkleurig, de borstband donkerbruin.

Vleugel: 116-130; staart: 85-122 (buitenste pennen), 34-50 (middelste pennen); tarsus: 10-13; snavel: 10-12 mm.

9 *a*. - **Hirundo rustica rustica** LINNAEUS.

Dit is de typische vorm, die in Europa, West-Siberië en Noord-Afrika broedt en later tot aan de Kaap trekt. De Boerenzwaluw komt in onze gebieden voor in de maanden September tot April, soms in enorme hoeveelheden, zoals VRIJDAGH en VERHEYEN het beschreven hebben.

Ongeveer 200 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Dongo, Chiloango (VLEESCHOUWERS). — Moanda (MESMAEKERS, 23/I). — Banana (MESMAEKERS, 25/I). — Leopoldstad (BERTEAUX, 2/IX).

Distr. Leopold II-meer: Keseki (NKELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS, 19/IV). — Bokuma (LOOTENS, 7/I; 4/IV; 4/XI). — Ikengo (LOOTENS, 4/XII). — Eala (SCHOUTEDEN, 3 en 8/I). — Bikoro (SCHOUTEDEN, 1/III). — Iyonda (MICHIELSEN, 30/III; 17/XII). — Mondombe (DUPUIS, 24/XI).

Distr. Congo-Ubangi: Busu Dua, Lisala (DEHEYN, 20/III).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH, 21/I; 4, 10, 30/III; 2/IV; 21/IX; 1, 7, 14, 22/X; 4/XI; 1/XII). — Buta (HUTSEBAUT), 4, 15, 18, 28/I; II; 5, 6, 14/III; 15/IV; 29/XII). — Paulis (ABBELOOS,

1 en 3/IV). — Titule (HUTSEBAUT, 9/IV; 10/X). — Ibembo (HUTSEBAUT, 27/X). — Buta (SCHOUTEDEN, 28/I). — Koteli (SCHOUTEDEN, 4, 10, 11, 20, 21, 23/I; 30/XII).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (HUTSEBAUT, 9/VI). — Yangambi (VRIJDAGH, 29/III). — Isangi (WALCKIERS).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN, 13/X). — Wago (FAIN, 28/XII). — Kil. 999 Congo/Nijl (VLEESCHOUWERS, 30/X). — Ischwa (VRIJDAGH, 4, 6, 19/XII). — Bambamuku (CHRISTY).

Distr. Kivu: Bilolo (DYLEFF en DANDOY, 23 en 25/I; 5/II). — Kitutu (PRIGOGINE, 5/XI). — Kamituga (PRIGOGINE, 18/IX; 5 en 30/X; 3, 5, 10/XI; 5/XII). — Tsisilongo (PILETTE, 13/III). — Kibati (PILETTE, 23/III). — Kabare (PILETTE, 21/XI). — Mai- na- Kwenda (PILETTE, 10/XII). — Rutshuru (HACKARS, III; IV). — Rutshuru (GHESQUIÈRE, II en 13/III). — Ngoma (SCHOUTEDEN, 3/I); — Ngoma (VRIJDAGH, 7/IV). — Karisimbi (PILETTE, 21/IX). — Mai-ya-Moto (DE WITTE, 5-15/XI). — Katanda (HACKARS, IV). — Butembo (DE SEMERIES).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (BASTIAENS, IV). — Astrida (AURELIAAN, 19/III). — Gabiro (VERHULST).

Distr. Tanganika: Lulimba (PRIGOGINE, 21/X).

Distr. Opper-Katanga: Sakania (BREDO, 10/III).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasaji (FISHER, 5/I).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON). — Kasansa (VAN ASSCHE, 9/X).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS, 20/II). — Luluaburg (CALLEWAERT, 4/II). — Katombe (VAN ASSCHE, 30/I).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Luvua-riv. (BÖHM). — Lulenge-riv. (BÖHM). — Beni (MECKLEMBURG). — Ndussuma (EMIN). — Irumu (EMIN). — Mazanguli (NEAVE). — Lubudi-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Kalonga (MOURITZ). — Baraka (GRAUER). — Beni-Mawambi (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Luvungi (PILETTE). — Mukimbungu (LAMAN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Musosa (BREDO). — Semliki-riv. (DE WILDE). — Bengamisa (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Ruzizi-vallei (PILETTE, 5/IX). — Luozi (ap. WHITERBY). — Sundi Lutete (ap. DROST). — Demandja (LOVELL). — Essebi/Aru (ap. SCHÜZ). — Ganda/Kibombo (ap. SCHÜZ). — Kisundu (ap. SCHÜZ). — Bwania/Luluaburg (ap. SCHÜZ). — Ponthierstad (ap. DUPOND). — Bonjo/Lisala (ap. DROST en SCHÜZ). — Kimpangu (ap. DROST en SCHÜZ). — Bienga/Luozi (ap. JUNGE). — Thijsstad (ap. DUPOND). — Upemba-Park (VERHEYEN).

9 *b*. - **Hirundo rustica transitiva** HARTERT.

Deze vorm broedt in Palestina; hij is donkerder aan de onderzijde, meer roestbruin dan de typische vorm. CHAPIN merkt hierbij op dat er ook donkergekleurde exemplaren voorkomen bij de typische vorm. WHITE heeft deze vorm uit Noord-Rhodesië vermeld maar later heeft hij zijn vogel met de typische vorm geïdentificeerd.

10. - **Hirundo Smithi** LEACH. — Afb. 433-434.

Deze Zwaluw wordt gevonden in Tropisch Afrika, maar komt ook voor in Azië (tot in Burma), waar een andere dan de Afrikaanse vorm aangetroffen wordt.

10 *a*. - **Hirundo Smithi Smithi** LEACH.

De typische vorm van *Hirundo Smithi* is bekend van Natal tot Angola en Belgisch Congo, enerzijds, tot Oost- en Noordoost-Afrika, anderzijds.

Bovenzijde glanzend blauwzwart, de bovenkop roodbruin, de teugels zwart, de wangen blauwzwart; vliegpennen blauwzwart, de binnenzoom zwart of bruin; stuurpennen blauwzwart, alle, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag, vóór de versmalling. Onderzijde en onderstaartvederen wit, de keel en de krop soms lichtisabelkleurig gewassen; een korte, blauwzwarte band aan iedere zijde van de krop; ondervleugeldekvederen wit. Staart diep uitgesneden, de buitenste pennen lang en heel smal verlengd. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 105-114; staart: 55-110 (buitenpennen) 30-42 (binnenste pennen); tarsus: 10; snavel: 8-10 mm.

Bij de Juv. is de bovenkop bruin, met zwarte vlekken, en zijn keel en kop fel roestisabelkleurig gewassen. In een nog jonger stadium is heel de bovenzijde donkerbruin, lichtjes blauwzwart glanzend.

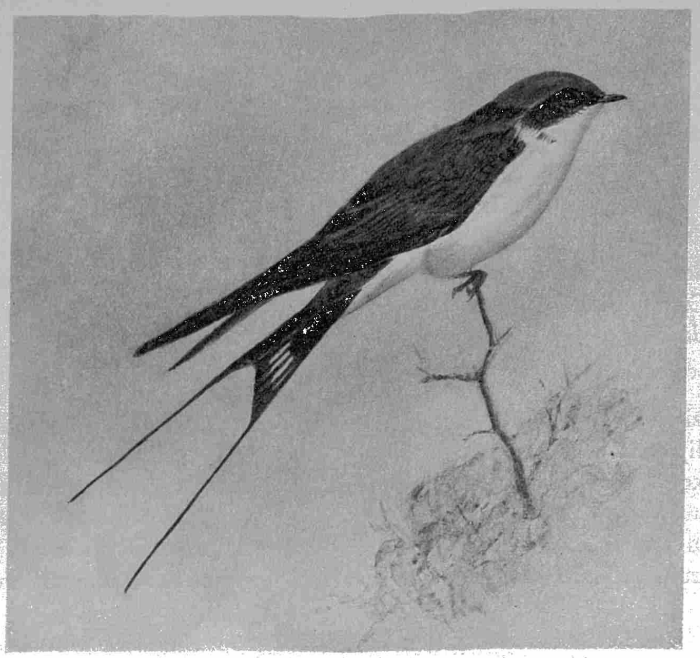

Afb. 433. — *Hirundo Smithi* LEACH.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

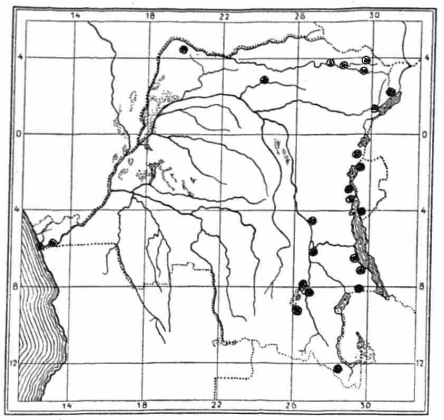

Afb. 434. — Vindplaatsen van *Hirundo Smithi*

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (VRIJDAGH).

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Gangala na Bodio (MISONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (BREDO). — Kasenyi (LEFÉVRE). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Sanghe-Ruzizi (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Nyanza, op het Tanganika-meer (VRIJDAGH). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (BASTIAENS). — Astrida (AURELIAAN).

Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Moba (DE WITTE). — Mpala (STORMS).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT).

Andere vindplaatsen: Chisalla-eiland (TUCKEY). — Boma (PETIT). — Kajandsa (EMIN). — Sakania (MOURITZ). — Uvira (GRAUER). — Vista (SCHOUTEDEN). — Musosa (BREDO). — Nzoro (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Kasongo (GRAUER). — Bukama (CHAPIN). — Kaswabilenga (VERHEYEN).

GENUS CECROPIS Boie (*Lillia* Boie).

De soorten die deel uitmaken van dit genus verschillen van de *Hirundo*-soorten vooral door roodbruine bovenstaartvederen. CHAPIN beschouwt *Cecropis* als een apart genus; andere auteurs houden het voor een synoniem van *Hirundo*.

De Congolese soorten worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* De bovenzijde is blauwzwart maar de bovenkop is roodbruin. De onderzijde vertoont een heel duidelijke streping. ..... 2.
   b. De bovenkop is blauwzwart gelijk de bovenzijde. De onderzijde vertoont ten hoogste heel fijne strepen. ..... 3.
2. *a.* De strepen van de onderzijde zijn min of meer breed en zwart van kleur. De oordekvederen zijn roodbruin gelijk de bovenkop. De vleugel is ten hoogste 116 mm. lang. ..... *Cecropis abyssinica.*
   b. De strepen aan keel en borst zijn fijn en bruin of zwartbruin. De oordekvederen meestal witachtig, met bruin gestreept. Vleugel langer dan 116 mm ..... *Cecr. cucullata.*
3. *a.* De onderstaartvederen zijn ten minste over de distale helft zwart. De borst vertoont heel fijne donkere strepen. Vleugel ten hoogste 135 mm. lang. ..... *Cecr. daurica.*
   b. De onderstaartvederen zijn eenkleurig roodbruin of vertonen ten hoogste een apicale, zwarte vlek. ..... 4.
4. *a.* Vleugel korter dan 135 mm. Oordekvederen en slapen zwart. ..... *Cecr. semirufa.*
   b. Vleugel langer dan 135 mm. Oordekvederen room- of roestkleurig, de slapen meer roodbruin. ..... *Cecr. senegalensis.*

De nesten van de *Cecropis*-soorten worden gebouwd volgens het type der *Hirundo*-nesten en van onze Europese Boerenzwaluw, tegen muren, steile wanden, rotsen, enz.

1.- **Cecropis abyssinica** GUÉRIN (*puella* auct.). — Afb. 435 en 436.

Deze soort is wijd verspreid over bijna heel Zwart-Afrika en komt veelvuldig voor. Verscheidene vormen zijn bekend, een enkele komt in onze gebieden voor.

Bovenzijde blauwzwart, glanzend, de bovenkop, de wangen, de halszijden, de romp en de bovenstaartvederen zwart, maar gedeeltelijk roodbruin gezoomd; een witte of grijsachtige teugelstreep, daarboven een zwarte vlek vóór het oog; vliegpennen en hun grote dekvederen zwart, lichtjes glanzend, de binnenzoom bruin; stuurpennen zwart, ietwat glanzend, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag. Onderzijde wit, de vederen met min of meer brede, zwarte of zwartbruine schachtstreep; de flanken roestbruin gewassen; onderstaartvederen wit, eveneens gestreept, meestal roestbruin gewassen; ondervleugeldekvederen roestkleurig, min of meer lichtgekleurd, met donkere schacht. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 95-116; staart: 77-120 (buitenste pennen), 37-45-55 (middelste pennen); tarsus: 11-14; snavel: 8-9 mm.

Bij de Juv. zijn de vederen van de bovenkop zwart, met roestbruine zomen, de nek is zwartgestreept, de

rompvederen vertonen meestal een zwartbruine schacht; de rug en de dekvederen zijn zwartbruin, met weinig glans; dekvederen en armpennen met roestkleurige eindzoom.

1 *a*. - **Cecropis abyssinica unitatis** SCLATER en MACKWORTH-PRAED.

Dit is de vorm die in onze gebieden, in Zuid-Soedan, Uganda en verder naar het zuiden toe, te vinden is. De strepen op de onderzijde zijn nogal breed; de vleugel meet 101-115 mm.

Meer dan 150 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: « Neder-Congo » (WEYNS). — Mateba (DARTEVELLE). — Cul de Boma (DARTEVELLE). — Banana (MESMAEKERS). — Leopoldstad (BUREAU). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad

Afb. 435. — *Cecropis abyssinica* GUÉRIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

(BECQUET). — Leopoldstad (DEHEYN). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BERTEAUX). — Boma (MESMAEKERS).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (NKELE). — Kwamouth (MAES).

Distr. Tshuapa: Bokuma (LOOTENS). — Iyonda (MICHIELSEN).

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Angodia (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Beni (PILETTE). — Zambo (BONNEVIE). — Moera (BONNEVIE). — Beni (BONNEVIE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Mugunga (DE WITTE). — Kanyabayongo (DE WITTE). — Nzulu (DE WITTE). — Uvira (LAMBRECHTS).

Ruanda-Urundi: Ruhengeri (COLBACK). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Usumbura (MARCHI). — Astrida (AURELIAAN). — Astrida (FAIN).

Distr. Maniema: Kalembelembe (PILETTE). — Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Tanganika: Mpala (STORMS). — Lusaka (HUTSEBAUT). — Albertstad (HUTSEBAUT). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Moba (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kando-riv. bij Tenke (DE WITTE). — Kadia (DE WITTE). — Lubishi-riv. (LYNES). — Kakanda (DE CROMBRUGGHE).

Distr. Sankuru: Gandajika (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Basongo (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Makumbi (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Ngoma (GYLDENSTOLPE). — Vivi (JOHNSTON). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Luvule-riv. (BÖHM). — Ishangi (VON STEGMANN). — Busanga (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Kalonga (MOURITZ). — Baraka (GRAUER). — Bobandana (PILETTE). — Kabemba (PILETTE). — Aba (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Gangura's (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Bukama (REHN). — Dramba (SCHOUTEDEN). — Matadi (CHAPIN). — Irebu (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Coquilhatstad (CHAPIN). — Mobeka (CHAPIN). — Ganda Sundi (CHAPIN). — Boma (CHAPIN). — Upemba-Park (VERHEYEN).

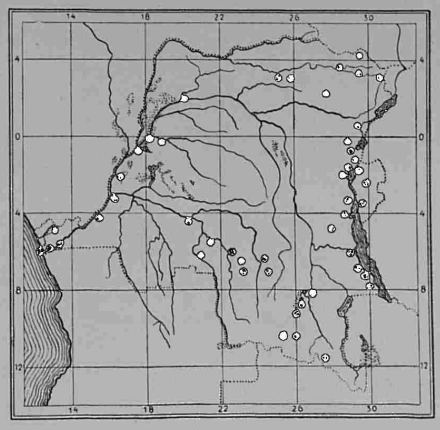

Afb. 436. — Vindplaatsen van *Cecropis abyssinica*.

2. - **Cecropis cucullata** BODDAERT. — Afb. 437.

Deze soort bewoont Zuid-Afrika en trekt na de broedtijd tot in Angola, Zuid-Kasai, Angola en het Tanganyika Territory.

Bovenkop min of meer donkerroodbruin, met min of meer duidelijke zwarte of staalglanzende vlekken (de vederen zijn zwart met roodbruine zomen), de achterkop meestal zonder vlekken; rug en schouders glanzend blauwzwart; romp roodbruin, minder donker dan de kop; bovenstaartvederen zwart, met blauwe glans; vliegpennen en stuurpennen zwart, ietwat glanzend, de stuurpennen, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag. Teugels witachtig, een zwarte vlek vóór ieder oog; wangen en de hele onderzijde wit, min of meer geelbruin gewassen, met fijne, zwartbruine schachtstrepen (fijner aan keel en wangen). Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten bruin.

Vleugel: 120-138; staart: 90-105 (buitenste pennen), 50-55 (middelste pennen); tarsus : 14-15; snavel : 8-9 mm.

Bij de Juv. zijn de donkere vlekken op de bovenkop beter getekend; de dekvederen en de armpennen hebben roestkleurige zoom; de rompvederen vertonen een zwarte schachtstreep.

5 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kasai : Katombe (VAN ASSCHE). — Tshikapa (LYNES).

Andere vindplaatsen: Moposhi-berg (MOURITZ). — Kayoyo (LYNES). — Sandoa (LYNES).

3. - **Cecropis daurica** LINNAEUS (*rufula* auct.). — Afb. 437.

Deze Zwaluw bewoont het zuidoosten van Europa, een groot gedeelte van Afrika, en een deel van Azië. Ze wordt in een reeks vormen verdeeld, waarvan een enkele uit onze gebieden bekend is.

3 *a*. - **Cecropis daurica Emini** REICHENOW.

Dit is de vorm die in Oost-Congo te vinden is en die van Zuid-Abessinië tot Zuid-Nyasaland bekend is; hij bewoont hoogland.

Bovenzijde van de snavel af tot en met de bovenstaartvederen, glanzend blauwzwart, met uitzondering van de romp, die roodbruin is, en van een roodbruine nekband; een vaalbruine streep boven de teugels, die zwart zijn; kopzijden achter de ogen en halszijden (aansluitend op de nekband), roodbruin; oordekvederen bruinachtig; wangen en de hele onderzijde tot en met de onderstaartvederen roestkleurig tot room-

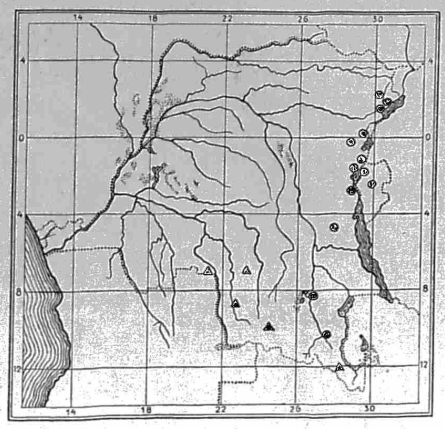

Afb. 437. — Vindplaatsen van *Cecropis*.
▲ *Cecr. cucullata*. ● *Cecr. daurica*.

kleurig, de wangen en de keel bleker, tot witachtig, het onderlichaam lichtroodbruin, de langste onderstaartvederen ten minste over de distale helft glanzend blauwzwart. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten donkerbruin.

Vleugel: 117-135; staart: 70-125 (buitenste pennen), 38-60 (middelste pennen); tarsus: 13-15; snavel: 10-11 mm.

Bij deze vorm vertoont de onderzijde de zwarte strepen niet die bij andere vormen wel voorkomen.

19 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Lutunguru (PRIGOGINE). — Ngoma (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Nya Lukemba (PILETTE). — Luvungi (PILETTE). — Kanyabayongo (DE WITTE). — Yamba Yamba (PILETTE).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Nyarubuye (LESTRADE). — Kisenyi (SCHOUTEDEN).

Distr. Maniema: Dogodo-riv. (PILETTE).

Distr. Opper-Katanga: Lukafu (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Kasindi/Beni (GRAUER). — Katanda (HACKARS). — Nioka (CHAPIN). — Nizi (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Lusinga (VERHEYEN).

3 *b*. - **Cecropis daurica domicella** FINSCH en HARTLAUB.

Deze vorm is bekend van Senegal tot Soedan en komt misschien aan het Albert-meer voor. Hij heeft een bleker onderzijde dan *Emini* en de vleugel meet slechts 110-117 mm.

4. - **Cecropis semirufa** SUNDEVALL. — Afb. 438 en 439.

Deze Zwaluw is bekend van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika, Belgisch Congo, Soedan en Senegal. Verschillende vormen worden onderscheiden.

Bovenkop en bovenzijde glanzend blauwzwart, de romp en de bovenstaartvederen, met uitzondering van de langste, roodbruin; teugels zwart, oordekvederen eveneens; vliegpennen en stuurpennen minder glanzend, deze laatste, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag. Onderzijde en onder-

Afb. 438. — *Cecropis semirufa Gordoni* JARDINE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

vleugeldekvederen roestbruin of isabelroodbruin tot donkerbruin, de keel bleker (soms bijna wit bij *Gordoni*) ; schenen meestal roestbruin gewassen. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten zwartbruin.

Vleugel: 105-139; staart: 105-130 (buitenste pennen), 40-60 (middelste pennen) ; tarsus: 13-16; snavel: 9-12 mm.

Drie vormen komen in onze gebieden voor. Ze verschillen vooral door de kleur van de onderzijde en van de romp: donkerroodbruin bij de typische vorm, minder donker bij de vorm *Neumanni*, gewoonlijk licht roodbruin bij de vorm *Gordoni*. De vleugel van *semirufa* is 129-139 mm. lang, deze van *Gordoni* 119-123, deze van *Neumanni* 111-130 mm.

4 *a*. - **Cecropis semirufa Gordoni** JARDINE.

Deze vorm wordt gevonden van Senegal tot Soedan, enerzijds, tot Angola, anderzijds, over onze noordelijke en centrale gebieden en Neder-Congo. Een deel van onze exemplaren uit Buta zijn ongeveer even donker aan de onderzijde als onze *Neumanni*.

73 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (DARTEVELLE).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Lotakamela (DUPUIS). — Yokamba (STEVENART). — Ikela (DUPUIS). — Bokungu (DUPUIS). — Eala (VERLAINE). — Yakiri, Djolu (WRIGHT). — Yalokele (DUPUIS). — Yoseki (WRIGHT). — Iyonda (MICHIELSEN). — Lotolefeko (HERROELEN). — Ikombi (HERROELEN). — Yokolo (HERROELEN).

Distr. Congo-Ubangi: Businga (COLLARD).

Distr. Stanleystad: Ilambi (SCHWETZ). — Yangambi (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Aketi (HUTSEBAUT). — Ibembo (HUTSEBAUT). — Paulis (ABBELOOS). — Zobia (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Abimva (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN).

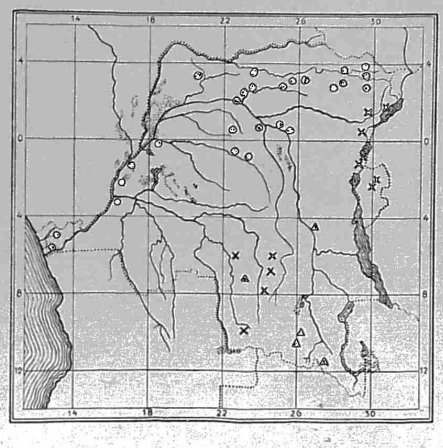

Afb. 439. — Vindplaatsen van *Cecropis semirufa*.
● *Cecr. sem. Gordoni.* × *Cecr. sem. Neumanni.*
▲ *Cecr. sem. semirufa.*

Andere vindplaatsen: Lusambo (LYNES). — Bumba (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Ganda Sundi (CHAPIN). — Nala (CHAPIN). — Stanleystad (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN).

4 *b*. - **Cecropis semirufa Neumanni** REICHENOW.

Deze vorm is bekend van Kenya en Uganda tot Oost- en Zuid-Congo.

25 exemplaren in ons bezit. Sommige (Kasaji b. v.) even donker aan de onderzijde als de typische vorm, maar met kortere vleugel.

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Rutshuru (DE WITTE). — Rutshuru (HACKARS). — Katanda (HACKARS). — Rwindi (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN). — Kibungu (LESTRADE).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Andere vindplaatsen: Beni (GRAUER). — Irumu (CHAPIN). — Ten westen van het Albert-meer (CHAPIN).

4 *c*. - **Cecropis semirufa semirufa** SUNDEVALL.

Deze langvleugelige vorm wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Rhodesië en Katanga, maar ook in Kunungu en Bolobo.

6 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Leopld II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).
Distr. Kasai: Katombe (VAN ASSCHE).
Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Kasongo (BOHNDORFF). — Elisabethstad (VINCENT). — Kibongo (BOHNDORFF). — Biano-hoogvlakte (LYNES). — Bolobo (SCHOUTEDEN).

5. - Cecropis senegalensis LINNAEUS. — Afb. 440 en 442.

Deze soort is bekend van West-Afrika tot Noordoost-Afrika en Mozambiek, over onze gebieden.

Afb. 440. — *Cecropis senegalensis Monteiri* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop en bovenzijde, met dekvederen, glanzend blauwzwart, of purperkleurig; een nekband, de kopzijden achter de ogen en de romp zijn roodbruin; vliegpennen, grote dekvederen en stuurpennen minder glanzend; teugels zwart, oordekvederen licht roestkleurig of roomkleurig; soms de aanduiding van een roodbruine streep boven de teugels. Wangen, kin, keel, schenen en ondervleugeldekvederen roomkleurig, of (de keel vooral) roestkleurig gewassen; krop en het overige van de onderzijde min of meer diep roodbruin gekleurd (merkelijk minder bij de typische vorm). Snavel zwart; poten eveneens. Staart diep uitgesneden.

Vleugel: 140-153; staart: 92-131 (buitenste pennen), 40-55 (middelste pennen); tarsus: 17-19; snavel: 10-12,5 mm.

Twee vormen komen veelvuldig voor in onze gebieden.

Bij de vormen *saturatior en Monteiri* is de onderzijde diep gekleurd. *Saturatior* heeft eenkleurig zwarte buitenstuurpennen; bij *Monteiri* vertonen de drie buitenste een witte vlek aan de binnenvlag.

Ik noteer hier dat het Type-exemplaar van *Strachani* GRANVIK in onze verzameling berust.

5 *a*. - **Cecropis senegalensis Monteiri** HARTLAUB.

Dit is de vorm die van Zuid-Afrika tot Rhodesië, Katanga en Kivu wordt gevonden, maar die ook in Neder-Congo voorkomt.

34 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (SCHOUTEDEN).
Distr. Lualaba: Kapiri (DE BAILLET). — Kinda (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE).
Distr. Opper-Katanga: Sakania (BREDO). — Sakania (HUTSEBAUT). — Kasenga (DE WITTE).
Distr. Tanganika: Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE).

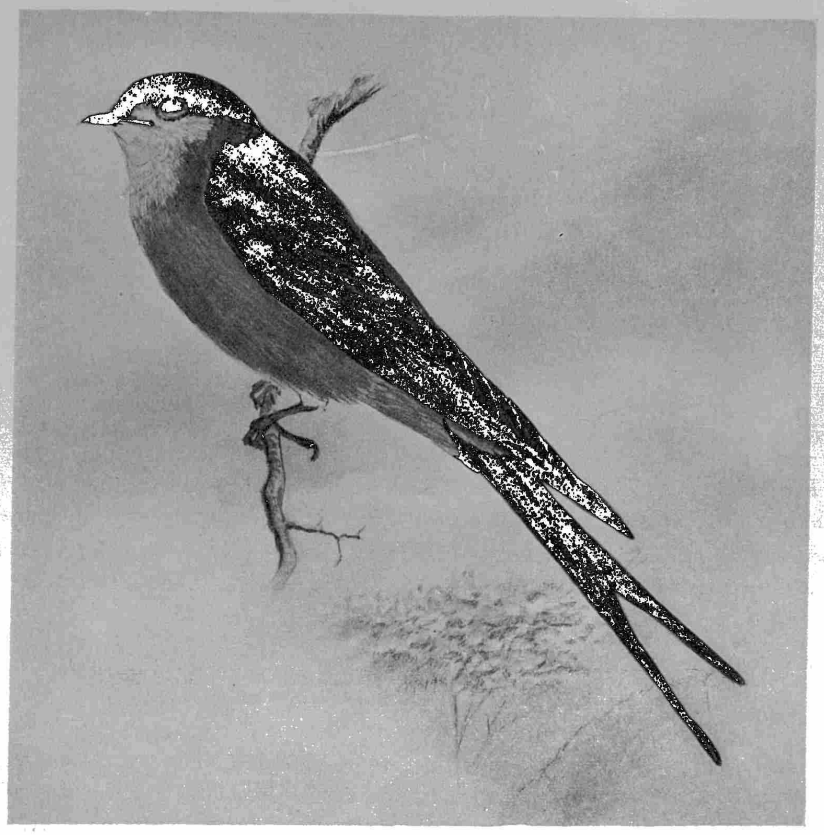

Afb. 441. — *Cecropis senegalensis saturatior* BANNERMAN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Distr. Maniema: Kabambare (PILETTE).
Ruanda-Urundi: Mayaga (AURELIAAN). — Kigali (LESTRADE). — Rutare (LESTRADE).
Distr. Kivu: May-ya-Moto (DE WITTE). — Nya-Luindja (PAUWELS).

Andere vindplaatsen: Mpala (BÖHM). — Kasongo (CARRUTHERS). — Kambove (NEAVE). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Luvua-riv. (BÖHM). — Lugoma-riv. (BÖHM). — Ngombe (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Baraka (GRAUER). — Idsjwi-eiland (GRAUER). — Moba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Ketendwe (ROCKEFELLER en MURPHY). — Upemba-Park (VERHEYEN).

5 *b*. - **Cecropis senegalensis saturatior** BANNERMAN. — Afb. 441 en 442.

Deze vorm is bekend van de Goudkust tot Noordoost-Afrika, tot Neder- en Oost-Congo en Kenya.
59 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (MESMAEKERS). — Makaia Ntete (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (BERTEAUX).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — Medje (CHRISTY).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi-Niarembe (SCHOUTEDEN). — Kerekere (TURCO). — Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — Kilo (THÉLIE). — Djalasinda (SCHOUTEDEN). — Djugu (FAIN). — Blukwa (FAIN). — Faradje (SCHOUTEDEN).

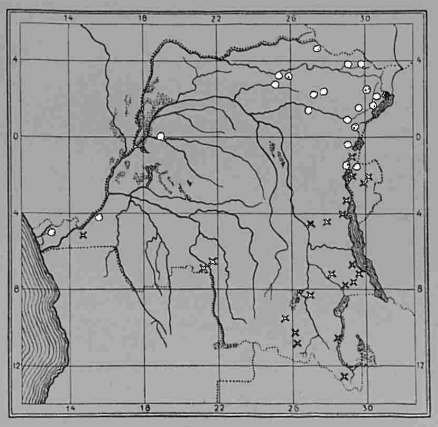

Afb. 442. — Vindplaatsen van *Cecropis senegalensis*.
× *Cecr. seneg. Monteiri.* ⊙ *Cecr. seneg. saturatior.*

Distr. Kivu: Bitakongo (PRIGOGINE). — Mutiba (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Zambo (BONNEVIE). — Kaniere (PRIGOGINE). — Bela (DAUBRESSE). — Kinabe (PILETTE). — Lutunguru (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Nya Lukemba (PILETTE). — Mawambi (MECKLEMBURG). — Kisenyi (STEGMANN). — Tobbo (EMIN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Irumu (CHAPIN).

GENUS PETROCHELIDON CABANIS.

Bevedering van de bovenzijde meestal (uitz. *fuliginosa*) glanzend blauwzwart, soms witte vlekken aan de stuurpennen; staart recht afgesneden of lichtjes uitgesneden, de buitenste pen ten hoogste 13 mm. langer dan de middelste; buitenste handpen met normale baarden; tarsus en tenen naakt; snavel gekield, klein, donker; neusgaten afgerond, vrij.

De nesten zijn aardenesten die tegen wanden, rotsen enz. worden gehecht; ze zijn breed open van boven.

Drie soorten zijn uit onze gebieden bekend. Een vierde zal er misschien ook gevonden worden.

1. *a.* De bovenzijde is ten minste grotendeels blauwzwart. De vleugel meet ten minste 92 mm. .... 2.
   b. De bovenzijde is zwartbruin. Stuurpennen helemaal zwartbruin. De vleugel meet 86-96 mm. .... *Petrochelidon fuliginosa.*
2. *a.* De stuurpennen zijn helemaal zwart. De vleugel is 111-117 mm. lang. ..... *Petroch. spilodera.*
   b. Stuurpennen, behalve de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag. ..... 3.
3. *a.* Keel mooi roodbruin. ..... *Petroch. rufigula.*
   b. Keel licht geelbruin. ..... *Petroch. Preussi.*

1. - **Petrochelidon fuliginosa** CHAPIN.

Deze kleine soort is bekend uit het woudgebied van Kameroen en Gaboen. Ze zal waarschijnlijk ook in onze gebieden gevonden worden.

Voorhoofd en bovenkop zwart, dof glanzend, in het bruinzwart overgaand op teugels, wangen en nek; het overige van de bovenzijde, met vleugels en staart, zwartbruin, lichtjes olieglanzend. De kin en de keel min of meer roestkleurig, daar de vederen basaal donker zijn maar apicaal roestbruin; het overige van de onderzijde donkerbruin, maar ietwat lichter zó dan aan de bovenzijde; ondervleugel donkerder bruin, gelijk de rug. Snavel zwart.

Vleugel: 86-96; staart: 43-44,5 (buitenste pennen), 39-41,5 (middelste pennen); tarsus: 11; snavel: 5,6-6,2 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

2. - **Petrochelidon Preussi** REICHENOW.

Deze soort is bekend van de Goudkust tot het Tsaad-meer en het noordoosten van Belgisch Congo.

Afb. 443. — *Petrochelidon rufigula* BOCAGE.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Bovenkop, nek en rug glanzend blauwzwart, de romp distaal room- tot roestkleurig, de bovenstaartvederen grauwbruin, apicaal bleek; dekvederen en vliegpennen zwart, de eerste met ietwat blauwglanzende zoom; stuurpennen zwart, met weinig glans, alle, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag, deze vlek min of meer duidelijk; een roodbruine wenkbrauwstreep loopt van de snavel tot aan de slapen; teugels lichtgeelbruin. Onderzijde en ondervleugeldekvederen lichtgeelbruin tot roomkleurig; de vleugelrand met zwart gemengd; onderstaartvederen donkergeelbruin, de langste met bleke eindzoom. Snavel zwart; poten donkerbruin. Staart licht uitgesneden.

Vleugel: 92-99; staart: 50-57 (buitenste pennen), 38-42 (middelste pennen); tarsus: 11; snavel: 7 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Een enkele vindplaats is bekend in Congo: Gangala na Bodio (CHAPIN).

3. - **Petrochelidon rufigula** BOCAGE. — Afb. 443 en 444.

Deze Zwaluw is bekend van Angola en Noord-Rhodesië tot het zuiden van Belgisch Congo.

Bovenzijde glanzend blauwzwart, maar de nek en de rug vertonen meestal min of meer duidelijke roestbruinachtige of isabelkleurige strepen (zijzomen van de vederen, die min of meer bedekt zijn); boven-

staartvederen roodbruin; teugels bleek roestkleurig, een zwarte vlek vóór ieder oog; vliegpennen en stuurpennen zwart of zwartbruin, de buitenzoom ietwat glanzend, de stuurpennen, met uitzondering van de middelste, met witte vlek aan de binnenvlag. Wangen, kin en keel mooi roodbruin, het overige van de onderzijde en de ondervleugeldekvederen lichter gekleurd, roestbruin, donkerder naar de krop toe; onderstaartvederen donkerder dan de buik, de langste met blauwzwarte vlek vóór het einde. Snavel zwart; poten zwartbruin.

Vleugel: 95-116; staart: 42-50 (buitenste pennen) 40-42 (middelste pennen); tarsus: 10-11; snavel: 8-9 mm.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (Mesmaekers). — Cul de Boma (Dartevelle).

Distr. Sankuru: Kasansa (Van Assche). — Pania Mutombo (Ghesquière).

Andere vindplaatsen: Matadi (Dartevelle). — Mateba (Dartevelle).

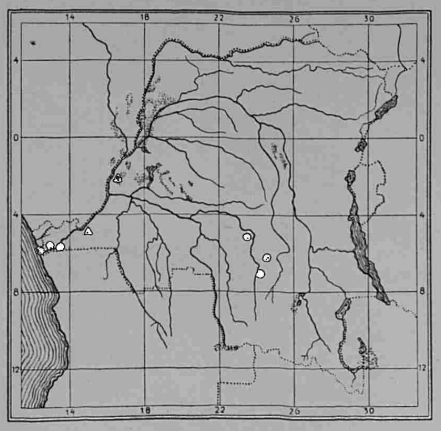

Afb. 444. — Vindplaatsen van *Petrochelidon*.
○ *Petroch. rufigula*. △ *Petroch. spilodera*.

4. - **Petrochelidon spilodera** Sundevall. — Afb. 444.

Deze soort broedt in Zuid-Afrika; later trekt ze tot in het zuiden van onze Kolonie.

Bovenkop donkerbruin, ietwat blauwglanzend; kopzijden, rug en schoudervederen glanzend blauwzwart; teugels bruinachtigwit; vliegpennen en stuurpennen zwart, ietwat glanzend aan de buitenzoom; bovenstaartvederen lichtroodbruin, de langste blauwzwart. Kin wit; keel roodbruin, met zwarte vlekjes; daaronder een zwarte, witgevlekte (vederenzomen) kropband; onderlichaam wit, de borst en de flanken min of meer roestkleurig gewassen, de hals en de borst met enkele zwarte vlekjes; onderstaartvederen lichtroodbruin, de langste zwart; ondervleugeldekvederen roomkleurig, de okselvederen roestbruin. Snavel zwart.

Staart ietwat uitgesneden.

Vleugel: 110-117; staart: 52-63; tarsus: 12-13; snavel: 8-9 mm.

Juv.: Rug en schouders donkerbruin, de dekvederen met roestkleurige zoom, later zwart met groene of blauwe glans; een roestbruine teugelstreep; kin witachtig, keel zwart, krop roestbruinachtig met zwarte vlekjes tot bruin met wit gemengd; bovenstaartvederen gedeeltelijk licht roestbruin.

4 exemplaren in onze verzameling; alle in het bruine kleed, ten hoogste hier en daar een groenzwarte vlek.

Distr. Neder-Congo: Tumba (Mevr. M. Bequaert, 13/IX).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (Schouteden).

Geen andere vindplaats is bekend.

GENUS DELICHON MOORE.

Dit genus wordt goed gekenmerkt door bevederde tenen en tarsus. De bovenzijde van de volwassen vogels is blauwzwart; de romp en de hele onderzijde zijn wit. Staart uitgesneden, de buitenpennen verlengd.

Een enkele soort, onze Europese Huiszwaluw. In haar broedgebied bouwt ze halfbolvormige aardenesten tegen muren bij voorbeeld; het nest is op een vlieggat na gesloten.

Afb. 445. — *Delichon urbica* LINNAEUS.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Delichon urbica** LINNAEUS. — Afb. 445 en 446.

Dit is de welbekende Huiszwaluw, die over een goed deel van Europa, in Azië en in Noordwest-Afrika broedt. Na het broeden trekt ze naar het zuiden en wordt tot aan de Kaap gevonden. In onze gebieden komt slechts de typische vorm voor. Twee andere vormen zijn bekend.

1 *a*. - **Delichon urbica urbica** LINNAEUS.

De typische vorm van de Huiszwaluw broedt in Europa en tot in Oost-Azië.

Bovenkop, nek, rug, kleine dekvederen en schoudervederen glanzend blauwzwart; de romp en de voorste, korte, bovenstaartvederen wit met bruinachtige schacht, de langste bovenstaartvederen zwart met staalglans; teugels zwart. Wangen en de hele onderzijde, met poten en onderstaartvederen, wit, de lichaamszijden

ietwat grauwbruin gewassen; ondervleugeldekvederen lichtgrauwbruin, de vleugelrand wit getekend. Snavel zwart.

Vleugel: 104-112; staart: 57-68 (buitenste pennen), 35-50 (middelste pennen); tarsus: 10,5-13; snavel: 7-9 mm.

Juv.: Bovenzijde en bovenkop zonder glans of met slechts lichte glans; armpennen met witte eindzoom. Slechts 3 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT).

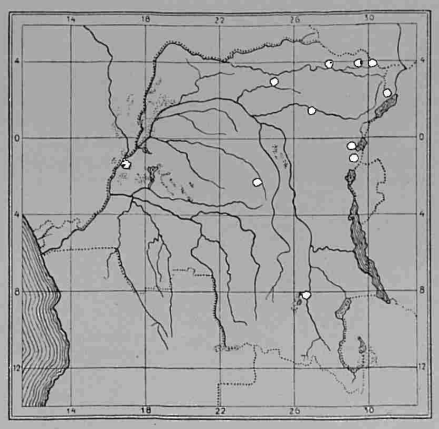

Afb. 446. — Vindplaatsen van *Delichon urbica*.

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH, 19/XII).

Distr. Tshuapa: Moma (GHESQUIÈRE, V).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Mulu (CHAPIN). — Kabasha (CHAPIN). — Rutshuru-vlakte (CHAPIN). — Kassa, aan de Congo-stroom (CHAPIN). — Lusinga (VERHEYEN).

GENUS PSALIDOPROCNE CABANIS.

De Zwaluwen die deel uitmaken van dit genus worden gemakkelijk herkend aan een heel bijzonder kenmerk van de buitenste handpen: de baarden van de buitenvlag zijn stijf, niet zacht zoals dit het geval is bij de andere Zwaluwen, en bij het mannetje eindigen ze zelfs in een naar voren gericht weerhaakje: bij het strijken van de rand van de buitenvlag met de vinger voelt men dus of wel stijve baarden of wel fijne haakjes. Tarsus en tenen zijn naakt. Staart dwars afgesneden bij eene soort, min of meer uitgesneden bij de andere. Snavel heel kort. Poten kort. Algemene kleur zwart of donkerbruin.

De soorten die in onze gebieden voorkomen worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* De staart is dwars, of ongeveer zó, afgesneden, de buitenste stuurpennen ten hoogste 6 mm. langer dan de middelste. Bevedering zwart, de keel zwart of grauwbruin. .... *Psalidoprocne nitens.*
   b. De staart is merkelijk uitgesneden: de buitenste stuurpennen zijn ten minste 15 mm. langer dan de middelste pennen. ..... 2.
2. *a.* De keel ten minste is wit (bij de Juv. zijn soms de vederen slechts apicaal wit) . *Psalid. albiceps.*
   b. De keel is nooit wit ..... 3.
3. *a.* Bevedering donkerbruin, weinig glanzend. Ondervleugeldekvederen wit of bruinachtig. ..... *Psalid. Petiti.*
   b. Bevedering van de volwassen vogel zwart. ..... 4.
4. *a.* Bevedering merkelijk oliegroen glanzend. ..... 5.
   b. Bevedering weinig glanzend. ..... 6.

5. *a.* Ondervleugeldekvederen wit. ..... *Psalid. mangbettorum.*
   b. Ondervleugeldekvederen grauw of grauwbruin. ..... *Psalid. chalybea.*
6. *a.* Ondervleugeldekvederen wit of lichtgrauwbruinachtig. ..... *Psalid. orientalis.*
   b. Ondervleugeldekvederen asgrauw. ..... *Psalid. holomelaena.*

Deze Zwaluwen graven, gelijk de Oeverzwaluwen, in de grond en maken zó lange gangen die in het eigenlijk nest eindigen.

Afb. 447. — *Psalidoprocne albiceps* SCLATER, Mannetje.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

1. - **Psalidoprocne albiceps** SLATER. — Afb. 447 en 448.

Deze witkoppige Zwaluw is bekend van Redjaf en Oost-Congo tot Nyasaland. Eerst onlangs werd ze in Zuid-Congo aangetroffen.

Donkerzwartbruin, maar de keel ten minste is wit: zulks bij het wijfje; bij het mannetje is ook de bovenkop wit, van de witte keel gescheiden, door een zwarte of zwartbruine band die van de snavel over de kopzijden loopt; ondervleugeldekvederen grauwbruin. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart; poten bruin.

De Juv. is donkerbruin en vertoont eerst slechts wat wit aan de keel (het einde van de vederen); later wordt de keel helemaal wit en dan (bij mannetjes) de bovenkop.

Vleugel: 98-110; staart: 75-83 (buitenste pennen), 53-60 (middelste pennen); tarsus: 9-10; snavel: 7-7,5 mm.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Niarembe (SCHOUTEDEN). — Me-berg (VRIJDAGH). — Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Mutiba (PILETTE). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Maboya (PRIGOGINE). — Buwissa (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Oude Missiepost St. Gustaaf (PILETTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Ruhengeri (LESTRADE). — Ntaga (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Andere vindplaatsen: Karevia (EMIN). — Idjwi-eiland (VON STEGMANN). — Ruzizi-vallei (GRAUER).

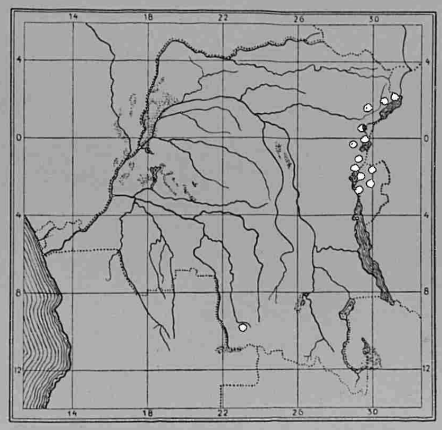

Afb. 448. — Vindplaatsen van *Psalidoprocne albiceps*.

— Kasindi (GRAUER). — Beni (GRAUER). — Lesse (PILETTE). — Irumu (GYLDENSTOLPE). — Kitsimuro (GYLDENSTOLPE). — Mswa (EMIN). — Muganga (EMIN). — Kajandsa (EMIN). — Djugu (CHAPIN). — — Musandama-berg (CHAPIN). — Bogoro (CHAPIN).

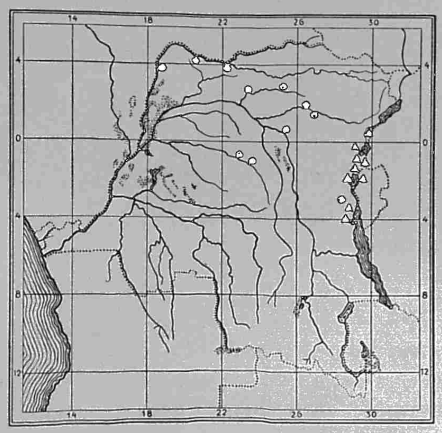

Afb. 449. — Vindplaatsen van *Psalidoprocne*.
○ *Psal. chalybea*. △ *Psal. holomelaena*.

2. - **Psalidoprocne chalybea** REICHENOW. — Afb. 449.

Deze soort is bekend van de Kameroen-berg tot Ubangi, Midden- en Oost-Congo.

Helemaal zwartbruin, met felle oliegroene glans; teugels zwart; ondervleugeldekvederen grauwbruin tot grauw. Staart diep uitgesneden. Snavel zwart.

Vleugel: 88-100; staart: 65-105; tarsus: 11-12; snavel: 6,5-7 mm.

Volgens CHAPIN meet de vleugel van het mannetje 93-100 mm (105) en meten de buitenste stuurpennen 85-94 (100), de middelste zijn 38-54 mm. korter; bij het wijfje meet de vleugel 88-91, de buitenste stuurpennen meten 65-66, en de middelste zijn 21-25 mm. korter.

29 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Yokolo Moma (HERROELEN). — Bokenda (DUPUIS). — Yalokele (DUPUIS). — Bolunga (HERROELEN).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT).

Dist.. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Avakubi (CHRISTY).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Yakoma (SCHUBOTZ). — Molegbwe (ALEXANDER). — Stanleystad (CHAPIN). — Duma (SCHUBOTZ).

3. - **Psalidoprocne holomelaena** SUNDEVALL. — Afb. 449 en 450.

Deze soort komt voor van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika, Oost-Congo en Uganda. In onze gebieden is slechts de vorm *ruwenzori* te vinden.

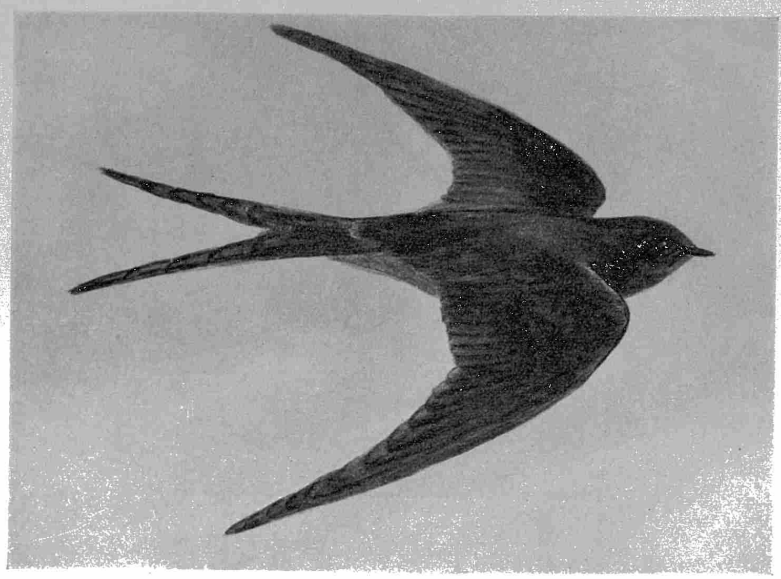

Afb. 450. — *Psalidoprocne holomelaena* SUNDEVALL.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

3 *a*. - **Psalidoprocne holomelaena ruwenzorii** CHAPIN.

Dit is de vorm die wordt gevonden in Ruanda-Urundi, Kivu en aan het Ruwenzori-gebergte, dus in hoogland.

Helemaal zwart, met heel lichte groene glans; de ondervleugeldekvederen asgrauw tot bruinachtig. Snavel zwart; poten bruin tot zwartbruin.

Vleugel van het mannetje, volgens CHAPIN: 107-114; buitenste stuurpennen 73-85, middelste pennen 28-34,5 mm. korter. Vleugel van het wijfje: 102-105; buitenste stuurpennen 66-74, middelste pennen 20-25 mm. korter.

26 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Mwana (PRIGOGINE). — Lutunguru (PRIGOGINE). — Nzombe (PRIGOGINE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Burunga Mokoto (DE WITTE). — Mutiba (PILETTE). — Ngoma (SCHOUTEDEN).

Ruanda-Urundi: Rugege-woud (LESTRADE). — Rwasenkoko (FAIN).

Andere vindplaatsen: Kalongi (CHAPIN). — Ten oosten van de Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Idjwi-eiland (VON STEGMANN). — Bobandana (PILETTE). — Nzulu (DE WITTE). — Alimbongo (CHAPIN). — Mohanga (CHAPIN). — May ya Ivi (CHAPIN). — Kikere (CHAPIN). — Baraka (GRAUER).

4. - **Psalidoprocne mangbettorum** CHAPIN. — Afb. 451 en 452.

Deze soort is slechts bekend uit het noordoosten van Belgisch Congo; ze wordt gevonden in de savanne maar ook in open plekken in het woud.

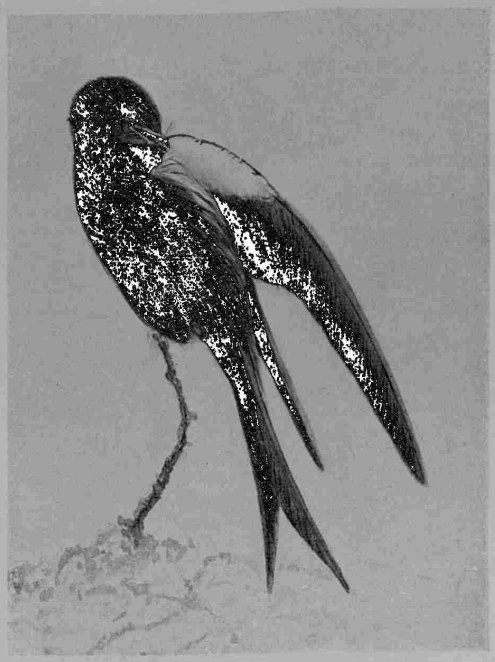

Afb. 451. — *Psalidoprocne mangbettorum* CHAPIN.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

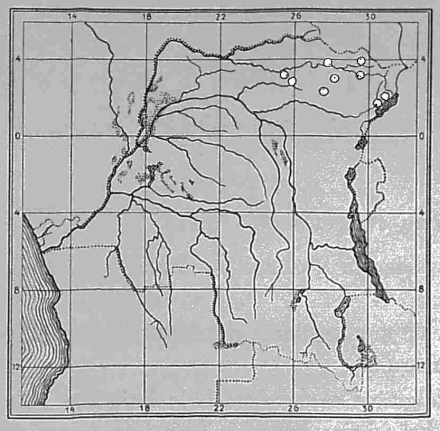

Afb. 452. — Vindplaatsen van *Psalidoprocne mangbettorum*.

Helemaal zwart, met felle, groene glans; de vliegpennen en de stuurpennen minder glanzend; onder-vleugeldekvederen wit. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 95-104; staart: 66-100 (buitenste pennen), 38,5-50 (middelste pennen); tarsus: 10-11; snavel: 5-6 mm.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Djugu (BREDO). — Djugu (FAIN). — Nioka (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN).

5. - **Psalidoprocne nitens** CASSIN. — Afb. 453.

Deze soort wordt gemakkelijk herkend aan de dwars afgesneden staart, waarvan de buitenpennen dus niet verlengd zijn. Ze bewoont het woudland, van Sierra-Leone tot Midden-Congo en de Semliki-vallei.

Bevedering glanzend zwart, met ietwat staalgroene glans; de teugels zwart. Vliegpennen bruinzwart met buitenzoom gelijk de rug; stuurpennen bruinzwart, met of zonder purperblauwe glans; ondervleugeldekveders grauwbruin; keel mat grauwbruin bij de typische vorm, glanzend zwart bij de vorm *centralis*. Snavel zwart; poten bruin.

Vleugel: 86-105; staart: 42-55; tarsus: 8-10; snavel: 5-6 mm.

De Juv. is bruinzwart, zonder of met heel lichte glans.

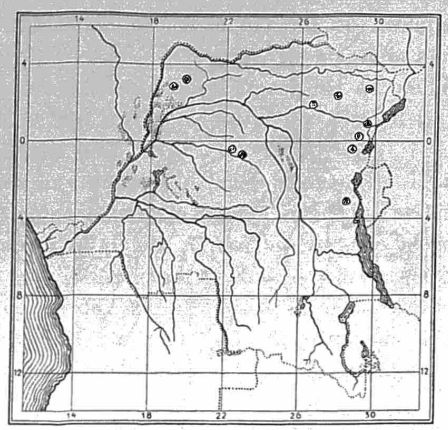

Afb. 453. — Vindplaatsen van *Psalidoprocne nitens*.

5 *a*. - **Psalidoprocne nitens centralis** NEUMANN.

Dit is de vorm die van de Tshuapa tot Noordoost-Congo wordt gevonden.

29 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Yakili (DUPUIS). — Lotakamela (DUPUIS). — Mondombe (DUPUIS). — Elinga (DUPUIS). — Yokolo (HERROELEN). — Bamandja (HERROELEN). — Wete (DUPUIS). — Yangoli (DUPUIS). — Liunga (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Budjala (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Makongo (VRIJDAGH). — Medje (SCHOUTEDEN).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Bondo Mabe (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Kamituga (PRIGOGINE). — Lubena (PRIGOGINE). — Lesse (PILETTE). — Lundjulu (SCHEPENS). — Lundjulu (DYLEFF et PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Kitima (ANSORGE). — Lenda-riv. (MECKLEMBURG). — Saidi (REHN). — Beni (DENT). — Kartushi (GYLDENSTOLPE). — Batama (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Ngayu (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Nala (CHAPIN). — Ayena (CHAPIN). — Irumu/Beni (CHAPIN).

5 *b*. - **Psalidoprocne nitens nitens** CASSIN.

Deze vorm komt voor van Sierra-Leone tot Mayumbe.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaats: Ganda Sundi (CHAPIN).

6. - **Psalidoprocne orientalis** REICHENOW. — Afb. 454.

Deze Zwaluw is bekend van Oost-Afrika tot Noord-Rhodesië, Angola, Zuid-Congo en Portugees Congo.

Helemaal zwart, met lichte groene glans (de Juv. bruiner); ondervleugeldekvederen wit of bruinachtig bij de volwassen vogels, grauwbruin bij de Juv.; de vleugelrand zwart-wit getekend. Snavel en poten zwart.

Vleugel: 102-110; staart: 60-95-110 (buitenste pennen), 48-60 (middelste pennen); tarsus: 9-11; snavel: 6-7 mm.

Twee vormen worden onderscheiden. Het mannetje van de typische vorm heeft, volgens CHAPIN, een 82-95 mm. lange staart, met 39-52 mm. diepe uitsnijding; de vorm *Reichenowi* heeft een kortere staart: 70-80 mm. bij het mannetje (60-62 bij het wijfje) met 21-27 mm. diepe uitsnijding. CHAPIN noteert dat de ondervleugeldekvederen wit zijn bij de typische vorm, ietwat grauwachtig bij de vorm *Reichenowi*; wij bezitten van deze laatste vorm enkele exemplaren met zuiverwitte ondervleugeldekvederen; de andere hebben bruinachtige ondervleugeldekvederen.

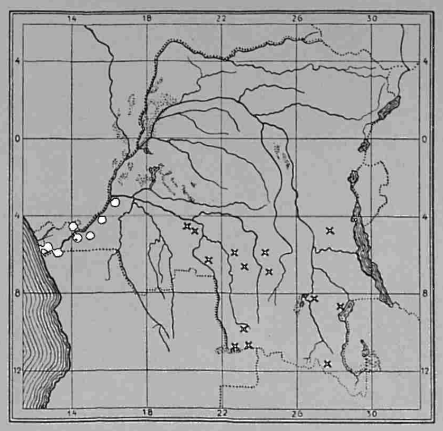

Afb. 454. — Vindplaatsen van *Psalidoprocne*.
⊙ *Psal. Petiti.* × *Psal. orientalis.*

6 *a*. - **Psalidoprocne orientalis Reichenowi** NEUMANN.

Deze vorm wordt gevonden in Noord-Rhodesië, Zuid-Congo, Angola en tot in Cabinda.

30 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER). — Luashi (FREYNE). — Dilolo (DE WITTE).

Distr. Maniema: Lubilu (PILETTE).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Kasansa (VAN ASSCHE).

Distr. Kasai: Ngombe (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Luluaburg (GHESQUIÈRE). — Merode (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Lukonzolwa (ASCENSO). — Tshinsenda-riv. (MOURITZ). — Mokambo (MOURITZ). Mushoshi (MOURITZ). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).— Idiofa (LYNES). — Kilembe (LYNES). — Upemba-Park (VERHEYEN).

7. - **Psalidoprocne Petiti** SHARPE en BOUVIER. — Afb. 454.

Deze soort wordt gevonden van Neder-Congo en Cabinda tot Kameroen.

Helemaal donkerbruin, bijna zonder glans, de kop donkerder; ondervleugeldekvederen bruinachtig wit; teugels zwart. Snavel en poten zwart. Staart diep uitgesneden.

Vleugel: 92-105; staart: 65-88 (buitenste pennen) 40-55 (middelste pennen); tarsus: 9-12; snavel: 6,5-8 mm.

11 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Luki (JULLIEN). — Leopoldstad (BECQUET). — Tumba (Mevr. M. BEQUAERT).
Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Manyanga (BOHNDORFF). — Ngombe Lutete (BOHNDORFF). — Mukimbungu (LAMAN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Boma (CHAPIN).

FAM. PSEUDOCHELIDONIDAE

Een enkel genus vertegenwoordigt deze familie.

't Zijn vogels die veel op Zwaluwen gelijken, maar bijzondere kenmerken vertonen, die ze duidelijk van de Hirundiniden scheiden.

De vleugel vertoont 9 handpennen (8 bij de Hirundiniden); de eerste pen is kort (bij de Hirundiniden ontbreekt de echte eerste pen en de eerste pen in de vleugel is dus pen 2); pen 2 is heel lang, de langste van alle pennen. De snavel is aanzienlijk sterker gebouwd dan bij de Zwaluwen, nogal merkelijk afgerond-gekield en eigenaardig gekleurd: hij is rood met gele punt. De staart is niet gevorkt en de stuurpennen hebben een eigenaardig kenmerk: de schacht steekt ietwat (meer bij de middelste pennen) boven de vlaggen uit en de pen eindigt zó op een soort van heel korte naald. De vleugel is puntig en meer dan tweemaal zo lang als de staart. Onderstaartvederen lang.

De Pseudochelidoniden graven in de broedtijd lange gangen in de zandbanken, in de aard van de Oeverzwaluwen; de gang loopt uit op een kamertje dat het eigenlijke nest is.

Pseudochelidon werd eerst aangezien als een Afrikaanse vertegenwoordiger van de Aziatische en Australische Artamiden. In 't jaar 1921 had ik het geluk de vogel, waarvan tot dan toe slechts weinig exemplaren waren bekend, in zijn broedplaatsen, op de Congostroom, te ontdekken. Sindsdien staat het vast dat het genus verwant is met de Hirundiniden, zoals LOEW aantoonde. Later hebben BANNERMAN, dan MAYR en AMADON, en onlangs CHAPIN, een afzonderlijke onderfamilie er voor ingesteld onder de Hirundiniden: de *Pseudochelidoninae*. Ik ben van mening dat deze familierang verdient.

Eén enkel genus.

GENUS PSEUDOCHELIDON HARTLAUB.

Eén enkele soort vertegenwoordigt dit genus, en de familie. Ze herinnert veel aan de Zwaluwen en graaft gangen in het zand zoals de Oeverzwaluwen ook doen.

1.- **Pseudochelidon eurystomina** HARTLAUB. — Afb. 455-456.

De verspreiding van deze vogel is merkwaardig en werdt slechts in de laatste jaren verklaard. In de broedtijd komt hij slechts voor langs de Congostroom, tussen Basoko en Lukolela, voor zover bekend, en op de Beneden Ubangi-rivier, tussen Liranga aan de Stroom en Dongo, wanneer het waterpeil laag is en zandbanken de geschikte broedplaatsen leveren. Dan komt *Pseudochelidon* in massa voor en legt hij zijn gangen in het zand aan, zoals ik het, voor het eerst, in 1921 kon vaststellen. Bij hoogwater, en ten laatste in Mei, verdwijnt de vogel en wordt hij nergens meer in Congo aangetroffen. 't Is pas onlangs dat CHAPIN kon vaststellen, dank zij nauwkeurige opsporingen en vooral dank zij de medewerking van de Heer ROUGEOT, dat *Pseudochelidon* juist op dat tijdstip in Gaboen verschijnt, waar hij dan in overgroot aantal wordt gezien maar niet broedt. In de maand December verschijnen de vogels weer boven de Stroom. Er gebeurt dus een migratie die *Pseudochelidon* aan de Congostroom brengt wanneer het water laag is en er gelegenheid bestaat voor het aanleggen van nesten in de zandbanken; na de broedtijd keert de vogel naar Gaboen terug.

De bevedering is zwart, met lichte, groene glans aan de bovenzijde en purperen glans aan de kop en aan de onderzijde. Vleugels en staart zijn zwart; ondervleugeldekvederen grauwbruin. Snavel rood met gele punt (in de verzameling wordt de snavel oranjekleurig tot geel); poten roodgeelachtig.

Vleugel: 120-126; staart: 45-53; tarsus: 14-15; snavel: 11-13 mm.

Bij de Juv. is de bovenzijde donkerbruin tot zwartbruin, de bovenstaartvederen zijn lichtergekleurd; de onderzijde is grauwbruin, de vederen met smalle, bleke tot witachtige zoom; de onderstaartvederen breder witgezoomd.

20 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Tshuapa: Tussen Irebu en Ikengo (SCHOUTEDEN, 9/III). — Lukolela (LECOCQ, 2/IV). —

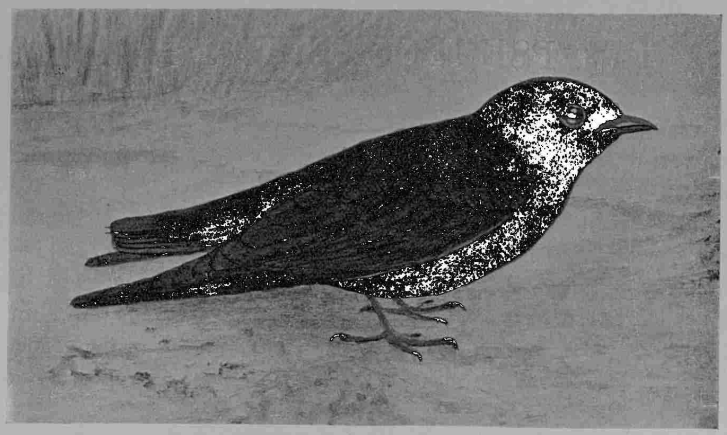

Afb. 455. — *Pseudochelidon eurystomina* HARTLAUB.
(V. G. L. VAN SOMEREN del.).

Sungu bij Lukolela (CHAPIN, 3/III). — Iyonda (MICHIELSEN, 16/IV). — Ikengo (MICHIELSEN, 15/II). — Eala (VERLAINE, IV). — Evenaar (MAYNÉ, Nr. 41).

Distr. Congo-Ubangi: Bumba (WEYNS). — Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Stanleystad: Basoko (Mevr. TINANT).

Geen andere vindplaats is met zekerheid bekend.

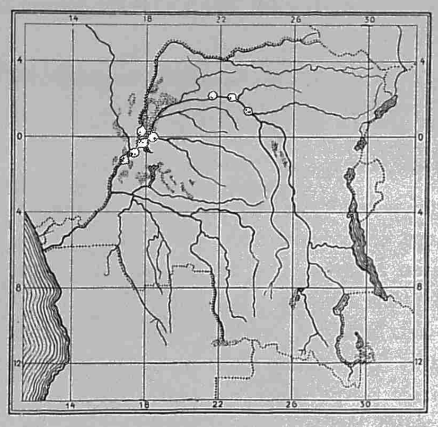

Afb. 456. — Vindplaatsen van *Pseudochelidon eurystomina*.

De nesten worden in het zand aangelegd en bestaan uit een tot 2 m. lange gang die schuin naar beneden loopt en die leidt naar een « kamer » waar gras, worteltjes, twijgjes en vederen zijn aangebracht. De openingen van de nesten van een broedkolonie herinneren aan die van de nesten van onze Rivierzwaluwen. Honderden *Pseudochelidon* broeden soms samen.

In de vlucht kan men makkelijk een *Pseudochelidon* van een Zwaluw onderscheiden door de mooie, rode kleur van de snavel, die zwart of donkerbruin is bij de Hirundiniden.

(*Résumé en langue française des pp.* 229-484).

XXV. — ORDRE DES PASSERIFORMES (*suite*).

FAM. SYLVIIDAE (pp. 229-355).

Cette famille possède de nombreux représentants dans nos territoires. Ses limites ne peuvent être exactement définies et les conceptions des auteurs diffèrent du reste sur bien des points : certains genres sont placés par les uns parmi les Sylviides, par les autres parmi les Muscicapides ou les Timaliides, par exemple. Sylviides, Turdides et Muscicapides sont du reste parfois réunis en une même famille des Muscicapides.

Oiseaux de taille petite ou moyenne, à bec droit, en général fin mais parfois remarquablement large, à poils rictaux souvent bien développés. L'aile est courte ou pointue; 10 rémiges, la première parfois fort courte, ailleurs plus longue et dépassant parfois la moitié de la longueur de la deuxième rémige. La queue est tantôt tronquée, tantôt plus ou moins arrondie, ou bien nettement étagée; en général 12 rectrices, parfois 10; la queue est plus longue chez le mâle que chez la femelle, et d'autre part, chez *Cisticola* on constate que la queue est plus longue en plumage d'hiver qu'en plumage d'été. Le tarse est allongé, nu, avec plaques transversales plus ou moins apparentes à sa face antérieure, ou avec plaque unique.

La plupart des Sylviides habitent la savane, quelques-uns sont propres à la forêt. Ils se nourrissent surtout d'Insectes mais peuvent aussi absorber certains petits fruits.

Les nids sont en coupe ouverte ou en poche à ouverture latérale: ils sont installés parmi le feuillage ou dans l'herbe.

Diverses espèces rencontrées dans nos territoires n'y sont que de passage. Ce sont des migrateurs venant d'Europe après y avoir niché et qui gagnent ensuite des régions plus chaudes durant la période d'hiver; certaines de ces espèces vont ainsi jusqu'en Afrique du sud. On les observe dans nos régions entre les mois d'octobre à avril.

Les nombreux genres de Sylviides représentés dans notre faune se distinguent comme suit :

1. a. La première rémige est ordinairement environ aussi longue que la moitié de la deuxième; parfois elle est moins longue mais alors les rectrices portent une tache noire ou brun foncé avant leur extrémité, qui est claire, ou bien elles sont en majeure partie noires ou brun foncées, ou bien la longueur de l'aile ne dépasse pas 60 mm. et la première rémige égale ou moins un tiers de la deuxième (*Lusciniola*) ... 2.
   b. La première rémige est ordinairement plus courte qu'un tiers de la deuxième; en même temps; les rectrices ne sont jamais entièrement noires ou brun foncé avec bordure terminale claire pas plus qu'elles n'offrent une tache noire ou brun foncé avant l'extrémité. Parfois (*Sylvia atricapilla*) la rémige I est environ égale au tiers de 2, mais alors l'aile est plus longue que 70 mm., le dessus du corps n'est pas strié de sombre, et la tête est noire ou roussâtre en dessus 23
2. a. Queue très courte, égalant au plus la moitié de l'aile, et ne dépassant pas 32 mm. de longueur ... 3.
   b. Queue plus longue que la moitié de l'aile ..... 4.
3. a. Bec large. Dessus de la tête gris en son milieu, noir latéralement ..... *Hemitesia.*
   b. Bec fin au bout. Dessus de la tête autrement coloré ..... *Sylvietta.*
4. a. Bec long et présentant un crochet terminal net ..... 5.
   b. Bec sans crochet terminal marqué ..... 6.
5. a. La gorge et le cou sont rayés en travers ..... *Graueria.*
   b. Pas de raies sur le dessous ..... *Macrosphenus.*
6. a. Dessus de la tête gris en avant, noir en arrière. En même temps : gorge et petites couvertures alaires d'un brun marron ..... *Eminia.*
   b. Autrement coloré ..... 7.
7. a. Bec long et noir. Aile dépassant 75 mm. Plumes de la tête et du cou noires avec liséré d'un blanc argenté; poitrine jaune ..... *Hypergerus.*
   b. Ces caractères ne s'appliquent pas ..... 8.
8. a. Dessus d'un gris cendré, la base des rémiges primaires d'un brun marron ..... *Drymocichla.*
   b. Autre ..... 9.

9. a. Une bande noire de chaque côté de la gorge ..... *Melocichla.*
   b. Pas de bandes noires à la gorge ..... 10.
10. a. Dessus de la tête et du corps d'un vert sombre; des raies sourcilières claires; dessous d'un gris verdâtre ..... *Hylia.*
   b. Autre ..... 11.
11. a. Rectrices très larges; sous-caudales dépassant la moitié de la longueur de la queue ..... *Schoenicola.*
   b. Autre ..... 12.
12. a. Adulte entièrement jaune en dessous, le jaune pouvant être lavé de vert ou de brun. Bec mesurant au moins 13 mm., en général très large; poils rictaux longs ..... *Chloropeta.*
   b. Autre ..... 13.
13. a. Couvertures alaires d'un brun marron. Rectrices avec tache noire avant leur extrémité ..... *Heliolais.*
   b. Autre ..... 14.
14. a. Tête en grande partie noire. En même temps : dessous du corps gris ou roussâtre en arrière. Aile longue de 51-61 mm. ..... *Bathmocercus.*
   b. Autre ..... 15.
15. a. Le plumage des oiseaux adultes ne montre ni jaune ni vert ni olive (parfois le dessous des oiseaux jeunes est lavé de jaune mais alors les rectrices montrent une tache noire avant leur extrémité). Aile dépassant ordinairement 60 mm.; si elle est plus courte les rectrices portent une tache noire ou brun foncé avant leur extrémité ou bien elles sont noires ou brun foncé avec bordure terminale claire et la gorge est autrement colorée que ci-dessous ..... 16.
   b. Le plumage des oiseaux adultes est souvent jaune, vert ou olive. Aile ordinairement en dessous de 60 mm.; si elle dépasse cette longueur, la gorge est brun marron ou bien il existe une bande pectorale noire ou bien les rectrices externes sont blanches ..... 19.
16. a. Rectrices avec tache noire ou brun foncé avant leur extrémité, ou bien rectrices noires ou brun foncé avec bordure terminale claire ..... 17.
   b. Autre ..... 18.
17. a. Seulement 10 rectrices, longues et étroites, les plus externes nettement plus courtes que les médianes; rectrice I notablement plus courte que 2; rémige I égalant environ la moitié de 2 ..... *Prinia.*
   b. 12 rectrices, ordinairement assez larges, mais parfois étroites; la rectrice I ordinairement peu plus courte que les autres; rémige I parfois très courte ..... *Cisticola.*
18. a. La rémige I égale au moins les deux tiers de 2. Rectrices larges, à barbes souvent lâches ..... *Bradypterus.*
   b. La rémige I n'égale pas les deux tiers de 2 ..... *Calamocichla.*
19. a. Bec noir ou brun foncé ..... 20.
   b. Mandibule inférieure claire ..... 22.
20. a. Extrémité du tibia de coloration ocre ou cannelle. Bec étroit, relativement long ..... *Camaroptera.*
   b. Tibias jamais ainsi colorés. Bec plus court ..... 21.
21. a. 12 rectrices; la plus externe notablement plus courte que les médianes; queue étagée ..... *Apalis.*
   b. Parfois 10 rectrices seulement, en général 12. Queue tronquée ou légèrement arrondie ..... *Eremomela.*
22. a. La bordure externe des rémiges est verte. 12 rectrices. Bec large à la base; poils rictaux assez forts et longs ..... *Seicercus.*
   b. Bordure externe des rémiges jamais verte ..... 23.
23. a. Dessus de la tête et du corps strié de sombre. 12 rectrices. Aile dépassant 55 mm. ..... *Lusciniola.*
   b. Dessus non strié. 10 rectrices. Aile n'atteignant pas 50 mm. ..... *Phyllolais.*
24. a. Queue tronquée ou peu s'en faut ..... 25.
   b. Queue nettement arrondie ou étagée ..... 27.
25. a. Dessus du corps plus ou moins teinté de jaune verdâtre. En même temps : aile n'atteignant pas 77 mm. et bec étroit ..... *Phylloscopus.*
   b. Si le dessus est plus ou moins teinté de jaune verdâtre l'aile mesure au moins 80 mm. de longueur et le bec est large ..... 26.
26. a. Bec aplati, large à la base. Dessus d'un vert jaunâtre, ou bien le bec est aussi long que la tête ..... *Hippolais.*
   b. Bec plus étroit, robuste, relativement court. Dessus jamais d'un vert jaunâtre ..... *Sylvia.*
27. a. La rémige 2 est la plus longue et est nettement arquée. Gorge et cou sont striés de sombre. *Locustella.*
   b. La rémige 2 est au plus égale à 3 et est droite. Gorge et cou jamais nettement striés ..... *Acrocephalus.*

Le genre *Graueria* HART. (p. 232) est représenté par l'unique espèce *Gr. vittata* HART., propre à la forêt de montagne du Ruanda-Urundi et de l'est du Congo. Les rayures couvrant le dessous la font aisément reconnaître.

Le genre *Macrosphenus* CASS. (p. 233) comprend deux espèces. *M. concolor* HARTL. a le dessus de la tête comme celui du corps d'un vert olivâtre et sa gorge n'est pas grise : cette espèce se rencontre partout en forêt,

sauf peut-être au Mayumbe. *M. flavicans* a le dessus de la tête gris mais le dos d'un vert jaunâtre olivâtre; ses flancs au moins sont jaunes ou orangés ou marron; il a probablement la même distribution que l'espèce précédente; seule la forme *hypochondriacus* Rchw. est jusqu'ici connue du Congo belge.

Le genre *Hemitesia* Chapin (p. 235) renferme l'unique espèce *H. Neumanni* Rotschild, connue de la forêt tempérée du Kivu.

Le genre *Sylvietta* Lafresn. (p. 236) est remarquable comme le précédent par la brièveté de la queue. Il renferme diverses espèces que l'on distinguera comme suit :

1. a. Dessus de la tête d'un brun marron à chocolat foncé, avec ou sans raies sourcilières blanches. En même temps, dos d'un vert jaunâtre à brun olivâtre ..... 2.
   b. Autrement coloré ..... 3.
2. a. Une large raie sourcilière de chaque côté de la tête ..... *Sylv. leucophrys.*
   b. Pas de raies sourcilières blanches; la coloration du dessus de la tête s'étend jusque sous les yeux ... *Sylv. Chapini.*
3. a. Dessus d'un vert olivâtre à brun grisâtre, sombre ..... 4.
   b. Dessus de coloration claire, plus ou moins grise, tout au plus légèrement lavé de vert ou d'olivâtre 5.
4. a. Dessous blanc ou blanc grisâtre. Des raies sourcilières étroites claires; joues non tachetées ... *Sylv. virens.*
   b. Dessous d'un jaune verdâtre clair, le milieu du ventre jaune. Pas de raies sourcilières; joues blanches et semées de macules sombres ..... *Sylv. Denti.*
5. a. Une bande pectorale brun marron ou brun rouge. Couvertures de l'oreille de même coloration ..... *Sylv. ruficapilla.*
   b. Coloration autre : ni bande pectorale ni couvertures de l'oreille colorées en brun marron ..... 6.
6. a. Des raies sourcilières claires étroites. Dos gris ou brun grisâtre 7
   b. Pas de raies sourcilières. Dos gris ardoisé ..... *Sylv. Whytei.*
7. a. Milieu de la poitrine et du ventre blanc. Queue ne dépassant pas 25 mm.; tarse long au plus de 18 mm. ..... *Sylv. brachyura.*
   b. Milieu de la poitrine et du ventre tout au plus éclairci par rapport aux côtés. Queue mesurant 25-30 mm., tarse 19-20 mm. ..... *Sylv. rufescens.*

Sylvietta brachyura Lafresn. se rencontre dans la savane du nord du Congo, en deux races. — *Sylv. Chapini* Schout. n'est connu que de la région Djugu-Nioka. —*Sylv. Denti* Oc. Grt. habite la forêt et a été trouvé de la région de Bolobo à l'Ituri. — *Sylv. leucophrys* Sharpe ne se rencontre qu'en forêt de montagne ou forêt de bambous de l'est du Congo et du Ruanda-Urundi. — *Sylv. rufescens* Vieill. se trouve en savane, de la Ruzizi au Katanga et au Kasai. — *Sylv. ruficapilla* Boc., est représentée par diverses formes habitant la savane, de la région de Bolobo au Kasai et au Katanga. — *Sylv. virens* Cass. habite la forêt, particulièrement la forêt secondaire, et est de même représentée par diverses formes réparties sur toutes nos régions de forêt tropicale. — *Sylv. Whytei* Shell., enfin, n'a qu'un représentant, en savane du Ruanda-Urundi.

Le genre *Eremomela* Sund. (p. 244) renferme cinq espèces, que l'on distinguera comme suit :

1. a. Dessus de la tête en grande partie d'un brun marron rougeâtre; gorge blanche ou crème; une bande pectorale noire chez les oiseaux adultes, le restant du dessous grisâtre ..... *Erem. badiceps.*
   b. Autre coloration ..... 2.
2. a. Une bande pectorale noire chez les oiseaux adultes; gorge d'un beau jaune, le restant du dessous blanc, plus ou moins lavé de jaune ..... *Erem. atricollis.*
   b. Autre coloration 3
3. a. Queue très courte, ne mesurant que 26-34 mm. Gorge blanche; le restant du dessous gris brunâtre à jaune ..... *Erem. icteropygialis.*
   b. La queue atteint au moins 36 mm. ..... 4.
4. a. Menton blanc; gorge entièrement blanche ou grisâtre; le restant du dessous jaune. Dessus de la tête gris cendré ..... *Erem. pusilla.*
   b. Menton blanc; gorge jaune au moins en arrière; poitrine jaune, abdomen jaune ou blanc. Dessus de la tête jaune olivâtre à vert jaunâtre ..... *Erem. scotops.*

Erem. atricollis Boc. ne se trouve qu'au Katanga, en savane. — *Erem. badiceps* Fras. habite les régions forestières dans tout le Congo. — *Erem. icteropygialis* Lafr. se trouve dans les savanes méridionales, sa forme *polioxantha* Sharpe au Katanga, sa forme *Saldadorii* Rchw. de la région de Bolobo au Kasai. — *Erem. pusilla* Hartl. est représenté par sa forme *canescens* Antin. dans le nord-est du Congo. — *Erem. scotops* Sund compte trois formes dans nos territoires : *congensis* Rchw. de la région de Léopoldville et Kwamouth au Kasai, *mentalis* Rchw. au Maniema et jusqu'au lac Tanganika, *pulchra* Boc. au Katanga.

Le genre *Phyllolais* Hartl. (p. 249) ne compte qu'une espèce, *Phyll. pulchella* Cretzschm., connue du nord-est et de l'est du Congo, jusqu'à Rutshuru, et se retrouvant sans doute au Ruanda.

De nombreuses espèces représentent dans notre faune le genre *Apalis* Swains. (p. 251). On les distinguera comme suit :

1. a. Les rectrices externes sont jaunes au moins à l'extrémité Dessus vert jaunâtre, dessus de la tête gris ..... *Apalis flavida.*
   b. Rectrices externes jamais jaunes à l'extrémité ..... 2.
2. a. Les 3-4 rectrices externes sont blanches. En même temps le dessus du corps est gris ou ardoisé ou brun ou noir ardoisé et le dessous ne montre pas de bande pectorale noire ..... 3.
   b. Tout au plus la rectrice la plus externe est blanche lorsque le dessus est gris ardoise, noir ou brun et qu'il n'y a pas de bande pectorale noire ..... 5.
3. a. Dessus de la tête et du corps gris. Dessous gris argenté, les flancs gris bleuté, le milieu blanc. La rectrice la plus externe ne mesure que 25 mm.; la différence de longueur entre les rectrices 2 et 6 (rectrice médiane) dépasse 10 mm. ..... *Apalis argentea.*
   b. Dessus plus sombre, gris ardoisé à brun noir. Dessous autrement coloré qu'auprès d'*Ap. argentea.* La rectrice la plus externe dépasse 25 mm. et la différence de longueur entre 2 et 6 atteint plus de 10 mm. ..... 4.
4. a. Dessus de la tête et dos colorés de même, gris ardoisé à brun ou noir. Gorge blanche ou crème comme le restant du dessous, ou bien gorge de coloration cannelle ou gris sombre ..... *Apalis rufogularis.*
   b. Dessus de la tête brun ou gris ardoisé, tandis que le dos est gris foncé ou brun grisâtre. Dessous n'offrant pas de coloration gris sombre ni cannelle ..... *Apalis cinerea.*
5. a. Le dos est nettement vert jaunâtre ..... 6.
   b. Le dos est tout au plus légèrement lavé de vert ..... 8.
6. a. Gorge noire ou gris foncé ..... 7.
   b. Gorge jamais noire ni gris foncé. Les oiseaux adultes montrent une bande pectorale noire ou grise ..... *Apalis nigriceps.*
7. a. Rectrices largement blanches à l'extrémité ..... *Apalis Jacksoni.*
   b. Rectrices jamais largement blanches au bout ..... *Apalis binotata.*
8. a. Une bande pectorale noire. Dessus du corps gris cendré à brun grisâtre. Gorge blanche ou crème . 9.
   b. Pas de bande pectorale noire; parfois une bande gris foncé mais alors la gorge est de coloration cannelle comme le restant du dessous ..... 10.
9. a. La queue mesure au moins 50 mm. de longueur et compte seulement 10 rectrices. Dessus de la tête coloré comme le dos ..... *Apalis pulchra.*
   b. La queue atteint au plus 50 mm. et compte 12 rectrices. Dessus de la tête plus brun que le dos ..... *Apalis thoracica.*
10. a. Dessus du corps légèrement lavé de vert. Ventre lavé de jaune ou de vert jaunâtre ..... 11.
    b. Dessus du corps et ventre autrement colorés ..... 12.
11. a. Au moins les trois rectrices les plus externes sont blanches ..... *Apalis eidos.*
    b. Aucune rectrice n'est blanche ..... *Apalis Schoutedeni.*
12. a. Dessus de la tête brun, dos gris. Dessous blanc, blanc grisâtre ou crème ..... *Apalis alticola.*
    b. Coloration autre ..... 13.
13. a. Dessus de la tête et dos gris cendré à brun grisâtre, gorge de coloration cannelle ou brun rouge ... 14.
    b. Dos gris ardoise, dessus de la tête peu plus foncé; gorge blanche ou légèrement roussâtre ..... *Apalis Goslingi.*
14. a. Gorge et restant du dessous de coloration cannelle; une bande pectorale gris sombre .. *Apalis ruwenzorii.*
    b. Gorge d'un brun rouge; le restant du dessous gris clair ..... *Apalis porphyrolaema.*

Apalis alticola Shell. n'est connu que du Katanga. — *Apalis argentea* Mor. pourrait se trouver sur les Marungus. — *Ap. binotata* Rchw. ne se trouve qu'en régions d'altitude, en forêt; il est représenté par la forme *personata* Sharpe du lac Albert au lac Tanganika, et par la forme *marungensis* Chap. sur les Marungus. — *Apalis cinerea* Sharpe habite également les forêts tempérées de l'est du Congo. — *Apalis eidos* Pet. et Lover. n'est connu que de la forêt de montagne de l'île Adjwi, lac Kivu. — *Ap. flavida* Strickl. a une forme *caniceps* Cass. dans le Bas-Congo et dans le nord-est, et une forme *neglecta* Alex. au Katanga et jusqu'à Baraka. — *Apalis Goslingi* Alex. est connu de la Tshuapa au nord-est du Congo, en forêt. — *Apalis Jacksoni* Sharpe est représenté par sa forme typique dans les régions d'altitude de l'est, en forêt, par sa forme *minor* Og. Grt. dans l'Uelé. — *Apalis nigriceps* Shell. se trouve également en forêt du nord-est. — *Apalis porphyrolaema* Rch. et Neum. typique ne se trouve qu'en forêt du Ruwenzori; la forme *vulcanorum* Gyld. habite les forêts tempérées du Kivu et du Ruanda. — *Apalis pulchra* Sharpe sous sa forme typique n'est connu que des régions élevées de l'ouest du lac Albert; la forme *Murphyi* Chap. a été trouvée sur les Marungus. — *Apalis rufogularis* Fras. a la gorge de coloration cannelle chez la femelle, mais gris foncé à blanche chez le mâle; la forme *angolensis* Bann. se trouve au Kasai et au Katanga, la forme *nigrescens* Jacks. ailleurs, en forêt. — *Apalis ruwenzorii* Jacks. habite la forêt tempérée de l'est; la forme typique, du Ruwenzori aux Vol-

cans, la forme *catiodes* Rchw. de la Rugege au nord-ouest du lac Tanganika. — *Apalis Schoutedeni* Chap. n'est connu que du sud du Kasai. — *Apalis thoracica* Shaw et Nodd. pourrait se rencontrer dans le sud-est du Katanga.

Le genre *Drymocichla* Hartl. (p. 265) ne compte qu'une espèce : *Drym. incana* Hartl., trouvée en savane de l'Ituri.

Le genre *Hypergerus* Rchb. (p. 266) ne renferme qu'une espèce, *Hyp. atriceps* Less., qui pourrait se rencontrer dans la savane de l'Ubangi.

Le genre *Eminia* Hartl. (p. 266) est représenté par l'espèce *Em. lepida* Hartl. dans les régions orientales du Kivu et de l'Ituri et au Ruanda-Urundi.

Cinq espèces du genre *Camaroptera* Sund. (p. 267) sont mentionnées ici. On les distingue comme suit :

1. a. Les ailes sont au moins partiellement colorées en vert ou en vert olivâtre (*Camaroptera* s. str.) ..... 2.
   b. Pas de vert dans l'aile (*Calamonastes*) ..... 4.
2. a. La tête est jaune en avant; raies sourcilières jaunes; sous-caudales jaunes ..... *Camaroptera superciliaris.*
   b. Pas de jaune ..... 3.
3. a. Dessus de la tête et dos vert ou bien brun olivâtre et lavés de vert; sous-alaires jaunes .. *Camar. chloronota.*
   b. Dessus de la tête et dos gris ou brun grisâtre; sous-alaires blanches ..... *Camar. brevicaudata.*
4. a. Tout le dessous, y compris la poitrine, est nettement rayé en travers de brun sur fond blanchâtre ..... *Camar. fasciolata.*
   b. Gorge et poitrine sont de coloration sombre, grisâtre ou brunâtre grisâtre, montrant seulement de vagues raies blanches ou grises ..... *Camar. simplex.*

Camaroptera brevicaudata Cretzschm. se trouve partout dans nos territoires mais est représenté par diverses formes : *abessinica* Zedl. dans la savane du nord-est; — *Aschani* Granv. au lac Kivu; — *beirensis* Rob. au Katanga; — *griseigula* Sharpe à Baraka; — *tincta* Cass. dans toutes les régions forestières. — *Camar. chloronota* Rchw. se trouve seulement en forêt, et vraisemblablement partout. — *Camar. fasciolata* Smith pourrait se rencontrer au Katanga. — *Camar. simplex* Cab. se trouve en savane : la forme *cinerea* Rch. de la région de Bolobo et Léopoldville au Kasai; — la forme *katangae* Neave au Katanga; — la forme *undosa* au Ruanda-Urundi. — *Camar. superciliaris* Fras. se trouve avec la forme *flavigularis* Rchw. dans toutes les régions forestières, la forme *pulchra* Zedl. au Katanga.

Le vaste genre *Cisticola* Kaup (p. 274) comprend de nombreuses espèces dans nos territoires; leur détermination est souvent difficile, même avec l'aide du tableau que voici :

1. a. Dessus de coloration uniforme, c'est-à-dire sans taches noires ou brun noir tranchées, mais parfois avec une vague indication de taches ..... 2.
   b. Dessus nettement taché, les plumes étant noires ou brun noir avec bordures latérales claires ..... 19.
2. a. Espèces plus grandes : chez le mâle l'aile dépasse en général 52 mm., chez la femelle 48 mm. ..... 3.
   b. Espèces plus petites, l'aile n'atteignant en général pas 52 mm. chez le mâle, ni 48 chez la femelle ..... 14.
3. a. Dessus de la tête nettement roussâtre et généralement de coloration bien tranchée par rapport à celle du dos ..... 4.
   b. Le dessus de la tête est coloré comme le dos ou bien sa coloration passe graduellement à celle du dos ... . 10.
4. a. Le fanion externe des rémiges primaires est coloré en brun rouge ou brun roux, ce qui donne à l'aile une coloration particulière ..... 5.
   b. Le fanion externe des rémiges primaires diffère par sa coloration du restant de l'aile ..... 7.
5. a. L'aile du mâle mesure 74-78 mm., celle de la femelle 59-64 mm. ..... *Cist. natalensis.*
   b. L'aile est plus courte; le bec est plus fin que chez *natalensis* ..... 6.
6. a. L'aile du mâle mesure 60-74 mm., celle de la femelle 55-59 mm. ..... *Cist. chiniana.*
   b. L'aile du mâle mesure 53-60 mm., celle de la femelle 47-55 mm. ..... *Cist. cantans.*
7. a. Lores noirs ..... *Cist. Chubbi.*
   b. Lores jamais noirs ..... 8.
8. a. L'aile du mâle mesure 52-57 mm., celle de la femelle 49-53 mm. ..... *Cist. ruficeps.*
   b. L'aile du mâle mesure 58-64 mm., celle de la femelle 51-56 mm. ..... 9.
9. a. Bec noir, la mandibule inférieure au plus grisâtre à la base ..... *Cist. anonyma.*
   b. Mandibule supérieure brun foncé, mandibule inférieure claire, grisâtre ..... *Cist. Emini.*
10. a. Front et face roussâtres clairs ou du moins brunâtre roussâtre; dessous roussâtre, surtout les flancs ... . *Cyst. erythrops.*
    b. Face jamais colorée ainsi, même lorsque le front, le dessus de la tête ou le dos sont roussâtres ..... 11.
11. a. L'aile du mâle mesure 68-74 mm., celle de la femelle 54-64 mm.; le dos est en général plus ou moins vaguement taché ..... *Cist. natalensis.*
    b. L'aile du mâle mesure 62-70 mm., celle de la femelle 50-56 mm.; le dos montre tout au plus de fins traits foncés ..... 12.

12. a. Dos et croupion brun grisâtre peu foncé ..... *Cist. bulliens.*
b. Dos et croupion brun foncé, brun rougeâtre ou roussâtre ..... 13.
13. a. Front et dessus de la tête de coloration plus vive que le dos ..... *Cist. Woosnami.*
b. Front et dessus de la tête colorés comme le dos ..... *Cist. lateralis.*
14. a. Dessus de la tête roussâtre à brun rouge, nettement tranchés par rapport au dos, qui est brun ou grisâtre ..... 15.
b. Dessus de la tête coloré comme le dos ..... 17.
15. a. La première rémige primaire mesure 14-16 mm. de longueur. La queue mesure 35-44 mm.; elle est brune, avec bordure terminale claire aux rectrices ..... *Cist. fulvicapilla.*
b. La première rémige ne mesure que 8-13,5 mm. La queue mesure 41-55 mm. ..... 16.
16. a. La rémige primaire 2 mesure environ 27-31 mm. Rectrices d'un brun foncé mais terminées de gris ou brunâtre ..... *Cist. angusticauda.*
b. La rémige 2 ne mesure que 19-23 mm. Rectrices noires avec bordure grise terminale ... *Cist. Pearsoni.*
17. a. Tout le dessus du corps et de la tête, les ailes et les rectrices médianes sont d'un roux rougeâtre. Queue légèrement arrondie, les rectrices externes seulement 5-6 mm. plus courtes que les médianes ... . *Cist. troglodytes.*
b. Coloration brun grisâtre à brun roussâtre? Queue davantage arrondie, les rectrices externes plus que 7 mm. plus courtes que les médianes ..... 18.
18. a. Coloration d'un brun roussâtre assez clair, le croupion coloré plus vivement. Rémige I longue de 13 à 14 mm. et assez obtuse au bout ..... *Cist. rufa.*
b. Coloration brun grisâtre à brun roussâtre, le croupion à peine plus chaudement coloré. Rémige 1 longue de 12-14 mm., pointue ..... *Cist. brachyptera.*
19. a. L'aile du mâle mesure 53-78 mm., celle de la femelle 49-64; queue 34-70 mm. Croupion coloré comme le dos ou plus gris ..... 20.
b. L'aile du mâle mesure au plus 57 mm., celle de la femelle 51 mm. Queue mesurant au plus 45 mm. Croupion brun jaunâtre ou roussâtre ..... 30.
20. a. Toutes les rectrices sont plus ou moins brun rouge, avec tache transversale noire coupant les deux fanions avant l'extrémité, les bordures apicales plus ou moins roussâtres. Aile mesurant 51-62 mm. .... *Cist. rufilata.*
b. Rectrices jamais brun rouge ni roussâtres, ou bien la tache antéapicale n'est visible que sur le fanion interne ..... 21.
21. a. Espèces plus grandes, à bec plus robuste; chez le mâle le tarse dépasse 25 mm., chez la femelle 23 mm. ..... 22.
b. Espèces plus petites. Le tarse n'atteint pas 25 mm. chez le mâle ni 23 mm. chez la femelle ..... 23.
22. a. L'arrière tête et la nuque sont roussâtres, cette coloration tranchant nettement sur celle du dos. Dessus de la tête roussâtre, en général marqué de noir ..... *Cist. robusta.*
b. L'arrière-tête et la nuque diffèrent peu par leur coloration du dos et du dessus de la tête .. *Cist. natalensis.*
23. a. La tache noire ou sombre antéapicale des rectrices n'est visible que sur leur fanion interne (et parfois seulement aux rectrices internes) ..... 24.
b. La tache noire ou sombre antéapicale des rectrices s'étend aussi sur le fanion externe ..... 25.
24. a. Gorge et poitrine lavées de gris. Toutes les rectrices, ou à peu près toutes, montrent une tache antéapicale noire ..... *Cist. lais.*
b. La gorge est de coloration plus blanche. Rectrices externes sans tache antéapicale apparente, les autres à tache plus ou moins nette ..... *Cist. aberrans.*
25. a. Dos et croupion sont de coloration très foncée, à larges stries noires; dessus de la tête plus ou moins brun rouge, avec ou sans stries noires. Bec étroit, long de 13-14 mm. ..... *Cist. tinniens.*
b. Le croupion est de coloration plus claire que le dos, et n'offre pas de stries noires; les stries noires du dos sont plus étroites que chez l'espèce précédente et le dos apparaît par suite sensiblement moins foncé ..... 26.
26. a. Rectrices en majeure partie noires ou brun noir, avec bordure terminale blanche ou blanc grisâtre ... . *Cist. Carruthersi.*
b. La base des rectrices n'est pas noire et les taches antéapicales se détachent nettement ..... 27.
27. a. Les taches antéapicales des rectrices sont plus étroites, leur hauteur n'étant que de 5 mm. environ. Le fanion externe des rémiges primaires est parfois brun rouge ..... 28.
b. Les taches des rectrices sont plus larges, hautes d'environ 7 mm. Le fanion externe des rémiges primaires est brun rouge ..... 29.
28. a. L'aile du mâle mesure 61-74 mm., celle de la femelle 51-59 mm. ..... *Cist. chiniana.*
b. L'aile du mâle mesure 53-62 mm., celle de la femelle 49-55 mm. ..... *Cist. ruficeps.*
29. a. Queue plus courte, d'environ un cinquième plus courte que l'aile en plumage de noces, environ aussi longue qu'elle en plumage d'hiver. Bec plus robuste que chez *C. chiniana,* la mandibule supérieure plus arquée ..... *Cist. galactotes.*

b. Queue plus longue, égalant environ l'aile du plumage d'été, la dépassant d'un dixième en plumage d'hiver ..... *Cist. pipiens.*

30. a. Les rectrices montrent à la face inférieure une tache noire antéapicale sur fond plus clair ..... 31.
b. Les rectrices sont entièrement noires en dessous, sauf la bordure claire terminale ..... 33.

31. a. La tache des rectrices externes est également visible en dessus. Rémige 1 longue d'environ 14 mm. ... . *Cist. juncidis.*
b. Le dessus des rectrices est entièrement noir ou brun foncé et la tache ne se reconnaît pas. Rémige 1 plus étroite, longue seulement de 10-12 mm. ..... 32.

32. a. Dessus de coloration claire, les plumes bordées de pâle. Croupion brun jaunâtre clair ... *Cist. aridula.*
b. Dessus plus sombre, les bordures des plumes brunâtres ou brun roussâtres. Croupion brun rouge ... . *Cist. eximia.*

33. a. Queue relativement longue, mesurant 35-44 mm. Rectrices noires à l'exception des bords et du bout. Rémige 1 mesurant au moins 14 mm. Dessous fortement roussâtre ..... *Cist. dambo.*
b. Queue courte, ne dépassant pas 35 mm. en plumage d'été. Rémige 1 longue de 7-13 mm. ..... 34.

34. a. Rémige 1 très étroite, ne mesurant que 7-10 mm. ..... 35.
b. Rémige 1 moins étroite, longue de 10-13 mm. ... . 36.

35. a. L'aile du mâle mesure 54-57 mm., celle de la femelle 47-51 mm. ..... *Cist. textrix.*
b. L'aile du mâle mesure 46-51 mm., celle de la femelle 43-47 mm. ..... *Cist. Ayresi.*

36. a. L'aile du mâle mesure 50-56 mm., celle de la femelle 49-51 mm. ..... *Cist. brunnescens.*
b. L'aile du mâle mesure 46-50 mm., celle de la femelle 44-48 mm. ..... *Cist. eximia.*

Ainsi qu'on le voit, les proportions dans les dimensions diffèrent suivant les sexes. La détermination exacte de celui-ci est donc indispensable.

Les *Cisticola* sont essentiellement des habitants de la savane; très peu d'espèces se rencontrent en régions forestières, on les trouve au sein des clairières de la forêt.

Cisticola aberrans SMITH n'est pas connu de nos territoires mais pourrait se trouver au Katanga. — *Cist. angusticauda* RCHW. ne se trouve qu'au Katanga. — *Cist. anonyma* MÜLL. se trouve dans les clairières de la forêt et à ses abords dans tout le Congo. — *Cist. aridula* WITH, se trouvera sans doute au Katanga. — *Cist. Ayresi* HARTL. est représentée au Katanga par la forme typique, au Kivu et au Ruanda-Urundi par la forme *entebbe* LYNES, en région de Bolobo par la forme *gabun* LYNES. — *Cist. brachyptera* SHARPE typique se trouve dans le nord et le Bas-Congo; *ankole* LYNES, au Kivu et au Ruanda-Urundi; *hypoxantha* HARTL. vers le lac Albert; *loanda* LYNES dans le sud. — *Cist. brunnescens* HEUGL. a une forme *cinnamomea* RCHW. au Katanga, la forme *midcongo* LYNES en région de Bolobo, et une troisième forme au nord-ouest du lac Tanganika. — *Cist. bulliens* LYNES ne se trouve que dans le Bas-Congo. — *Cist. cantans* HEUGL. est représenté par sa forme *Belli* OG. GRT. dans le nord, l'est, le Kasai. — *Cist. Carruthersi* OG. GRT. est connu du Ruanda-Urundi, du lac Edouard, du lac Albert. — *Cist. chiniana* SMITH est connu sous sa forme *Fischeri* RCHW. d'Usumbura, sous sa forme *fortis* LYNES de Léopoldville au Kasai, au Katanga, au Ruanda-Urundi, sous sa forme *simplex* HEUGL. de la région du lac Albert. — *Cist. Chubbi* SHARPE habite les régions élevées de l'est, en forêt légère ou en savane, sous sa forme typique, mais aux Marungus apparaît la forme *marungensis* CHAP. — *Cist. dambo* LYNES a sa forme typique au Katanga, sa forme *kasai* LYNES au nord du Kwango. — *Cist. Emini petrophila* ALEX. est connu du nord-est. — *Cist. erythrops* HARTL. se rencontre dans toutes les régions de savane : la forme typique dans le nord et le sud ainsi qu'au Bas-Congo, la forme *nyasa* LYNES au Katanga, la forme *sylvia* RCHW. dans l'est et le nord-est et au Ruanda-Urundi. — *Cist. eximia* HEUGL. typique n'est connu que du nord. — *Cist. fulvicapilla* VIEILL. a une forme *dispar* SOUSA à Léopoldville, une forme *Muelleri* ALEX. au Katanga. — *Cist. galactotes* TEMM. est représenté par diverses formes : *amphilecta* RCHW. du Bas-Congo à Stanleyville et au lac Kisale, *luapula* LYNES au Katanga, *nyansae* NEUM. dans le nord et l'est, *suahelica* vers Kabalo (et au parc de l'Upemba). — *Cist. juncidis* RAFIN. a une forme *terrestris* SMITH dans le Bas-Congo et jusqu'au Kasai, au Katanga, à Usumbura, et une forme *perennia* LYNES du Kivu au lac Albert. — *Cist. lais* FINSCH et HARTL. pourrait se trouver dans le sud. — *Cist. lateralis* FRAS. est représenté dans le nord par la forme *Antinorii* HEUGL., dans le Bas-Congo et la Tshuapa par la forme *modesta* BOC., au Kasai, dans le Bas-Katanga et au Maniema par la forme *Vincenti* CHAP. — *Cist. natalensis* SMITH et connu du Kwango au Katanga sous sa forme *katanga* LYNES, du Bas-Congo à Lukolela sous sa forme *Strangei* FRAS., du nord du Congo au Kivu sous sa forme *valida* HEUGL. — *Cist. Pearsoni* NEAVE n'est connu que du Katanga. — *Cist. pipiens* LYNES est représenté par sa forme *congo* LYNES du Sankuru au Katanga. — *Cist. robusta* RÜPP. a une forme *angolensis* BOC. dans le Bas-Katanga, une forme *awemba* LYNES dans l'est du Katanga, une forme *nuchalis* RCHW. au Kivu et au Ruanda-Urundi. — *Cist. ruficeps mongalla* LYNES pourrait se trouver dans le nord-est. — *Cist. rufilata* HARTL. est représenté par sa forme *Ansorgei* NEUM. au Katanga. — *Cist. textrix* VIEILL. pourrait se trouver dans le sud, sous sa forme *mystica* ROB. — *Cist. tinniens* LICHT a une forme *Dyleffi* PRIG. au nord-ouest du lac Tanganika, une forme *perpulla* HART. au Katanga. — *Cist. Woosnami* OG. GRT., enfin, a sa forme typique au Kivu et au Ruanda-Urundi, la forme *lufira* LYNES au Katanga et au Maniema.

Le genre *Heliolais* Sharpe (p. 308) ne renferme qu'une espèce, *H. erythroptera* Jard., dont la forme *jodoptera* Heugl., a été trouvée dans le nord du Congo.

Le genre *Prinia* Horsf. (p. 309) est représenté par trois espèces, qui se distinguent comme suit :

1. a. Le dessous est densément rayé en travers de noir et de blanc. Les ailes portent des taches blanches ..... *Prinia Bairdi.*
   b. Dessous jamais rayé en travers. Pas de taches blanches aux ailes ..... 2.
2. a. Dessus et poitrine d'un gris cendré, mais gorge blanche ou crème. Rectrices d'un gris brunâtre, avec fine bordure terminale blanche ..... *Prinia leucopogon.*
   b. Dessus d'un brun grisâtre ou roussâtre. Gorge blanche, poitrine et restant du dessous blancs mais plus ou moins lavés de roussâtre. Rectrices comme le dos, avec tache transversale antéapicale noire, la bordure terminale blanche ou brunâtre ..... *Prinia subflava.*

Prinia Bairdi Cass. se trouve sous sa forme typique dans la forêt tropicale et sous sa forme *obscura* Neum. dans la forêt de montagne. — *Prinia leucopogon* Cab. a deux formes également : la forme typique dans l'ouest et le sud et jusqu'à Baraka, et la forme *Reichenowi* Hartl. dans le nord et l'est, toutes deux en forêt. — *Prinia subflava* Gmel. est répandu partout, sauf peut-être dans le centre; cette espèce habite principalement les régions herbeuses mais elle se trouve aussi en forêts légères et en clairières ou zones herbeuses dans la forêt; il peut y avoir deux plumages, de saison sèche et de saison humide, comme chez divers *Cisticola.* Trois formes sont à distinguer : *affinis* Smith au Katanga; *Graueri* Hart. du Kwango au Kasai, au Bas-Katanga, au Kivu et au Ruanda-Urundi; *immutabilis* Somer. du Bas-Congo au nord et à l'est, jusqu'en région de Rutshuru.

Le genre *Bathmocercus* Rchw. (p. 315) a un seul représentant, *Bathm. rufus* Rchw., dont la forme *vulpinus* Rchw. se trouve dans les forêts du nord-est; mâle et femelle sont différemment colorés.

Le genre *Melocichla* Hartl. (p. 317) est représenté par l'unique espèce *M. mentalis* Fras., que l'on rencontre dans toutes les régions herbeuses du Congo et du Ruanda-Urundi, sauf en altitude élevée.

La forme *Alexinae* Heugl. de *Schoenicola* (p. 319) *brevirostris* Sund. a la même répartition.

Le genre *Bradypterus* Swains (p. 321) renferme diverses espèces qui presque toutes ne sont que rarement récoltées; la plupart vivent en régions élevées ou dans les marécages à papyrus de l'est. On les distingue comme suit :

1. a. Dessus d'un brun foncé, parfois lavé de roussâtre; le cou ou la poitrine montrent souvent des stries ou taches sombres ..... 2.
   b. Dessus brun à brun rouge ou brun chocolat; ni stries ni taches sur le cou ni la poitrine ..... 7.
2. a. Poitrine nettement tachée de brun ou de noir sur fond blanc ..... 3.
   b. Poitrine jamais nettement tachée de noir ou de brun, mais parfois marquée de gris ou de brunâtre; le cou est souvent strié ..... 5.
3. a. L'aile mesure 67-72 mm. de longueur. Dos d'un brun noirâtre; petites couvertures alaires à large bordure terminale blanche ou crème. La queue est environ égale à l'aile et ne compte que 10 rectrices ... . *Bradypterus carpalis.*
   b. L'aile mesure 59-66 mm. Dos moins sombre. Petites couvertures sans bordure blanche. La longueur de la queue dépasse de 10-13 mm. celle de l'aile ..... 4.
4. a. 12 rectrices. Poitrine blanche ..... *Brad. Graueri.*
   b. 10 rectrices. Poitrine d'un gris brunâtre clair ..... *Brad. grandis,*
5. a. Jabot et flancs gris, gorge et milieu du ventre blancs. 12 rectrices, les médianes larges d'environ 10 mm., à barbes normales ..... *Brad. Alfredi.*
   b. Jabot blanc ou brunâtre; flancs et sous-caudales brunâtres, le cou des oiseaux adultes avec courtes et fines stries brun foncé ..... 6.
6. a. 12 rectrices, les médianes larges de 11-14 mm.; les rectrices souvent à barbes usées ..... *Brad. baboecala.*
   b. 10 rectrices, relativement étroites, larges seulement de 7-9 mm., à barbes ordinairement lâches .... *Brad. Mariae.*
7. a. 10 ou 12 rectrices, les médianes larges de 11-12 mm.; rectrices à barbes assez fermes . *Brad. cinnamomeus.*
   b. 10 rectrices, les médianes larges de 8 mm. seulement; les barbes des rectrices ordinairement fort lâches ..... *Brad. Lopezi.*

Bradypterus Alfredi Hartl. est représenté par deux formes : la forme typique à l'ouest du lac Albert, la forme *albicrissalis* Neum. en région de Baraka; une troisième forme *kungwensis* Mor., décrite de l'est du lac Tanganika a été retrouvée en Rhodésie du nord-ouest. — *Brad. baboecala* Vieill. est de même connu de nos régions sous deux formes : *centralis* Neum., trouvée du lac Edouard à Faradje, et *msiri* Neave, du Katanga. — *Brad. carpalis* Chap. est connu de l'Ituri seulement. — *Brad. cinnamomeus* Rüpp. a une forme *Mildbreadi* Rchw. sur le Ruwenzori, tandis que la forme typique se trouve au Kivu et sur les volcans du Ruanda; une troisième forme, *ufipae* Grt. et Mackw. Prd., a été trouvée au Parc de l'Upemba. — *Brad. grandis*

Og. Grt. pourrait se rencontrer dans nos territoires. — *Brad. Graueri* Neum. est connue de la région des Volcans à Lubero. — *Brad. Lopezi* Alex. est représentée par sa forme *barakae* Sharpe dans la région des Volcans et jusqu'au nord-ouest du lac Tanganika. — *Brad. Mariae* ne se rencontrera vraisemblablement pas.

Le genre *Calamocichla* Sharpe (p. 326) a deux espèces dans nos territoires. Une petite espèce, à bec long de 15-17 mm. et dont l'aile du mâle n'atteint pas 72 mm., celle de la femelle pas 68 mm. : *Cal. gracilirostris*. Et une grande espèce, *Cal. rufescens* Sharpe et Bouv., à bec long de 18-20 mm., aile du mâle en général dépassant 73 mm., celle de la femelle mesurant au moins 71 mm. Chacune est connue sous deux formes de nos régions : *Cal. gracilirostris leptorhyncha* Rchw., du Katanga; *Cal. grac. nuerensis* Lynes, de l'Ituri au Kivu; — *Cal. rufescens nilotica* Neum., de l'est, et *Cal. ruf. rufescens*, du Bas-Congo au nord de la Colonie.

Le genre *Chloropeta* Smith (p. 329) compte trois représentants, se distinguant comme suit :

1. a. Bec large, semblable à celui des Muscicapides, sa largeur à la base dépassant en général 5 mm., au niveau des narines. Le doigt postérieur avec griffe n'atteint pas 14 mm. Sus-caudales des oiseaux adultes vertes comme le dos ..... 2.
   b. Bec sensiblement plus étroit, sa largeur au niveau des narines inférieures à 5 mm. Le doigt postérieur avec sa griffe dépasse 15 mm. Les sus-caudales de l'oiseau adulte sont plutôt d'un brun roussâtre ..... *Chloropeta gracilirostris.*
2. a. 12 rectrices. Dessus de la tête coloré comme le dos en vert olivâtre. L'aile ne dépasse pas 61 mm. ..... *Chlor. similis.*
   b. 10 rectrices. Dessus de la tête brun ou lavé de noir, ou bien l'aile dépasse 61 mm. de longueur ..... *Chlor. natalensis.*

Deux formes représentent *Chlor. gracilirostris*; la forme *Bredoi* Schout. au lac Moero, la forme typique au lac Kivu. — *Chlor. natalensis* est représenté par trois formes : *Batesi* Sharpe dans le nord et le nord-est; *major* Hart. au Katanga, au Kasai et au Maniema; *massaica* Fisch. et Rchw., du Ruwenzori au Kivu. — *Chlor. similis* Richm. se trouve au voisinage de la forêt de montagne, au Kivu et au Ruanda-Urundi.

Le genre *Acrocephalus* Naum. (p. 333) renferme les Rousserolles, bien connues en Belgique également. Ce sont des Oiseaux recherchant les milieux herbeux aquatiques. Les cinq espèces rencontrées dans nos territoires se distinguent comme suit :

1. a. L'aile dépasse 77 cm. de longueur ..... *Acr. arundinaceus.*
   b. L'aile n'atteint pas 72 cm. ..... 2.
2. a. Dessus de la tête et dos striés de sombre. Aile mesurant 62-71 mm. ..... *Acr. schoenobaenus.*
   b. Dessus de la tête et du corps non striés ..... 3.
3. a. Aile mesurant 51-64 mm.; rémige primaire 2 d'environ 5 mm. plus courte que la rémige la plus longue ... . *Acr. baeticatus.*
   b. Aile mesurant 59-71 mm.; rémige primaire 2 ne mesurant au plus que 2-3 mm. de moins que la rémige la plus longue ..... 4.
4. a. Le sinus du fanion interne de la rémige primaire 2 débute environ 12-13 mm. avant l'extrémité de la rémige ..... *Acr. scirpaceus.*
   b. Ce sinus débute vers 9-11 mm. de l'extrémité ..... *Acr. palustris.*

Acrocephalus arundinaceus Linn. est la Rousserolle turdoide d'Europe; elle niche en Europe, en Asie et dans le nord de l'Afrique, puis migre vers le sud; deux des trois formes ont été trouvées dans nos territoires. — *Acr. baeticatus* Vieill. est une espèce purement africaine, dont la forme *cinnamomeus* Reichw. a été trouvée dans le nord, l'est et le sud. — *Acr. palustris* Bechst., la Rousserolle des marais, niche en Europe et dans l'ouest de l'Asie; elle migre ensuite vers le sud et vient d'être trouvée au parc de l'Upemba. — *Acr. schoenobaenus* Linn., ou Rousserolle phragmite, niche en Europe, en Asie, dans le nord de l'Afrique; lors de sa migration vers le sud elle se rencontre vraisemblablement partout dans nos territoires. — *Acr. scirpaceus* Herm., ou Rousserolle des roseaux, niche de l'ouest de l'Europe et du Maroc au sud de la Russie et à l'Iran; deux formes en sont connues de nos territoires, des régions orientales.

Le genre *Lusciniola* Gray (p. 339) renferme une espèce qui peut-être se rencontrera aux abords du lac Albert : *Lusc. melanopogon* Temm., la Lusciniole à moustaches, qui niche dans le sud de l'Europe, parmi les roseaux.

Le genre *Locustella* Kaup (p. 339) renferme une espèce, nichant en Europe méridionale, qui pourrait se rencontrer en migration dans l'est de nos territoires : *Locustella fluviatilis*, sans doute au long des cours d'eau ou des lacs.

Le genre *Hippolais* Bald. (p. 340) est connu par deux espèces dans nos territoires; deux autres pourraient s'y ajouter. Ces Oiseaux se trouvent surtout près de l'eau, dans les roseaux, mais aussi dans les buissons. On les distingue comme suit :

1. a. Le dessous est de coloration jaune citron ..... 2.
   b. Le dessous est blanc ou blanc grisâtre ..... 3.

2. a. L'aile mesure 72-81 cm. ..... *Hipp. icterina.*
   b. L'aile mesure 63-69 cm. ..... *Hipp. polyglotta.*
3. a. L'aile mesure 69-71 cm. ..... *Hipp. pallida.*
   b. L'aile mesure 83-89 cm. ..... *Hipp. olivetorum.*

Hipp. icterina VIEILL., le Contrefaisant, niche en Europe, aussi en Belgique, puis migre vers le sud, se rencontrant alors au Congo belge. *Hipp. olivetorum* STRICKL., l'Hippolais des Oliviers, niche dans le sud-est de l'Europe; il pourrait se rencontrer en migration au Katanga. — *Hipp. pallida* HEMPR. EHR. niche dans le sud de l'Europe, l'ouest de l'Asie, le nord de l'Afrique; une des formes de l'Hippolais pâle a été trouvée dans l'Uelé. — *Hipp. polyglotta* VIEILL. niche dans le sud-ouest de l'Europe et même en Afrique occidentale; il pourrait atteindre en migration le nord du Congo belge.

Le genre *Sylvia* SCOP. (p. 342) renferme diverses espèces nichant en Europe puis migrant vers le sud et dont quatre peuvent se rencontrer alors dans nos territoires. On distingue aisément ces Fauvettes :

1. a. L'aile mesure 84-95 mm. La gorge, la poitrine, les flancs et les sous-caudales sont rayées transversalement de sombre ..... *Sylvia nisoria.*
   b. L'aile mesure 68-84 mm. Ni la gorge ni les flancs ne sont rayés en travers ..... 2.
2. a. Dessus de la tête noir ou brun roussâtre. Aile mesurant 68-78 mm. ..... *Sylv. atricapilla.*
   b. Ces caractères ne concordent pas ..... 3.
3. a. Les grandes couvertures alaires et les rémiges internes sont largement bordées de couleur roussâtre ou cannelle. Gorge blanche. Aile mesurant ordinairement 68-75, mais parfois 80 mm. ..... *Sylv. communis.*
   b. Couvertures plutôt unicolores. Gorge brunâtre. Aile mesurant 75-84 mm. ..... *Sylv. borin.*

Sylvia atricapilla LINN., la Fauvette à tête noire, n'a été trouvée qu'au Ruwenzori et à Lutunguru. — *Sylv. borin* BODD., la Fauvette des jardins européenne, se rencontre assez fréquemment, en savanne surtout, au cours de sa migration vers le sud. — *Sylv. communis* LATH., la Fauvette grisette, est bien moins fréquente, bien qu'elle ait été trouvée dans le nord, l'est et le sud de nos territoires. — *Sylv. nisoria* BECHST., enfin, la Fauvette épervière, trouvée lors de sa migration jusqu'en Afrique orientale, a été observée à la rive orientale du lac Albert.

Les Pouillots du genre *Phylloscopus* BOIE (p. 346) sont représentés dans nos territoires par deux espèces qui nichent en Europe, également en Belgique, puis migrent vers l'Afrique noire. On les distingue comme suit :

1. a. L'aile mesure au moins 70 mm. La rémige primaire 2 n'est jamais plus courte que la rémige 5; 1 est plus courte que les couvertures de la main ..... *Phyll. sibilatrix.*
   b. L'aile n'atteint ordinairement pas 70 mm. La rémige primaire 2 est plus courte que 5; la rémige 1 dépasse les couvertures de la main ..... *Phyll. trochilus.*

Phylloscopus sibilatrix BECHST., ou Pouillot siffleur, a déjà été trouvé en diverses localités mais pas dans le sud de nos territoires. — *Phyll. trochilus* LINN., le Pouillot fitis, a été rencontré partout, sauf au Mayumbe.

Le genre *Seicercus* SWAINS. (p. 350) renferme diverses espèces de petite taille, se différenciant aisément :

1. a. La gorge est jaune ..... 2.
   b. La gorge est autrement colorée ..... 3.
2. a. Dessus de la tête vert comme le dos ..... *Seic. Laurae.*
   b. Dessus de la tête brun foncé ou brun roussâtre, le dos verdâtre ..... *Seic. ruficapilla.*
3. a. Dos gris ou brun sombre; les rémiges et les rectrices sont bordées de vert. Dessous grisâtre, mêlé de brun ..... *Seic. umbrovirens.*
   b. Le dos est vert; le dessus de la tête en diffère peu..... 4.
4. a. Les joues et les raies sourcilières sont de coloration cannelle ou roussâtre; gorge et cou lavés de cannelle ..... *Seic. laetus.*
   b. Joues et raies sourcilières d'un blanc grisâtre verdâtre; gorge et cou blanchâtres ... *Seic. budongoensis.*

Seicercus budongoensis SETH SMITH ne se trouve qu'en forêt humide de l'Est. — *Seic. laetus* SHARPE habite la forêt tempérée de l'Est. — *Seic. Laurae* BOULT. a sa race *Eustacei* BENS. au Katanga, en savane. — *Seic. ruficapilla* SUND. est représenté à la rive orientale du lac Tanganika par la forme *ochrogularis* MOR., en forêt tempérée. — *Seic. umbrovirens* RÜPP. est représentée par deux formes dans les zones de Bruyères géantes du Ruwenzori (*alpinus* OG. GRT.) et du Kivu (*Wilhelmi* GYLD.).

Le genre *Hylia* CASS. (p. 354) n'a qu'un seul représentant. *Hylia prasina* CASS. se trouve partout, en forêt ou en savanne dense, sauf au Katanga, semble-t-il.

FAM. MUSCICAPIDAE (pp. 356).

Les Muscicapides, ou Gobe-Mouches, sont en général de taille petite, parfois même très petite. Ils sont en général aisément reconnaissables à leur bec relativement large et court, largement fendu, plus ou moins aplati, accompagné le plus souvent de poils rictaux, courts ou longs, forts ou faibles; d'autres, par contre, ont un bec qui rappelle plutôt celui de certains Sylviides. Mais même un bec large ne caractérise pas nécessairement un Muscicapide : nous l'avons trouvé déjà chez certains Turdides, Sylviides et Timaliides. Comme je l'ai noté pour ces familles, nous devons donc constater que les caractères des Muscicapides ne sont pas tranchés. Et de fait, divers auteurs réunissent Turdides, Sylviides, et même parfois Timaliides, en une même famille avec les Muscicapides ainsi que je l'ai indiqué déjà.

La conception des genres varie également suivant les auteurs. J'ai, comme précédemment, suivi ici, pour raison d'uniformité, les divisions admises par mon excellent ami J. P. CHAPIN dans ses « Birds of the Belgian Congo », alors que divers genres reconnus par lui sont mis en synonymie par VAURIE, par exemple, en une étude récente.

Le plumage des Muscicapides est doux et lâche. L'aile est en général arrondie mais parfois pointue; elle compte 10 rémiges primaires, dont la première varie notablement de longueur suivant les genres, courte ou longue. La queue compte 12 rectrices; elle est en général bien développée, mais exceptionnellement elle est courte; parfois plus longue que l'aile elle est cependant en général plus courte qu'elle; dans certains cas elle est remarquablement étagée, ailleurs elle ne l'est que modérément ou bien elle est tronquée ou légèrement arrondie; les mâles des *Terpsiphone* ont souvent les deux rectrices médianes développées en rubans dépassant considérablement les autres rectrices. Pattes relativement courtes, le tarse à plaques transversales à sa face antérieure, ou à plaque unique. Mâles et femelles diffèrent parfois notablement par le coloris; les jeunes montrent en général un plumage tacheté de clair.

Les Gobe-Mouches se nourrissent essentiellement d'Insectes, qu'ils capturent surtout au vol; ce n'est qu'exceptionnellement qu'ils viennent au sol; baies et petits fruits peuvent également être absorbés. Le nid est une coupe ouverte, établie sur un arbre ou un arbuste; fait de brindilles il est tapissé à l'intérieur de fibres, de plumes, etc.

Nombre d'espèces habitent la forêt ou sa lisière; d'autres sont propres à la savane arborée; la forêt de montagne de l'Est du Congo abrite diverses espèces caractéristiques.

La plupart des Muscicapides qui se rencontrent dans nos territoires sont purement indigènes; certains cependant migrent à l'intérieur même de nos territoires (*Terpsiphone*). Mais quelques migrateurs venant d'Europe ou d'Asie se rencontrent également: c'est le cas notamment pour les trois Gobe-Mouches belges : *Muscicapa striata, Ficedula hypoleuca, Ficedula albicollis,* qui durant l'hiver européen séjournent en Afrique; *Muscicapa striata* est un Oiseau que l'on rencontre alors partout dans nos territoires.

Le tableau que voici permet l'identification des divers genres de Muscicapides qui peuvent se trouver au Congo belge ou au Ruanda-Urundi (1) :

1. a. Une caroncule ou œillère de coloration vive au-dessus de chaque œil. L'aile n'atteint pas 70 mm. ..... 2.
   b. Pas de caroncule au-dessus de l'œil ..... 3.
2. a. La queue dépasse en longueur la moitié de l'aile ..... *Platysteira.*
   b. La queue est courte, au plus égale à la moitié de la longueur de l'aile ..... *Diaphorophyia.*
3. a. La poitrine est traversée par une bande noire ou brun marron, ou bien elle est entièrement noire mais alors l'aile ne dépasse pas 61 mm. ..... *Batis.*
   b. Pas de bande noire ou brune barrant la poitrine. Si celle-ci est entièrement noire, l'aile est plus longue que 61 mm. ..... 4.
4. a. Tout le dessous est jaune, y compris la poitrine et la gorge. Le bec est large et aplati. L'aile mesure 56-61 mm. ..... *Chloropeta* (voir Fam. Sylviidae).
   b. Dessous autrement coloré; parfois le ventre est jaune, mais alors la poitrine est grise ..... 5.
5. a. Ou bien le front est d'un brun marron avec traits blancs, ou bien la poitrine est grise et le ventre est jaune. Aile ne mesurant que 47-50 mm. de longueur ..... *Erythrocercus.*
   b. Coloration autre ..... 6.
6. a. Le plumage est entièrement d'un brun roussâtre. L'aile dépasse 90 mm. .... *Stizorhina* (voir Fam. Turdidae).
   b. Coloration autre. Le plumage peut être partiellement brun roussâtre mais alors l'aile n'atteint pas 90 mm. et la queue est étagée (*Terpsiphone*) ou le dessus est gris (*Empidornis*) ..... 7.
7. a. Coloration entièrement noire ou gris ardoisé. En même temps : aile mesurant 82-116 et plus longue que la queue ..... *Melaenornis.*
   b. Coloration autre. Si parfois (*Terpsiphone*) elle est gris ardoisé, l'aile n'atteint pas 70 mm. et la queue, étagée, est plus longue que l'aile ..... 8.

(1) J'ai ajouté aux Muscicapides vrais les divers genres dont le bec rappelle celui des Gobe-Mouches, avec renvoi aux familles auxquelles ils appartiennent actuellement.

8. a. Dessous d'un brun roux, dessus gris. Aile mesurant 83-101 mm. ..... *Empidornis.*
   b. Coloration autre ..... 9.
9. a. Coloration d'un bleu clair; quelques rectrices parfois blanches. Queue plus longue que l'aile, celle-ci mesurant 62-73 mm. ..... *Elminia.*
   b. Coloration autre ..... 10.
10. a. Queue plus longue que l'aile 11
    b. Queue au plus égale à l'aile, en général plus courte qu'elle ..... 12.
11. a. Coloration en général partiellement d'un brun rouge ou brun orangé ou brun marron; ou bien le dessus est au moins partiellement blanc, ou bien le plumage est entièrement gris. L'aile dépasse en général 70 mm., la queue est parfois fort longue ..... *Terpsiphone.*
    b. Pas de brun rouge dans le plumage, qui n'est non plus jamais entièrement gris. L'aile mesure 57-69 mm. La queue n'est jamais très longue ..... *Trochocercus.*
12. a. La poitrine au moins présente un aspect écailleux, les plumes, blanches ou grisâtres, étant bordées de noir ou de gris ardoise. Aile mesurant 72-98 mm. Dessus noir ou noir ardoisé ..... *Fraseria.*
    b. Coloration autre ..... 13.
13. a. Dessous blanc avec taches noires en pointe de flèche. Queue n'atteignant pas deux tiers de la longueur de l'aile mesurant 71-80 mm. ..... *Myopornis.*
    b. Dessous n'offrant pas ces dessins 14
14. a. Tarse très court, sa longueur ne dépassant pas celle de la partie libre du bec. Dessus noir ou brun roux. Aile mesurant au moins 84 mm.; bec mesurant au moins 19 mm. ..... 15.
    b. Tarse plus long que la partie libre du bec ..... 16.
15. a. Une huppe à la tête ..... *Bias.*
    b. Pas de huppe ..... *Megabyas.*
16. a. Dessus d'un brun foncé; dessous moins foncé mais avec taches ou stries foncées. Rémige primaire 1 courte. Aile longue de 78-90 mm. ..... *Artomyias.*
    b. Si le dessus est d'un brun foncé, le dessous ne montre jamais ni taches ni stries. Si le dessous porte des stries, alors la gorge et le ventre tout au moins sont blancs ..... 17.
17. a. Les rémiges secondaires internes sont blanches à leur base. Dessus en grande partie noir ou brun grisâtre. Aile mesurant 75-87 mm. ..... *Ficedula.*
    b. Rémiges secondaires jamais blanches à la base ..... 18.
18. a. Dessus luisant, noir, noir bleu ou noir violet, ou bien dessus gris à noir brunâtre et peu luisant. Dessous blanc mais en général plus ou moins lavé de roux ou d'ocre. Narines libres, bec étroit et assez long; couvertures alaires en général blanches en partie ..... *Hyliota.*
    b. Dessus jamais noir, ni noir bleu ni noir violet; couvertures alaires jamais blanches ..... 19.
19. a. Le tarse atteint en général au plus 18 mm. S'il est plus long les rectrices externes sont blanches, au moins à leur bord externe. Aile n'atteignant en général pas 78 mm. ..... 20.
    b. Le tarse mesure au moins 20 mm. Les rectrices ne sont jamais blanches à leur bord externe. L'aile mesure au moins 78 mm. ..... 25.
20. a. Bec très large et court, en triangle équilatéral; sa largeur à la fente égale la partie libre ..... 21.
    b. Bec plus long, moins large, jamais en triangle équilatéral. La rémige primaire 1 dépasse les couvertures de la main de plus de 5 mm., ou bien l'aile mesure 80-89 mm. ..... 22.
21. a. Aile mesurant 64-74 mm. Plumage d'un gris ardoisé sombre, la gorge blanchâtre. La rémige primaire 1 dépasse les couvertures de la main de plus de 5 mm. ..... *Pedilorhynchus.*
    b. Aile mesurant 64-69 mm. au plus. Coloration brune, grise ou ardoisée (en ce cas, la rémige primaire 1 ne dépasse pas les couvertures de plus que 5 mm.) ..... *Alseonax.*
22. a. Bec plus large que haut (vu de côté) au niveau des narines. Dessous plus ou moins finement strié de sombre, ou bien la gorge est blanche ou blanchâtre ..... *Muscicapa.*
    b. Bec plus étroit, au plus aussi large que haut ..... 23.
23. a. La largeur du bec au niveau des narines n'atteint pas 4.5 mm. Plumage d'un gris cendré ou ardoisé, parfois brun grisâtre ou brun foncé mais alors les rectrices externes sont blanches, au moins à leur bord externe, et le tarse dépasse 18 mm. ..... *Parisoma.*
    b. Bec plus large, au moins à la base. Pas de blanc à la queue ..... 24.
24. a. Dessus grisâtre, les rémiges noires ou brun noirâtre, avec bordure externe grise. Mandibule inférieure noire ou seulement partiellement claire. Un trait blanc net aux lores ..... *Hypodes.*
    b. Dessus brun ou brun olivâtre; rémiges non bordées de gris en dehors. Poitrine lavée de brun. Au plus, un trait clair aux lores. Mandibule inférieure entièrement claire, la pointe parfois exceptée ... *Apatema.*
25. a. Dessus brun ou brun grisâtre. Aile mesurant 74-102 mm. Rémige 1 n'égalant pas la moitié de 2 ..... *Bradornis.*
    b. Dessus gris cendré, grisâtre ou brun foncé (*D. brunneus*), les paupières ordinairement avec petites plumes blanches. Aile mesurant 78-92 mm. Rémige primaire 1 égalant au moins la moitié de la rémige suivante ..... *Dioptrornis.*

Le genre *Hyliota* Swains. (p. 359) est représenté par trois espèces. L'une d'elles, *Hyl. violacea* Verr., a les sous-alaires et les tibias noirs : elle est connue du Bas-Congo au Kivu. Les deux autres ont les sous-alaires blanches, et les tibias au moins partiellement blancs; *Hyl. flavigastra* Swains. a le dessus d'un noir bleuté luisant chez le mâle, tandis que chez la femelle il est gris ou brun grisâtre mais avec le dos noir et un peu luisant; *Hyl. australis* Shell. a le dessus d'un noir velouté, peu luisant chez le mâle, tandis que la femelle l'a d'un noir brunâtre ou brun grisâtre, le dos plus sombre, non luisant : *Hyl. austr. australis* Shell. est connu du Katanga, *Hyl. austr. Slatini* de la forêt du Nord-Est. — *Hyl. flavigastra* typique habite le nord du Congo, en savane, jusqu'au lac Albert; la forme *Barbozae* Hartl. se trouve du Bas-Congo au Kasai, au Maniema, au Katanga et a même été trouvée à Beni.

Le genre *Parisoma* Swains. (p. 363) compte également trois représentants dans nos territoires. Chez *Par. plumbeum* Hartl. les rectrices externes sont en grande partie blanches; le dessus est gris; la forme typique se trouve, semble-t-il, partout, mais au Katanga elle est remplacée par la forme *orientale* Rchw. et Nm. — *Par. griseigulare* Jacks. n'offre pas de blanc à l'extrémité des rectrices; en dessus l'oiseau est d'un ardoisé foncé; il est connu de la région de Bolobo au Kasai, à l'Uelé, l'Ituri, au Kivu. — *Par. lugens* Rüpp., d'un brun plus ou moins foncé en dessus, a les rectrices bordées de blanc ou de brunâtre à l'extrémité; la forme *Prigoginei* Schout. du Nord-Ouest du lac Tanganika, a le dessus de la tête nettement plus foncé que le dos, alors qu'elle est à peu près de même coloration chez la forme *Jacksoni* Sharpe, signalée des Marungus par Chapin.

Le genre *Hypodes* (p. 367) est représenté par la seule espèce *Hyp. cinera* Cass., dont la forme *cinereola* Finsch Hartl. se trouve au Katanga, la forme typique dans le restant du Congo; cette dernière a l'aile et la queue plus courtes que *cinereola.*

Deux espèces du genre *Bradornis* (p. 369) sont signalées ici. L'une, *Br. pallidus* Müll. ne présente pas de traits sombres sur le dessus de la tête, alors que *Br. microrhynchus* Rchw. les montre nettement, au moins en avant. La forme *Erlangeri* Rchw. de cette dernière espèce pourrait se rencontrer en région du lac Albert. *Br. pallidus* a une forme *griseus* Rchw. au Kivu et au Ruanda-Urundi, une forme *murinus* Finsch Hartl. du Bas-Congo au Katanga, une forme *pallidus* Müll. dans le Nord-Est de nos territoires; la forme *modestus* Shell. a de plus été signalée de Bangui sur l'Ubangi, en territoire français.

Le genre *Empidornis* Rchw. (p. 371) est représenté à proximité de notre frontière du Nord-Est par la forme *Emp. semipartitus Orleansi* Rotsch., qui peut-être se trouvera en région du lac Albert.

Dioptornis Fischeri Rchw. est la seule espèce du genre *Dioptornis* Fisch, Rchw. (p. 372) connue de nos territoires jusqu'ici : sa forme *nyikensis* Shell., des Marungus; sa forme *semicinctus* Hart. de la région du lac Albert; sa forme *toruensis* Hart. du Ruwenzori au Kivu et au Ruanda-Urundi; ces diverses formes, en régions d'altitude élevée. *Dioptr. brunneus* Cab. se rencontrera peut-être dans le sud du Kwango; cette espèce diffère de la précédente par la coloration d'un brun foncé du dessus (au lieu de gris bleuté ou ardoisé).

Le genre *Melaenornis* Gray (p. 375) est représenté par trois espèces. L'une d'elles, *Mel. ardesiaca* Berl., de la forêt de montagne orientale, est en dessous d'un bleu ardoisé sombre; ses rectrices externes sont nettement plus courtes que les médianes et la queue est arrondie. Les deux autres sont noires ou noir ardoisé en dessus. *Mel. pammelaina* Stanl. est d'un noir bleuté luisant en dessus; ses rectrices médianes sont plus courtes que les suivantes, et la queue est donc légèrement échancrée ou coupée droit; la forme *atra* Sund. se trouve du Bas-Congo au Kasai et au Katanga, la forme typique au Manyema et au Ruanda-Urundi. *Mel. edolioides* Swains., représentée de l'Uelé au Kivu par sa forme *ugandae* Som., a le dessus non ou guère luisant; ses rectrices médianes sont un peu plus longues que les autres et la queue est arrondie.

Deux espèces représentent le genre *Fraseria* Bonap. (p. 379). L'une d'elles, *Fras. cinerascens* Hartl., offre une tache blanche ou un trait blanc devant l'œil, que n'a pas *Fras. ocreata.* Cette dernière espèce se rencon partout dans nos territoires, en forêt, tandis que *Mr. cinerascens* semble ne pas se rencontrer dans l'Est.

Le genre *Myopornis* Rch. (p. 382) compte la seule espèce *Myop. Böhmi* Rchw., connue du Katanga seulement.

Le genre *Apatema* Rchw. (p. 383) compte une seule espèce, *Apat. olivascens* Cass., qui a été trouvée en forêt du Nord-Est, du Kivu et du Sankuru.

Trois espèces représentent le genre *Alseonax* Cab. (p. 385). *Als. adustus* Boie a le dessus d'un brun grisâtre à brun; sa mandibule inférieure est noire avec base jaune; la forme *angolensis* Rchw. se trouve peut-être dans le sud du Congo; la forme *pumilus* Rchw. n'est connue que du Nord-Est; la forme *subadustus* Shell., du Katanga et du sud du Kasai; la forme *subtilis* Grote, du Kivu et du Ruanda-Urundi. — *Als. epulatus* Cass. a le dessus d'un gris brunâtre, la mandibule inférieure jaune mais sombre au bout, les pattes noires ou noir-brun; il est connu du Bas-Congo et du Nord-Est. — *Als. Seth-Smithi* Som., enfin, a le dessus d'un gris ardoise foncé ou gris bleuté, la mandibule inférieure jaune, parfois avec pointe noire, les pattes jaunes; il m'est connu d'une part du Sankuru, de l'autre de l'Uelé, de l'Ituri, du Kivu.

Le genre *Muscicapa* Linn. (p. 389) compte quatre représentants dans nos territoires; ils se distinguent comme suit :

1. a. Dessus de la tête et du corps brun, plus ou moins intensément coloré ..... 2.
   b. Dessus gris bleuté à gris cendré ..... *Musc. Cassini.*

2. a. Dessus brun fauve à brun grisâtre, le front plus ou moins nettement strié de sombre. Dessous blanc, la poitrine au moins striée de brun ..... 3.
b. Dessus brun foncé, non strié de sombre. Dessous de coloration claire, mais la poitrine souvent d'un brun grisâtre ..... *Musc. aquatica.*
3. a. L'aile mesure 69-77 mm., le bec 12-14.5 mm. ..... *Musc. gambagae.*
b. L'aile mesure 78-92 mm., le bec 16-18 mm. ..... *Musc. striata.*

Musc. aquatica Heugl. a trois représentants : *aq. infulata* Hartl. dans le Nord-Est; — *aq. lualabae* Chap. au Katanga; — *aq. ruandae* Gyld. au Kivu et au Ruanda-Urundi. — *Musc. Cassini* Heine semble se rencontrer partout en régions forestières, au long de l'eau, mais ne m'est pas connu du Mayumbe. — *Musc. gambagae* Alex. n'est connu que de l'extrême Nord-Est. — *Musc. striata* Pall., enfin, notre Gobe-Mouches gris européen, se rencontre en migration dans toutes les régions de nos territoires.

Le genre *Ficedula* Briss. (p. 395) est représenté dans notre faune par deux espèces européennes, visitant nos territoires au cours de leur migration vers le sud. *Ficedula albicollis* Temm., le Gobe-Mouches à collier blanc, diffère de *Fic. hypoleuca* Pall., le Gobe-Mouches noir, par la longueur de la deuxième rémige primaire, ordinairement plus courte que la cinquième chez *F. hypoleuca,* égale à elle ou un peu plus longue qu'elle chez *F. albicollis*; cette dernière espèce offre chez le mâle, et moins nettement chez la femelle, un collier blanc ou clair ou du moins une tache de chaque côté du cou amorçant ce collier; ces taches ou ce collier font défaut à *F. hypoleuca.* Les mâles adultes sont noirs en dessus, les femelles sont d'un brun grisâtre. *Fic. albicollis* a été récoltée en diverses régions du Congo belge (carte, fig. 368); *Fic. hypoleuca* n'a jusqu'ici été trouvé qu'à Mahagi.

Deux espèces représentent le genre *Pedilorhynchus* Rchw. (p. 397). *Ped. comitatus* Cass. a les sous-caudales gris sombre, plus foncées que le ventre; l'aile n'atteint pas 69 mm. de longueur; lores gris foncé surmontés d'une bande blanche; — *Ped. Tessmanni* Rchw. a les sous-caudales blanches comme le ventre; l'aile mesure en général au moins 70 mm.; les lores sont gris, ordinairement sans bande blanche. Cette dernière espèce n'est connue que du Mayumbe et de l'Aruwimi, tandis que *P. comitatus* est largement répandu, sa forme typique au Mayumbe et au Bas-Congo, sa forme *Stuhlmanni* Rchw. de l'Equateur au Kasai, à l'Uelé, à l'Ituri, au Kivu.

Artomyias fuliginosa Verr. (p. 400) est représenté par sa forme typique dans toutes nos régions forestières et jusque dans les galeries du Bas-Katanga.

Le genre *Megabyas* Verr. (p. 401) ne compte qu'une seule espèce : *Meg. flammulatus* Verr., dont la forme typique est connue du Bas-Congo et du Mayumbe, et la forme *aequatorialis* Jacks. des autres régions forestières.

Bias musicus Vieill. est l'unique espèce du genre *Bias* Less. (p. 403), sa forme typique se trouve dans toutes nos régions forestières. Comme chez les *Megabyas,* mâle et femelle sont différemment colorés, le dos noir chez le mâle, brun chez la femelle.

Diverses espèces représentent le genre *Batis* Boie (p. 406). On distingue comme suit ces petits Oiseaux :

1. a. Sous-alaires noires ..... 2.
b. Sous-alaires blanches ..... 4.
2. a. Ou bien (♂) la bande pectorale est noire et la raie sourcilière est courte; ou bien (♀) la bande pectorale est brune et la gorge montre une tache brune ..... *Batis molitor.*
b. Ou bien (♂) la bande pectorale est noire mais la raie sourcilière est longue, atteignant les tempes; ou bien (♀) la bande pectorale est brune mais la gorge est blanche, sans tache brune médiane ..... 3.
3. a. Ou bien (♂) la bande pectorale est noire et la raie sourcilière est large, tandis que le haut du dos est d'un gris légèrement luisant, lavé de brun ou d'olivâtre; ou bien (♀) la bande pectorale est d'un brun clair, fort large et la raie sourcilière est roussâtre ..... *Bat. senegalensis.*
b. Ou bien (♂) la bande pectorale est noire mais la raie sourcilière est étroite au-dessus de l'œil, s'élargissant en arrière, tandis que le haut du dos est gris, sans lustre; ou bien (♀) la bande pectorale, étroite, est d'un brun marron foncé et la raie sourcilière est étroite et blanchâtre ..... *Bat. minor.*
4. a. L'aile mesure 60-65 mm., la queue mesure au moins 38 mm., le tarse mesure 18 mm. La bande pectorale est noire dans les deux sexes ..... 5.
b. L'aile n'atteint pas 57 mm.; la queue n'atteint ordinairement pas 38 mm., le tarse n'atteint pas 18 mm. 6.
5. a. Scapulaires noires. Front avec grande tache blanche devant chaque œil; pas de raies sourcilières. Couvertures alaires de même coloration dans les deux sexes ..... *Batis diops.*
b. Scapulaires grises. Les taches blanches du front se prolongent en raies sourcilières. La femelle a des couvertures alaires roussâtres, le mâle les a blanches ..... *Bat. Margaritae.*
6. a. Bande pectorale noire ou brune ..... 7.
b. Bande pectorale gris foncé ..... *Batis minima.*
7. a. L'aile mesure au plus 46/51 mm. Dessus de la tête au moins en majeure partie d'un noir bleuté. Bande pectorale noire chez les deux sexes. Tarse mesurant 13-14 mm. ..... *Bat. ituriensis.*
b. L'aile dépasse en général 51 mm. Dessus de la tête d'un gris bleuté foncé. Bande pectorale de la femelle brune. Tarse mesurant 15-16 mm. ..... *Bat. minulla.*

Batis diops JACKS. est caractéristique de la forêt de montagne du Kivu et du Ruanda-Urundi. — *Batis ituriensis* CHAP n'est connu qu'en de rares exemplaires, de l'Uelé, de l'Ituri, du Kivu. — *Batis Margaritae* BOULT., connu de la forêt dense de la Rhodésie du Nord, se rencontrera vraisemblablement aussi au Katanga. — *Batis minima* VERR., décrit du Gabon, pourrait de même se retrouver au Mayumbe. — *Batis minor* ERL. est fort répandu, surtout en savane, sa forme *congoensis* NEUM. du Mayumbe et du Bas-Congo au Kasai, sa forme *nyansae* NEUM. dans l'Uelé, l'Ituri, le Kivu, le Ruanda-Urundi. — *Batis minulla* BOC., petite espèce rarement récoltée, n'est connu que du Bas-Congo et du Kasai. — *Batis molitor* HAHN KÜST., enfin, est plus répandu : la forme typique au Katanga, la forme *puella* RCHW. du Nord du Kwango au Kasai, à l'est du Congo. — Quant à *Baltis senegalensis* LINN., il est peu probable qu'on le trouve dans nos territoires, bien qu'il ait été indiqué de l'Oubangui-Chari (peut-être par erreur).

Le genre *Diaphorophyia* BONAP. (p. 412) renferme plusieurs espèces, que l'on distingue aisément comme suit :

1. a. Le dessous est jaune ou brun marron ..... *Diaph. concreta.*
   b. Le dessous est au moins partiellement blanc, et nulle part jaune ..... 2.
2. a. La gorge est luisante, d'un vert acier ..... *Diaph. Blissetti.*
   b. La gorge est blanche ou brun marron ..... 3.
3. a. Les plumes du dessus de la tête sont courtes, n'atteignant pas 5 mm. de longueur. Le dessus de la tête est noir, avec ou sans reflets d'un bleu violacé, dans les deux sexes ..... *Diaph. tonsa.*
   b. Les plumes du dessus de la tête mesurent au moins 8 mm. Chez le mâle le dessus de la tête est noir à reflets bleu verdâtre, chez la femelle il est gris ardoisé à gris noirâtre ..... *Diaph. castanea.*

Les *Diaphorophyia* sont des Gobe-Mouches que l'on reconnaît aisément à leur queue très courte et aux œillères charnues ou caroncules qui entourent les yeux. — *Diaph. Blissetti* SHARPE est représenté en forêt de nos territoires du Nord et de l'Est par la forme *Jamesoni* SHARPE; la forme *chalybea* RCHW. pourrait se rencontrer dans le Bas-Congo. — *Diaph. castanea* FRAS. se rencontre partout, en forêt, jusque dans les galeries forestières du Bas-Katanga, sous sa forme typique. — *Diaph. concreta* HARTL. est représenté par sa forme *Graueri* SHARPE dans les forêts de l'Est du Congo; — la forme *Harterti* BATES pourrait être trouvée au Mayumbe, la forme *kungwensis* MOR. aux Marungus. — *Diaph. tonsa* BATES rarement récoltée, est connue de l'Uelé, de l'Ituri, du Kivu.

Le genre *Platysteira* JARD. SELB. (p. 418) est aisément reconnaissable aux œillères ou caroncules de coloration rouge ou orange surmontant les yeux. Trois espèces sont à distinguer :

1. a. Couvertures alaires non marquées de blanc. Ou bien (♂) la gorge et le menton sont blancs et il existe une bande pectorale noire; ou bien (♀) le menton seul est blanc, la gorge et la poitrine sont noirs ... . *Plat. peltata.*
   b. L'aile est traversée par une bande blanche ..... 2.
2. a. Ou bien (♂) le menton et la gorge sont blancs et il existe une bande pectorale noire mais alors le dessus de la tête est d'un noir luisant comme la nuque et le dos; ou bien (♀) la gorge et le cou sont brun marron ..... *Plat. cyanea.*
   b. Ou bien (♂) le menton et la gorge sont blancs et il existe une bande pectorale noire mais le dessus de la tête est noir tandis que le dos est gris; ou bien (♀) tout le dessous est blanc ..... *Plat. albifrons.*

Platysteira albifrons SHARPE, connu de l'Angola, pourrait se rencontrer au Kwango ou dans le Bas-Congo. — *Plat. cyanea* MÜLL. se retrouve dans une grande partie de nos territoires, surtout en savane; la forme typique m'est connue du Bas-Congo, la forme *nyansae* NEUM. du Mayumbe à l'Equateur, du Kasai, du Nord et de l'Est. — *Plat. peltata* SUND. est représenté par la forme *mentalis* BOC. du Kasai au Katanga, au Maniema, et même au Ruanda-Urundi; la forme typique se rencontre peut-être dans le sud.

Le genre *Erythrocercus* HARTL. (p. 422) n'est connu de nos territoires cue par l'espèce *Maccalli* CASS., aisément reconnaissable à la coloration du front, brun rouge à brun violacé avec traits blancs; la forme typique a été trouvée au Mayumbe; la forme *congicus* OG.-GRANT semble fort répandue, du Kasai à l'Equateur, au Nord et à l'Est de nos territoires, en forêt. Une autre espèce, *Er. Livingstonei* GRAY, se rencontrera sans doute dans le sud-est du Katanga; elle est aisément reconnaissable à la coloration jaune du dessous et grise du dessus de la tête y compris le front, le dos étant d'un vert jaunâtre olivâtre.

Le genre *Elminia* BONAP. (p. 424) renferme deux espèces, de coloration générale très caractéristique, vivant en savane, d'un bleu ardoise à bleu gris ou bleu clair. *Elm. albicauda* BOC. a les rectrices externes blanches, les autres sont largement blanches à l'extrémité; il m'est connu du Kasai au Katanga, de l'est et du Ruanda-Urundi. — *Elm. longicauda* SWAINS. a les rectrices tout au plus bordées de blanc à l'apex; la forme *teresita* ANTIN. est connue du Bas-Congo et du nord-est de nos territoires; la forme *loandae* SCLAT. PRAED pourrait se trouver dans le sud du Kwango.

Le genre *Trochocercus* CAB. (p. 427) renferme quatre espèces que l'on distinguera comme suit :

1. a. Les rectrices externes sont largement blanches à leur extrémité. Dessus de la tête et ses côtés noirs ... . *Troch. albonotatus.*

b. Les rectrices ne sont pas blanches à l'extrémité ..... 2.
2. a. Dessus de la tête d'un noir mat. Coloration nulle part à reflets d'acier ..... 3.
b. Dessus de la tête plus ou moins luisant à reflets d'acier ..... 4.
3. a. Milieu du ventre blanc, les flancs gris ..... *Troch. albiventris.*
b. Tout le dessous est gris ..... *Troch. nigromitratus.*
4. a. Ou bien (♂) le menton, la gorge et le jabot sont luisants à reflets d'acier, tandis que le restant du dessous est blanc avec flancs gris; ou bien (♀) seul le dessus de la tête est luisant acier, tandis que la gorge et le jabot sont d'un gris foncé avec taches blanches et que les grandes couvertures sont en général bordées de blanc ..... *Tr. cyanomelas.*
b. Ou bien (♂) le menton, la gorge et le jabot sont luisants à reflets d'acier mais le restant du dessous est gris; ou bien (♀) gorge et jabot sont presque uniformément gris et les couvertures alaires ne présentent pas de bordure blanche ..... *Tr. nitens.*

Trochocercus albiventris Sjöst. se trouve en régions d'altitude de l'est du Congo et au Ruwenzori; il y est représenté par sa forme *toroensis* Jack. — *Troch. albonotatus* Sharpe a de même sa forme typique dans les régions élevées orientales, du Ruwenzori au Tanganika et au Ruanda-Urundi. — *Troch. cyanomelas* Vieill. a sa forme *vivax* Neave dans le Haut-Katanga. — *Troch. nigromitratus* Rchw. est connu du Congo central et oriental, en forêt humide. — *Troch. nitens* Cass., enfin, a été trouvé sous sa forme typique dans toutes nos régions forestières, sauf en altitude.

Le genre *Terpsiphone* Glog. (*Tchitrea* auct.) (p. 433) compte trois espèces dans nos régions. Elles se distinguent comme suit :

1. a. Une huppe bien développée à la tête, ses plumes les plus longues mesurant ordinairement plus que 13 mm. Il n'y a pas opposition tranchée entre la couleur de la tête et du dessous. Chez le mâle en plumage de noces les deux rectrices médianes sont développées en longs rubans dépassant considérablement les autres rectrices, le dos et les ailes sont souvent au moins partiellement blancs au noirs ..... *Terpsiphone viridis.*
b. Les plumes les plus longues de la tête ne dépassent qu'exceptionnellement 11 mm.; il y a donc tout au plus l'indication d'une huppe sur la tête. Ni le dos ni les ailes ne sont jamais blancs ni noirs ..... 2.
2. a. La tête du mâle est entièrement d'un noir luisant, parfois (*Schubotzi*) d'un gris ardoise, tranchant nettement sur la coloration du restant du dessous, qui est ordinairement d'un beau jaune brun rougeâtre à orangé rougeâtre, mais qui parfois (*Bedfordi*) est de coloration grise comme le dessus du corps. Chez la femelle la gorge est plus grise mais tranche également sur le dessous du corps. Dans nos territoires les rectrices médianes ne dépassent habituellement pas de plus de 35 mm. les rectrices externes ..... *Terps. rufiventer.*
b. La tête est noire ou grise mais en dessous sa coloration passe graduellement à la coloration grise ou gris plomb du cou et de la poitrine, tandis que le dessus du corps est d'un brun marron à brun rouille. Les rectrices médianes sont prolongées en longs rubans dans l'est de nos territoires, pas ailleurs ..... *Terps. rufocinerea.*

Terpsiphone rufiventer Swains. habite la forêt. Il est représenté par une forme entièrement grise dans le Kibali-Ituri : *Bedfordi* O. Grt. Les autres formes sont au moins partiellement d'un brun rougeâtre à orangé rougeâtre. La forme *Schubotzi* Rchw. a la tête d'un gris ardoise; elle est connue de l'ouest du Congo mais aussi de Basongo. Les autres formes ont la tête noire : *mayombe* Chap. est connu du Mayumbe et de l'Equateur, *ignea* Rchw. de toutes les régions forestières centrales, orientales et méridionales.

Terpsiphone rufocinerea Cab. a deux représentants : la forme typique dans le Bas-Congo, la forme *Batesi* Chap. dans nos autres régions, en forêt. — *Terpsiphone viridis* Müll. a divers représentants, souvent mal définis : *Ferreti* Guér. dans le nord-est; *kivuensis* Salom. en région orientale, de Beni au lac Tanganika et au Ruanda-Urundi; *ruwenzoriae* Grt. et Prd., au Ruwenzori; *speciosa* Cass. dans toutes nos régions forestières basses; *plumbeiceps* Rchw. surtout en régions de savanes méridionales mais parfois aussi, en migration, en forêt ou en savanes du nord du Congo.

FAM. HIRUNDINIDAE (p. 444).

Les Hirundinides, ou Hirondelles, sont des Oiseaux dont chacun connait l'allure si caractéristique. Leurs ailes allongées et pointues rappellent celles des Martinets, ou Apodides, que nous avons antérieurement étudiés; elles comptent 8 rémiges primaires, 9 rémiges secondaires; la première rémige présente est la plus longue; la queue est rarement coupée droit; le plus souvent elle est plus ou moins profondément échancrée; bec court, largement fendu.

La nourriture des Hirondelles consiste essentiellement en Insectes, qu'elles capturent au vol.

Diverses espèces européennes se rencontrent en migration au Congo, les autres Hirondelles trouvées dans nos territoires sont purement africaines.

Les Hirondelles établissent deux types de nids. Les unes creusent dans le sol des galeries se terminant par

une poche, le nid proprement dit; le autres maçonnent des nids en terre contre l'une ou l'autre paroi verticale; ces nids sont largement ouverts en dessus ou tout au contraire ne laissent libre qu'un orifice de sortie.

Les genres d'Hirundinides africains se distinguent comme suit :

1. a. Les barbes du fanion externe de la rémige extérieure sont raides, comme brisés, chez la femelle; chez le mâle elles se terminent par une sorte de crochet dirigé vers l'avant. Coloration générale sombre, noire ou brun foncé; si les sous-alaires ou la gorge sont blanches, alors les rectrices ne montrent pas de taches blanches ..... *Psalidoprocne.*
   b. Les barbes externes de la première rémige sont douces au toucher. Si la coloration générale est noire, avec tache blanche à la gorge, les rectrices portent également des taches blanches ..... 2.
2. a. Les doigts et le tarse sont couverts de petites plumes. La poitrine et le ventre sont blancs, unicolores ... . *Delichon.*
   b. Les doigts et le tarse ne sont pas emplumés; chez *Riparia riparia* on trouve cependant une touffe de petites plumes à l'arrière du tarse : chez cette espèce le dessous est blanc avec large bande pectorale sombre ..... 3.
3. a. Dessus gris brun à brun foncé, sans luisant marqué. Queue jamais échancrée profondément ..... 4.
   b. Dessus d'un noir bleuté ou verdâtre, plus ou moins luisant ..... 6.
4. a. La gorge et la poitrine sont striés de sombre sur fond blanc. Queue tronquée ou légèrement arrondie. Pas de blanc aux rectrices ..... *Phedina.*
   b. Gorge et poitrine non striés nettement ..... 5.
5. a. Gorge blanche, grise ou brune; parfois une bande pectorale brune. Pas de blanc aux rectrices ... *Riparia.*
   b. Gorge roussâtre; pas de bande pectorale; une partie au moins des rectrices sont marquées de blanc .... *Ptyonoprogne.*
6. a. Queue faiblement échancrée, les rectrices les plus externes ne dépassant les médianes que de 13 mm. au plus. Croupion en général autrement coloré que le dos ..... *Petrochelidon.*
   b. Queue davantage échancrée, ou bien les rectrices externes sont pointues au bout ..... 7.
7. a. Croupion brun gris tandis que le dos est noir. Dessus de la tête brun foncé ..... *Pseudhirundo.*
   b. Croupion noir comme le dos ou brun rouge à roussâtre ..... 8.
8. a. Croupion coloré comme le dos ..... *Hirundo.*
   b. Croupion brun rouge à roussâtre ou chamois, dos noir ..... *Cecropis.*

Le genre *Riparia* Först. (p. 445) est représenté par quatre espèces d'Hirondelles de rivage, nichant dans le sol, qu'on distingue comme suit :

1. a. L'aile mesure au moins 115 mm. Une bande pectorale d'un brun sombre, une raie blanche au-dessus des lores ..... *Riparia cincta.*
   b. L'aile n'atteint ordinairement pas 112 mm. de longueur. Pas de raie blanche au-dessus des lores ..... 2.
2. a. Une petite touffe de plumules sur le tarse, au-dessus du doigt postérieur. Dessous blanc, avec bande pectorale brune ..... *Rip. riparia.*
   b. Pas de touffe de plumules au tarse ..... 3.
3. a. Dessous blanc, avec bande pectorale d'un brun grisâtre peu tranchée ..... *Rip. congica.*
   b. Dessous d'un brun grisâtre, le milieu du ventre parfois blanc ..... *Rip. paludicola.*

Riparia cincta Bodd. semble se rencontrer partout, en savane, là où les conditions lui conviennent; l'espèce est représentée par trois formes : la forme typique venant en migration dans nos territoires, la forme *suahelica* Som. trouvée dans l'est, la forme *parvula* Amad., indigène, semble-t-il, dans le Congo central et méridional. — *Riparia congica* Rchw. n'est connue que des régions avoisinant le Fleuve Congo. — *Rip. paludicola* Vieill. n'est jusqu'ici connue que de l'est, sous sa forme *ducis* Rchw. — *Rip. riparia* Linn., notre Hirondelle de rivage belge, a été trouvée en migration dans diverses régions du Congo belge.

Le genre *Pseudhirundo* Rob. (p. 450) ne renferme qu'une seule espèce, *Ps. griseopyga* Sund., qui a été trouvée partout, sauf dans l'Ubangi et le Bas-Congo.

Le genre *Phedina* Bonap. (p. 451) est représenté par l'espèce *Phed. Brazzae* Oust., qui n'a jusqu'ici été notée que dans le sud.

Une seule espèce représente également le genre *Ptyonoprogne* Rchb. (p. 453). La forme *rufigula* Fisch. Rchw. de *Pt. fuligula* Lcht. est connue du nord-est et de l'est mais a été signalée du Haut-Katanga.

Le genre *Hirundo* Linn. p. 454) renferme une série d'espèces qui se différencient comme suit :

1. a. Le front, et parfois tout le dessus de la tête, est brun, roussâtre ou brun rougeâtre; le dos par contre est noir bleuté ..... 2.
   b. Le dessus de la tête, front y compris, est coloré comme le dos en noir bleuté ..... 7.
2. a. Chez l'adulte tout le dessus de la tête est brun rougeâtre à brun. Les rectrices les plus externes sont allongées en pointe fine et atteignent chez le mâle adulte jusqu'à 110 mm. de longueur ..... *Hirundo Smithi.*
   b. Le front seul est brun rougeâtre ..... 3.

3. a. La gorge est blanche ou simplement lavée de brunâtre ..... 4.
b. La gorge est d'un brun rougeâtre foncé chez l'adulte ..... 5.
4. a. L'aile dépasse 120 mm. de longueur. Une bande pectorale noire large ..... *Hir. albigularis.*
b. L'aile n'atteint pas 115 mm. La bande pectorale sombre est interrompue au milieu ..... *Hir. aethiopica.*
5. a. La poitrine et les flancs sont d'un brun grisâtre. Les rectrices montrent une grande tache blanche; les plus externes ne dépassent pas 64 mm. ..... *Hir. angolensis.*
b. Poitrine et flancs sont blancs, crèmes ou roussâtres ..... 6.
6. a. La tache blanche ornant le fanion interne des rectrices est fort grande, débutant à 20 mm. environ de la base. Ventre blanc. Rectrices les plus externes ne dépassant pas 80 mm. ..... *Hir. lucida.*
b. La tache blanche des rectrices est plus petite, débutant seulement à 30 mm. de la base. Ventre de coloration isabelle, crème ou roussâtre, parfois cependant blanc. Les rectrices les plus externes du mâle peuvent atteindre 120 mm. de longueur ..... *Hir. rustica.*
7. a. Dessous au moins en grande partie brun roussâtre, grisâtre ou blanchâtre ..... 8.
b. Dessous entièrement noir bleuté, ou avec tache blanche à la gorge ..... 9.
8. a. Dessous entièrement grisâtre, blanchâtre ou brun grisâtre clair ..... *Hir. dimidiata.*
b. Dessous brun roussâtre, les sous-caudales noir suie ..... *Hir. nigrorufa.*
9. a. Tout le dessous est d'un noir bleuté ..... *Hir. atrocoerulea.*
b. Une tache blanche à la gorge ..... *Hir. Emini.*

Les *Hirundo*, comme les *Cecropis*, bâtissent des nids en terre, appliqués contre une paroi verticale, en poche largement ouverte en dessus. Une des espèces, *H. rustica*, notre Hirondelle de cheminée de Belgique, migre en masse à travers nos territoires.

Hirundo aethiopica Blanf. pourrait se rencontrer au lac Albert. — *Hir. albigularis* Strickl. a été trouvée sous sa forme *ambigua* Boc. au Katanga. — *Hir. angolensis* Boc. est connu du Bas-Congo au sud et à l'est de nos territoires. — *Hir. atrocoerulea* Sund. a été trouvé au Katanga mais aussi à Irumu. — *Hir. dimidiata* Sund. est représenté par sa forme *Marwitzi* Rchw. au Katanga. — *Hir. lucida* Verr. n'est connu que de la région de Stanleyville et de Léopoldville. — *Hir. nigrita* Gray semble se trouver partout en régions forestières et manquer dans le Haut-Katanga. — *Hir. nigrorufa* Boc. n'a été trouvée qu'au Parc de l Upemba. — *Hir. rustica* Linn., l'Hirondelle de cheminée migratrice d Europe, a été observée dans toutes les régions du Congo belge et du Ruanda, parfois en nombre impressionnant, notamment dans l'est; elle apparaît en septembre et disparaît en avril de nos territoires. — *Hir. Smithi* Leach est connue des régions de savane de nos territoires, à part le Kasai, le Kwango et le Bas-Congo sauf vers l'embouchure du Fleuve.

Le genre *Cecropis* Boie (p. 464), admis par Chapin, est fort voisin du précédent et n'en est, au fond, qu'un sous-genre tout au plus, en différant par la couleur du croupion. Ses diverses espèces se distinguent comme suit :

1. a. Le dessus est d'un noir bleuté, la tête d'un brun rougeâtre. Le dessous est nettement strié en longueur ..... 2.
b. Le dessus de la tête est coloré comme le dos en noir bleuté. Le dessous n'est pas strié ou montre tout au plus de très fins traits ..... 3.
2. a. Les stries du dessous sont plus ou moins larges et sont noires. Les couvertures de l'oreille sont colorées comme le dessus de la tête. L'aile mesure au plus 116 mm ..... *Cecropis abyssinica.*
b. Les stries du dessous sont fines, brunes ou brun noir. Les couvertures de l'oreille sont en général blanchâtres avec stries brunes. Aile dépassant 116 mm. ..... *Cecr. cucullata.*
3. a. La moitié distale au moins des sous-caudales est noire. La poitrine montre de très fins traits sombres. L'aile atteint au plus 135 mm. de longueur ..... *Cecr. daurica.*
b. Les sous-caudales sont tout au plus noires à l'extrémité ..... 4.
4. a. L'aile n'atteint pas 135 mm. Couvertures de l'oreille noires ..... *Cecr. semirufa.*
b. L'aile dépasse 135 mm. Couvertures de l'oreille crème ou roussâtres ..... *Cecr. senegalensis.*

L'espèce *Cecropis abyssinica* Guér. est représentée dans toutes nos régions herbeuses par sa forme *unitatis* Sclat. et Prd. — *Cecr. cucullata* Bodd. n'a été récolté qu'au Kasai et au Katanga. — *Cecr. daurica* Linn. a été observé du lac Albert au Parc de l'Upemba, sous sa forme *Emini* Rchw. — *Cecr. semirufa* Sund. est représenté par trois formes : *Gordoni* Jard., trouvé du Bas-Congo au Congo central et septentrional; *Neumanni* Rchw. du lac Albert au Kasai et au Bas-Katanga; *semirufa* proprement dit dans le Moyen-Congo et au Katanga. — *Cecr. senegalensis* Linn. a deux représentants : *Monteiri* Hartl., à rectrices marquées de blanc, du Bas-Congo au Katanga et au Ruanda-Urundi; et *saturatior* Bann., à rectrices unicolores, du Bas-Congo à l'Uelé et au Kivu.

Le genre *Petrochelidon* Cab. (p. 472) compte quatre espèces dans nos territoires. Elles se distinguent comme suit :

1. a. Le dessus est au moins en majeure partie d'un noir bleuté ..... 2.

b. Le dessus est de coloration brune ..... *Petrochelidon fuliginosa.*
2. a. L'aile mesure 111-117 mm. de longueur. Les rectrices sont entièrement noires ..... *Petr. spilodera.*
b. L'aile n'atteint pas 102 mm. Une partie des rectrices portent une tache blanche ..... 3.
3. a. Gorge d'un beau brun rougeâtre ..... *Petr. rufigula.*
b. Gorge d'un brun jaunâtre clair ..... *Petr. Preussi.*

Petrochelidon fuliginosa CHAP., connu du Gabon, se trouvera vraisemblablement dans nos territoires. — *Petr. Preussi* RCHW. a été récolté à Gangala na Bodio par CHAPIN. — *Petr. rufigula* BOC. n'est connu que du Bas-Congo et du Kasai. — *Petr. spilodera* SUND. n'a été trouvé qu'à Tumba et en région de Bolobo.

Le genre *Delichon* MOORE (p. 475) ne renferme qu'une espèce, *Delichon urbica* LINN., notre Hirondelle de fenêtres européenne, qui a été trouvée en migration d'hiver, en exemplaires isolés, en diverses régions du Congo belge, comme le montre la carte donnée p. 476.

Le genre *Psalidoprocne* CAB. (p. 476), enfin, compte diverses espèces, toutes caractérisées par la structure curieuse du bord de l'aile. On les distingue comme suit :

1. a. La queue est coupée droit, ou peut s'en faut, les rectrices les plus externes dépassant les médianes de 6 mm. au plus ..... *Psalidoprocne nitens.*
b. La queue est nettement échancrée, les rectrices les plus externes dépassant les médianes de 15 mm. au moins ..... 2.
2. a. La gorge au moins (femelle) est blanche, mais toute la tête peut être blanche (mâle) ..... *Psal. albiceps.*
b. La gorge n'est jamais blanche ..... 3.
3. a. Plumage d'un brun foncé, guère luisant. Sous-alaires blanches ou brunâtres ..... *Psal. Petiti.*
b. Le plumage de l'oiseau adulte est noir ..... 4.
4. a. Plumage nettement luisant à reflets huileux verts ..... 5.
b. Plumage peu luisant ..... 6.
5. a. Sous-alaires blanches ..... *Psal. mangbettorum.*
b. Sous-alaires grises ou brun grisâtre ..... *Psal. chalybea.*
6. a. Sous-alaires blanches ou brun grisâtre clair ..... *Psal. orientalis.*
b. Sous-alaires d'un gris cendré ..... *Psal. holomelaena.*

Psalidoprocne albiceps SCLAT. est surtout connu de l'est mais a été trouvé dans le Bas-Katanga. — *Psal. chalybea* se trouve dans le Congo central, le nord et l'est. — *Psal. holomelaena* SUND. est représenté par sa forme *ruwenzorii* CHAP. du Ruwenzori au Kivu et au Ruanda, en régions d'altitude élevée. — *Psal. mangbettorum* CHAP. ne se trouve que dans le nord-est de nos territoires. — *Psal. nitens* CASS. se trouve en forêt, de l'Ubangi au Congo central et oriental, sous sa forme *centralis* NEUM., au Mayumbe sous sa forme typique. — *Psald. orientalis* RCHW. est représenté par sa forme *Reichenowi* NEUM. du Kasai au Katanga et au Maniema. — *Psal. Petiti* SHARPE et BOUV. ne se rencontre que dans le Bas-Congo.

FAM. PSEUDOCHELIDONIDAE (p. 483).

Un seul genre, et une seule espèce, à plumage noir, représente cette famille, voisine des Hirondelles mais s'en distinguant aisément par la forme et la couleur (rouge) du bec et par la présence de 9 rémiges primaires au lieu de 8 seulement.

Ces Oiseaux sont migrateurs en Afrique centrale, nichant aux eaux basses dans le sable des bancs du Fleuve puis disparaissant et gagnant le Gabon, ainsi que CHAPIN l'a montré. Ils creusent dans le sable de longues galeries aboutissant au nid proprement dit.

Le genre *Pseudochelidon* HARTL. (p. 483) est représenté par l'espèce *Pseud. eurystomina* HARTL., qui jusqu'ici n'a été observée, dans nos régions, que de la région de Lukolela à celle de Basoko et sur le Bas-Ubangi.

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

INHOUDSTABEL VAN DE ZEVENDE AFLEVERING (deel III, afl. 2, blz. 229-524).

(Table des matières du septième fascicule (volume III, fasc. 2, pp. 229-524).

(Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst).
(Les chiffres italiques renvoient aux résumés en langue française).

	Blz.- Pag.
XXV. — Ordo Passeriformes. — 2.	229-*485*
Fam. Sylviidae	229-*485*
Genus *Graueria* HARTERT	232-*486*
Genus *Macrosphenus* CASSIN	233-*486*
Genus *Hemitesia* CHAPIN	234-*487*
Genus *Sylvietta* LAFRESPAYE	236-*487*
Genus *Eremomela* SUNDEVALL	244-*487*
Genus *Phyllolais* HARTLAUB	249-*487*
Genus *Apalis* SWAINSON	251-*488*
Genus *Drymocichla* HARTLAUB	265-*489*
Genus *Hypergerus* REICHENBACH	266-*489*
Genus *Eminia* HARTLAUB	266-*489*
Genus *Camaroptera* SUNDEVALL	267-*489*
Genus *Cisticola* KAUP	274-*489*
Genus *Heliolais* SHARPE	308-*492*
Genus *Prinia* HORSFIELD	309-*492*
Genus *Bathmocercus* REICHENOW	315-*492*
Genus *Melocichla* HARTLAUB	317-*492*
Genus *Schoenicola* BLYTH	319-*492*
Genus *Bradypterus* SWAINSON	321-*492*
Genus *Calamocichla* SHARPE	326-*493*
Genus *Chloropeta* SMITH *(Calamonastides)*	329-*493*
Genus *Acrocephalus* NAUMANN	333-*493*
Genus *Lusciniola* GRAY	339-*493*
Genus *Locustella* KAUP	339-*493*
Genus *Hippolais* BALD.	340-*493*
Genus *Sylvia* SOCOPOLI	342-*494*
Genus *Phylloscopus* BOIE	346-*494*
Genus *Seicercus* SWAINSON	350-*494*
Genus *Hylia* CASSIN	354-*494*
Fam. Muscicapidae	356-*495*
Genus *Hyliota* SWAINSON	359-*497*
Genus *Parisoma* SWAINSON	363-*497*
Genus *Hypodes* CASSIN	367-*497*
Genus *Bradornis* SMITH	369-*497*
Genus *Empidornis* REICHENOW	371-*497*

	Blz. - Pag.
Genus *Dioptrornis* Fischer en Reichenow	372-*497*
Genus *Melaenornis* Gray	375-*497*
Genus *Fraseria* Bonaparte	379-*497*
Genus *Myopornis* Reichenow	382-*497*
Genus *Apatema* Reichenow	383-*497*
Genus *Alseonax* Cabanis	385-*497*
Genus *Muscicapa* Linnaeus	389-*497*
Genus *Ficedula* Brisson	395-*498*
Genus *Pedilorhynchus* Reichenow	397-*498*
Genus *Artomyias* Verreaux	400-*498*
Genus *Megabyas* Verreaux	401-*498*
Genus *Bias* Lesson	403-*498*
Genus *Batis* Boie	406-*498*
Genus *Diaphorophyia* Bonaparte	412-*499*
Genus *Platysteira* Jardine Selby	418-*499*
Genus *Erythrocercus* Hartlaub	422-*499*
Genus *Elminia* Bonaparte	424-*499*
Genus *Trochocercus* Cabanis	427-*499*
Genus *Terpsiphone* Glog. (*Tchitrea* auct.)	433-*500*
Fam. Hirundinidae	444-*500*
Genus *Riparia* Forster	445-*501*
Genus *Pseudhirundo* Roberts	450-*501*
Genus *Phedina* Bonaparte	451-*501*
Genus *Ptyonoprogne* Reichenbach	453-*501*
Genus *Hirundo* Linnaeus	454-*501*
Genus *Cecropis* Boie	464-*502*
Genus *Petrochelidon* Cabanis	472-*502*
Genus *Delichon* Moore	475-*503*
Genus *Psalidoprocne* Cabanis	476-*503*
Fam. Pseudochelidonidae	483-*503*
Genus *Pseudochelidon* Hartlaub	483-*503*

ALGEMEEN INDEX VAN HET DERDE DEEL

(aflev. 6-7)

INDEX GÉNÉRAL DU TROISIÈME VOLUME

(fasc. 6-7)

Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst.
(*Les chiffres italiques renvoient aux résumés en langue française*).

Blz. - Pag.

aberrans Smith (*Cisticola*) 277-*491*
abessinica Zedl. (*Camaroptera*) 268-*489*
abyssinica Guér. (*Cecropis*) 464-*502*
abyssinica Rpp. (*Pseudoalcippe*) 127-*220*
abyssinicus Gmel. (*Turdus*) 204-*224*
acedis Oberh. (*Pyrrhurus*) 89-*217*
acredula Linn. (*Phylloscopus*) 348-*494*
Acrocephalus Naum. 333-*493*
adelphe Grote (*Sylvietta*) 241-*487*
adustus Boie (*Alseonax*) 385-*497*
aequatoriale Jacks. (*Sheppardia*) 154-*222*
aequatorialis Jacks. (*Megabyas*) 402-*498*
aethiopica Blanf. (*Hirundo*) 455-*502*
affinis O.-Gr. (*Apalis*) 259-*488*
affinis Rchw. (*Hyliota*) 362
affinis Sm. (*Prinia*) 314-*492*
africana Sm. (*Mirafra*) 13-*213*
Afrocichla 206
aguimp Linn. (*Motacilla*) 40-*215*
Alaudidae 12-*212*
alba Linn. (*Motacilla*) 41-*215*
albicauda Boc. (*Elminia*) 424-*499*
albicauda Rchw. (*Mirafra*) 15-*213*
albiceps Sclat. (*Psalidoprocne*) 477-*503*
albicollis Temm. (*Ficedula*) 395-*498*
albicrissalis Neum. (*Bradypterus*) 322-*492*
albifrons Rpp. (*Pentholaea*) 183-*223*
albifrons Shpe (*Platysteira*) 419-*499*
albigularis Strickl. (*Hirundo*) 455-*502*
albigularis Shpe (*Phyllastrephus*) 91-*218*
albigularis Hart. (*Smithornis*) 4-*211*
albimentalis Sassi (*Bessonornis*) 155-
albipectus Rchw. (*Malacocincla*) 120-*220*
albiventris Sjöst. (*Trochocercus*) 428-*500*
albofasciata Lfr. (*Certhilauda*) 20-*213*
albonotatus Shpe (*Trochocercus*) 429-*500*
Alethe Cass. 149-*222*

Blz.- Pag.

Alexanderi Shpe (*Alethe*) 151
Alexinae Hgl. (*Schoenicola*) 320-*492*
Alfredi Hartl. (*Bradypterus*) 321-*492*
alpinus O.-Gt. (*Seicercus*) 353-*494*
Alseonax Cab. 385-*497*
alticola Shell. (*Apalis*) 252-*488*
amauroura Pelz. (*Melocichla*) 317-
ambigua Boc. (*Hirundo*) 456-*502*
Ameliae Tarr. (*Macronyx*) 50-*215*
amphilecta Rchw. (*Cisticola*) 295-*491*
Andropadus Sw. 55-*216*
angolensis Rchw. (*Alseonax*) 385-*497*
angolensis Bann. (*Apalis*) 262-*488*
angolensis Boc. (*Cisticola*) 303-*494*
angolensis Bann. (*Eremomela*) 248-
angolensis Boc. (*Hirundo*) 456-*502*
angolensis Bann. (*Macrosphenus*) 235-
angolensis Boc. (*Mirafra*) 16-*213*
angolensis Sousa (*Monticola*) 196-*224*
angolensis Vieill. (*Pitta*) 9-*212*
angusticauda Rcwh. (*Cisticola*) 277-*491*
ankole Lynes (*Cisticola*) 281-*491*
anonyma Müll. (*Cisticola*) 278-*491*
Ansorgei Hart. (*Andropadus*) 56-*216*
Ansorgei Hart. (*Calamocichla*) 328-
Ansorgei Neum. (*Cisticola*) 305-491
Ansorgei Rotsch. (*Pseudoalcippe*) 128-*220*
Anthus Bechst. 27-*213*
Antinorii Hgl. (*Cisticola*) 298-*491*
Apalis Sw. 251-*488*
Apatema Rchw. 383-*497*
apicalis auct. (*Schoenicola*) 320-
aquatica Hgl. (*Muscicapa*) 389-*498*
Archeri Shpe (*Bessonornis*) 155-*222*
ardesiaca Berl. (*Melaenornis*) 376-*497*
argentea Mor. (*Apalis*) 252-*488*
Argyia Less. 140-*221*

	Blz. - Pag.
aridula Wh. (*Cisticola*)	279-*491*
Arizelocichla Oberh.	65-*217*
Arnotti Tristr. (*Myrmecocichla*)	175-*223*
arquata Pet. (*Cichladusa*)	161-*223*
Artomyias Verr.	400-*498*
arundinaceus Linn. (*Acrocephalus*)	333-*493*
Ascensi Salv. (*Macronyx*)	53-*215*
Aschani Granv. (*Camaroptera*)	269-*489*
atra Sund. (*Melaenornis*)	378-*497*
atricapilla Linn. (*Sylvia*)	343-*494*
atriceps Less. (*Hypergerus*)	266-*489*
atriceps Shpe (*Pseudoalcippe*)	128-*220*
atricollis Boc. (*Eremomela*)	244-*487*
atripennis Sw. (*Phyllanthus*)	130-*220*
atrocoerulea Sund. (*Hirundo*)	457-*502*
australis Shell. (*Hyliota*)	359-*497*
awemba Lynes (*Cisticola*)	303-*491*
axillaris Shell. (*Saxicola*)	186-*223*
Ayresi Hartl. (*Cisticola*)	279-*491*
azureus Cass. (*Cyanograucalus*)	111-*219*
Babaulti Berl. (*Phyllastrephus*)	94-
baboecala Vieill. (*Bradypterus*)	322-*492*
badiceps Fras. (*Eremomela*)	245-*487*
Baeopogon Heine	68-*217*
baeticatus Vieill. (*Acrocephalus*)	335-*493*
bailundensis Neum. (*Cisticola*)	290
Bairdi Cass. (*Prinia*)	310-*492*
balearica Jord. (*Muscicapa*)	395
bambusicola Neum. (*Turdus*)	204-*224*
Bannermani Chap. (*Terpsiphone*)	437
barakae Shpe (*Bradypterus*)	326-*493*
baraka Jacks. (*Malacocincla*)	120-
baraka Shpe (*Sylvietta*)	242-
baraka Shpe (*Turdus*)	204-*224*
barbata Finsch Hartl. (*Tychaedon*)	147-*222*
barbatus Temm. (*Criniger*)	72-*217*
barbatus Desf. (*Pycnonotus*)	83-*217*
Barbozae Hartl. (*Hyliota*)	361-*497*
Bartteloti Shell. (*Cossypha*)	166-*223*
Batesi Shpe (*Chloropeta*)	331-*493*
Batesi Shpe (*Geokichla*)	201-*224*
Batesi Shpe (*Malacocincla*)	122-*220*
Batesi Chap. (*Terpsiphone*)	437-*500*
Bathmedonia auct.	315
Bathmocercus Rchw.	315-*492*
Batis Boie	406-*498*
Bedfordi O.-Grt. (*Terpsiphone*)	435-*500*
beema Sykes (*Motacilla*)	48-*215*
beirensis Rob. (*Camaroptera*)	269-*489*
Belli O.-Grt. (*Cisticola*)	285-*491*
Bessonornis Sm.	155-*222*
Bias Less.	403-*948*
binotata Rchw. (*Apalis*)	252-*488*
Bleda Bpte	101-*218*
Blissetti Shpe (*Diaphorophyia*)	413-*499*
boarula auct. (*Motacilla*)	44-
Bocagei Finsch Hartl. (*Cossypha*)	164-*223*
Bocagei Cab. (*Turdus*)	206-*224*
Böhmi Rchw. (*Myopornis*)	382-*497*
Bohndorffi Rchw. (*Anthus*)	32-*214*
Bohndorffi Shpe (*Phyllanthus*)	131-*220*
borin Bodd. (*Sylvia*)	344-*494*
Bottae Bpte (*Oenanthe*)	179-
brachyptera Shpe (*Cisticola*)	280-*491*
brachyura Lafr. (*Sylvietta*)	237-*487*
brachyurus Sund. (*Anthus*)	29-*214*
Bradornis Sm.	369-*497*
Bradypterus Sw.	321-*492*
Brazzae Oust. (*Phedina*)	451-*501*
Bredoi Schout. (*Chloropeta*)	330-*493*
brevicaudata Cretzschm. (*Camaroptera*)	268-*489*
brevirostris Sund. (*Schoenicola*)	320-*492*
brunnescens Hgl. (*Cisticola*)	283-*491*
brunneus Cab. (*Dioptrornis*)	373-*497*
bucolica Hartl. (*Heliocorys*)	22-*213*
budongoensis Seth Smith (*Seicercus*)	350-*494*
budongoensis Som. (*Smithornis*)	5-*211*
Budytes Cuv.	39-*214*
bulliens Lynes (*Cisticola*)	284-*491*
Buttoni White (*Camaroptera*)	272-
Cabanisi Shpe (*Phyllastrephus*)	83-*218*
caesia Licht. (*Coracina*)	108-*219*
caffer Sund. (*Anthus*)	29-*214*
caffra Linn. (*Cossypha*)	165-*223*
Calamocichla Shpe	326-*493*
Calamoecetor Sclat.	326
Calamornis Sclat.	326
Calamonastides Grt. en Prd.	329
Calandrella Kaup	25-*213*
calurus Verr. (*Criniger*)	74-*217*
Calyptocichla Oberh.	67-*217*
Camaroptera Sund	267-*489*
camarunensis Shpe (*Smithornis*)	4-*211*
Campephaga Vieill.	112-*219*
Campephagidae	108-*218*
campestris Linn. (*Anthus*)	29-*214*
Campicola	181
canescens Antin. (*Eremomela*)	247-*487*
caniceps Cass. (*Apalis*)	256-*488*
cantans Hgl. (*Cisticola*)	284-*491*
cantillans Blyth (*Mirafra*)	16
capensis Linn. (*Motacilla*)	42-*215*
capensis Sm. (*Smithornis*)	3-*211*
Carnapi Rchw. (*Sylvietta*)	283-*237*
carpalis Chap. (*Bradypterus*)	323-*492*
Carruthersi O.-Grt. (*Alethe*)	151-*222*
Carruthersi O.-Grt. (*Cisticola*)	285-*491*
Cassini Heine (*Muscicapa*)	391-*498*
castanea Cass. (*Alethe*)	149-*222*
castanea Fras. (*Diaphorophyia*)	415-*499*
catiodes Rchw. (*Apalis*)	263-*489*
Cecropis Boie	464-*502*
centralis Neum. (*Bradypterus*)	322-*492*
centralis Neum. (*Psalidoprocne*)	481-*503*
centralis Rchw. (*Turdus*)	206-*224*
Cercomela Bpte	188-*224*
Certhilauda Sw.	20-*213*
cerviniventris Shell. (*Phyllastrephus*)	92-*218*
cervinus Pall. (*Anthus*)	30-*214*
chalybea Rchw. (*Diaphorophyia*)	414-*499*

	Blz. - Pag.
chalybea Rchw. (*Psalidoprocne*)	478-*503*
Chamaetylas	199
Chapini Schout. (*Lioptilus*)	133-*220*
Chapini Grt.-Prd. (*Mirafra*)	13-*213*
Chapini Schout. (*Sylvietta*)	238-*487*
chiniana Sm. (*Cisticola*)	286-*491*
chloris Valenc. (*Nicator*)	104-*218*
Chlorocichla Shpe	77-*217*
chloronota Rchw. (*Camaroptera*)	270-*489*
chloronota Hart. (*Sylvietta*)	239
chloronotus Cass. (*Criniger*)	73-*217*
Chloropeta Smith	329-*493*
chlorosaturatus Som. (*Baeopogon*)	70-*217*
Chubbi Shpe (*Cisticola*)	288-*491*
Chubbi O.-Grt. (*Sylvietta*)	241
Cichladusa Pet.	161-*223*
cincta Bodd. (*Riparia*)	445-*501*
cinerascens Hartl. (*Fraseria*)	379-*497*
cinerea Shpe (*Apalis*)	254-*488*
cinerea Gmel. (*Calandrella*)	25-*213*
cinerea Rchw. (*Camaroptera*)	272-*489*
cinerea Cass. (*Hypodes*)	367-*497*
cinerea Tunst. (*Motacilla*)	44-*215*
cinereus Hgl. (*Turdoides*)	138-*221*
cinereocapilla Savi (*Motacilla*)	48-*215*
cinereola Finsch Hartl. (*Hypodes*)	368-*497*
cinnamomea Rchw. (*Cisticola*)	283-*491*
cinnamomeiventris Lafr. (*Thamnolaea*)	174-*223*
cinnamomeus Rchw. (*Acrocephalus*)	335-*493*
cinnamomeus Rppl. (*Bradypterus*)	324-*492*
Cisticola Kaup.	274-*489*
citriniceps Rchw. (*Eremomela*)	248
clamans S.Jöst. (*Baeopogon*)	68-*217*
clara Steph. (*Motacilla*)	44-*215*
Cleaveri Shell. (*Malacocincla*)	121-*220*
clericalis Hartl. (*Pentholaea*)	184-*223*
collaris Som. (*Apalis*)	258-*488*
collaris Pet. (*Myrmecocichla*)	176-*223*
Collsi Alex. (*Tychaedon*)	148
Colonocincla	196
comitatus Cass. (*Pedilorhynchus*)	397-*498*
communis Lath. (*Sylvia*)	345-*494*
concolor Hartl. (*Macrosphenus*)	233-*486*
concreta Hartl. (*Diaphorophyia*)	416-*499*
congensis Rchw. (*Andropadus*)	58-*216*
congensis Rchw. (*Eremomela*)	248-*487*
congensis Rchw. (*Riparia*)	447-*501*
congicus O.-Grt. (*Erythrocercus*)	424-*499*
congo Lynes (*Cisticola*)	302-*491*
congoensis Neum. (*Batis*)	409-*499*
Coracina Vieill.	108-*219*
Cossypha Vig.	164-*223*
Cossyphicula Grote	163-*223*
Crateropus auct.	134-*220*
Criniger Temm.	72-*217*
Crossleyi Shpe (*Geokichla*)	198-*224*
croceus Vieill. (*Macronyx*)	51-*215*
Cryptolopha auct.	350
cucullata Bodd. (*Cecropis*)	466-*502*
curvirostris Cass. (*Andropadus*)	57-*216*

	Blz. - Pag.
cyanea Müll. (*Platysteira*)	419-*499*
cyanocampter Bpte (*Bessonornis*)	165-*223*
Cyanograucalus Hartl.	111-*219*
cyanomelas Vieill. (*Trochocercus*)	430-*500*
cyornithopsis Shpe (*Sheppardia*)	153-*222*
cyanocampter Bpte (*Bessonornis*)	165-*223*
dambo Lynes (*Cisticola*)	289-*491*
daurica Linn. (*Cecropis*)	467-*502*
Delichon Moore	475-*503*
Denti O.-Grt. (*Sylvietta*)	238-*487*
Dewittei Chapin (*Anthus*)	37-*214*
Diaphorophyia Bpte	412-*499*
dilutior Rchw. (*Sylvietta*)	238
dimidiata Sund. (*Hirundo*)	457-*502*
diops Jacks. (*Batis*)	406-*499*
Dioptrornis Fisch. Rchw.	372-*497*
dispar Sousa (*Cisticola*)	294-*491*
Dombrovskii Tchusi (*Motacilla*)	48-*215*
domicella Finsch Hartl. (*Cecropis*)	467
Drymocichla Hartl.	265-*489*
ducis Rchw. (*Riparia*)	448-*501*
Dyleffi Prig. (*Cisticola*)	306-*491*
edolioides Sw. (*Melaeornis*)	377-*497*
eidos Pet. Lover. (*Apalis*)	255-*488*
elaeica Lind. (*Hippolais*)	341
Elminia Bpte	424-*499*
Emini Rchw. (*Cecropis*)	467-*502*
Emini Rchw. (*Cisticola*)	290-*491*
Emini Chap. (*Criniger*)	74-*217*
Emini Rchw. (*Terpsiphone*)	435
Emini Neum. (*Turdoides*)	135-*221*
Eminia Hartl	266-*489*
Empidornis Rchw.	371-*497*
entebbe Lynes (*Cisticola*)	280-*491*
epulatus Cass. (*Alseonax*)	387-*497*
Erannornis Oberh.	424
Eremomela Sund.	244-*487*
Eremopterix Kaup	22-*213*
Erlangeri Rechw. (*Bradornis*)	369-*497*
Erythrocercus Hartl.	422-*499*
Erythropygia Sm.	143-*222*
erythrops Hartl. (*Cisticola*)	291-*491*
erythroptera Jard. (*Heliolais*)	308-*492*
erythropygia Strickl. (*Pinarocorys*)	20-*213*
erythrothorax Rchw. (*Andropadus*)	62-*216*
erythrothorax Hartl. (*Stiphrornis*)	157-*422*
esobe Chap. (*Anthus*)	34-*214*
eugenius Rchw. (*Andropadus*)	62-*216*
Eurylaemidae	3-*211*
eurylaemus Neum. (*Smithornis*)	7-*211*
eurystomina Hartl. (*Pseudochelidon*)	483-*503*
Eustacei Bens. (*Seicercus*)	352-*494*
eximia Hartl. (*Bleda*)	101-*218*
eximia Hgl. (*Cisticola*)	293-*491*
Falkensteini Cab. (*Cercomela*)	188-*224*
Falkensteini Rchw. (*Chlorocichla*)	77-*217*
familiaris Steph. (*Cercomela*)	188-*224*
fasciolata Sm. (*Camaroptera*)	271-*489*
feldegg Mich. (*Motacilla*)	49-*215*
Ferreti Guér. (*Terpsiphone*)	438-*500*

Blz. - Pag.

Ficedula Briss. 395-*498*
Fischeri Rchw. (*Cisticola*) 286-*491*
Fischeri Rchw. (*Dioptornis*) 373-*497*
Fischeri Rchw. (*Mirafra*) 18-*213*
Fischeri Rchw. (*Phyllastrephus*) 93-*218*
flammulatus Verr. (*Megabyas*) 401-*498*
flava Vieill. (*Campephaga*) 114-*219*
flava Linn. (*Motacilla*) 45, 49-*215*
flavicans Cass. (*Macrosphenus*) 234-*487*
flavicollis Sw. (*Chlorocichla*) 78-*217*
flavida Strickl. (*Apalis*) 255-*488*
flavigaster Sw. (*Hyliota*) 360-*497*
flavigula Cab. (*Chlorocichla*) 78-*217*
flavigularis Rchw. (*Camaroptera*) 273-*489*
flavissima Blyth (*Motacilla*) 49-*215*
flaviventris Sm. (*Chlorocichla*) 80-*217*
flavostriatus Rchw. (*Phyllastrephus*) 94-*218*
fluviatilis Wolff (*Locustella*) 339-*493*
fortis Lynes (*Cisticola*) 287-*491*
Foxi Sclat. (*Calamocichla*) 329
Fraseri Strickl. (*Stizorhina*) 194-*224*
Fraseri Chap. (*Stizorhina*) 195-*224*
Fraseria Bpte 379-*497*
fuliginosa Verr. (*Artomyias*) 400-*498*
fuliginosa Chap. (*Petrochelidon*) 472-*503*
fuligula Lcht. (*Ptyonoprogne*) 453-*501*
Fulleborni Rchw. (*Macronyx*) 53-*215*
fulvescens Cass. (*Malacocincla*) 122-*220*
fulvicapilla Vieill. (*Cisticola*) 293-*491*
fulviventris Cab. (*Phyllastrephus*) 95-*218*
fuscus Hempr. Ehr. (*Acrocephalus*) 339
gabonensis Shpe (*Pycnonotus*) 84-*217*
gabonensis Shpe (*Stiphrornis*) 158
gabun Lynes (*Cisticola*) 280-*491*
gabunensis Neum. (*Neocossyphus*) 194-*224*
galactotes Temm. (*Cisticola*) 294-*491*
galactotes Temm. (*Erythropygia*) 143-*222*
gambagae Alex. (*Muscicapa*) 392-*498*
Geokichla Müll. 198-*224*
gephyra White (*Sylvietta*) 241
Golzi Fisch. Rchw. (*Apalis*) 256
Gomesi White (*Mirafra*) 14-*213*
Gordoni Jard. (*Cecropis*) 468-*502*
Goslingi Alex. (*Apalis*) 256-*488*
Gouldi Fras. (*Anthus*) 33-
gracilirostris Strickl. (*Andropadus*) 58-*216*
gracilirostris Hartl. (*Calamocichla*) 326-*493*
gracilirostris O. Gt. (*Chloropeta*) 329-*493*
gracilis Cab. (*Andropadus*) 59-*216*
grandis Boult. (*Apalis*) 255-
grandis O.-Grt. (*Bradypterus*) 325-*492*
grandis Boc (*Melocichla*) 317
Graueri Neum. (*Bradypterus*) 325-*493*
Graueri Shpe (*Diaphorophyia*) 416-*499*
Graueri Nm. (*Coracina*) 109-*219*
Graueri Sassi (*Geokichla*) 201
Graueri Neum. (*Phyllastrephus*) 94-*218*
Graueri Hart. (*Prinia*) 314-*492*
Graueri Rotsch. (*Pseudocalyptomena*) 7-*212*
Graueri Neum. (*Turdus*) 208-*224*

Blz. - Pag.

Graueria Hart. 232-*486*
griseigula Shpe (*Camaroptera*) 269-*489*
griseigularе Jacks. (*Parisoma*) 363-*497*
griseldis Hartl. (*Acrocephalus*) 334
griseopyga Sund. (*Pseudhirundo*) 450-*501*
griseus Rchw. (*Bradornis*) 370-*497*
Gurneyi Müll. (*Geokichla*) 199-*224*
guttata Hgl. (*Cichladusa*) 161-*223*
guttatus Verr. (*Ixonotus*) 71-*217*
Harterti Zedl. (*Camaroptera*) 269
Harterti Bates (*Diaphorophyia*) 417-*499*
Harterti Neunz. (*Myrmecocichla*) 176-*223*
Hartlaubi Rchw. (*Erythropygia*) 143-*222*
Hartlaubi Boc. (*Turdoides*) 136-*221*
Haynesi Shpe (*Phyllanthus*) 132
Heliocorys Shpe 22-*213*
Heliolais Shpe 308-*492*
Hemitesia Chap. 235-*487*
Heuglini Hartl. (*Cossypha*) 167-*223*
Heuglini Finsch Hartl. (*Oenanthe*) 179
Hippolais Bald. 340-*493*
Hirundinidae 444-*500*
Hirundo Linn. 454-*501*
holochlorus Som. (*Andropadus*) 64-*217*
holomelaena Sund. (*Psalidoprocne*) 479-*505*
huambo Lynes (*Cisticola*) 300
Hylia Cass. 354-*494*
Hyliota Sw. 359-*497*
Hypergerus Rchb. 266-*489*
hypochloris Jacks. (*Phyllastrephus*) 96-*218*
hypochondriacus Rchw. (*Macrosphenus*) ... 235-*487*
Hypodes Cass. 367-*497*
hypoleuca Pall. (*Ficedula*) 397-*498*
hypostictus Cab. Rchw. (*Turdoides*) 135-*220*
hypoxantha Hartl. (*Cisticola*) 282-*491*
iberiae Hart. 49-*215*
icterina Vieill. (*Hippolais*) 340-*494*
icterinus Bpte (*Phyllastrephus*) 96-*218*
icteropygialis Lafr. (*Eremomela*) 246-*487*
ignea Rchw. (*Terpsiphone*) 436-*500*
Illadopsis auct. 120-*220*
immutabilis Sm. (*Prinia*) 315-*492*
importunus Vieill. (*Andropadus*) 61-*216*
incana Hartl. (*Drymocichla*) 265-*489*
indicator Verr. (*Baeopogon*) 69-*217*
infulata Hartl. (*Muscicapa*) 389-*498*
insulana Grote (*Cossypha*) 169-*223*
iolaema Rchw. (*Cossypha*) 165-*223*
isabellina Temm. (*Oenanthe*) 179-*223*
ituriensis Chap. (*Batis*) 407-*499*
iturícus Gyld. (*Eremomela*) 245
Ixonotus Verr. 71-*217*
Jacksoni Shpe (*Apalis*) 257-*488*
Jacksoni Shpe (*Parisoma*) 365-*497*
Jacksoni Shpe (*Sylvietta*) 244
Jamesoni Shpe (*Diaphorophyia*) 413-*499*
Jardinei Sm. (*Turdoides*) 134-*220*
jodoptera Hgl. (*Heliolais*) 309-*492*
juncidis Rafin. (*Cisticola*) 296-*491*
kakamegae Shpe (*Arizelocichla*) 66-*217*

	Blz. - Pag.
kapistra Lynes (*Cisticola*)	301
kasai Lynes (*Cisticola*)	290-*491*
katanga Lynes (*Cisticola*)	300-*491*
katangae Chap. (*Anthus*)	35-*214*
katangae Neave (*Camaroptera*)	273-*489*
katangensis Verh. (*Nicator*)	104-
Kathleenae White (*Batis*)	408
kawirondensis Som. (*Mirafra*)	18-*213*
kikuyuensis Shpe (*Arizelocichla*)	66-*217*
kivuensis Schout. (*Cossypha*)	165-*223*
kivuensis Schout. (*Pseudoalcippe*)	128-
kivuensis Salom. (*Terpsiphone*)	440-*500*
kungwensis Mor. (*Alethe*)	152
kungwensis Mor. (*Arizelocichla*)	67
kungwensis Mor. (*Bradypterus*)	322-*492*
kungwensis Mor. (*Cossypha*)	169
kungwensis Mor. (*Diaphorophyia*)	417-*499*
kungwensis Mor. (*Phyllastrephus*)	95
lacuum Meinertzh. (*Anthus*)	36-*214*
laemocyclus Rchw. (*Nicator*)	104
laetissima Shpe (*Chlorocichla*)	82-*217*
laetus Shpe (*Seicercus*)	351-*494*
lais Finsch Hartl. (*Cisticola*)	298-*491*
lateralis Fras. (*Cisticola*)	298-*491*
latirostris Strickl. (*Andropadus*)	61-*216*
latistriatus Som. (*Anthus*)	30-*214*
Laurae Boult. (*Seicercus*)	352-*494*
Layardi Gurn. (*Pycnonotus*)	84
Leggei O.-Grt. (*Anthus*)	29-*214*
lendu Chap. (*Apatema*)	383
lepida Hartl. (*Eminia*)	266-*489*
lepe Lynes (*Cisticola*)	292
leptorhyncha Rchw. (*Calamocichla*)	326-*493*
leucolaema Fisch. Rchw. (*Myrmecocichla*)	176-*223*
leucolaema Shpe (*Phyllastrephus*)	91
leucopareia Fisch. Rchw. (*Eremopterix*)	23-*213*
leucophrys Vieill. (*Anthus*)	31-*214*
leucophrys Vieill. (*Erythropygia*)	144-*222*
leucophrys Shpe (*Sylvietta*)	239-*487*
leucopleura Cass. (*Thescelocichla*)	76-*217*
leucopogon Cab. (*Prinia*)	311-*492*
leucopygius Rpp. (*Turdoides*)	136-*221*
leucosticta Shpe (*Tychaedon*)	148-*222*
leucotis Stanl. (*Eremopterix*)	23-*213*
libonyanus Sm. (*Turdus*)	205-*224*
Lillia Boie	464
lineiventris Sund. (*Anthus*)	34-*214*
Lioptilornis Oberh.	132
Lioptilus Cab.	132-*220*
litsipsirupa Sm. (*Psophocichla*)	201-*224*
Livingstonei Gray (*Erythrocercus*)	422
Livingstonei Tristr. (*Oenanthe*)	181-*223*
loanda Lynes (*Cisticola*)	282-*491*
loandae Sclat. Prd. (*Elminia*)	427-*499*
lobatus Temm. (*Lobotos*)	117-*219*
Lobotos Rchb.	117-*219*
Locustella Kaup.	339-*493*
longicauda Sw. (*Elminia*)	426-*499*
longicauda auct. (*Motacilla*)	44
longipennis Rchw. (*Pitta*)	11-*212*
Lopezi Alex. (*Bradypterus*)	326-*493*
Lopezi Alex. (*Sheppardia*)	155-*222*
Lorenzi Sassi (*Phyllastrephus*)	98-*218*
lualabae Chap. (*Muscicapa*)	390-*498*
luapula Lynes (*Cisticola*)	295-*491*
lucida Verr. (*Hirundo*)	458-*502*
lufira Lynes (*Cisticola*)	308-*491*
lugens Rpp. (*Parisoma*)	364-*497*
lundae Grt. Prd. (*Eremomela*)	246
Luscinia Forst.	191-*224*
luscinia Linn. (*Luscinia*)	191-*224*
Lusciniola Gray	339-*493*
lutea Gmel. (*Motacilla*)	49-*215*
mabirae Jacks. (*Stiphrornis*)	158
Maccalli Cass. (*Erythrocercus*)	423-*499*
Macronyx Sw.	50-*215*
Macrosphenus Cass.	233-*486*
major Hart. (*Chloropeta*)	331-*493*
Malacocincla Blyth	120-*220*
Malbranti Chap. (*Mirafra*)	14-*213*
mangbettorum Chap. (*Psalidoprocne*)	480-*503*
Margaritae Boult. (*Batis*)	408-*499*
marginata Hawk. (*Mirafra*)	17-*213*
Mariae Mad. (*Bradypterus*)	321-*493*
Martini Jacks. (*Campephaga*)	117-*219*
marungensis Chap. (*Anthus*)	32-*214*
marungensis Chap. (*Apalis*)	253-*488*
marungensis Chap. (*Cisticola*)	289-*491*
Marwitzi Rchw. (*Hirundo*)	458-*502*
massaica Fisch. Rchw. (*Chloropeta*)	332-*493*
masukuensis Shell. (*Arizelocichla*)	65-*217*
mayombe Chap. (*Terpsiphone*)	436-*500*
Megabyas Verr.	401-*498*
megarhynchos Brehm (*Luscinia*)	191-*224*
Meinertzhageni Som. (*Smithornis*)	4-*211*
Melaenornis Gray	375-*497*
melanocephala Lcht. (*Eremopterix*)	25
melanopogon Temm. (*Lusciniola*)	339-*493*
melanops Hartl. (*Turdoides*)	137-*221*
melanota Cab. (*Cossypha*)	171-*223*
Melocichla Hartl.	317-*492*
mentalis Rchw. (*Eremomela*)	249-*487*
mentalis Fras. (*Melocichla*)	317-*492*
mentalis Boc. (*Platysteira*)	421-*499*
microrhynchus Rchw. (*Bradornis*)	369-*497*
midcongo Lynes (*Cisticola*)	283-*491*
Mildbraedi Rchw. (*Bradypterus*)	325-*492*
minima Verr. (*Batis*)	408-*499*
minor O.-Grt. (*Apalis*)	258-*488*
minor Erl. (*Batis*)	408-*499*
minor Hgl. (*Pycnonotus*)	84-*217*
minor Cab. (*Riparia*)	449
minulla Boc. (*Batis*)	410-*499*
Mirafra HOrsf.	12-*212*
modesta Shell. (*Cercomela*)	189-*224*
modesta Boc (*Cisticola*)	298-*491*
modesta Hgl. (*Heliocorys*)	22-*213*
modestus Shell. (*Brodornis*)	370-*497*
molitor Hahn Küst. (*Batis*)	411-*499*
mongalla Lynes (*Cisticola*)	304-*491*

	Blz. - Pag.
Monteiri Hartl. (*Cecropis*)	471-*502*
Monticola Boie	196-*224*
Motacilla Linn.	39-*214*
Motacillidae	27-*213*
msiri Neave (*Bradypterus*)	323-*492*
Muelleri Alex. (*Cisticola*)	294-*491*
muhinge White (*Anthus*)	32-*214*
munda Cab. (*Erythropygia*)	145-*222*
muniensis Grote (*Andropadus*)	56-*216*
murinus Finsch Hartl. (*Bradornis*)	370-*497*
Murphyi Chap. (*Apalis*)	261-*488*
musicus Vieill. (*Bias*)	404-*498*
Muscicapa Linn.	389-*497*
Muscicapidae	356-*495*
Myopornis Rchw.	382-*497*
Myrmecocichla Cab.	175-*223*
mystacea auct. (*Prinia*)	313
mystica Rob. (*Cisticola*)	306-*491*
natalensis Sm. (*Chloropeta*)	330-*493*
natalensis Sm. (*Cisticola*)	299-*491*
natalensis Sm. (*Cossypha*)	169-*223*
ndussumensis Rchw. (*Criniger*)	75-*217*
neglecta Alex. (*Apalis*)	256-*488*
Neolestes Cab.	87-*217*
Neocossyphus Fisch. Rchw.	192-*224*
Neumanni Meinz. (*Anthus*)	33-*214*
Neumanni Rchw. (*Cecropis*)	469-*502*
Neumanni Rotsch. (*Hemitesia*)	235-*487*
Neumanni Stres. (*Terpsiphone*)	436-
neumannianus Coll. Hart. (*Anthus*)	37-*214*
ngomae Gyld. (*Muscicapa*)	391
niassae Rensch (*Turdus*)	205-*224*
Nicator Hartl. Finsch.	104-*218*
Nicholsoni Shpe (*Anthus*)	37
nigra Vieill. (*Myrmecocichla*)	177-*223*
nigrescens Jacks. (*Apalis*)	262-*488*
nigriceps Shell. (*Apalis*)	258-*488*
nigricans Sund. (*Pinarocorys*)	21-*213*
nigrita Gray (*Hirundo*)	458-*502*
nigromitratus Rchw. (*Trochocercus*)	431-*500*
nigrorufa Boc. (*Hirundo*)	460-*502*
nilotica Neum. (*Calamocichla*)	329-*493*
nisoria Bechst. (*Sylvia*)	346-*494*
nitens Cass. (*Psalidoprocne*)	481-*503*
nitens Cass. (*Trochocercus*)	432-*500*
niveicapilla Lafr. (*Cossypha*)	171-*223*
notata Cass. (*Bleda*)	101-*218*
novaezelandiae (*Anthus*)	35
nuchalis Rchw. (*Cisticola*)	304-*491*
nuerensis Lynes (*Calamocichla*)	328-*493*
nyansae Neum. (*Batis*)	410-*499*
nyansae Neum. (*Cisticola*)	296-*491*
nyansae Neum. (*Platysteira*)	420-*499*
nyassae Neum. (*Anthus*)	38-*214*
nyasa Lynes (*Cisticola*)	292-*491*
nyika Lynes (*Cisticola*)	277
nyikensis Shell. (*Dioptrornis*)	374-*497*
Oberlaenderi Sassi (*Geokichla*)	200-*224*
obscura Neum. (*Prinia*)	311-*492*
obscurata Hart. (*Certhilauda*)	20-*213*

	Blz. - Pag.
occidentalis Hartl. (*Mirafra*)	14-*213*
occidentalis Shpe (*Chlorocichla*)	80-*217*
occidentalis Rchw. (*Cossypha*)	168-*223*
ocreata Strickl. (*Fraseria*)	380-*497*
ochrogularis Mor. (*Seicercus*)	352-*494*
ogowensis Neum. (*Bleda*)	103-*218*
Oenanthe Vig.	179-*223*
oenanthe Linn. (*Oenanthe*)	180-*223*
oleaginus Strickl. (*Andropadus*)	61-*216*
olivaceogriseus Rchw. (*Phyllastrephus*)	95-*218*
olivaceus Linn. (*Turdus*)	204-*224*
olivascens Cass. (*Apatema*)	383-*497*
olivetorum Strickl. (*Hippolais*)	341-*494*
orientale Rchw. Neum. (*Parisoma*)	366-*497*
orientalis Fisch. Rchw. (*Pogonocichla*)	160
orientalis Rchw. (*Psalidoprocne*)	482-*503*
orientalis Hartl. (*Pyrrhurus*)	90-*217*
oriolinus Bates (*Lobotos*)	118
Orleansi Rotsch. (*Empidornis*)	372-*497*
otomitra Rchw. (*Geokichla*)	199-*224*
pallida Hempr. Ehr. (*Hippolais*)	341-*494*
pallidigula Shpe (*Chlorocichla*)	79-*217*
pallidiventris Shpe (*Anthus*)	34-*214*
pallidus Müll. (*Bradornis*)	369-*497*
paludicola Vieill. (*Riparia*)	448-*501*
palustris Bchst. (*Acrocephalus*)	335-*493*
pammelaina Staln. (*Melaenornis*)	377-*497*
Parisoma Sw.	363-*497*
parvula Amad. (*Riparia*)	466-*501*
Passeriformes	1-*211*
Pearsoni Neave (*Cisticola*)	302-*491*
pectoralis Jard. Shell. (*Coracina*)	110-*219*
Pedilorhynchus Rchw.	397-*498*
Peliocichla	205
peltata Sund. (*Platysteira*)	421-*499*
Pentholaea Cab.	183-*223*
perconfusa Gt. Prd. (*Motacilla*)	49-*215*
perennia Lynes (*Cisticola*)	297-*491*
perplexa White (*Cisticola*)	279
perpulla Hart. (*Cisticola*)	307-*491*
personata Shpe (*Apalis*)	254-*488*
Petiti Oust. (*Campephaga*)	115-*219*
Petiti Shpe Bouv. (*Psalidoprocne*)	482-*503*
Petrochelidon Cab.	502
petrophila Alex. (*Cisticola*)	290-*491*
Phedina Bpte	451-*501*
phoenicea Lath. (*Campephaga*)	112-*219*
Phoenicurus Forst.	189-*224*
phoenicurus Linn. (*Phoenicurus*)	189-*224*
Phyllanthus Less.	130-*220*
Phyllastrephus Sw.	90-*217*
Phylloscopus Boie	346-*484*
Phyllolais Hartl.	249-*487*
Piaggiae Bouv. (*Geokichla*)	200-*224*
pileata Gmel. (*Oenanthe*)	181-*223*
Pilettei Schout. (*Geokichla*)	198-224
Pinarocorys Shell	20-*213*
pipiens Lynes (*Cisticola*)	302-*491*
Pitta Vieill.	9-*212*
Pittidae	9-*212*

	Blz. - Pag.
Platysteira Jard. Selby	418-*499*
plebeja Cab. (*Mirafra*)	19-*213*
plebejus Cretzschm. (*Turdoides*)	138-*221*
pleschanka Lepech. (*Oenanthe*)	183
plumbeiceps Rchw. (*Terpsiphone*)	442-*500*
plumbeum Fartl. (*Parisoma*)	366-*497*
poensis Strickl. (*Neocossyphus*)	192-*224*
Pogonocichla Cab.	158-*222*
poliocephala Bpte (*Alethe*)	151-*222*
poliophrys Shpe (*Alethe*)	152-*222*
polioptera Rchw. (*Cossypha*)	173-*223*
poliothorax Rchw. (*Malacocincla*)	123-*220*
polioxantha Shpe (*Eremomela*)	246-*487*
polyglotta Vieill. (*Hippolais*)	342-*494*
porphyrolaema Rchw. Nm. (*Apalis*)	259-*488*
praepectoralis Jacks. (*Neocossyphus*)	193-*228*
prasina Cass. (*Hylia*)	354-*494*
Pratincola auct.	184
Preussi Rchw. (*Petrochelidon*)	473-*503*
Prigoginei Scout. (*Parisoma*)	365-*497*
Princei Shpe (*Geokichla*)	201-*224*
Prinia Horsf.	309-*492*
Psalidoprocne Cab.	476-*503*
Pseudhirundo Rob.	450-*501*
Pseudoalcippe Bann.	127-*220*
Pseudocalyptomena Rotsch.	7-*212*
Pseudochelidon Hartl.	483-*503*
Pseudochelidonidae	483-*503*
Psophocichla Cab.	201-*224*
Ptyonoprogne Rchb.	453-*501*
Ptyrticus Hartl.	129-*220*
puella Rchw. (*Batis*)	412-*499*
puella auct. (*Cecropis*)	464
pulchella Cretzschm. (*Phyllolais*)	249-*487*
pulchra Shpe (*Apalis*)	260-*488*
pulchra Zedl. (*Camaroptera*)	274-*489*
pulchra Boc. (*Eremomela*)	249-*487*
pumilus Rchw. (*Alseonax*)	386-*497*
pura Rchw. (*Coracina*)	109-*219*
perpulla Hart. (*Cisticola*)	307
pusilla Hartl. (*Eremomela*)	247-*487*
Puveli Cab. (*Malacocincla*)	123-*220*
Pycnonotidae	54-*215*
Pycnonotus Boie	83-*217*
pyrrhoptera Rchw. Nm. (*Malacocincla*)	125-*220*
Pyrrhurus Cass.	89-*217*
quiscalina Finsch. (*Campephaga*)	116-*219*
Reichenowi Mad. (*Pitta*)	11-*212*
Reichenowi Hartl. (*Prinia*)	312-*492*
Reichenowi Nm. (*Psalidoprocne*)	482-*503*
Reichenowi Hart. (*Tychaedon*)	149
Reinwardti Sw. (*Turdoides*)	139-*221*
rhodesiae Rob. (*Phyllastrephus*)	99-*218*
rhodoptera Shell. (*Heliolais*)	309
Richardi Vieill. (*Anthus*)	35-*214*
riparia Linn. (*Riparia*)	449-*501*
Riparia Forst.	445-*501*
Roberti Alex. (*Cossyphicula*)	163-*223*
robusta Rpp. (*Cisticola*)	303-*491*
robusta Verh. (*Saxicola*)	187
ruandae Gyld. (*Muscicapa*)	391-*498*
rubetra Linn. (*Saxicola*)	184-*223*
rubicunda Hartl. (*Stizorhina*)	195-*224*
rubiginosa Rpp. (*Argyia*)	140-*221*
rufescens Shpe Bouv. (*Calamocichla*)	328-*493*
rufescens Vieill. (*Sylvietta*)	240-*487*
rufescentior Hart. (*Cossyphicula*)	162-*223*
ruficapilla Sund. (*Seicercus*)	352-*494*
ruficapilla Boc. (*Sylvietta*)	241-*487*
ruficauda Hartl. (*Cichladusa*)	162-*223*
ruficauda Shpe (*Erythropygia*)	146-*222*
ruficeps Cretzschm. (*Cisticola*)	304
rufigenis Rchw. (*Sylvietta*)	242
rufigula Boc. (*Petrochelidon*)	473-*503*
rufigula Fisch. Rchw. (*Ptyonoprogne*)	453-*501*
rufilata Hartl. (*Cisticola*)	305-*491*
rufipennis Shpe (*Malacocincla*)	126-*220*
rufiventer Sw. (*Terpsiphone*)	434-*500*
rufocinctus Rotsch. (*Lioptilus*)	133-*220*
rufocinerea Cab. (*Terpsiphone*)	437-*500*
rufocinnamomea Salv. (*Mirafra*)	17-*213*
rufogularis auct. (*Anthus*)	30
rufogularis Fras. (*Apalis*)	261-*448*
rufolateralis Gray (*Smithornis*)	5-*211*
rufula auct. (*Cecropis*)	467
rufus Rchw. (*Bathmocercus*)	315-*492*
rufus Fisch. (*Neocossyphus*)	194-*224*
rustica Linn. (*Hirundo*)	461-*502*
ruwenzoria Kinn. (*Mirafra*)	14-*213*
ruwenzoriae Gt. Prd. (*Terpsiphone*)	441-*500*
ruwenzorii Jacks. (*Apalis*)	263-*488*
ruwenzorii O. Grt. (*Pogonocichla*)	159-*222*
ruwenzorii Chap. (*Psalidoprocne*)	479-*503*
sabota Sm. (*Mirafra*)	19-*213*
salax Verr. (*Saxicola*)	187-*223*
Salvadorii Rchw. (*Eremomela*)	247-*487*
samamisicus Habl. (*Phoenicurus*)	190
saturatior Rchw. (*Calandrella*)	25-*213*
saturatior Bann. (*Cecropis*)	471-*502*
saturatus Cab. (*Turdus*)	208-*224*
saxatilis Linn. (*Monticola*)	197-*224*
Saxicola Bchst.	184-*223*
scandens Sw. (*Pyrrhurus*)	89-*217*
schoenobaenus Linn. (*Acrocephalus*)	336-*493*
Schoenicola Blyth.	319-*492*
Schoutedeni Chap. (*Anthus*)	38-*214*
Schoutedeni Chap. (*Apalis*)	264-*489*
Schoutedeni Prig. (*Chlorocichla*)	519
Schoutedeni White (*Cisticola*)	296
Schoutedeni Prig. (*Cossypha*)	169-*223*
Schoutedeni White (*Sylvietta*)	242
Schubotzi Rchw. (*Terpsiphone*)	437-*500*
Seiocincla	175
scirpaceus Herm. (*Acrocephalus*)	337-*493*
scotops Sund. (*Eremomela*)	248-*487*
Seicercus Sw.	350-*494*
semicinctus Hart. (*Diotrornis*)	374-*497*
semipartitus Rpp. (*Empidornis*)	372-*497*
semifasciata Rchw. (*Cisticola*)	298
semitorquata Hom. (*Ficedula*)	396

	Blz. - Pag.
semirufa Sund. (*Cecropis*)	468-*502*
senegalensis Linn. (*Batis*)	412-*499*
senegalensis Linn. (*Cecropis*)	470-*502*
serina Verr. (*Calyptocichla*)	67-*217*
Sethsmithi Som. (*Alseonax*)	387-*497*
Sharpei Alex. (*Smithornis*)	7-*211*
Sharpei Rchw. (*Turdoides*)	137-*221*
Sheppardia Haagn.	153-*222*
sibilatrix Bechst. (*Phylloscopus*)	347-*494*
similis Jard. (*Anthus*)	37-*214*
similis Richm. (*Chloropeta*)	332-*493*
simplex Cab. (*Camaroptera*)	272-*489*
simplex Hgl. (*Cisticola*)	287-*491*
simplex Hartl. (*Chlorocichla*)	82-*217*
simplicissima Nm. (*Motacilla*)	43-*215*
Slatini Sassi (*Hyliota*)	360-*497*
Smithi Bpte (*Eremopterix*)	25-*213*
Smithi Leach (*Hirundo*)	462-*502*
Smithornis Bpte	3-*211*
Somereni Chap. (*Terpsiphone*)	436
sordidus Rpp. (*Anthus*)	37
soror Nm. (*Chlorocichla*)	79-*217*
speciosa Cass. (*Terpsiphone*)	441-*500*
spilodera Sund. (*Petrochelidon*)	474-*503*
stellata Vieill. (*Pogonocichla*)	158-*222*
stictilaema Alex. (*Turdoides*)	139
Stierlingi Rchw. (*Psophocichla*)	202-*224*
Stiphrornis Hartl.	157-*222*
Stizorhina Oberh.	294
Stonei Bowen (*Saxicola*)	187-*223*
Stormsi Hartl. (*Turdus*)	208-*224*
Strangei Fras. (*Cisticola*)	301-*491*
strenuipes Bann. (*Malacocincla*)	124-*220*
strepitans Rchw. (*Phyllastrephus*)	98-*218*
striata Pall. (*Muscicapa*)	393-*498*
Stuhlmanni Rchw. (*Pedilorhynchus*)	398-*498*
subadustus Shell. (*Alseonax*)	386-*497*
suahelica Nm. (*Cisticola*)	296-*491*
suahelica Som. (*Riparia*)	447-*501*
suahelicus Rchw. (*Phyllastrephus*)	99-*218*
subalaris Rchw. (*Hirundo*)	458-
subflava Gmel. (*Prinia*)	313-*492*
subrufa Salom. (*Terpsiphone*)	442
subrufescens Boc. (*Cossypha*)	169-*223*
subrufipennis Rchw. (*Thamnolaea*)	175-*223*
subtilis Grote (*Alseonax*)	386-*497*
sucosus Rchw. (*Phyllastrephus*)	94-*218*
superciliaris Fras. (*Camaroptera*)	273-*489*
Sylvia Scop.	342-*494*
sylvia Rchw. (*Cisticola*)	292-*491*
sylvicultor Neave (*Phyllastrephus*)	93
Sylvietta Lafr.	236-*487*
Sylviidae	229-*485*
syndactyla Sw. (*Bleda*)	102-*218*
syriaca Hempr. Ehr. (*Erythropygia*)	143-*222*
tanganjicae Rchw. (*Turdoides*)	136-*221*
tanganyika Lynes (*Cisticola*)	279
tando Sclat. (*Sylvietta*)	243
Tarsiger auct.	158
Tchitrea auct.	433-*500*
tenebrosus Hartl. (*Turdoides*)	139-*221*
Tephrocorys Shpe	25
tephrolaema Gray (*Arizelocichla*)	66-*217*
teresita Antin. (*Elminia*)	427-*499*
Terpsiphone Glog.	433-*500*
terrestris Sm. (*Cisticola*)	296-*491*
terrestris Sw. (*Phyllastrephus*)	99-*218*
Tessmanni Rchw. (*Pedilorhynchus*)	399-*498*
textrix Vieill. (*Cisticola*)	305-*491*
Thamnolaea Cab.	174-*223*
Tescelicichla Oberh.	76-*217*
Tholloni Oust. (*Myrmecocichla*)	178-*223*
thoracica Shaw. (*Apalis*)	264-*499*
Thunbergi Billb. (*Motacilla*)	50-*215*
tigrina Oust. (*Mirafra*)	19-*213*
Timaliidae	119-*219*
tincta Cass. (*Camaroptera*)	269-*489*
tinniens Salv. (*Cisticola*)	306-*491*
tonsa Bates (*Diaphorophyia*)	417-*499*
toroensis Jacks. (*Camaroptera*)	271
toroensis Jacks. (*Trochocercus*)	429-*500*
toruensis Hart. (*Dioptrornis*)	374-*497*
torquata Linn. (*Saxicola*)	185-*223*
torquatus Cab. (*Neolestes*)	87-*217*
torrentium Ticeh. (*Motacilla*)	45-*215*
torrida Shell. (*Mirafra*)	19-*213*
transitiva Hart. (*Hirundo*)	462
Trichophorus auct.	72
tricolor Cass. (*Phyllastrephus*)	96-*218*
tricolor Hartl. (*Pycnonotus*)	85-*217*
trivialis Linn. (*Anthus*)	38-*214*
trochilus Linn. (*Phylloscopus*)	347-*494*
Trochocercus Cab.	427-*499*
troglodytes Antin. (*Cisticola*)	307
tropicalis Hart. (*Mirafra*)	14-*213*
Turdidae	141-*221*
Turdinus auct.	120-*220*
turdinus Hartl. (*Ptyrticus*)	129-*220*
Turdoides Cretzschm.	134-*220*
Turdus Linn.	203-*224*
Turneri Meinzh. (*Anthus*)	33-*214*
Turneri Som. (*Eremomela*)	246
Tychaedon Richm.	147-*222*
ufipae Mor. (*Alethe*)	152-*222*
ufipae Grt. Prd. (*Bradypterus*)	325-*492*
ugandae Som. (*Bleda*)	101-*218*
ugandae Som. (*Malacocincla*)	123-*220*
ugandae Som. (*Melaenornis*)	377-*497*
umbrovirens Rpp. (*Seicercus*)	353-*494*
undosa Rchw. (*Camaroptera*)	273-*489*
unitatis Scl. Prd. (*Cecropis*)	465-*502*
upembae Verh. (*Ptyrticus*)	130-*220*
upembae Verh. (*Pyrrhurus*)	90-*217*
urbica Linn. (*Delichon*)	475-*503*
uropygialis Fras. (*Cisticola*)	297
valida Hgl. (*Cisticola*)	301-*491*
Vaughanjonesi White (*Pycnonotus*)	87-*217*
Vansomereni Sclat. (*Erythropygia*)	146-*222*
Verreauxi Boc. (*Turdus*)	206-*224*
verticalis Sm. (*Eremopterix*)	25-*213*

	Blz. - Pag.
Victoria Lynes (*Cisticola*)	287
vidua Sund. (*Motacilla*)	40-*215*
Vincenti Chap. (*Cisticola*)	299-*491*
violacea Verr. (*Hyliota*)	362-*497*
violacea Grt. Prd. (*Terpsiphone*)	443
virens Cass. (*Andropadus*)	63-*216*
virens Cass. (*Sylvietta*)	242-*487*
vireo Cab. (*Nicator*)	107-*218*
viridis Müll. (*Terpsiphone*)	438-*500*
vittata Hart. (*Graueria*)	232-*486*
vivax Neave (*Trochocercus*)	430-*500*
vulcanorum Gyld. (*Apalis*)	260-*488*
vulpina Rchw. (*Stizorhina*)	195
vulpinus Rchw. (*Bathmocercus*)	316-*492*
Weileri Gyld. (*Criniger*)	73-*217*
Wellsi O. Gt. (*Motacilla*)	43-*215*
Whytei Shell. (*Sylvietta*)	243-*487*
Wilhelmi Gyld. (*Seicercus*)	353-*494*
Williami White (*Turdus*)	209
Williamsi Macd. (*Geokichla*)	201-*224*
Winterbottomi White (*Calamocichla*)	328
Wintoni Shpe (*Macronyx*)	50-*215*
Woosnami O. Gt. (*Alethe*)	150-*222*
Woosnami O. Gt. (*Bleda*)	103-*218*
Woosnami O. Gt. (*Cisticola*)	307-*491*
xanthogaster Shpe (*Stiphrornis*)	158-*222*
Xavieri Oust. (*Phyllastrephus*)	100-*218*
yakutensis Ticeh. (*Phylloscopus*)	349
Youngi Kinn. (*Apalis*)	265
zambeziana Shpe (*Erythropygia*)	146-*222*
Zarudnyi Hart. (*Acrocephalus*)	334
Zenkeri Nm. (*Anthus*)	33-*214*
zombensis Shell. (*Andropadus*)	65-*217*

LIJST VAN DE NEDERLANDSE EN FRANSE NAMEN MET VERWIJS NAAR DE WETENSCHAPPELIJKE BENAMING

(Liste des noms néerlandais et français, avec renvoi aux dénominations scientifiques).

	Blz.
Afrikaanse Rietzanger (*Acrocephalus baeticatus*)	335
Afrikaanse Kwikstaart (*Motacilla aguimp*)	40
Arnott's Zwartpiek (*Myrmecocichla Arnotti*)	175
Alouettes (Alaudidae)	212
Alouette moineau (*Eremopterix*)	213
Angola Schaapwachter (*Monticola angolensis*)	196
Babblers (*Timaliidae*)	119
Bergeronnettes (*Motacilla*)	214
Bergeronnette africaine (*Motacilla aguimp*)	215
Bergeronnette grise (*Motacilla cinerea*)	215
Bergeronnette jaune (*Motacilla flava*)	215
Bergeronnette des ruisseaux (*Motacilla cinerea*)	215
Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*)	4
Bonte Vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*)	397
Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*)	335
Brèves (*Pitta*)	119
Bulbuls (*Pycnonotidae*)	54, 215
Contrefaisant (*Hippolais icterina*)	494
Dagbrekertje (*Cercomela familiaris*)	188
Dassievogel (*Thamnolaea cinnamomeiventris*)	174
Duinpieper (*Anthus campestris*)	29
Fauvette épervière (*Sylvia nisoria*)	494
Fauvette grisette (*Sylvia communis*)	494
Fauvette des jardins (*Sylvia borin*)	494
Faux Gobe-Mouches (*Eurylaemidae*)	211
Fitis (*Phylloscopus trochilus*)	347
Fluiter (*Phylloscopus sibilatrix*)	347
Geelbekzwaluw (*Pseudochelidon eurystomina*)	483
Geel Kalkontzie (*Macronyx croceus*)	51
Geelstuitbubul (*Pycnonotus barbatus*)	83
Gekraagde Roodstaartje (*Phoenicurus phoenicurus*)	189
Gele Kwikstaart (*Motacilla flava*)	45
Gevlekte Lijster (*Prophocichla litsipsimpa*)	201
Gewone Tapuit (*Oenanthe oenanthe*)	180
Gewone Bulbul (*Pycnonotus barbatus*)	180
Gobe-Mouches (*Muscicapidae*)	497
Gobe-Mouches à collier (*Ficedula albicollis*)	498
Gobe-Mouches gris (*Muscicapa striata*)	498
Gobe-Mouches noir (*Ficedula hypoleuca*)	498
Grives (*Turdus*)	224
Grasmus (*Sylvia communis*)	346
Grauwe Vliegenvanger (*Muscicapa striata*)	393

	Blz.
Grondlijsters (*Pitta*)	9
Grote Gele Kwikstaart (*Motacilla cinerea*)	44
Grote Karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*)	334
Hapvogels (*Eurylaemidae*)	3
Heuglins Lawaaimaker (*Cossypha Heuglini*)	167
Hippolais des oliviers (*Hippolais olivetorum*)	494
Hirondelles (*Hirundinidae*)	500
Hirondelle à bec rouge ou jaune (*Pseudochelidon*)	503
Hirondelle de fenêtres (*Delichon urbica*)	503
Hirondelle de cheminées (*Hirundo rustica*)	502
Hirondelle de rivages (*Riparia*)	501
Hoche-queue (*Motacilla*)	214
Huiszwaluw (*Delichon urbica*)	475
Janfrederik (*Cossypha caffra*)	165
Karekiet (*Acrocephalus*)	333
Kleine Gele Kwikstaart (*Motacilla flava*)	45
Klipwachter (*Monticola saxatilis*)	197
Kortstaartvliegenvangers (*Diaphorophyia*)	415
Kwikstaarten (*Motacilla*)	39
Leeuweriken (*Alaudidae*)	12
Lijsters (*Turdus*)	203
Lijsterachtigen (*Turdidae*)	141
Lusciniole à moustaches (*Lusciniola melanopogon*)	224
Merelachtigen (*Turdidae*)	141
Monticole des roches (*Monticola saxatilis*)	224
Morgenlijster (*Cichladusa arquata*)	161
Nachtegaal (*Luscinia*)	191
Natal Lawaaimaker (*Cossypha natalensis*)	169
Oeverzwaluwen (*Riparia*)	445
Paapje (*Saxicola rubetra*)	184
Paradijsweduwen (*Terpsiphone*)	433
Passereaux (*Passeriformes*)	1
Piepers (*Anthus*)	27
Pipits (*Anthus*)	213
Pouillot fitis (*Phylloscopus trochilus*)	494
Pouillot siffleur (*Phylloscopus sibilatrix*)	494
Prachtlijsters (*Pitta*)	9
Rietzangers (*Acrocephalus*)	337
Roodbekzwaluw (*Pseudochelidon*)	483
Roodkelige Pieper (*Anthus cervinus*)	30
Roodstaartje (*Phoenicurus*)	189
Roodborsttapuit (*Saxicola torquata*)	185

	Blz.
Rossignols (*Luscinia*)	224
Rouge-queue (*Phoenicurus*)	224
Rousserolles (*Acrocephalus*)	493
Rousserolle africaine (*Acrocephalus baeticatus*)	493
Rousserolle des marais (*Acrocephalus palustris*)	493
Rousserolle phragmite (*Acrocephalus schoenobaenus*)	493
Rousserolle des roseaux (*Acrocephalus scirpaceus*)	493
Rousserolle turdoide (*Acrocephalus arundinaceus*)	493
Rupsvogels (*Campephagidae*)	108
Schaapwachter (*Oenanthe pileata*)	181
Spotvogel (*Hippolais icterina*)	340
Spekvreter (*Cercomela familiaris*)	188
Sylviiden (*Sylviidae*)	229
Sylviides (*Sylviidae*)	485
Tamariskrietzanger (*Lusciniola melanopogon*)	229
Tapuit (*Oenanthe*)	179
Timaliiden (*Timaliidae*)	119
Timaliides (*Timaliidae*)	220
Traquet tarier (*Saxicola rubetra*)	223
Traquier rubicole (*Saxicola torquata*)	223
Tuinfluiter (*Sylvia borin*)	345
Zangers (*Passeriformes*)	1
Zwaluwen (*Hirundinidae*)	444
Zwartpiek (*Myrmecocichla nigra*)	177
Veuves Paradis (*Terpsiphone*)	500
Vliegenvangers (*Muscicapidae*)	356
Withalsvliegenvanger (*Ficedula albicollis*)	395
Witkoplawaaimaker (*Cossypha niveicapilla*)	171
Witte Kwikstaart (*Motacilla alba*)	41

ADDENDA EN CORRIGENDA

Blz. 22, 9e regel van boven. — Lezen HARTLAUB, niet HARLAUB.

Blz. 27, 5e regel van onder. — De woorden « *Anthus brachyurus* » moeten verdwijnen.

Blz. 82, 17e regel van onder. — Lezen HARTLAUB, niet HARLAUB.

Blz. 82, PRIGOGINE heeft onlangs een nieuwe vorm van *Chlorocichla laetissima* beschreven: *Schoutedeni*, van het Kabobo-gebied (*Distr. Tanganika*). De typische vorm komt daarentegen in het noorden van onze oostelijke gebieden voor.

Blz. 84, Op de kaart (Afb. 75) zijn de merktekens verwisseld van *tricolor* en *Vaughanjonesi*, zoals uit de tekst blijkt. ○ duidt *tricolor* aan, △ *Vaughanjonesi*.

Blz. 101, 9e regel van boven. Lezen HARTLAUB, niet HARLAUB.

Blz. 110. — De onderzijde van *Coracina pectoralis* is soms helemaal lichtgrijs.

Blz. 111. — Volgens een onlangs verschenen studie van PRIGOGINE horen *Sheppardia aequatorialis* en *Sh. cyornithopsis* niet tot één soort.

Blz. 201. — De heer SCHEPENS heeft ons zopas een exemplaar gezonden van de zeldzame *Geokichla Princei Batesi* SHARPE, die wij nog nooit hadden ontvangen. Het komt uit het woud bij Etembo (*Distr. Kibali-Ituri*). — De Heer PRIGOGINE vond *G. Piaggiae Piaggiae* aan de Kabobo-berg.

Blz. 203. — De verklaring van Afb. 193 moest luiden: *Turdus abyssinicus baraka* SHARPE. De kleur van de onderstaartvederen maakt het duidelijk.

Blz. 225. — In de lijst der Pycnonotiden-genera is *Criniger* TEMMINCK (Blz. 72) weggevallen. Deze naam moest komen tussen *Ixonotus* en *Thescelocichla*.

Blz. 236, 5e regel van onder. — In de plaats van *Sylvietta ruficapilla* moet men *Sylvietta Denti* lezen.

Blz. 325, 10e regel van boven. — Lezen *Mildbraedi*, niet *Mildbreadi*.

Blz. 365. — Ik vestig er de aandacht op dat op deze bladzijde, in een voetnota, een drukfout in de door mij gegeven beschrijving van *Parisoma lugens Prigoginei* werd rechtgezet.

Blz. 403. — Wij hebben onlangs van de heer FISHER exemplaren ontvangen van *Megabyas flammulatus aequatorialis* uit Kasaji. De soort was vroeger niet bekend van het Lualaba-district.

Page 22, ligne 9 du haut. — Lire HARTLAUB, et non HARLAUB.

Page 27, ligne 5 du bas. — Les mots « *Anthus brachyurus* » doivent disparaître.

Page 82, ligne 17 du bas. — Lire HARTLAUB, et non HARLAUB.

Page 82. — PRIGOGINE vient de décrire une forme nouvelle de *Chlorocichla laetissima* : *Schoutedeni*, provenant du Mt. Kabobo.

Page 84. — La légende de la fig. 75 doit être rectifiée : le signe ● indique *tricolor*, ▲ *Vaughanjonesi*.

Page 101, ligne 9 du haut. — Lire HARTLAUB, et non HARLAUB.

Page 110. — Le dessous de *Coracina pectoralis* est parfois entièrement gris clair.

Page 111. — PRIGOGINE dans une étude récente estime que *Sheppardia aequatoralis* et *cyornithopsis* représentent deux espèces distinctes.

Page 201. — Nous venons de recevoir de Monsieur SCHEPENS un exemplaire du rare *Geokichla Princei Batesi* SHARPE récolté à Etembo. L'espèce n'était pas représentée dans nos séries. Monsieur PRIGOGINE vient de trouver *G. Piaggiae Piaggiae* au Mont Kabobo.

Page 203. — La légende de la fig. 193 était : *Turdus abyssinicus baraka* SHARPE. La coloration des sous-caudales montre bien qu'il s'agit de cette espèce.

Page 225. — Dans l'énumération des genres de Pycnonotidae, le nom *Criniger* TEMMINCK (page 72) a été omis. Il doit être intercalé entre *Ixonotus* et *Thescelocichla*.

Page 236, ligne 5 du bas. — Lire *Sylvietta Denti* et non *Sylvietta ruficapilla*.

Page 325, ligne 10 du bas. — Lire *Mildbraedi*, et non *Mildbreadi*.

Page 365. — En une note à cette page j'ai rectifié une faute d'impression qui s'est glissée dans la description de *Parisoma lugens Prigoginei*. Il est dit dans celle-ci que la coloration du dessus de la tête de *lugens* typique diffère peu de celle du dos et qu'il y a opposition de couleur chez *Jacksoni*, alors que le contraire est exact.

Page 403. — Monsieur FISHER vient de nous envoyer nos premiers exemplaires de *Megabyas flammulatus aequatorialis* en provenance du district du Lualaba : Kasaji.

INHOUDSTABEL VAN HET DERDE DEEL (Afl. 6-7)

(Table du troisième volume : fasc. 6-7)

(1954-1955)

Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst.
(*Les chiffres italiques renvoient aux résumés en langue française*).

	Blz.-Page
XXV. — Ordre Passeriformes (1)	1-*211*
Fam. Eurylaemidae	3-*211*
Fam. Pittidae	9-*212*
Fam. Alaudidae	12-*212*
Fam. Motacillidae	27-*213*
Fam. Pycnonotidae	54-*215*
Fam. Campephagidae	108-*218*
Fam. Timaliidae	119-*219*
Fam. Turdidae	141-*221*
Fam. Sylvidae	229-*485*
Fam. Muscicapidae	356-*495*
Fam. Hirundinidae	444-*500*
Fam. Pseudochelidonidae	483-*503*
Résumé en langue française des pages 1-228	*211-224*
Résumé en langue française des pages 229-484	*485-503*
Inhoudstabel van aflevering VI (*Table des matières du fascicule VI*)	225
Inhoudstabel van aflevering VII (*Table des matières du fascicule VII*)	505
Algemeen Index van de wetenschappelijke benamingen die in het derde deel (afl. VI-VII) van de « Vogels » voorkomen (*Index général des dénominations scientifiques figurant dans le troisième volume des « Vogels », fasc. VI-VII*)	507
Lijst der Nederlandse en Franse namen, met verwijs naar de wetenschappelijke benaming. (*Liste des noms néerlandais et français avec renvoi aux dénominations scientifiques*)	517
Addenda et Corrigenda	519
Inhoudstabel van deel III. (*Table des matières du volume III*)	521

